

www.24hours.ge

24

საათი

ყოველდღიური

© ბაჰათი 24 საათი

შაბათი, 9 ნოემბერი, 2002 წელი, №160

ფასი 50 თეთრი

პოლიტიკა

კომისარიატებმა 10724 წევრად აღიარეს მხოლოდ 222-ს მიანგნა

განვივის დასრულებამდე ორ თვეზე ცოტა ნაკლები რჩება და კომისარიატებში ჯერჯერობით მხოლოდ 222 წევრამდეელი გამოცხადდა.

A2

ეკონომიკა

საბადასახადო კოდექსი არ ვარა - ასეთია სოციალური გამორკვევის შედეგი

არასამთავრობო ორგანიზაციის "საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ინსტიტუტის" ნაშრომების საბადასახადო კოდექსის შეცვლასთან დაკავშირებით, როგორც ვაირკვა, მოსახლეობა მხარს უჭერს. ამას ინსტიტუტის მიერ საქართველოს შვიდ რეგიონში ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკითხვა ცხადყოფს.

A4

უცხოეთი

აშშ-მ უმეორების საბჭო დაიყოლია

ორთვიანი მოლაპარაკებების შედეგად, უმეორების საბჭოს თხუთმეტე წევრმა ამერიკელების მიერ შესამდე შეთავაზებული რეზოლუციის პროექტი მიიღო.

A5

საზოგადოება

მასწავლებლებს ნითალი კალამი არ ეთმობათ

"განათლებით" მასმედიის რეალისტური დაინტერესება რომ მოიკოტლებს, გუშინ მსოფლიო ბანკის წარმომადგენელთან შეხვედრაზე კიდევ ერთხელ დადასტურდა. აღმოჩნდა, რომ ქართველ მშობლებს ფასიანი სწავლება და ძვირი სახელმძღვანელოები ჰგონიათ რეფორმა, რომელიც მათ შვილებზე ექსპერიმენტებს ატარებს.

A6

რეპორტაჟი

რეპორტაჟი შიში და ძალადობა დაქრის "ბე-ბე-არით"

რუსეთის საინფორმაციო საშუალებები, ჩრდილო კავკასიაში გაერთიანებული საჯაროს დაჯგუფების შტაბზე დაყრდნობით, იუწყებიან, რომ 4 ნოემბრიდან ჩეჩნეთის მთელ ტერიტორიაზე დაიწყო ფართომასშტაბიანი ოპერაცია, მოსკოვში მომხდარი ტერაქტის ხელშემწყობთა გამოვლენის მიზნით.

A8

ანიანი

Table with 2 columns: Name and Age. Includes names like თბილისი, ქუთაისი, ბათუმი, სოხუმი, ფოთი, თელავი, ფაგბიდი, ბორჯომი, ახმეტა, ჭიათურა.

Table with 2 columns: Name and Amount. Includes names like აშშ დოლარი, ევრო, გირვანქა სტერლინგი, რუბლი.

Table with 2 columns: Section Header and Page Number. Includes A2 ინფორმაცია, A3 პოლიტიკა, A4 ეკონომიკა, A5 უცხოეთი, A6 საზოგადოება, A7 საპარტალი, A8 პოლიტიკა.

Table with 2 columns: Section Header and Page Number. Includes B2 კულტურა, B3 ანკეტა, B4-B5 ცივილიზაცია, B6 განცხადება, B7 სპორტი, B8 სწავდასხვა.

საქართველო წყვილია მოიცვა

ენგურჰესის ორი აგრეგატის ავარიამ ქვეყანა ელექტროენერჯის გარეშე დატოვა

მთავრობის წევრად იცვლება ვერ აფიხილებს.

დღევანდელ დღეს საქართველო ნახევრად და, მსაძლოა, მეტადაც, ჩაბნელებული შეხედება. ენგურჰესის მორიგი პიდროაგრეგატის დაზიანებამ გუშინ ისედაც დევიციტურ ენერჯისიტემას ძირითადი სიმძლავრე მოაკლო. ეს უკვე მესამე პიდროაგრეგატია, რომელიც საქართველოს ძირითად ელექტრომომარაგებელ ელექტროსადგურ ენგურჰესზე დაზიანდა. ოთხი მუშა აგრეგატდანი ერთი მწყობრიდან ჯერ კიდევ ერთი თვის წინ გამოვიდა, მეორე - ორი დღის წინ, ხოლო მესამე აგრეგატი გუშინ, დღის 13 საათისთვის დაზიანდა. შედეგად, 800 მეგავატის ნაცვლად, სადგურის სიმძლავრე 170 მეგავატამდე დეცა. სამივე აგრეგატის დაზიანება ერთი და იმავე ხასიათისაა. სპეციალისტთა შეფასებით, ავარია ენერჯისიტემის დაბალ - 46-47 ჰერც სიხშირეზე მუშაობამ განპირობა.

მასი ურუხაძე

"ჩვენ მივიღო შეტყობინება იმის თაობაზე, რომ სასწრაფოდ გამოეერთო თბილისის უმეტესი ნაწილი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, "ელექტროსისტემების მართვა" იძულებული იქნება, მთლიანად ჩაახშოს ქალაქი, მათ შორის, სასიცოცხლო დანაშაულებების ობიექტები. ამჟამად ქალაქს ელექტროენერჯია მხოლოდ

ბაზრძალვა A2 გვირძევა

პიროსის გამარჯვება

ბიორგანი ასანიშვილი

გუშინ პარლამენტში უცნაურად დასრულდა 2002 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის ცხრა თვის შედეგების განხილვა. საკანონმდებლო ორგანომ ხაზი გადაუსვა თავის ორდღიანი მუშაობას და, 94 ხმით 54-ის წინააღმდეგ, მიიღო გადაწყვიტილება, სახელმწიფო მინისტრისა და ეკონომიკური ბლოკის მინისტრების ძალისხმევით დასრულდეს...

მევა (ბიუჯეტის შესრულების კუთხით) შეფასების გარეშე დაეტოვებინა. ასეთი ვერდიქტი, ფორმალურად, ავთანდილ ჯორბენაძისა და, საერთოდ, ხელისუფლების მხარდამჭერი ძალების გამარჯვებას ნიშნავს. თუმცა, საბოლოო ჯამში, ეს მაინც პიროსის გამარჯვებას ჰგავდა, უფრო სწორედ, მმართველი ძალის მორალური მარცხის ტოლფასი იყო. ამიტომაც სახელმწიფო მინისტრმა გუშინ მეტად დათრგუნულმა დატოვა პარლამენტი. მეტიც: მომლოდინე ჟურნალისტებთან შეხვედრის თავიდან ასაცილებლად, მთავრობის წევრთათვის განკუთვნილი შესასვლელის ნაცვლად, იგი სხდომითა და მზის ცენტრალური კარიდან შეუმჩნეველად გავიდა და გაუჩინარებას ცდილობდა. არადა, ყველამ იცის, რომ გამარჯვებულები ბრძოლის ველს ასე არ ტოვებენ.

ბაზრძალვა A3 გვირძევა

პარლამენტი ხმას აძლევს საკუთარ დისკრედიტაციას

თამარ ხორბალაძე

ორდღიანი განსჯა, ორი დღის განმავლობაში საკუთარი და მაყურებლის წინაშე წყვეტა, ურთიერთშეუარაცხყოფის კორინტიკის დაყენება, სხვისი ტყუილ-მართლის მოსმენაც და თავის მოტყუებაც, მუშტების პრაზნიცი, ემოციების განდაცლაც... ყველაფერი ეს საქართველოს პარლამენტს იმისთვის დასჭირდა, რომ დაესკვნა - ბიუჯეტის გარდევების მიუხედავად, საქართველოს მთავრობის მუშაობის შეფასების მცდელობაც კი არ ღირს, ანუ არ ღირს არც "მოქალაქეთა" და არც "პროტესტანტთა" ვარიანტების კენ-

ჭისყრაზე დაყენება, არ ღირს მთავრობის მუშაობის არც დადებითად და არც უარყოფითად შეფასება. პარლამენტმა დაასკვნა - მოვისმინეთ და... მორჩა.

ამით პარლამენტმა საკუთარ როლს, როგორც მთავრობის მოღვაწეობის ზედამხედველისა, აშკარად ხაზი გადაუსვა.

ამით პარლამენტმა დაადასტურა, რომ მზად არის, შეუნდოს მთავრობას ყველა ცოდვა და აღმსრულებელი ხელისუფლების დანაშაულის როლი შეასრულოს.

"პარლამენტის დიდმა ნაწილმა გამოაცხადა, რომ აღმსრულებელი ხელისუფლების მსახურია. ამით, სხვას რომ თავი დაეანებოთ,

კონსტიტუციაც ირღვევა, რადგან პარლამენტს მართლ საკანონმდებლო საქმიანობის კი არა, კონტროლის ფუნქციაც გააჩნია.

ორდღიანი განხილვის შედეგი კი ის არის, რომ "მოქალაქურ ფრაქციებს გუშინ ოფიციალურად "სოციალისტები", "მაჟორიტარები", "აფხაზეთი" და "მრეწველები" დაემატნენ.

ამ ფრაქციებმა ხელისუფლების უპირობო დაცვა დაიწყეს. "ალტრადინეზამ" დატოვა დარბაზი და ესეც ხელისუფლების ინტერესებში შედიოდა. მათ აიღეს პასუხისმგებლობა იმაზე, რომ ორი თვის შემდეგ

ბაზრძალვა A3 გვირძევა

ქართულ-რუსული დიალოგი: მხოლოდ პრობლემები

სამწუხაროდ, ახლო მომავალში რუსულ-ქართულ ურთიერთობებში გარდატეხის მიღწევა, პრაქტიკულად, შეუძლებელი იქნება. ეს მოსაზრება გუშინ კიდევ ერთხელ დადასტურდა გერმანული "ფრიდრის ებერტის ფონდის" მიერ სასტუმრო "მერიტში" მოწყობილი "ქართულ-რუსული დიალოგის" დროს.

ზოთა უჩიაშვილი

"დიალოგში" მონაწილეობა მიიღეს პარლამენტარებმა, დიპლომატებმა და დამოუკიდებელმა ექსპერტებმა. მიუხედავად იმისა, რომ მხარეებმა ბევრი ისაუბრეს მჭიდრო კულტურულ, პოლიტიკურ და რელიგიურ კავშირებზე, ორ ქვეყანას მო-

რის სტრატეგიული პარტნიორობის გარდაუვალობაზე, ნათლად გამოჩნდა, რომ ჩვენი და ჩვენი მეზობლის პოზიციები თითქმის ყველა ძირითად საკითხში რადიკალურად განსხვავებულია, თუმცა ითქვა ისიც, რომ კრიზისის "მიკი" უკვე გადავილია.

ბაზრძალვა A5 გვირძევა

იქაზება რუსულ გელავენი

მას შემდეგ, რაც რუსეთის უმეორების საბჭოს თავმჯდომარე ვლადიმირ რუშკოლომ ქართველ კოლეგას რუსულან გელავეს დაკავებას და მისი რუსეთისთვის გადაცემაში დახმარება სთხოვა, რუსეთის საინფორმაციო საშუალებებმა სასწრაფოდ დაიწყეს ცნობილი სავლელ მეტაურის საქართველოში ყოფნის დაზიანებულბელი საბუთების შეგროვება.

სოფიკო ახანიძე

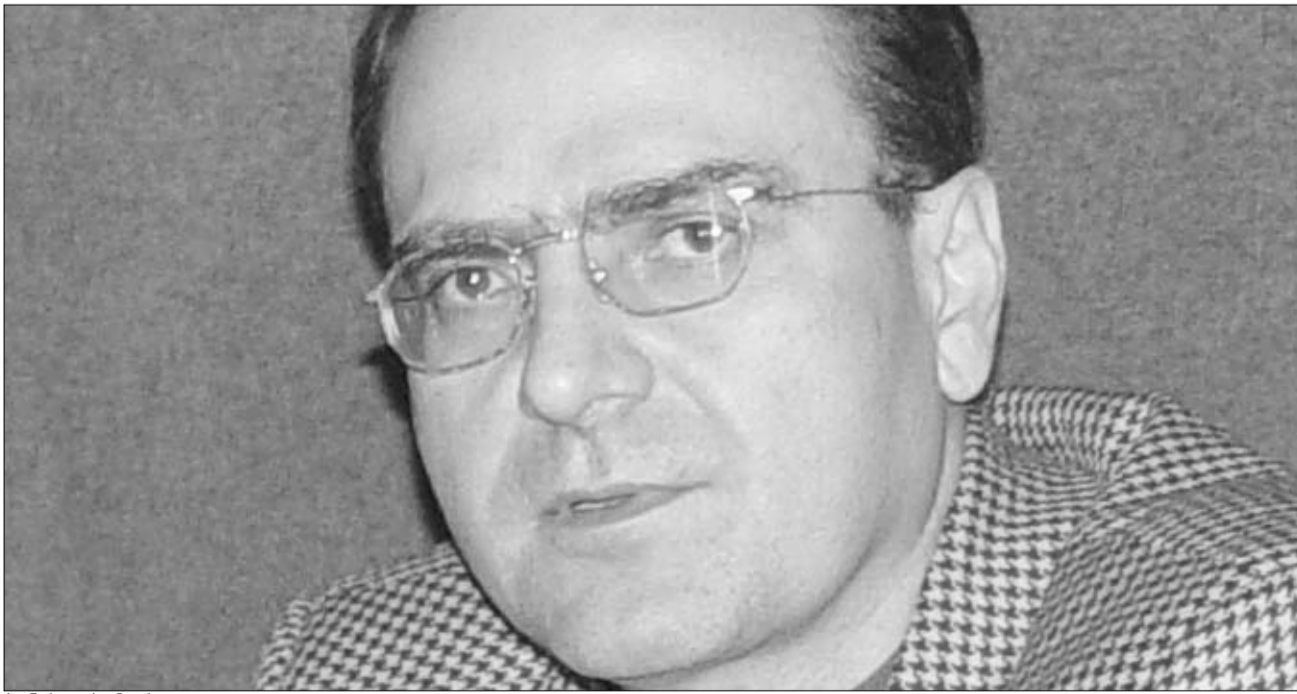
"გალაშკისთან შეტაკების დროს დაჭრილი რუსულან გელავენი თურქეთში, ან არაბეთის რომელიმე სახელმწიფოში აპირებს თავშესაფრის ძებნას. საქართველოს იგი სპეციალურად მისთვის განკუთვნილი თვითმფრინავით დატოვებს, რომელიც, რუსეთის სპეცსამსახურების ინფორმაციით, თბილისის აეროპორტიდან აფრინდება", - ამგვარ ინფორმაციას ანდვის მკითხველს გელავენი საქართველოში დაბრუნების შესახებ "გაზეტარა".

როგორც ცნობილია, ჩეჩნეთის პირველი ომის გმირის საქართველოში ყოფნის შესახებ ინფორმაციების გაერცხლება რუსეთის ხელისუფლებამ ნეონადაზე მეტია, რაც დაინყო. უკვე 2001 წელს საქართველოს გენერალურ პროკურატურას რუსეთის სამართალდამცველთაგან ოფიციალური შეტყობინაც კი მოუვიდა, სადაც გელავენი დაკავებისა და გადაცემის მოთხოვნას მისი ადგლსამყოფელის კოორდინატებიც ახლდა.

ბაზრძალვა A7 გვირძევა

„კოლონელებს ქარბად გვენის თქვენი პრობლემები რუსებთან“

ჰენრიკ სუჩარი დარწმუნებულია - პანკისი რომ არ ყოფილიყო, რუსეთი მას გამოიგონებდა

ჰენრიკ სუჩარი

რამდენად ეფექტურია რუსული პროპაგანდა დასავლეთში, რომელიც პანკისის ხეობას საერთაშორისო ტერორისტების ბუდედ და ჩეჩნეთის ფრონტზე რუსეთის არმიის წარუმატებლობის მთავარ მიზეზად ასაღებს? რეალურად ლახავს თუ არა კრემლის დეზინფორმაცია საქართველოს საერთაშორისო იმიჯს და რას ფიქრობს ევროპელი საშუალო მკითხველი პანკისზე, ჩეჩნეთზე და რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობაზე? ამის გასაკებად ჩვენ უდიდესი პოლონური ჟურნალის WPROST-ის საერთაშორისო მიმომხილველს, პოლონეთში ცნობილ ჟურნალისტს ჰენრიკ სუჩარს რამდენიმე შეკითხვით მივმართეთ. ბატონი ჰენრიკი სპეციალურად ჩამოვიდა საქართველოში, რათა მოენახლებინა პანკისის ხეობა და WPROST-ის ნახევარმილიონიანი აუდიტორიისთვის, საკუთარი თვალით დასახული სიმართლე მოეთხრო. "24 საათი" პოლონელ ექსპერტს პანკისის ხეობის სოფელ დუხის მონახულების შემდეგ გაესაუბრა.

ზაზა ნელაძე

- რამდენად ეფექტურია რუსული პროპაგანდა პოლონეთში და ევროპის სხვა ქვეყნებში პანკისთან და მთლიანად საქართველოსთან დაკავშირებით? როგორ მოქმედებს მოსკოვიდან წამოსული ნეგატიური ინფორმაციების ნი-

ადგარი რიგით დასავლეთელ მკითხველსა და ტელემედიურბელზე? სანამ მონახულებდით პანკისს, როგორი იყო თქვენი შეხედულება, გემინოდით ხეობაში ჩასვლის თუ წინასწარ, დაახლოებით ხვდებოდით, აქ რა სიტუაცია დაგხედებოდა?

ბაზრძალვა A8 გვირძევა

საქართველოში მიმოქცევაშია 380 მილიონი ლარის კაპიურა

ენიშ ნარეკაზიმი

საქართველოში დღეისათვის ხელზე და საბანკო დეპოზიტებზე არსებული ფულადი სახსრები 446 მილიონ ლარს შეადგენს. აქედან მიმოქცევაშია 380 მილიონი ლარის ფულის კუპიურა. ცალ-ცალკე მსხვილი და დაბალი ნომინალის კუპიურების რაოდენობა გასაიდუმლოებულია ეროვნული ბანკის მიერ, "უსაფრთხოების" მიზნით.

მოსახლეობის დაბალი ანაზღაურებისა და სამომხმარებლო ბაზარზე (საბანკო არსების მიღმა) ნაღდი ფულით ანგარიშსწორების გამო, ძირითადად, მხარეებშია დაბალი ნომინა-

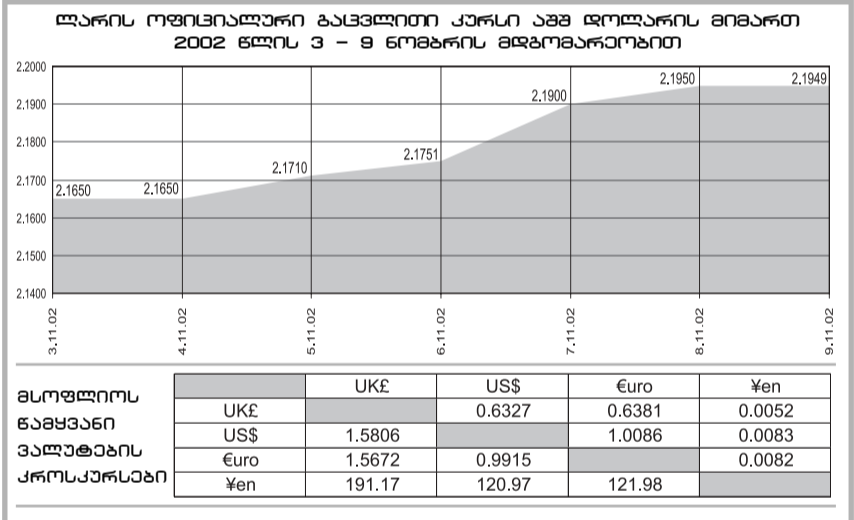
მოკლედ

მოსკოვი. 26-27 ნოემბერს მოსკოვში გაიმართება დსთ-ს ქვეყნების სავაჭრო-სამრეწველო პალატების ხელშეწყობით პირველი სხდომა. როგორც "კავკას-პრესს" საქართველოში სავაჭრო-სამრეწველო პალატებიდან აცნობეს, სხდომაზე განიხილება დსთ-ს ქვეყნების კანონმდებლობა პარამონიაციის ღონისძიებით, ხარისხის ექსპერტიზის შეფასების ერთიანი სისტემის დანერგვა, გამოფენა-ბაზრობების ორგანიზების საკითხები, დსთ-ს ქვეყნების სავაჭრო-სამრეწველო პალატებს შორის ინფორმაციების გასაცვლელად ერთიანი ბანკის შექმნა. სხდომის დასასრულს ხელი მოეწერება შემაჯავებელ ოქმს. "კავკას-პრესი"

თბილისი. სათბობერეტიკის სამინისტროსა და პარლამენტის ენერგეტიკულ საკითხთა ქვეკომიტეტში "ხუდონესის" მშენებლობის განახლებას აუცილებლობად მიიჩნევენ. როგორც "ინტერ-პრესს" ენერგეტიკულ საკითხთა ქვეკომიტეტის თავმჯდომარემ რევაზ არველიაძემ განუცხადა, "ხუდონესის" მშენებლობის დასრულება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს საქართველოს ენერგოსისტემის მდგომარეობას, თუმცა, ელექტროენერჯის დეფიციტს ვერ აღმოფხვრის. "დაკონსერვებული მშენებლობის დასრულებას 500-600 მილიონი დოლარი სჭირდება. მის მიერ გამოთქმული ერთი კოლეჯის სათითაო ელექტროენერჯის ფასი სამი ცენტრიდან ოთხ ცენტრამდე იქნება," - განაცხადა არველიაძემ, რომლის თქმით, მშენებლობის გაგრძელების სურვილი 30-ზე მეტმა უცხოურმა კომპანიამ გამოთქვა, თუმცა, ოფიციალური თანხმობა არც ერთ მაიგანს არ გამოუვხვანია. პარლამენტარ ივერი ჭლოძის განცხადებით, "ხუდონესის" მშენებლობის დასრულებით რამდენიმე სეროუსული ინვესტირია დაინტერესებული, ოღონდ ამისათვის საჭიროა, საქართველოს აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ მშენებლობის დასრულების სურვილი გამოთქვას. "ხუდონესის" მშენებლობა 1988 წელს შეჩერდა. მაშინ ჰესის მშენებლობაზე 3500 კაცი მუშაობდა. "ინტერ-პრესი"

მოსკოვი. ქართული წარმოშობის რუსი ბიზნესმენი, საკონდიტრო პოლდინგის "სლადავის" შექმნის ინიციატორი და მისი ერთ-ერთი აქციონერი ვალერიან ზუბოლავა დირექტორია საბჭოს თავმჯდომარის თანამდებობიდან გადააყენეს.

როგორც "კავკას-პრესის" კორესპონდენტს იუნკებმა, მისი ადგილი დაიკავა Baring Vostok-ის საინვესტიციო ფონდის მმართველმა პარტნიორმა (ფონდი ფლობს "სლადავის" საკონტროლო პაკეტს) მაიკლ კაღვიმ, რის შედეგადაც ზუბოლავამ პოლდინგის მართვის სადავეები საბოლოოდ დაკარგა. "სლადავი" გაერთიანებულია სამი საკონდიტრო ფაბრიკა, კომპანია კარაგელისა და ფეცილის ნაწარმის ბაზარზე - მთიურ ადგილს, ხოლო ასანონი კანდელახის წარმოებაში მეთოხებ ადგილი უკავია. 2001 წელს კომპანის პროწემა 134 მილიონი დოლარი შეადგინა, რაც 16,7 პროცენტით მეტია, ვიდრე - 2000 წელს. ერთ-ერთი ვერსიის თანხმად, ზუბოლავა მას შემდეგ გადააყენეს, რაც აქციონერების კავრეობა გამოიწვია ნინა ხელმძღვანელობის რამდენიმე საბუღალტრო ოპერაციაში. ერთდღე, 2001 წლის თანამსურველები შედგები იყო გაზრდილი, რის გამოც ტპ-მენეჯმენტმა საკმაოდ დიდი ბიზნესები მიიღო. "კავკას-პრესი"

2002 წლის 9 ნოვამბრიდან უსკოარი ვალატაჰის მიხარტი ლარის ოფიციური ჰაცვლიტი კარსი:

ვასო	ლაში
აღი ბრიტანაიტი კარაჰაჰა სკარიონი	2,2149
დავსკორონი ფრანკი	3,4715
აბო დოლაში	1,5227
თაშკალი ლარა	2,1949
იაროაი ინი	1,000 000
რასალი რაჰლი	0,0891
აბარაჰიაჰალი აანატი	1 000
სოხარი დრაი	0,2415
პარანიდა ბრიჰა	4,1176

Visage

სათაბიური კოსმატოლოჰის ცენტრი "ვიჰაი"

პირველად სამარტოვოსა და აბიარაჰასინაში ვალაი ტანს-ლოჰიბის პროფესიულ პროგრამას "Danne Montague-King"

მირონარისტალურ დამოზარზის "Aesthipeel"

მებოთერაბია

სხეულის კორექცია არატიურგიული, ინტელექტუალური სისტემით "ЗСМА"

ელექტრო ეპილატია "BLEND, Flash"

გამონაყარი, აკნი, ფერიმჭამლები, ფორიანობა, პიგმენტური ლაქები, ნაოჭები, კანის მოდუნება, ლოკალური ცხიძების დარგოვება, ცელულეტი, ორსულობის შემდგომი სტრიები, ნაინურები, კანის მოვლა პოსტპერატიულ პერიოდში.

ფალიაშვილის 98, TEL 91-24-20, 25-27-02, მობილური 899-56-18-52

ირანში წყლის ექსპორტირების 500-მილიონიანი პროექტი „წყალა ნაილი“

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრომ უარყოფითად შეფასა საქციო საზოგადოება "გორვასლის" ნახევარ-მილიარდ-დოლარიანი პროექტი - კახეთის ზონის საექსპორტო წყალსადენის მშენებლობის თაობაზე, რომლითაც ალაზნის აუზის მიწისქვეშა წყლების მილსადენით ირანში გადატანა და გაყიდვა იგეგმებოდა.

სოფო კონტრაჰი

სამინისტროში გამართულ გაფართოებულ სხდომაზე, სადაც სხვადასხვა უწყებებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები შეიკრიბნენ, საქციო საზოგადოება "გორვასლის" გენერალურმა დირექტორმა თამაზ გაფრინდაშვილმა ფინანსური თვალსაზრისით საკმაოდ მიმზიდველი პროექტი წარმოადგინა. როგორც გაფრინდაშვილი აცხადებს, ირანის მთავრობამ თხოვნით მიმართა საქართველოს მთავრობას, ყოველწლიურად ირანისათვის 500 მილიონი კუბური მეტრი წყალი მიეწოდებინა. მთავრობის სახელით სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტრომ "გორვასლს" შესაბამისი პროექტის მოზადება დაავალა. პროექტი საკმაოდ ოპერატიულად მოზადდა და როგორც გაფრინდაშვილი აცხადებს, მის განსახორციელებლად უკვე ინვესტირცი მოიძებნა. ალაზნ-ავარიზის წყალსადენის პროექტის მშენებლობა 470 მილიონ დოლარად შეფასდა, ყოველწლიურად ირანში

თამაზ გაფრინდაშვილი კახეთიდან წყლის გაყიდვის ირანში აპირებს.

საქართველოდან - 300, ხოლო აზერბაიჯანიდან 200 მილიონი კუბური მეტრი წყალი უნდა გადაზიდულიყო. გაფრინდაშვილის თქმით, აზერბაიჯანის საზღვარზე ერთი ლიტრი წყლის ფასი დოლარსახვევარია, რაც იმას ნიშნავს, რომ წყალსადენის ამოქმედება წელიწადში 455 მილიონი დოლარის შემოსავალს მოიტანდა. ინვესტირცი კი, ვინც ესოდენ ძვირადღირებული პროექტის დაფინანსებას აპირებდა, ინგლისური კომპანია "ვიდეალ კორპორეშინია", რომლის პრეზიდენტი ირანული წარმოშობის ვინმე მეთიუ მანიში გახლავთ. (თუმცა, უნდა აღინიშნოს ერთი საინტერესო დეტალი: კომპანია, რომელიც ზემოაღნიშნულ პროექტ-

ში, თითქმის, ნახევარ მილიარდ-დოლარიანი ინვესტიციის განხორციელებას კისრულობდა, ინტერნეტში მისამართი არა აქვს) სამინისტროში შეკრებილი გეოლოგიის სახელმწიფო დეპარტამენტის, გეოგრაფიის ინსტიტუტის, სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს, სახეობათა კონსერვაციის ცენტრის, საქციო საზოგადოება "საქწყალპროექტის" და სხვათა წარმომადგენლები თითქმის ერთსულოვნად აცხადებდნენ, რომ წარმოდგენილი პროექტი არ ეფუძნება რეალურ გათვლებსა და ოფიციალურ მონაცემებს ალაზნის აუზში წყლის რესურსების მარაგის შესახებ. როგორც "საქწყალპროექტის"

საბადასახადო კოდეჰსი არ ვარბა - ასითია სოსიოლოგიური გამოკვლივის შედეგი

არასამთავრობო ორგანიზაციის "საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ინსტიტუტის" წამოწყებას საგადასახადო კოდეჰსის შეცვლასთან დაკავშირებით, როგორც ვარკვა, მოსახლეობა მზარს უჭერს. ამის ინსტიტუტის მიერ საქართველოს შეიდ რევიზიში ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკითხვა ცხადჰყოფს. კვლევის საგანს მოქმედი საგადასახადო კოდეჰსის მიზანდასახადო ადმინისტრაციის თანამშრომლების, მეწარმეების და დასაქმებულ მოქალაქეთა დამოკიდებულების შესწავლა წარმოადგენდა.

ყველა კატეგორიის ჯგუფისათვის ერთი საერთო კითხვა მიზნად ისახავდა იმის გაგვევას, ამ სამივე ჯგუფში გაერთიანებული ადამიანების აზრით, რომელი გზა უფრო ეფექტური იქნება საგადასახადო სისტემაში არსებული ვითარების გასაუმჯობესებლად: ამისთვის საკმარისია ცვლილებების შეტანა მოქმედ კოდეჰსში, მიზანშეწონილია ახალი საგადასახადო კოდეჰსის მიღება თუ მოქმედი საგადასახადო კოდეჰსის სასვებით შეესაბამება დედგანდულ მოთხოვნებს.

სახადო კოდეჰსში ცვლილებების განხორციელების გზით მდგომარეობის გამოსწორება შესაძლებლად მიაჩნია გამოკითხულთა 33,8 პროცენტს, ხოლო ახალი საგადასახადო კოდეჰსის მიღებას მიზანშეწონილად რესპონდენტთა 60,8 პროცენტი მიიჩნევს. არსებული საკანონმდებლო ბაზით კმაყოფილი გამოკითხულთა მხოლოდ 1,5 პროცენტი.

ინსტიტუტის გამოკვლევისათვის ცხადი გახდა, რომ გამოკითხული სამი კატეგორიის ჯგუფიდან არსებული საგადასახადო სისტემისადმი ყველაზე ნაკლებ კრიტიკული დამოკიდებულება საგადასახადო ინსტიტუტებსა და სამთავრობო ორგანიზაციებში გამოკვლევისას, რასაც იმით ხსნიან, რომ ამ სფეროში ძირეული რეფორმები მათთვის, გარკვეულწილად, რისკ-ფაქტორთან ასოცირდება. მართალია, ყველა სახის ორგანიზაციებსა და საწარმოებში მომუშავე პირთა უმრავლესობა ახალი საგადასახადო კოდეჰსის მიღების მომზდა, მაგრამ აღსანიშნავია, რომ მისი შემოღების მხარდამჭერთა პროცენტული წილი მით უფრო იზრდება, რაც უფრო დამოუკიდებელია მათი სამსახური ხელისუფ-

ლების ორგანოებისაგან. "საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ინსტიტუტში" განსაკუთრებით საინტერესო ტენდენციად მიიჩნიათ ის ფაქტი, რომ ახალგაზრდები და ნაკლებ გამოცდილების მქონე რესპონდენტები საგადასახადო სისტემაში რადიკალური ცვლილებების განხორციელებას, ანუ ახალი საგადასახადო კოდეჰსის მიღებას უფრო ნაკლებად უჭერენ მხარს, ვიდრე უფროსი ასაკის, გამოცდილი და მეტი სტაჰის მქონე პირები. სოციოლოგიური გამოკითხვის ორგანიზატორები ამ ფაქტს იმით ხსნიან, რომ გამოცდილ, სტაჰიან პირებს საგადასახადო სისტემაში შედარაირული ცვლილებების განხორციელებით სერიოზული შედეგის მიღების არ სჯერათ, რადგან მათ საკმაოდ დიდი ხნის განმავლობაში მოუხდათ ამჟამად მოქმედი საგადასახადო კოდეჰსით მუშაობა, რომელშიც კოსმეტიკური ცვლილებები არანაოთხელ განხორციელდა, მაგრამ ამას ხელშეახები დადებითი შედეგები არ მოჰყოლია. ამის გამო, ისინი მიიჩნევენ, რომ მოქმედი კოდეჰსში ცვლილებათა შეტანა არც მომავალში იქნება შედეგიანი.

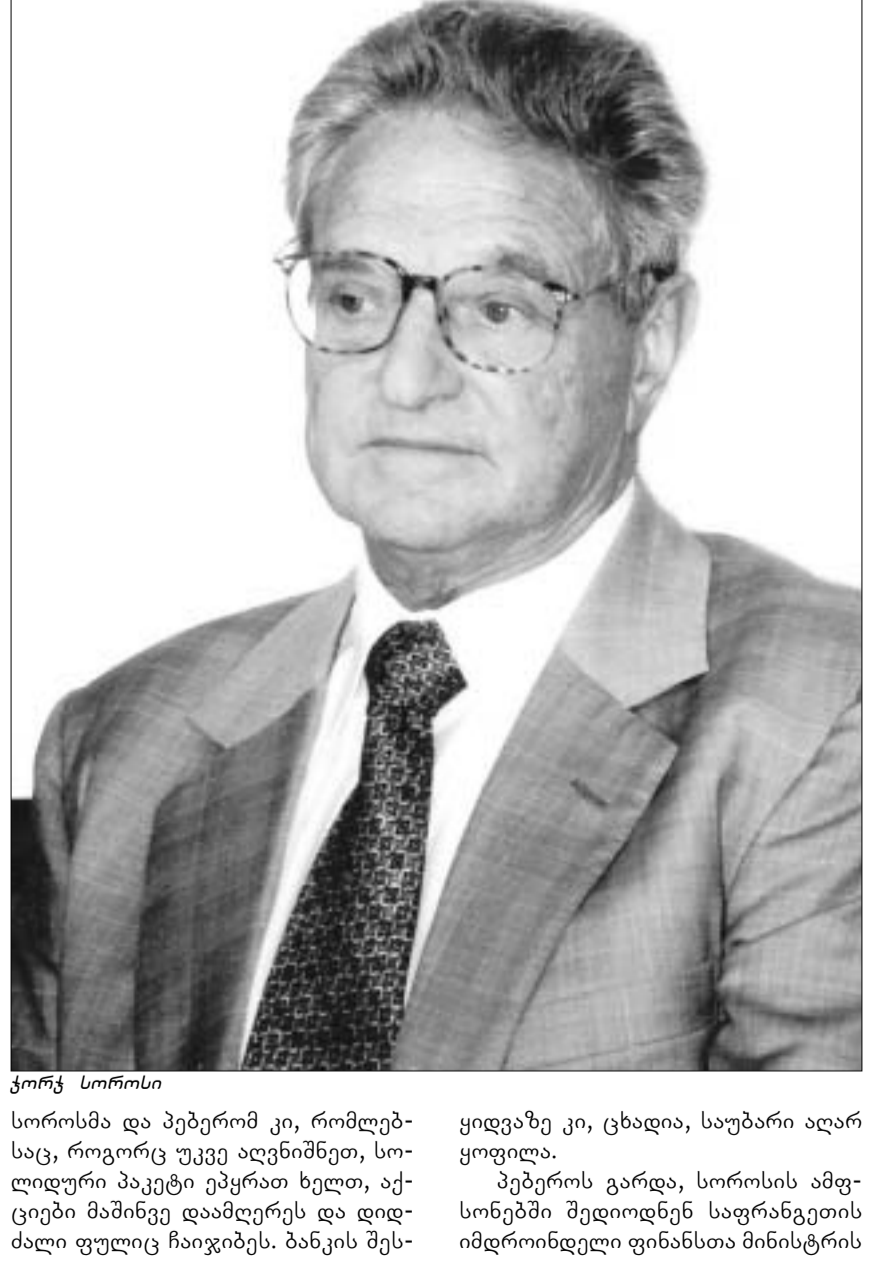
ჰორჰ სოროსს ციხე ემაქრება

თორნიკა პარაშენიკა

ცნობილი ფილანტროპისა და ინვესტირების ჯორჯ სოროსის წინააღმდეგ საქმე აღიძრა, რაც, შესაძლებელია მისი დაპატიმრებით დასრულდეს. თუკი ბრალდებები დადასტურდა, უნგრული წარმოშობის მილიარდერს ორწლიანი ციხე და გვარიანი ჯარიმაც ემუქრება. ეს უკანასკნელი მისთვის, ცხადია, პრობლემა არ იქნება - სოროსის ჯიბებს ჯარიმები ვერაფერს დააკლებს და, ალბათ, პატიმრობაც, თავდებით გათავისუფლებით შეიცვლება. მაგრამ, სამაგიეროდ, ნამდვილად აღარაფერი ემუქრება ფილანტროპის რეპუტაციას და მის მონიხალმდებლებს ამიერიდან ხელ-ფეხი გაეხსნება.

საქმე ეხება 14 წლის წინანდელ ისტორიას, როცა სოროსი ფრანგული ბანკის - "სოსიეტე ფინერალეს" ხელში ჩაგდებას ცდილობდა. მილიარდერს მამინ გვერდში ედგა ცნობილი საქმოსანი ჟორჰ პებერო, რომელსაც ათასგვარი მაქინაციებით ბანკის აქციათა სოლიდური პაკეტი მოეგდო ხელთ და სურდა, საბოლოოდ დაემყარებინა "სოსიეტეზე" კონტროლი. მაგრამ, ყველასათვის მოულოდნელად, სოროსსა და პებეროს არაფერი გამოუვიდათ, რაც თავისთავად უცნაური იყო. მაგრამ კიდევ უფრო უცნაური გახლდათ ის ფაქტი, რომ ბანკის აქციათა ფასი იმ პერიოდში გაორმაგდა.

სამართალდამცავები ეჭვობენ, რომ სოროსმა და მისმა ამფსონებმა ბანკის ხელში ჩაგდებას თაობაზე მხემი მხოლოდ იმიტომ ააოგებინა, რომ აქციებზე გვარინად მოეთხოვებოდა. როგორც კი "სოსიეტეს" შესაძლო ყოფიდახ წავიდა საუბარი, მისი აქციების ფასი ზემოთ აფარდა.

ჰორჯ სოროსი

სოროსმა და პებერომ კი, რომლებსაც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სოციალური პაკეტი უკრათ ხელით, აქციები მამნივე დაამტრეს და დიდძალი ფულიც ჩაიჯიბეს. ბანკის შეს-

ყიდახე კი, ცხადია, საუბარი აღარ ყოფილა. პებეროს გარდა, სოროსის ამფსონებში შედიოდნენ საფრანგეთის იმდროინდელი ფინანსთა მინისტრის

ოფისის ხელმძღვანელი ფან-შარლ ნაური და ლიხანელი შამირ ტრან-ბულსი. გარდა ამისა, საქმეში გახვეწილია ყოფილი ბანკირი ფან-პიერ მენილი, მაგრამ ასაკის გამო (ვეროო 88 წლისაა და სასამართლოს წინაშე წარდგომად მხოლოდ სამედიცინო შეიმენება უნდა გაიაროს), შეიძლება, პასუხისმგებლობას გადაურჩეს.

სამაგიეროდ, სოროსი ნამდვილად ვერ გადაურჩება მართმსაჯულებას. მილიარდერი 72 წლისაა და თავს მშენიერად გრძნობს. თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს პირველი შემთხვევა არაა, როცა ფილანტროში ამგვარ სკანდალში ეხვევა. 1992 წელს მან საბოროო მაქინაციებით გირვანკა სტერლინგის კურსს არნახულად დააგდო და მილიარდები მიიგო. ამის გამო სოროსს მეტსახელიც შეარქვეს - **"კაცი, რომელმაც ინგლისის ბანკი გატეხა."** თუმცა, აქვე ისიც უნდა დაემატოთ, რომ სტერლინგის დამირვის გამო სოროსისათვის მართლმსაჯულებას პასუხი არ მიუთხოვია.

სოროსი 1930 წელს დაიბადა უნგრეთში და 50-იან წლებში აშშ-ს მიაშურა. 1973 წელს მან თავისი ფონდი დაარსა, რომელიც, პრაქტიკულად, მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში მოქმედებს. სოროსი პირველი ამერიკელია, რომლის შემოსავალმაც წელიწადში მილიარდ დოლარს გადააჭარბა.

"სოსიეტის" საქმე, ცხადია, არნახულ მოქმა-მოქმას გამოიწვევს მთელ ცივილიზებულ სამყაროში, მით უფრო, რომ პარიზი ამ ამბის მიჩქმალვას ნამდვილად არ აპირებს. ეს, ალბათ, პოლიტიკური მოტივებითაცაა გამოწვეული - აშკარაა, რომ ბანკის აფირონი მამნიდელი სოციალისტური მთავრობის წარმომადგენლები იყვნენ გარეულნი.

აგზ-მ უშიშროების საბჭო დაიყოლია

მის მიღება უშიშროების საბჭოში

ნიუ-იორკი. 8 ნოემბერს გაერო-ს უშიშროების საბჭოში შეერთებული შტატების მიერ მომზადებული რეზოლუციის პროექტი ერთხმად მიიღეს. ახლადმიღებული რეზოლუცია ბაღდადს განიარაღების ინსპექტირების განაღდებას ავალდებულებს. ორთვიანი მოლაპარაკებების შედეგად, უშიშროების საბჭოს თხოვნილებებზე ნევრამ ამერიკელების მიერ შესამდე შეთავაზებულ რეზოლუციის პროექტი მიიღო.

კენჭისყრის შემდეგ გაერო-ს გენერალურმა მდივანმა კოფი ანანმა ბაღდადს მოუწოდა, მშვიდობიანი განიარაღების მანძი ხელიდან არ გაუშვას და "ერაყელი ხალხის იზოლაციასა და ტანჯვას ბოლო მოუღოს". რეზოლუციის თანახმად, ერაყმა გაერო-ს ინსპექტორებს ქვეყნის ნებისმიერი ადგილის, მათ შორის, პრეზიდენტ სადამ ჰუსეინის სასახლეების, შემოწმების "შეუზღუდავი უპირობო" უფლება უნდა მისცეს.

დაუმორჩილებლობას ბაღდადი-სათვის "სერიოზული შედეგები" მოჰყვება. რეზოლუციის თანახმად, ამ შემთხვევაში სამხედრო აქციის ჩასატარებლად უშიშროების საბჭოს დამატებითი რეზოლუციის მიღება არ არის აუცილებელი. გაერო-ში აშშ-ს ელჩის ჯონ ნეგროპონტეს თქმით, რეზოლუცია ბაღდადს ერთმნიშვნელოვან შეტყობინებას უზღავნებს, რომ რე-

ზოლუცია ფარულ მექანიზმებს არ შეიცავს, რათა ვაშინგტონმა საკუთარი სურვილისამებრ ომი არ დაიწყო. თუმცა, "ერაყი ნებისმიერ შემთხვევაში განიარაღებული იქნება", - დასძინა მან. უშიშროების საბჭოს სხდომის დაწყებამდე სადამ ჰუსეინმა ნევრს სახელმწიფოებს მოუწოდა, რეზოლუცია არ მიეღოთ. ეს "ემპაის კინონის" მიღების ტოლფასი იქნება, - განაცხადა ერაყის ლიდერმა.

ქისკარ დ'ესტანი თურქეთის ევროკავშირში განვირგნინა ჩინააღმდეგ

რეაქცია

"თურქეთი არ არის ევროპული ქვეყანა და მისი გაქვეითება ევროკავშირის არსს რღვევს" - განაცხადა საფრანგეთის ყოფილმა პრეზიდენტმა ვალერი ჟისკარ დ'ესტანმა, რომელიც ამჟამად ევროპის კონსტიტუციური კონვენციას ხელმძღვანელობს. ჟისკარ დ'ესტანის განცხადება მიმდინარეობს გაეროს განკარგვის პედავად, რადგან, ევროკავშირში თურქეთის შესახებ არსებული აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად, ამგვარი მკვეთრი განცხადებების გაკეთებას ევროპული პოლიტიკოსები ტრადიციულად ურიდებიან. მართალია, 3 ნოემბერს საპარლამენტო არჩევნებში ისლამისტური "სამართლიანობისა და განვითარების პარტიის" გამარჯვებამ ევროკავშირის შიგნით ცხარე დებატები და შემოღობვა გამოიწვია, მაგრამ 6 ნოემბერს თურქეთის პრეზიდენტთან გამართული შეხვედრის შემდეგ, "სამართლიანობის პარტიის" ლიდერი რეჟე დ'ესტანი ევროპის გაფანტვას შეეცადა და განაცხადა, რომ ევროკავშირში განვირგნინება ახალი მთავრობის უმთავრესი საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტი იქნება. ერდოქანის თქმით, თუ ევროკავშირი ნლოს ბოლოს კომპენზაციის სამიტზეც არ დასახელებს თურქეთის განვირგნინების საბოლოო ვადას, "ურთიერთობები [ევროკავშირთან] ნებისმიერ შემთხვევაში გაგრძელდება. ეს დასასრული არ არის. რეგორმების გაგრძელებას ჩვენი ხალხისათვის სასარგებლოდ მივიჩნევთ.

ჩვენ უნდა დაეკამათოთ [ნევროპის] კრიტიკებები იმის მიუხედავად, მიგვიღებენ თუ არა". არჩევნების შემდეგ თურქეთში დანის საელჩოში სპეციალური საღამო მოაწყო, სადაც გამარჯვებული "სამართლიანობის პარტიის" ხელმძღვანელები მიიწვია. თურქეთში დანის ელჩის კრისტინა ჰოპეს თქმით, საელჩოში წინააღმდეგობის მიხედვით მინანს ევროკავშირსა და თურქეთს შორის არსებული ურთიერთობების განხილვა წარმოადგენდა. "ჩვენ ვთვლით, რომ არჩევნებში გამარჯვებული "სამართლიანობისა" და "რესპუბლიკური" პარტიების დაშლის შემდეგ ევროკავშირში განვირგნინების მიმართ დადებითია", - აღნიშნა ჰოპემ. ერდოქანმა "დამაჯერებლად" ილაპარაკა, - მიიჩნევს დიპლომატი.

სასაღმებელია, მაგრამ ისინი ვალდებულნი არიან თურქეთში უნდა დაეკამათოთ [ნევროპის] კრიტიკებები იმის მიუხედავად, მიგვიღებენ თუ არა". არჩევნების შემდეგ თურქეთში დანის საელჩოში სპეციალური საღამო მოაწყო, სადაც გამარჯვებული "სამართლიანობის პარტიის" ხელმძღვანელები მიიწვია. თურქეთში დანის ელჩის კრისტინა ჰოპეს თქმით, საელჩოში წინააღმდეგობის მიხედვით მინანს ევროკავშირსა და თურქეთს შორის არსებული ურთიერთობების განხილვა წარმოადგენდა. "ჩვენ ვთვლით, რომ არჩევნებში გამარჯვებული "სამართლიანობისა" და "რესპუბლიკური" პარტიების დაშლის შემდეგ ევროკავშირში განვირგნინების მიმართ დადებითია", - აღნიშნა ჰოპემ. ერდოქანმა "დამაჯერებლად" ილაპარაკა, - მიიჩნევს დიპლომატი.

ვისკარ დ'ესტანი

ვად, ის მოსაზრება გაახმოვანა, რაზეც ბევრი ევროპული პოლიტიკოსი ეკრძო შეხედრებისას საუბრობს. ევროპის შემარჯვენი პოლიტიკურ ნერვებში ფართოდ არის გავრცელებული შეხედრება, რომ თურქეთს ევროპაში არაფერი ესაქმება. "თურქეთის დედაქალაქი ევროპაში არ მდებარეობს, მოსახლეობის 95 პროცენტი ევროპის გარეთ ცხოვრობს, ის ევროპული სახელმწიფო არ არის", - განაცხადა ფრანგული "მონდესიათის" მიცემულ ინტერვიუში საფრანგეთის ყოფილმა პრეზიდენტმა. აღნიშნავს, რომ თურქეთის მიმართ ევროკავშირის არაერთგვაროვანი დამოკიდებულებას, ძირითადად დასავლეთის კულტურული განსხვავება განაპირობებს. ამავდროულად, თურქეთის ევროპის უსაფრთხოებისათვის საკანონო სახელმწიფოს წარმოადგენს. პარლამენტმა, მაგრამ ამჟამად ბრიუსელს ანკარასთან თანამშრომლობა გაფართოვებისთან დაკავშირებული პრობლემების მოსაგვარებლად განსაკუთრებით სჭირდება. ბრიუსელი ცდილობს, თურქეთის მხარდაჭერა მოიპოვოს, რათა ორ ნაწილად გაყოფილი კვიპროსის პრობლემა 2004 წლამდე მოაგვაროს (ჩრდილოეთ კვიპროსის თურქული რესპუბლიკა 1974 წლიდან არსებობს და მის სუვერენიტეტს მხოლოდ თურქეთი ცნობს), რადგან 2004 წელს კვიპროსის ევროკავშირში განვირგნინება არის დაეგეგმილი. ამას გარდა, ევროპის სწრაფი რეაგირების ძალბების შესაქმნელად თურქეთის პოლიციას გადამწყვეტი მნიშვნელობა გააჩნია. ევროკავშირის გეგმების თანახმად, სწრაფი რეაგირების ძალბება ნატო-ს ინფრასტრუქტურა უნდა გამოიყენოს. თურქეთი კი ნატო-ს საკანონო წევრია, მაგრამ ნატო-ს წევრი არ არის, თურქეთის ბედი უნდა გაირკვეს. ანკარას ნინადადებას ზურგს მერტოებულ შტატებში უმაგრებს, რომელიც ცდილობს, საკუთარი გაელენა გამოიყენოს და ევროკავშირის გამოხეტარის უახლოესი მოკავშირის მიღებაზე დაითანხმოს. დასავლელი ანალიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ თურქეთისათვის განვირგნინებაზე უარის თქმა უნდა გაირკვეს. ანკარას ნინადადებას ზურგს მერტოებულ შტატებში უმაგრებს, რომელიც ცდილობს, საკუთარი გაელენა გამოიყენოს და ევროკავშირის გამოხეტარის უახლოესი მოკავშირის მიღებაზე დაითანხმოს. დასავლელი ანალიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ თურქეთისათვის განვირგნინებაზე უარის თქმა უნდა გაირკვეს. ანკარას ნინადადებას ზურგს მერტოებულ შტატებში უმაგრებს, რომელიც ცდილობს, საკუთარი გაელენა გამოიყენოს და ევროკავშირის გამოხეტარის უახლოესი მოკავშირის მიღებაზე დაითანხმოს. დასავლელი ანალიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ თურქეთისათვის განვირგნინებაზე უარის თქმა უნდა გაირკვეს. ანკარას ნინადადებას ზურგს მერტოებულ შტატებში უმაგრებს, რომელიც ცდილობს, საკუთარი გაელენა გამოიყენოს და ევროკავშირის გამოხეტარის უახლოესი მოკავშირის მიღებაზე დაითანხმოს.

ნელია გააჩნია. ევროკავშირის გეგმების თანახმად, სწრაფი რეაგირების ძალბება ნატო-ს ინფრასტრუქტურა უნდა გამოიყენოს. თურქეთი კი ნატო-ს საკანონო წევრია, მაგრამ ნატო-ს წევრი არ არის, თურქეთის ბედი უნდა გაირკვეს. ანკარას ნინადადებას ზურგს მერტოებულ შტატებში უმაგრებს, რომელიც ცდილობს, საკუთარი გაელენა გამოიყენოს და ევროკავშირის გამოხეტარის უახლოესი მოკავშირის მიღებაზე დაითანხმოს. დასავლელი ანალიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ თურქეთისათვის განვირგნინებაზე უარის თქმა უნდა გაირკვეს. ანკარას ნინადადებას ზურგს მერტოებულ შტატებში უმაგრებს, რომელიც ცდილობს, საკუთარი გაელენა გამოიყენოს და ევროკავშირის გამოხეტარის უახლოესი მოკავშირის მიღებაზე დაითანხმოს. დასავლელი ანალიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ თურქეთისათვის განვირგნინებაზე უარის თქმა უნდა გაირკვეს. ანკარას ნინადადებას ზურგს მერტოებულ შტატებში უმაგრებს, რომელიც ცდილობს, საკუთარი გაელენა გამოიყენოს და ევროკავშირის გამოხეტარის უახლოესი მოკავშირის მიღებაზე დაითანხმოს.

ქართულ-რუსული დიალოგი: მხოლოდ პრობლემა

პირველი გვირგვინი
ქართულმა მხარემ კიდევ ერთხელ განაცხადა, საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების გაუმჯობესება, აფხაზეთის პრობლემის მოგვარების გარეშე, წარმოუდგენელია. მიუხედავად პუტინის "ერთმნიშვნელოვანი" განცხადებებისა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მხარდაჭერის თაობაზე, რუსეთის პოზიცია აფხაზეთის საკითხში ისეთივე არაკონსტრუქციულია, როგორც ბოლო ათი წლის მანძილზე.

ჩვენ უნდა დაეკამათოთ [ნევროპის] კრიტიკებები იმის მიუხედავად, მიგვიღებენ თუ არა". არჩევნების შემდეგ თურქეთში დანის საელჩოში სპეციალური საღამო მოაწყო, სადაც გამარჯვებული "სამართლიანობის პარტიის" ხელმძღვანელები მიიწვია. თურქეთში დანის ელჩის კრისტინა ჰოპეს თქმით, საელჩოში წინააღმდეგობის მიხედვით მინანს ევროკავშირსა და თურქეთს შორის არსებული ურთიერთობების განხილვა წარმოადგენდა. "ჩვენ ვთვლით, რომ არჩევნებში გამარჯვებული "სამართლიანობისა" და "რესპუბლიკური" პარტიების დაშლის შემდეგ ევროკავშირში განვირგნინების მიმართ დადებითია", - აღნიშნა ჰოპემ. ერდოქანმა "დამაჯერებლად" ილაპარაკა, - მიიჩნევს დიპლომატი.

ქართულმა მხარემ კიდევ ერთხელ განაცხადა, საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების გაუმჯობესება, აფხაზეთის პრობლემის მოგვარების გარეშე, წარმოუდგენელია. მიუხედავად პუტინის "ერთმნიშვნელოვანი" განცხადებებისა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მხარდაჭერის თაობაზე, რუსეთის პოზიცია აფხაზეთის საკითხში ისეთივე არაკონსტრუქციულია, როგორც ბოლო ათი წლის მანძილზე.

ქართულმა მხარემ კიდევ ერთხელ განაცხადა, საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების გაუმჯობესება, აფხაზეთის პრობლემის მოგვარების გარეშე, წარმოუდგენელია. მიუხედავად პუტინის "ერთმნიშვნელოვანი" განცხადებებისა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მხარდაჭერის თაობაზე, რუსეთის პოზიცია აფხაზეთის საკითხში ისეთივე არაკონსტრუქციულია, როგორც ბოლო ათი წლის მანძილზე.

ქართულმა მხარემ კიდევ ერთხელ განაცხადა, საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების გაუმჯობესება, აფხაზეთის პრობლემის მოგვარების გარეშე, წარმოუდგენელია. მიუხედავად პუტინის "ერთმნიშვნელოვანი" განცხადებებისა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მხარდაჭერის თაობაზე, რუსეთის პოზიცია აფხაზეთის საკითხში ისეთივე არაკონსტრუქციულია, როგორც ბოლო ათი წლის მანძილზე.

ქართულმა მხარემ კიდევ ერთხელ განაცხადა, საქართველო-რუსეთის ურთიერთობების გაუმჯობესება, აფხაზეთის პრობლემის მოგვარების გარეშე, წარმოუდგენელია. მიუხედავად პუტინის "ერთმნიშვნელოვანი" განცხადებებისა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მხარდაჭერის თაობაზე, რუსეთის პოზიცია აფხაზეთის საკითხში ისეთივე არაკონსტრუქციულია, როგორც ბოლო ათი წლის მანძილზე.

ნუ მიატოვებთ ბორჯომის გამგებელს!

ვინ დგას ხე-ტყის მაფიის უკან

ბორჯომის გამგებელი შველს თიხვს. მისი ბრძოლა ხე-ტყის გამანადგურებლების წინააღმდეგ რიხში შევიდა. თანამდებობაზე თიხი თვის წინათ დაბრუნდება ზაზა ჯობაძეს, როგორც თავად აცხადებს, ყველა ღირს იხმარა, საქმეში საზოგადოების ჩართვაც სცადა, მაგრამ შედეგმა დაიკვირდა. როცა სხვა ვაზ არ დარჩა, გამგებელმა გზები გადააკეტა. უკანონოდ მოჭრილი ხით დატვირთული 7 მანქანა დააკავა და აქედან 5-ის საქმე პროკურატურას გადასცა. ახლა მას პრეზიდენტის სახელზე მომზადებული აქტს წერილი და რამდენიმე წინადადება. მისი აზრით, ბორჯომის ეკოლოგიური პალანსის შენარჩუნება მხოლოდ ერთიო ძალისხმევით თუ მოხერხდება. მარტო მე ამას ვერ გავწევდები, აღიარებს ჯობაძე.

მაკა ჭანიანი

გუშინ ჟურნალისტთა ფედერაციაში გამართულ პრესკონფერენციაზე, რომელიც ბორჯომის ტყეების მდგომარეობას ეხებოდა, ზაზა ჯობაძეს არ დაუსახებლეთა არც ერთი ნაცნობი თუ უცნობი ვეგარი, რომელიც ე.წ. ხე-ტყის ბიზნესთან იყო დაკავშირებული. ოქლის პროკურორის ყოფილი მოადგილე, როგორც თავად განმარტა, უდაბნაშულო ბორჯომის მოთხოვნების დარღვევას ერიდებოდა. მის ნაცვლად, ბორჯომის მაჟორიტარი დეპუტატი ნოდარ გრიგალაშვილი ლაპარაკობდა. მის განცხადებებს კონკრეტული მისამართები ჰქონდა, თუმცა, ფაქტობრივ მასალით არც ერთი მათგანი არ ყოფილა გამარტებული. სამცხე-ჯავახეთში ტყეების "პარსვით" აღმოფხვრულ დეპუტატს, როგორც ჩანს, იმუნიტეტის იმედ ჰქონდა.

"რასაც დღეს აქ ზაზა ვერ იტყობს, ეს უკვე გმირობაა. მეტს ვერ იტყვის, რადგან სხვების მიერაა დანიშნული. მის ზევით გამგებელი დგას, გამგებლის ზევით - პრეზიდენტი", - გაავლო სააღმასრულებლო მოწვევით გრიგალაშვილმა, - "მე კი პირდაპირ ვაცხადებ, რომ სამცხე-ჯავახეთში ხე-ტყის ჩეხვისა და ყველა უკანონობის სათავეში დგას მხარის გუბერნატორი თემურ მოსიაშვილი. ეს საქმე მის ერთ-ერთ მოადგილეს, გაუა ბერიძეს აქვს დავალებული. სწორედ მისი ხელმოწერით გადის ხე-ტყე ამ რეგიონიდან. ეს სფერო მოსიაშვილს მისთვის შემთხვევით არ ჩაუბნებია - ბერიძეს ყველა სახერხში აქვს წილი. ეს ის კაცია, რომლის ბორჯომის გამგებლის თანამდებობაზე ყოფნისას, მისმა მოადგილემ დგენილების 70 ათასი ლარი განაწილა."

სამოქალაქო განათლება - გზა პასიური მეთვალყურედან შემოქმედებით მოქალაქედამდე

ორი წლის წინ, ამერიკის შეერთებული შტატების აიოვას უნივერსიტეტში, ჩაისახა იმ პროექტის იდეა, რომლის შედეგაც - წიგნი "სამოქალაქო განათლება" - გუშინ წარუდგინეს საზოგადოებას.

დარი კაჰრავა

გუშინ სახალხო დამცველის ოფისში გაიმართა სამოქალაქო განათლების სახელმძღვანელოს პრეზენტაცია. პროექტის განმხორციელებელი საქართველოში გახლავთ ინგლისური ენის მასწავლებელთა ასოციაცია (ETAG). პროექტის დირექტორები არიან პოლ რეტიში და რუსუდან ტყემლაძე. პროექტმა აიოვადან თბილისამდე გრძელი გზა გამოიარა და, როგორც რუსუდან ტყემლაძე აღნიშნა, მტრები არ გაუჩნდა. ოღონდ პროექტის მეგობრები არიან აშშ-ს საელო საქართველოში, აიოვას უნივერსიტეტი, საქართველოს განათლების სამინისტრო, რეჟინტები, გამომცემლობა "ლიტერნი" და ის ექსპრტი მონაწილე და 27 მასწავლებელი, რომლებმაც სახელმძღვანელო სკოლებში გამოცადეს. ავტორთა გათვალისწინებს მათი შენიშვნები, წიგნი გადაამუშავებს და მოხალე წლიდან "სამოქალაქო განათლების" სახელმძღვანელო სკოლაში "შევა", რო-

გორც "სამართლის" ალტერნატივა. მომსწავლეებმა აღნიშნეს, რომ დღემდე სამოქალაქო განათლება ფრანგულად ისწავლებოდა, ამ სახელმძღვანელოს მიშვევით კი შესაძლებელი გახდება მისი მთლიანი სწავლება. სახელმძღვანელო ორი წინადადა გამოცემული - მოსწავლასა და მასწავლებლისთვის. უცხოურ ქრესტომათიებში (უცხოელებს ამ საგნის სწავლების დღი გამოცილება აქვთ) სამოქალაქო განათლება განმარტებულია, როგორც საგანი, რომელიც შეისწავლის მოქალაქეობას და ხელისუფლებას, უსახურება მოქალაქის აღზრდას, რომელიც კარგად ერკვევა თავისი სახელმწიფოს სტრუქტურას, ნყობაში, მუშაობის სისტემაში, იღებს სათანადო განათლებას, სწავლობს გზებს, თუ როგორ შეიტანოს წელილო ქვეყნის განვითარების საქმეში. ამასთან, მხოლოდ სამოქალაქო განათლება სწავლობს ადამიანს, როგორც უნიკალურ არსებას, სხვადასხვა დანიშნულების პროექტს და ინიციატ. სახელმძღვანელოს მიზანია, მო-

შოლ რეტიში პროექტის პრეზენტაციაზე

ზარდებმა დაიძვიდრონ აქტიური მოქალაქის ადგილი ცხოვრებაში, შეიძინონ პრობლემების სხვადასხვა კუთხით დანახვის, სწორი გადაწყვეტილებების მიღებისა და შექმნილი ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარ-ჩვევები. "სანიშნუთ მოქალაქეები რომ გახდეთ, კარგად უნდა გაერკვეთ დემოკრატიის საფუძვლებში, შეისწავლით ადამიანის უფლებები და მათი დაცვის გზე-

ბი... სამოქალაქო განათლება დაეცხმარება, სწორად აღეკუთ თანამედროვე საზოგადოებაში მიზნობრივ მოვლენები, მონაწილე გახდეთ ამ საინტერესო პროცესისა და შეიძინოთ ისეთი უნარ-ჩვევები, რაც პასიური მეთვალყურედან შემოქმედებით და ყველა ადამიანზე მზრუნველ მოქალაქედ ჩამოგაყალიბეთ", - მიმართავს სახელმძღვანელო მეცხრეკლასელებს.

მასწავლებლებს წითელი ქალაქი არ ეთმობათ

"განათლებაში" მასმედიის რეალისტური დანტერესება რომ მოიკოჭლებს, გუშინ მსოფლიო ბანკის წარმომადგენელთა შეხვედრაზე კიდევ ერთხელ დადასტურდა. აღმოჩნდა, რომ ქართველ მშობლებს დასაინ სწავლება და ძვირი სახელმძღვანელოები ჰკონიათ რეფორმა, რომელიც მათ შვილებზე ექსპერიმენტებს ატარებს.

დარი კაჰრავა

რამდენიმე დღეა, რაც მსოფლიო ბანკის წარმომადგენლები განათლების სისტემის რეფორმის პროექტის მონიტორინგს ატარებენ. მათ ინტერესები შესრულებული საშუაობების უკუგებით იმაზევლება.

გუშინ თბილისის მეშვიდე გიმნაზიაში მსოფლიო ბანკის და რეფორმის შეფასებისა და მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების კომპონენტების წარმომადგენლები (ცალ-ცალკე შეხვედრა მასწავლებლებს, დირექტორებსა და მშობლებს).

მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების კომპონენტის საშუაობი ჯგუფის წევრმა ელისო ჭვლიძემ აღნიშნა, რომ მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების კომპონენტის საშუაობები მსოფლიო ბანკის მიერ დაადასტურდა. მათი ინტერესები მსოფლიო ბანკის მიერ დაადასტურდა. მათი ინტერესები მსოფლიო ბანკის მიერ დაადასტურდა. მათი ინტერესები მსოფლიო ბანკის მიერ დაადასტურდა. მათი ინტერესები მსოფლიო ბანკის მიერ დაადასტურდა.

მისი ორ-წარმომადგენლებს, გააციო მინდინარე რეფორმის არსი, მიმართულბებში და საფრანგო პროგრამა, რომელიც რეფორმის ფორმატში შედგაგთათა უშუალოდ ჩართვას ითვალისწინდა. კერძოდ, საქართველოს ყველა სკოლის ყოველი მასწავლებელი წინადადებას მიწავაღებს და 1000-დოლარაინ გრანტის მისაღებად კონკურსში ჩართვის შესაძლებლობა. "სიმბოლური მხურთხევლება მათ ასევე უზენეს საფრანგო კონკურსის პირობებში და სამოქალაქო წინადადების მომზადების სპეციფიკა. შეუშუალებო შეისაღებლობის მიუხედავად, კონკურსში საქართველოს მხოლოდ რვაასამ სკოლამ მიიღო მონაწილეობა და, კონკურსის პირობების შესაბამისად, 210 საფრანგო წინადადება გახდა გრანტის მფლობელი. ამჟამად კონსულტანტები მიშველენ სკოლების კოლექტივებსათა, რომ წინადადებს პროექტის სახე მიეცეს და ინერდან უკვე მიიღონ თანხა პროექტის განსა-

ხორციელებულად. გუშინდელ შეხვედრაზე ცალ-ცალკე შეიკრიბნენ "გამარჯვებული" და "დამარცხებული" სკოლების დირექტორები. განხილავდა სხვადასხვაგვარი იყო. "დამარცხებულები" არ გამოვიცხადენ მიკერძოებულობას, ამიტომ მოითხოვეს სამოქალაქო წინადადებების შეფასების საბჭოსთან შეხვედრა, დასწრებული წინადადებების არბრტყვიას და გამარჯვებული პროექტების ნახვა. ჩვენ არ გვჭურს გამარჯვებულის, მაგრამ საკუთარ მარცხს ვერ შეუვრავდებით - ასეთი იყო მათი პათოსი. ერთ-ერთი სკოლის დირექტორმა კონკურსს ბრალად დასდო იმაში, რომ დირექტორებს შორის ურთიერთობები გაუქვდა, "და-იმსხრა", როგორც მან გამოიხატა. დამარცხებულები კონკურსის მეორე რაუნდში გამარჯვების პერსპექტივას არ მოუმიბოლავს. გამარჯვებულ დირექტორთა ამბიციებს კი დასმნებები არ შეუშუებია. ისინი ლიბმბორი სიმშველენ სახეობრდინენ იმის შესახებ, რომ, გამარჯვების მიუხედავად, მათი სამოქალაქო ნიშნადებები სულაც არ ყოფილა უნაკონ და ძალიან აფასებენ კონსულტანტის დახმარებას. ელისო ჭვლიძემ აღნიშნა, ქართველ მშობლებსა და სკოლებს შორის განსხვავებული მოსაზრებები არსებობს და მათი დახმარება საჭიროა. "კარგად უნდა გაერკვეთ დემოკრატიის საფუძვლებში, შეისწავლით ადამიანის უფლებები და მათი დაცვის გზე-

საშუალო აღილი: თბილისი

მინს მსაპირიზამთ უფლაშეინს ფაცვის ასოციაცია
აწახალვაჲს პაანსინას ფინანსური მიწეხარის თანაფოაზრასა.

ასოციაციის ფინანსური მწეწეწე პასუხისმგებელია:

- მომზადდოს ყოველკვარტალური შიდა ფინანსური ანგარიშიტი ასოციაციის დირექტორის, გამგებლისა და სარეწმეწი კომისიისათვის;
- მომზადდოს ყოველთვიური და წლიური ფინანსური ანგარიშიტი ასოციაციის მიერ განხორციელებული ცალკეული პროექტებისათვის საერთაშორისო ბუღალტრული სტანდარტების შესაბამისად;
- მომზადდოს საგადასახადო დეკლარაციები საგადასახადო კანონმდებლობის მოთხოვნების შესაბამისად;
- წმრუნეწეწეწის ასოციაციის საბუღალტრული სისტემის მუშაობა საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობისა და საერთაშორისო შემოსეწეწეწი - დონორი ორგანიზაციების სრული დაწვეით;
- წმრუნეწეწეწის ასოციაციის ფინანსური სახელმძღვანელოს პროცედურების დაწვა;
- მონაწილეობა მიიღოს ასოციაციის წლიური და პროექტებით მიმდინარე ბიუჯეტების შედგენაში და ანარმოსო ბიუჯეტის შესრულების კონტროლი;
- აწმრმოსო ურთიერთობა ოფიციალურ პირებთან და სახელმწიფო სტრუქტურებთან სხვადასხვა საგადასახადო და ფინანსურ საკითხებთან დაკავშირებით;
- ასოციაციის საბუღალტრული და ფინანსური აღრიტების სისტემის შემდგე დაწვენა შესაბამისი დებულებებისა და სახელმძღვანელო დოკუმენტების შემუშავებით.
- სასურველ კანდიდატს მოეთხოვება:
- ინგლისური, რუსული და ქართული ეწების სრულყოფილი ცოდნა;
- საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობის ცოდნა;
- ორმაგი აღრიტების საბუღალტრული სისტემის ცოდნა;
- "ორისში" საბუღალტრული პროგრამაში მუშაობის გამოცდილება;
- საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მუშაობის გამოცდილება;
- პრაქტიკული ბუღალტრული მუშაობის გამოცდილება;
- კარგი კომუნიკაციის უნარი სხვადასხვა ხასიათის ადამიანებთან;
- ჯგუფური მუშაობის უნარი და გამოცდილება;
- საერთაშორისო აუდიტორული შემოწმების გამოცდილება

წარმოადგენს კანდიდატის დიდი პლუსის.

სასურველ კანდიდატს უნდა შეეღლოს მუშაობა არასამუშაო საათებში და დასვენების დღეებში.

დანიტერესებულ პირებს ეთხოვთ, გაამაგნაწმინ რწმუწეწე ფაქითი, ტელ.: (899 32) 98 62 91 ან მოგვანდონ მისამართზე: თბილისი, გაგარიის I ტუს, №8, დამატებითი ინფორმაციისათვის შეგიღლით დაგვიწერეთ დღის 22-დან 1 საათამდე. ტელ.: (899 32) 93 12 76, 93 19 69, 93 16 81, საკონტაქტო პირი - მარინა ვამაქიტე.

რწმინდების მონაწილის გოლო პააააა 15 ნოემბერი, საღამოს 6 სთ. განაწმრავასა მიწმრავან შეიწმრული პირები.

განაწმრავანი ჩანადრავა 21 და 22 ნოემბერს.

შეიწმრული კანდიდატს უნდა შეიწმრული მუშაობის დანახვისას.

"იუზილად უნდა გარდე"

თანამედროვე ქურთები უდიდესი ეროვნული „უმცირესობაა“ აზიაში, ამასთან, ყველაზე მრავალრიცხოვანი ხალხია მსოფლიოში, ვისაც არა აქვს საკუთარი სახელმწიფო. ამჟამად 30 მლნ ქურთით დასახლებული ტერიტორია გაყოფილი აქვს ოთხ სახელმწიფოს: თურქეთს, ირანს, ერაყს და სირიას.

ლელა მარბანი

გუშინ, 8 ნოემბერს, „კავკასიური სახლი“ მასპინძლობდა საქართველოში მცხოვრებ ქურთთა დასაპორას „საქართველოს იეზილთა კამპის“. ქურთთა ინტელიგენციის წარმომადგენლებმა ისაუბრეს თავისი ხალხის ყოფაზე. მებვედრის დროს აღმოვალეთ თეიმურაჯე ქერიანი ანყოსმა აღნიშნა, რომ საქართველოში მცხოვრებ ქურთ მოსახლეობას აწხოვებს მხოლოდ რიგი პრობლემები, საქართველოს მთავრობა კი მათ არაკითარ ყრწმრავლებს არ აქცევს. დამოუკიდებელ საქართველოში მათ უჭირთ თავისი კულტურის, ენის, ისტორიული რწმინდის - იეზილთის შეწმრავება. აღინიშნა, რომ, ფაქტობრივად, კარგად ვეღბ იმას, რომ ისი გადაწმრავება 100 წლის წინათ საქართველოს თავმწმრავებული მათი მცხოვრები (ცილიობდენ - თბილისიში მცხოვრები ქურთები ხომ სწორედ მათი ჩამომავლები არიან. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ ჩვენს ხალხებს შორის კავშირებს გაცილებით დიდი წნის ისტორია აქვს“. აწყოსმა დიდი მადლიერება გამოთქვა საქართველოსა და ქართველი ხალხის მიმართ, შემდეგ იქვე გულმსკეცილით აღნიშნა, რომ საჭიროა საქართველოში ისინი გაცილებით

უკეთ გრწმობდნენ თავს, ვიდრე ახლა, დამოუკიდებელ საქართველოში. მამინ მათ ჰქონდათ საბჭოეთში ერთადერთი სახალხო თეატრი, სახალხო უნივერსიტეტი მშობლიურებისთვის, არსებობდა ქურთთა შემოქმედებითი სექციები მწერალობა და მხატვართა კავშირებში. 1981 წელს თბილისში ჩატარდა ქურთთა კულტურის დღეები - ეს იყო „რეჟისანსის“ ხანა ქურთული კულტურისთვის. 1992 წლიდან ყველაფერი დაიშალა. მთლიანად ჩაკვდა დასაპორის კულტურული ცხოვრება. მიწმრავდა ყველა ინსტანცია უფულობას ახსხვლებს. დასაპორის წევრებს ჰქონდათ შეხვედრა პრეზიდენტის თანამშმრავსთან, გრწმრავსო მოვთან. რამდენიმე მიწმრავთა გავგზავნეს პრეზიდენტსაც, მაგრამ ისინი „გზაში დაიკარგა“.

კავშირის თავმწმრავმარის მოადგილემ ლილი საფრწავამ ისაუბრა კავშირის საქმინაობაზე, აღნიშნა, რომ კავშირში მუშაობს სხვადასხვა სახის კომიტეტები: იურიდიული, ახალგაზრდული, ქალთა, კულტურის. ქურთებისადმი საერთო უნიტერესობის ფონზე დიდი მადლიერება გამოიხატა „ახალი მწმრავეწების“ მიმართ, რადგან, ეკონომიკური დახმარების გარდა, მათი ხელმწმრავით მათ გეზოვა ორწმრავანი ქართულ-ქურთული გაზუთი.

საქართველოს ქართული დასაპორის შეხვედრა "კავკასიური სახლში"

აღმსარებლობასთან დაკავშირებით შეხვედრაზე აღნიშნა, რომ იეზილთა რელიგია ერთი „უწმრავობის“ ხასიათდება. ის არ იღებს სხვა ხალხს - იეზილთა უნდა განწმრავ. „ასე რომ, ჩვენ სამშობლოში მართლმადიდებლობისთვის“, - დასძინა ქერიანი აწყოსმა.

შეხვედრაზე ისაუბრეს სხვა მტკივნეული საკითხებზეც, რომლებთანაც აღსანიშნავია ერთი - ისტორიული გავრცელების ადგენა. როგორც „24 საათთან“ საუბარში „იეზილთა ახალგაზრდული კავშირის“ თავმწმრავმარე აგით ფრი ჭვლიძემ აღნიშნა, ქურთ ახალგაზრდებს კარგად

ესმით, რომ მათ პრობლემებს არაკითარ ქურთული საფუძველი არა აქვს. წმინდა სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. ჩვენის ახალგაზრდობის პრობლემებმა საქართველოს მოთალკეობა. ინტელექტუალური პრობლემა, მათი უმრავლესობის პრობლემა, ყველა ქურთთა ისტორიული გავრცელების ადგენა, რომლის ხელშეწმრავლდა ოკუპირებული სამინისტროების დასაპორის თავმწმრავლმარე ამას „პროფესიონალური“ უწმრავლებს სამინისტროს მწმრავან. თუმცა, იქვე აღწმრავა, რომ ქურთთა დასაპორის არსებობა ტოლწმრავანი ქართული ხალხის დასახურებაა.

ჭანდაცვა "ხუთ ნაღონადში მშობებსა ჰქოვებს"

გუშინ საქართველოს პარლამენტში ცხრა თვის ბიუჯეტის განხილვა დროში ისე გაიწვია, რომ კინაღამ ჩიბიალა მსოფლიო ბანკისა და საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შორის საკრედიტო ხელშეკრულების ხელმოწერის ცერემონია.

ირინე სანაშლიძე

მასპინძლებმა სტუმრების აღლოდენეს. ხელშეკრულება, დაგვიანებით, მაგრამ მაინც გაფორმდა. 2002 წლის აგვისტოში მსოფლიო ბანკის დირექტორთა საბჭოს მიერ დამტკიცებული სამი პროექტიდან ერთ-ერთი - "პირველი ჯანდაცვის რეფორმა" დანიშნა.

2002 წლის აგვისტოში მსოფლიო ბანკის დირექტორთა საბჭომ საქართველოს მთავრობისთვის სამი კრედიტი დამტკიცა - "საქართველოს ტყის განვითარებისთვის", "მუნიციპალური განვითარებისა და დეცენტრალიზაციისთვის" და "პირველი ჯანდაცვის რეფორმისთვის". ამ პროექტისთვის მსოფლიო ბანკმა 55,6 მლნ. დოლარი გაითვალისწინა. ყრწმრავლმა გამოყოფილია საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის სტანდარტული პირობებით, 40 წელი. პირველი 10 წელიწადი შელავითანი იქნება. ეს იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს მხარე 10 წლის განმავლობაში არაფერს გადაიხდის, ხოლო და-

წარჩენი 30 წლისთვის მომსახურების საფასური წლიურ 0,75 პროცენტს შეადგენს.

55,6 მილიონ დოლარიდან 20,5 მილიონი განკუთვნილია პროექტისთვის "პირველი ჯანდაცვის რეფორმა". პროექტის მიზანია, იჯახის ექიმის მოედლის დამკვიდრებით, გაუმჯობესებული მოსახლეობის ღირებულება და დეცენტრალიზაციის ხარისხიანი პირველი სამედიცინო მომსახურება. ამ პროექტის თანახმად, უნდა გაუმჯობესდეს საქართველოს მოსახლეობის ჯანმრთელობის ზოგადი მაჩვენებელი და ჯანდაცვის მომსახურების უზრუნველყოფის ხარისხი.

პირველი ჯანდაცვის რეფორმის ხუთწლიანი პროექტი ორი ეტაპად განხორციელდება. პირველი ფაზა მოიცავს სამ წელიწადს, ხოლო მეორე - მოსამრავლში სამი კომპონენტისგან შედგება:

1. პირველი ჯანდაცვის მომსახურების მინიჭება. ამ კომპონენტის მიზანია, საქართველოს 180-მდე სულად, რაიონებსა და მადლიან ქოხლებში, პირველი ჯანდაცვის მომსა-

ხურების ეტაპობრივი განვითარება - ამბულატორიის რეაბილიტაციისა და ძირითადი სამედიცინო თუ საოფისე აპარატურის, აგრეთვე, აუგეითი უზრუნველყოფის საშუალებები. ეს კომპონენტი განხორციელდება ორი ეტაპად. თავდაპირველად პროექტი ხელს შეუწყობს იმერეთის რეგიონის სოფლებსა და მადლიან რაიონებში იჯახის ექიმის ცენტრის ჩამოყალიბებას; ხოლო მეორე ფაზაში, პროექტით გათვალისწინებული ლინისტიების განხორციელების არეალი დამოკიდებული იქნება პირველი ეტაპის შედეგზე.

2. ინსტიტუციონალური განვითარების კომპონენტი მიზნად ისახავს პირველი ჯანდაცვის სფეროში მოლოტივის შემუშავების, საკანონმდებლო ბაზის, მართვის სისტემის, დახელოვნების კურსებისა და ინსტიტუციური განვითარების ხელშეწყობას.

3. პროექტის მართვა. ამ კომპონენტის თანახმად, შრომის განმრთვლობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ხელმძღვანელობით, პროექტი განხორციელდება ჯანდაცვისა და სოციალური პროექტების გამტარებელი ცენტრის მეორე.

გუშინ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროში პირველი ჯანდაცვის

რეფორმის საკრედიტო ხელშეკრულებას ხელი მოაწერეს საქართველოში მსოფლიო ბანკის წარმომადგენლობის ხელმძღვანელებმა ტეფოე იაბრაძე და საქართველოს ფინანსთა მინისტრმა მირიან გოგიაშვილმა. ხელმოწერის ცერემონიას ესწრებოდა საქართველოს მრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან არსებული პროექტის განმხორციელებელი ბიური. პროექტის თანახმად, საქართველოს მთავრობამ რეფორმის განხორციელებაში ჯანდაცვის სისტემის დაფინანსებისა და პირველი ჯანდაცვის მონაწილეობის საშუალებების გამო, მასპინძელმა მინისტრებმა სტუმრები დიდხანს ალოდინეს.

პროექტის მსვლელობას, ისევე როგორც პროექტისთვის განკუთვნილ 20,5 მლნ. დოლარის მიზნობრივ ხარჯვას, გვაკონტროლებს მსოფლიო ბანკის ხელმძღვანელები პროექტების კოორდინატორი თამარ გოგიაძე, ასევე შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან არსებული პროექტის განმხორციელებელი ბიური. პროექტის თანახმად, საქართველოს მთავრობამ რეფორმის განხორციელებაში ჯანდაცვის სისტემის დაფინანსებისა და პირველი ჯანდაცვის მონაწილეობის საშუალებების გამო, მასპინძელმა მინისტრებმა სტუმრები დიდხანს ალოდინეს.

პროექტის მსვლელობას, ისევე როგორც პროექტისთვის განკუთვნილ 20,5 მლნ. დოლარის მიზნობრივ ხარჯვას, გვაკონტროლებს მსოფლიო ბანკის ხელმძღვანელები პროექტების კოორდინატორი თამარ გოგიაძე, ასევე შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან არსებული პროექტის განმხორციელებელი ბიური. პროექტის თანახმად, საქართველოს მთავრობამ რეფორმის განხორციელებაში ჯანდაცვის სისტემის დაფინანსებისა და პირველი ჯანდაცვის მონაწილეობის საშუალებების გამო, მასპინძელმა მინისტრებმა სტუმრები დიდხანს ალოდინეს.

პროექტის მსვლელობას, ისევე როგორც პროექტისთვის განკუთვნილ 20,5 მლნ. დოლარის მიზნობრივ ხარჯვას, გვაკონტროლებს მსოფლიო ბანკის ხელმძღვანელები პროექტების კოორდინატორი თამარ გოგიაძე, ასევე შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან არსებული პროექტის განმხორციელებელი ბიური. პროექტის თანახმად, საქართველოს მთავრობამ რეფორმის განხორციელებაში ჯანდაცვის სისტემის დაფინანსებისა და პირველი ჯანდაცვის მონაწილეობის საშუალებების გამო, მასპინძელმა მინისტრებმა სტუმრები დიდხანს ალოდინეს.

ქართველი ქალოვანები მუხაროვს ამერიკულ სტილზე გადაწყვიტა

სათანა ჯანსონი

სულ ცოტა ხანში ქართველი სამართალდამცველები მუხაროვის ამერიკულ სტილზე გადავლენ. დამანავეების მოძენას მათ ამერიკული მეთოდები გაუადვილებთ. საქმე ისაა, რომ აშშ-სა და საქართველოს მთავრობათა შორის შეთანხმების საფუძველზე, პირველად პოსტსაბჭოთა სფეროში, საქართველოში იქნება ექვმიტანილების, პატიმრების, მსჯავრდებულებისა და საგამოძიებო მოქმედებებში მონაწილე ძალოვნების თითო ანაბეჭდების კომპიუტერული ბანკი, რომელიც გამოიყენებს ექვმიტანილ დამანაშავებას და სამართალდამცველთა თითო ანაბეჭდების ერთმანეთისგან განსხვავებაში დახმარება.

ამ საინფორმაციო ბანკისთვის საჭირო ტექნიკურ-ლაბორატორიული აღჭურვილობა, ლიცენზირებული კომპიუტერული პროგრამული უზრუნველყოფა და აშშ-ში დაბეჭდილი 15 ათასი დაქტილობარით უკვე იუსტიციის სამინისტროს ექსპერტიზისა და სპეციალური გამოკვლევების ცენტრშია მოთავსებული. რამდენიმე თვის წინ, საერთაშორისო კრიმინალის გამოძიების ასისტორების პროგრამის ფარგლებში, საქართველოში ჩატარდა ორკვირიანი სემინარი და ამერიკულმა კრიმინალისტებმა ქართველ კოლეგებს თითო ანაბეჭდების აღება და საინფორმაციო ბანკისთვის საჭირო ამერიკული დანერგვის მოთხოვნა გამოყენების სპეციფიკა შეასრულეს.

გუმონ, მესხუტი საპრობილეში, პატიმართა თითო ანაბეჭდების

დაინყო თითო ანაბეჭდების კომპიუტერული ბანკის შექმნა.

აღების პირველი პროცედურა ჩატარდა. სასჯელაღსრულების ყველა დანესტრუქციულ ანალოგიურ ოპერაციები გაგრძელდება და ექსპერტიზისა და სპეციალურ გამოკვლევების პირველი 1800 პატიმრის თითო ანაბეჭდების დაქტილობარით გადაეცემა. ცენტრი მესხუტი საპრობილის შენობაშია განთავსებული. სწორედ აქ მოხდება ანაბეჭდების

ვათა ცენტრის 1800 პატიმრის თითო ანაბეჭდების დაქტილობარით გადაეცემა. ცენტრი მესხუტი საპრობილის შენობაშია განთავსებული. სწორედ აქ მოხდება ანაბეჭდების

იძებნება რუსლან ბელაევი

იგი ქართველ სამართალდამცველებს რუსეთში ეგალებათ. რუსებს

პირველი ბავარიდები

პასუსს არ დაუგვიანია - ქართველმა სამართალდამცველებმა რუს კოლეგებს მალევე აცნობეს, რომ შეტყობინებაში მითითებულ ადგილას გელაევი არ აღმოჩნდა და თითქმის დარწმუნებული არიან, რომ იგი საქართველოში საერთოდაც არ იმყოფება, ხოლო თუ სადმე დააკავეს, აუცილებლად გადასცემენ რუსეთის მხარეს. ამის შემდეგ რუსეთის მხრიდან ჩეჩენი ტერორისტების შეფარების გამო წამოსულ პრალდებებს საქართველო კარგა ხნის მანძილზე კატეგორიულად უარყოფდა. სხვათა შორის, რამდენიმე თვის წინ უშიშროების მინისტრის პირველ აღიარებას პანკისის ბოლოში 700-მდე შეიარაღებული ოპოზიციის ყოფნის შესახებ, მათი ვინაობის დაკონკრეტება არ მოჰყოლია და მხოლოდ წელს, აგვისტოში, ნახევრად ოფიციალურად გაერცხვდა ცნობა იმის თაობაზე, რომ რუსულან გელაევი კარგა ხნის მანძილზე მართლაც პან-

კისს, კერძოდ, ომალოს აფარებდა თავს და პანკისის ანტიკრიმინალური ოპერაციის დაწყებამდე რამდენიმე დღით ადრე დატოვა ხეობა. ამ განცხადებიდან ძალიან მალე წნდება ცნობა გელაევისა და მისი ორასკაციანი დაჯგუფების საქართველოს საზღვრებს მიღმა - სოფელ გელაშისთან - გამოჩენის თაობაზე, რასაც ფედერალურმა რამდენიმე შეტაკება მოჰყვა. რუსეთის ჯარების ხელმძღვანელებმა ამ რაზმის სრულ განადგურებაზე საუბრობდა, თუმცა, რეალურად, მხოლოდ ორმოცი გვაშის "ნარმიდგენა" შეძლო. იმავე სამხედროების თქმით, მათ შეტაკის ბოვითა სატელეფონო საუბრის მოსმენა და ასეთი ფრაზა ჩაიჭირეს - "გელაევი დაჭრილია".

ამის შემდეგ საველე მეთაურის კვალი დაკარგა და მხოლოდ ორიოდ დღის წინ, ჩრდილოეთ კავკასიის რეგიონული ოპერატიული შტაბიდან გაანდეს რუსეთის საინფორმაციო სამსახურებს რუსულან გელაევის

უახლოესი გემები, რაც სტატიის დასაწყისში უკვე მოვიყვანეთ.

საქართველოში გელაევის ყოფნას კატეგორიულად უარყოფენ ქართველი სამართალდამცველები.

"ასპროცენტის დარაბის ვიდელი, რომ ის საქართველოში აღარ არის. იმ ბოვეითა უმეტესობა, რომლებიც პანკისში იყვნენ გამარჯვდნენ, ან იქ დაბრუნდნენ, საიდანაც მოვიდნენ, ან მესამე ქვეყანაში გადავიდნენ, ან იარაღი დაკარგეს და შვილობიანი ცხოვრება დაიწვეს. იმ 700 შეიარაღებული კაციდან, რომლებზეც ვლასარკოვმა, დღეს რამდენიმე ათეული თუ შემორჩა და მალე ისინიც აღარ იქნებიან", - აცხადებს ვალერი ხაბერძანია.

ქართველი სამართალდამცველები თითქმის დარწმუნებული არიან, რომ რუსულან გელაევი ჩეჩნეთშია; თუმცა, რუს ძალოვნებს ამის დაჯერება არ სურთ. რუსეთის უშიშროების სამსახურს თავდგომარე მოსკოვში

საქართველოში

ვიზიტით მყოფ ქართველ კოლეგას კვლავაც გელაევის გადაცემაზე ესაუბრება; ოღონდ, წინანდელისგან განსხვავებით, ამჯერად გელაევის დაკავებისა და გადაცემის მოთხოვნა მხოლოდ ზეპირი საუბრის დონეზე რჩება. ქართველ სამართალდამცველებს რუსეთის შესაბამის ორგანოებიდან გელაევის საქართველოში დაბრუნების თაობაზე არავითარი წერილობითი შეტყობინება არ მიუღია.

"ერთადერთი ოფიციალური საბუთი, რომელიც გელაევიდან დაკავშირებით მივიღეთ რუსეთიდან, 2001 წლის ნოემბერში მიღებული შეტყობინება გახლდათ. ამის შემდეგ რუს კოლეგებს ჩვენთვის არანაირი ოფიციალური მითხვება ამ კონკრეტულ ადამიანის დაკავების მოთხოვნით აღარ გამოუგზავნიან", - განაცხადა ჩეჩნეთში საუბარში საქართველოს გენერალური პროკურატორის მოადგილე ვენედი ბენიძემ.

კოლუმბიის „შავი დღე“ - ნარკობარონების წინაშე სამართალდამცველების უძლიერო არიან

ხუთშაბათს, საღამოს, პოლიციის გამძლეობით დაიციოს თანხლებით ციხის კედლები დატოვა მსოფლიოს ერთ-ერთ ყველაზე საშიშ დამანაშავებელ ალიარკოს კოლუმბიელმა ნარკობარონმა პილბერტო როდრიგეს ორეხუელამ. მან მიხვალა 15 წლისა და პატიმრობი მხოლოდ ვადის ნახევარი დატოვა.

ორეხუელას გათავისუფლება დიდი დარტყმა კოლუმბიის პრეზიდენტის ალფონსო ფონსისთვის, რომელიც ძალას არ იშურებდა, რომ როგორმე გაეუქმებინა განაცხებულება პილბერტოსა და მისი ძმის, მიგელის, გათავისუფლების შესახებ. მიუხედავად ამისა, სასამართლო დაფინანსებით მოიხიზა, რომ სასწრაფოდ აღსრულებული გასულ პარასკევს მიღებული გადაწყვეტილება და კარგი ყოფიქცევის გამო ორეხუელა ციხიდან გაეთავისუფლებინათ. მისი ძმა მიგელი კი

ციხეში დარჩება იმის გამო, რომ გასულ კვირას მის სასჯელს, ქრთაძის მიცემის გამო, კიდევ ოთხი წელი დაემატა.

როცა კომბიტას ციხის კარებთან პოლიციელთა გაძლიერებული ძალე-შაულებს იმაში, რომ დატოვდნენ, ამერიკის შეერთებული შტატები ჯერ კიდევ ცდილობდა, რომ მოეღონათა მსგეულობაზე ზემოქმედება მოესხნათ.

აშშ-დან მნიშვნელოვანი დოკუმენტები ჩამოვიდა და ისინი შესწავლას საჭიროებს. ამ დოკუმენტებმა შესაძლოა, თავიდან აგვაცილოს ორეხუელას გათავისუფლება, - ბოლომდე არ კარგავდა იმედს პრეზიდენტის ნარკომადგენელი რიკარდო გალანი.

კოლუმბიის შინაგან საქმეთა მინისტრმა ფერნანდო ლონდონომ მი განაცხადა, რომ ნარკობარონების ხელში არსებული უზარმაზარი ფი-

ნანსური საშუალებები სასამართლო სისტემას კორუფციაში ითრევს. შესაბამისად, სასამართლოს ძალა არ შეეწყვეს, შესაძლოა თაბისი რომი ნარკოტიკების წარმოებასთან ბრძოლის საქმეში.

„დევენდელი დღე ჩვენი ქვეყნისა და მართლმსაჯულების შვე დღედ უნდა მოიხსენიებოდეს, - განაცხადა მინისტრმა.

მიმოხილველია აზრით, პილბერტო როდრიგეს ორეხუელას გათავისუფლება სერიოზულ ზიანს მიყენებს ამერიკისა და კოლუმბიის ურთიერთობას. შეერთებული შტატები ხომ უზარმაზარ ფინანსურ დახმარებას უწევს კოლუმბიის ხელისუფლებას ნარკობიზნესსმენების წინააღმდეგ ბრძოლაში.

მძეში ორეხუელები კი ნარკობიზნესმენებს შორის ყველაზე სერიოზულ ძალად აღიქმებიან.

დამანაშავებელი უკონტროლო ზონას შეაფარეს თავი

გუმიონი, თბილისი-გორის გზაზე, სამართალდამცველებსა და ჯერჯერობით დაუდგენელ პირებს შორის მონაწილეობა მძიმედ დაიჭინენ ერთ-ერთი პოლიციელი და შემთხვევითი გამგელო.

სამატრულოდ გამწესებულმა პოლიციელთა ჯგუფის წევრებმა გზატკეცილზე საექსპლუატაციო ვაჭრეზე მანქანასთან მისვლა და მგზავრების საბუთების შემოწმება დააპირეს. ავტომანქანაში მისდომბა მგზავრებმა პოლიციელების მიხალხმობა თანავე სასწრაფოდ დაპირეს მანქანა და გაქცევა სცადეს. მორიგე პოლიციელები გაქცეულებს დადევნენ. უცნობებმა მოულოდნელად მანქანა უპირებია და დაეცნენ. სამართალდამცველებს ცეცხლი გაუხსნეს და გაუჩინარდნენ.

პოლიციელებზე თავდამსხმელზე, სავარაუდოდ, ერთ-ერთი კრიმინა-

ლური დაჯგუფების წევრები არიან, რომლებმაც სოფელ ორქოსანს შეაფარეს თავი. ეს ის ტერიტორიაა, სადაც ქართული იურისდიქცია არ ვრცელდება და საექცია, მათ მიაგნინ.

კონკრეტულად რომელი კრიმინალური დაჯგუფების წევრები დაეცნენ თავს გუმიონის პოლიციელებს, ამას დაზარალებულების კოლეგები ვერ აკონკრეტებენ; თუმცა, საყარაულოდ, როგორც ბლოლოდის განხილვის შემთხვევაში თავდასხმებისა და დაყარალებებისას, ისევე ოს კრიმინალზეუა საუბარი. არიან თუ არა თავად თავდამსხმელებში დაჭრილები, სამართალდამცველებისთვის უცნობია.

დაჭერი პოლიციელს, ჯამბულ ვაგაპელის, გორის საავადმყოფოში სასწრაფო ოპერაცია ჩაუტარდა, ხოლო შემთხვევით დაჭრილ გამგელებს, გენადი ადამიას, თბილისის პირველ საავადმყოფოში მკურნალობენ.

მოკლედ

თბილისი. ორი ადამიანი დაიღუპა და ერთი დაზარალებული მცხეთის რაიონის სოფელ წეროვანთან მომხდარი ავარიის შედეგად. ავტომანქანა „ვაზ 2107“, რომელსაც მართავდა ქარელის რაიონის სოფელ რუისში მცხოვრები, 1976 წელს დაბადებული გიორგი უმეკაშვილი, გადაბრუნდა, რის შედეგად მძღოლი და მგზავრი, იმავე სოფელში მცხოვრები, 1950 წელს დაბადებული ციკო უმეკაშვილი, ადგილზე გარდაიცვალნენ, ხოლო ერთმა მგზავრმა სხეულის დაზიანება მიიღო. გამოძიებას აწარმოებს საგამოძიებო დეპარტამენტის მცხეთის განყოფილება. **კავკას-პრესი.**

თბილისი. ნარკომანიისა და ნარკობიზნესის წინააღმდეგ ბრძოლის სამსახურის თანამშრომლებმა დააკავეს თბილისში მცხოვრები, ორჯერ ნასამართლევი, 1958 წელს დაბადებული ნუგზარ ედიშერაშვილი, რომლისგანაც ამოიღეს 1,12 გრამი ჰეროინი. გამოძიებას აწარმოებს საგამოძიებო დეპარტამენტის თბილისის სამმართველო. **კავკას-პრესი.**

თბილისი. გუმიონი, დაახლოებით 14.15 საათზე, სასაზღვრო ძალების კუთვნილი სამშველო კატარა „P-211“-მ პატრულირებისას სოფელ ანაკლიასთან, „გაილის“ ტრაქტორზე დააკავა მცირე ზომის კატარა, რომელიც ბრაკონიერობას ეწეოდა. კატარაიდან ამოღებული 30 კგ ზადე კუთვნილია ზუგდიდის რაიონის სოფელ ანაკლიაში მცხოვრებ მეგონა კიკნაქს. აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით მიმდინარეობს მოკვლევა. **კავკას-პრესი.**

ქუთაისი. იმერეთის სამხარეო პოლიციის უფროსის ზაზა მწელაძის განცხადებით, ქუთაისში ე.წ. „კანონიერი ქურდები“ აღარ არსებობენ. მწელაძემ ე.წ. „კანონიერი ქურდები“ საინფორმაციო ომი გამოუცხადა. მისი თქმით, პოლიციელების მიერ ნარკოტიკების შეხვისა თუ მოხარბებისთვის დაკავებული კრიმინალური ავტორიტეტები იმდენად გათავსდნენ, რომ პრესკონტრერენტების აწესებენ და არასამთავრობო ორგანიზაციების დახმარებით ციხიდან თავს იხსნიან. „კანონიერი ქურდების ინსტიტუტი ქუთაისში ლობობს სტადიაშია და იმ ნყობას ვაძვევბა, რომელზეც შვა. დღეს „კანონიერი ქურდები“ ან ბიზნესმენები არიან, ან უბრალო კრიმინალები“, - განაცხადა მწელაძემ, რომლის თქმით, ქუთაისის კრიმინალური სამყაროს წარმომადგენელთა უმრავლესობა ვერ ჯდება იმ ჩარჩოში, რომელშიც კანონიერი ქურდი უნდა ჩაჯდეს. **„ინტერ-პრესი.“**

ბათუმი. პოლიციამ დააკავა 20 წლის ლარგო გოგელია, რომლისგანაც ამოიღეს უნორმო პისტოლუტი „მაკაროვი“ და 0.037 გრამი ჰეროინი. საქმეს იძიებს საგამოძიებო დეპარტამენტის ბათუმის განყოფილება. **„მედია-წიუსი“**

ზუგდიდი. ზუგდიდში არყის სმას მკვლელობა მოჰყვა. ზუგდიდში მცხოვრები დავით გუგუშვილი და მისი მეგობარი ლარისა ჯანაშია არყის სმის დროს ნაკინკლავდნენ. ურთიერთშეპირაკებისას დავით გუგუშვილმა ხელი ჰკრა ლარისა ჯანაშიას. ეს უკანასკნელი ბოთლის წამსხვრევეზე დაცვა და მუცლის არეში მიიღო სხეულის დაზიანება. ზუგდიდის საავადმყოფოში მიყვანილი ჯანაშია, მიღებული ჭრილობის გამო, რამდენიმე საათში გარდაიცვალა. მომხდართან დაკავშირებით აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე, რომელსაც ზუგდიდის პროკურატურა იძიებს. **კავკას-პრესი.**

ზუგდიდი. „მერსედისს“ მარკის მიკროავტობუსს მარტვილის რაიონის სოფელ ხუნში დაუდგენელი შეიარაღებული პირები დაესხნენ თავს და მგზავრებს პირადი ნივთები და ფული წაართვეს. თავდასხმა მდინარე ცხენისწყლის ხიდზე მოხდა. ჯერჯერობით, დაუდგენელი იმ თავდამსხმელთა ვინაობა, რომლებმაც გადაჭრილი თოვების მუქარით აწყარაობა განახორციელეს. თუმცა, დაზარალებულები აცხადებენ, რომ მათი რაოდენობა სამს არ აღემატებოდა. თავდამსხმელები შემთხვევის ადგილიდან მიიმალდნენ. მომხდართან დაკავშირებით აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე, რომელსაც მარტვილის რაიონის პროკურატურა იძიებს. **კავკას-პრესი.“**

ზუგდიდი. ძმები კვირკველების საცხოვრებელი სახლიდან, ზუგდიდის რაიონის სოფელ რიყეში, იარაღის მთელი არსენალი ამოიღეს. დაკავებული არიან ვალის რაიონის სოფელ ჭუბურხინჯის მკვიდრი, დროებით სოფელ რიყეში მცხოვრების, 25 და 22 წლის ხვირა და გონა კვირკველები. საცხოვრებელი სახლის ჩხრეკისას ამოღებულია ორი AKC-ის სისტემის ავტომატი მჭიდებითა და ვაზნებით, ორი ცალი ხელუბნადა და შვიი ფერის ნიღბები. მომხდართან დაკავშირებით აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე, რომელსაც ზუგდიდის პოლიციის საგამოძიებო ნაწილი იძიებს. **კავკას-პრესი.“**

თბილისი. ავჭალის მეექვსე მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში ეკლესიის გადახურვა დასრულდა. ეკლესიის მშენებლობა 1998 წლიდან მიმდინარეობს. დაჩენილია ეკლესიის მიდა საშუაობები.

დაწესებულების დირექტორის ზაურ გერალოძის თქმით, ეკლესიის მშენებლობაში მხოლოდ პატიმრები მონაწილეობენ. მისივე თქმით, მე-18 საუკუნის შემდეგ, საქართველოში, ასეთი ზაზილევა არ აშენებულა. „მშენებლების თითოეული ქვა ხელში ათვერდ მიიჭერს ადამიანის ორნამენტებით, გამოყენებულია დედო ეკლესიის და თურქეთში მდებარე ოქსიისა და ხახულის ორნამენტები“, - აცხადებს გერალოძე.

ეკლესიის კარი კალის ხეში ამოკვეთა პატიმარმა ბადრი ცხონიამ, რომელსაც დახვრეტა ჰქონდა მისივე და სამი წლის წინათ სასჯელის ოცი წლის პატიმრობით შეუცვალდა. ზაურ გერალოძის თქმით, ეკლესიაში მიდა მოპირკეთება ერთ წელწინაში დასრულდა. მისი შუღლესა მოხიბდა ძველი ქართული წესით, კირთა და კვერცხით. **„მედია-წიუსი.“**

მოკალაქის უფლებები

ნამიხის მსხვერვლს ევროსაზარათლო იცავს

საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს, თუ ის ნამიხის მსხვერვლი გახდა, შეუძლია მიმართოს ევროპის ადამიანის უფლებების დამცველ ორგანიზაციებს სასამართლოს და მიყენებული ზიანისთვის მოთხოვნი კომპენსაცია.

არავინ შეიძლება ხაზგასმეების, არადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის მსხვერვლი - ასეთი ფორმულირება აქვს ევროკონვენციის მე-3 მუხლს, რომელიც ნამიხას კრძალავს. იგი სტრასბურგის სასამართლოსთვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დებულებაა. ევროკონვენცია აკანონებს, რომ სახელმწიფომ უნდა დაიცვას მოქალაქის უფლებები. მსგავსი კატეგორიის საქმეების განხილვისას ევროსამართლო ადამიანის უფლებების დამრღვევი სა-

ხელმწიფოსადმი ძალზე მომთხოვნია და დამრღვევი ქვეყნისადმი უპატივრეს სანქციებსაც იყენებს. უმაღლესი სასამართლო ბრალდებულ სახელმწიფოს პირდაპირ აღიარებულს იმაში, რომ დატოვდნენ ან დაპატიმრებული პირის მიმართ განხორციელებული ნამიხისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტები რეალურად არ მოიცვლია და არ დაიცავთათის მოქალაქის უფლებები. ევროსამართლოს მიერ აკრძალული მოპყრობის ნორმებია:

ნამიხა: განზრახ არადამიანური მოპყრობა, რომელიც იწვევს სასტიკ ტკივალს; არადამიანური მოპყრობა, დასაცვის სფეროში ფიზიკური და მორალური ტკივლის მიყენება; დამამცირებელი მოპყრობა: მოპყ-

რობა, რომელიც მიზნად ისახავს მსხვერვლის დაზიანებას, რაც შეიძლება ადამიანი დამციროს, დაკანონის მისი ღირსება და გატეხოს პირის ფიზიკური და მორალური წინააღმდეგობა.

სტრასბურგის სასამართლოს მიერ დაწესებული ნორმების დარღვევის შემთხვევაში ნებისმიერ მოქალაქეს უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს და მოხალადისგან კომპენსაცია მოითხოვოს.

თუმცა, ევროპის სასამართლო დეტალურად განიხილავს კიდევ რამდენიმე დამატებით ფაქტორს იმის შესახებ, თუ არა ევროკონვენციის მე-3 მუხლი. სტრასბურგის სასამართლომ განიხილა საქმე - „ლენგი - დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ“. საქმის ძირითადი არსი ასეთი

იყო - მამინაცვალმა ჯოხით სცემა 12 წლის გერი. სასამართლომ განიხილა საქმე და მიიჩნია, რომ დავალი ჰქონდა ღირსების შელახვას, ხოლო მოპყრობა შეიცავდა სისხლისცემის ნიშნებს. „იტი - ბელგიის წინააღმდეგ“ საქმის განხილვისას ევროსამართლომ ღირსების შელახვად მიიჩნია ფსიქოურად დაავადებული ავადმყოფების ციხეში ვაგზუნა მამინი, როცა მათ თერაპიული მკურნალობა ესაჭიროებოდა.

„ივანწული - პოლონეთის წინააღმდეგ“ საქმის განხილვისას სტრასბურგის სასამართლომ ასევე ღირსების დამამცირებლად მიიჩნია პოლიციელთა ქმედება, რომლებმაც უურნალობის პატიმრებისა და ბადრისთვის თვალნინ ვაჭრიებს. ჩხრეკის დაშნერ გარემო პირები ურნალისც დას-

ციხიდან და დამამცირებელ სიტყვებს უკუბეზებდნენ. საინტერესოა ევროპის სასამართლოს მიერ მიღებული განმარტებები, რომლითაც მან თურქეთი თავის მოქალაქის ნამიხით დაადანაშაულა. საქმე ისაა, რომ პატიმარი თქუქეთი ციხის იმ საკანში მოათავეს, სადაც, დაზარალებული ცემილი ტემპერატურის გამო, შესამდგომად იყო პატიმრის გაყენება. სასამართლომ მიიჩნია, რომ პატიმრობობდათ.

ჩივრებსაც. მომჩივნამ, ევროპის სასამართლოში საჩივლის გაგზავნაზე, საქართველოში არსებული სამართლებრივი დამცვის ყველა საშუალება უნდა ამოწუროს. სტრასბურგის მხროლვე სახელმწიფო სტრუქტურების უკანონო მოქმედებების თაობაზე ლებულობს საჩივარს. ერთი სიტყვით, თუ საქართველოში საჩივლის მსხვერვლმა შელახული უფლებების აღდგენა ვერ მოახერხა, მან შეუძლია მიმართოს ევროსაზარათლოს, რომელიც დაამართლებს საჩივლის დავის განაჩნის იძლევა. თუ მოსარჩელეს ფინანსური პრობლემა აქვს, სტრასბურგის სასამართლო მოქალაქეს ფინანსურ დახმარებასაც გაუწევს სამართლებრივი დავის ფარგლებში.

ჩვენთვის შიში და ძალადობა დაქრის "ბე-ტე-ერი"

რუსეთის საინფორმაციო საშუალებები, ჩრდილო კავკასიაში გაერთიანებული საჯარისო დაჯგუფებების შტაბში დაყრდნობით, იუწყებიან, რომ 4 ნოემბრიდან ჩეჩენების მთელ ტერიტორიაზე დაიწყო ფართომასშტაბიანი ოპერაცია, მოსკოვი მომხდარი ტერაქტის ხელშეწყობთა გამოვლენის მიზნით.

უბალი დედაქი
ჩრდილოთ არაბული დაზარალებული
თარგუმდის დაბრუნები

ოქტომბრის მიწურული. თუნდები. გროზნოს რაიონის სოფელ ალხან-კალას მიდამოებში ჩერდება ორი რუსული "ბე-ტე-ერი", ტალახით გადალესილი ნომრებით. რამდენიმე წუთში, იქვე მდებარე სახლიდან ორ ჯარისკაცს გამოჰყავს ახალგაზრდა ბიჭი, ზურგსუკან შეკრული ხელებით, ტენიან ჯავშანმანქანაში და დიდი სიჩქარით მიდანი.

ამ სტატიის ავტორს არაერთხელ უდევნებია თავლი ე.წ. "სამისამართო ნმენდებისთვის", რომლებიც, როგორც ნუსი, სწორედ ასეთი სცენარიით მიმდინარეობს. მოსკოვის დრამატული მოვლენების გამო, ჩეჩენეთში "წმენდის" ახალი ტალღა დაიწყო.

ამ დღეებში რუსეთის სპეცსამსახურების წარმომადგენლებმა არაერთხელ განაცხადეს საჯაროდ, რომ ტერიტორიათა თანამზარაზველებს არა მარტო მოსკოვში, არამედ ჩეჩენეთის რესპუბლიკის ტერიტორიაზეც ეძებენ. კერძოდ, რუსეთის ფედერაციის თავდაცვის მინისტრმა სერგეი ივანოვმა 3 ნოემბერს ხაბაროვსკში, ყურნალისებრი საუბრისას, განაცხადა, რომ სამინისტროს სულ ახალ-ახალი მონაცემები შეიძლება ტერიტორიაში აქტივების მზადების შესახებ, მათ შორის, რამდენიმე სოფელში "კამიკაძეების" მზადებაზე.

იმავე ალხან-კალას მკვიდრი, 24 წლის ადლანი რუსმა ჯარისკაცებმა ერთ-ერთი უკანასკნელი "წმენდის" დროს წაიყვანეს. ახლა მას ლაბარაკი უჭირს, არ მუშაობს ადგომა, სახე ცენსურა გაუხსნად, ხოლო ხელფასზე ბორჯილებისგან სისხლის ზოლები დარჩა.

ადლანის თქმით, იგი რამდენიმე დღის განმავლობაში იყო დაკავებული. "შვირი, ხანკალაში ვიყავი. ისინი გროზნოს ხელკეჭებითა და ავტომატების კონფაბრაციონ მოქმედებას და ელექტრონიკის მანამებდნენ - სადებიტის უერთბოდნენ ხელბორჯილებსა და ნემსებს, რომლებიც სხეულში შეეჭვიან", - ყვება იგი.

ადლანის ახლობლები აცხადებენ, რომ ყმანჯილის დაბრუნება მხოლოდ დიდი თანხის გადახდის შემდეგ მოხერხდება.

ჩეჩენეთის სხვადასხვა რაიონის სოფლებში მოსახლეობა ერთსა და იმავეს აცხადებს - მიუხედავად იმისა, რომ საინფორმაციო საშუალებები იუწყებიან მასშტაბური "სპეცოპერა-

ციის" 4 ნომბრიდან დაწყების შესახებ, უკანასკნელ კვირას ფედერალურმა ძალებმა უკვე ჩაატარეს ათობით "სამისამართო", "კვარტალური" და "მასშტაბური" წმენდა. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ალყაში მიყლი და სახლებული პუნქტი ხვდება. ბევრი ადამიანი, რომელიც ასეთი შემთხვევების შედეგად სამხედროების მიერ იყო წაყვანილი, დღემდე უგზოუკვლოდ დაკარგულად ითვლება.

"ტერიტორიაზე უდავოდ ჰყავდათ დამხარები არა მარტო მოსკოვში, არამედ აქაც", - განაცხადა რუსეთის სპეცსამსახურის ერთ-ერთმა ჩეჩენეთში მომუშავე ოფიცერმა, რომელმაც არ ისურვა თავისი სახელის გამოქვეყნება. "ამ სისხლიანი აქციის ფესვების ძებნა აქ არის საჭირო. ჩვენ აუცილებლად ვიპოვებთ და დავსჯით ყველა იმ ბანდიტს, რომლებმაც დაგვეყვანეს, მოამზადეს და განხორციელეს მოსკოვში ეს არაადამიანური აქცია, რასაც აძლენი უდანაშაულო ადამიანის სიცოცხლე შეენიჭა."

"მოგსარ ბარავენს და მის მეგობრებს, რომლებიც მოსკოვში მძევალთა აყვანას ამზადებდნენ, სურდათ ჩვენი ერის განადგურება შეეჩერებინათ. მაგრამ ამ აქციის შემდეგ, ჩეჩენების მდგომარეობა, როგორც რესპუბლიკაში, ასევე რუსეთში, მხოლოდ გაუარესდა", - აცხადებს გროზნოს რაიონის სოფელ ჩეჩენ-აული მკვიდრი მარხა მამბულია, "ჩვენი სოფელი 23 ოქტომბერს რუსი სამხედროები "წმენდის" ანართობდნენ. ერთ-ერთმა ჯარისკაცმა ყველას თვალნი ძაღლს ესროლა, შერე კი თქვა: "ახლა თქვენ, ჩეჩენებს, ამ ძალებიგით დაგზოცავთ."

უამრავი თვითმხილველის ცნობით, უკანასკნელ 10 დღეში მასშტაბური "წმენდები" პრიგოროდნოს, ბერდუკისის, ჩეჩენ-აულის, სტაირატივის, ალხაზურის, დუბა-ბურსის და ჩირი-ბურსის დასახლებულ პუნქტებში ჩატარდა. სოფლებში ბრლოკორეული იყო ჯარისკეთა და ჯავშანტექნიკით, შემდეგ კი ჯარისკაცები ჩრეტყვენ სახლებს და მიჰყავდათ მამაკაცები "კეთილხიზისი-ერებზე" შესამოწმებლად, რასაც ისინი "ფილტვრის" უწოდებენ.

3 ნოემბერს, ჩეჩენეთი ფედერალური ძალების ვერტმფრენი მი-8 ჩამოვარდა. ჩეჩენმა ბოეიკებმა დარტყმა მოიტარეს საზენიტო-სარაკეტო დანადგარით, გროზნოს გარეუბანში მდებარე დაწვრილი ხუთსართულიანი შენობიდან განხორციელეს. ამის შედეგად ვერტმფრენი მყოფი ცხრა

ზარისტყა.

სამხედრო მსამსახურე დაიღუპა.

ამასთანავე, ადგილობრივი ხელმძღვანელობა სიტუაციის დრამატიზებას თავს არიდებს. ჩეჩენური მთავრობის ვიცე-პრემიერი მოგსარ ხამიდოვი ირწმუნება, რომ არაბაირი განსაკუთრებული ზომები რესპუბლიკაში არ მიიღება. მისი თქმით, სამხედროები "ჩვეული გრაფიცი მოქმედებენ და, უბრალოდ, ყურადღება გააძლიერეს."

ჩეჩენეთის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი ახმად კადიროვი აცხადებს, რომ იგი არ დაუშვებს არაბაირ "წმენდებს". "არავითარი ოპერაცია არ ყოფილა და არც იქნება", - განუცხადა მან ჟურნალისტებს 26 ოქტომბერს, მოსკოვში თავტრალური ცენტრის მსურველისა და მძევალთა განთავისუფლების მეორე დღეს.

ჩეჩენეთის მთავარი სამხედრო კომენდანტის ოფიცერმა, რომელმაც თავი მაიორ ანტონოვად წარმოადგინა, დადასტურა, რომ მოსკოვის მოვლენების შემდეგ, არაბაირი ახალი განკარგულებები მათ არ მიუღიათ. "ფედერალური ძალების მთელი კონტინგენტი, სამხედროებისა და სპეცსამსახურების წარმომადგენელთა ჩათვლით, ჩვეულ რეჟიმში მუშაობს. ჩვენ, უბრალოდ, ვაგამ-

ვალით აყვანის შემდეგ, ისინი მუდმივ დამახლობაში იმყოფებიან. რუსმა სამხედროებმა ლიდ დამახლობადეს ბევრ მათგანს, რომ "მოსკოვისთვის" შურს იძიებენ. მე მიმანია, რომ ეს ზამთარი ჩეჩენეთისათვის ყველაზე რთული იქნება, რადგანაც მოსახლეობა სრულად შეიგონებას განუყოფლობას და ძალადობას სამხედროების მხრიდან."

"ყველაზე მეტად მე მაკვირვებს ის, რომ მოსკოვის მოვლენები სწორედ მაშინ განვითარდა, როდესაც გაიდგა პირველი გაუხეხილი ნაბიჯები, რომლებსაც ამ კონფლიქტის მოტივირებული დროგორები იმყოფებიან და რუს სამხედროების შორის ყოველიც კი ძალიან დაძაბული იყო", - მიხინეცს ჩეჩენი პოლიტოლოგი მურად ნაზიბოვი, - სამხედროები ადგილობრვებს არ ენდობიან, რადგანაც ფიქრობენ, რომ ისინი ბოეიკებს ჩეჩენთა პირველი მსოფლიო კონგრესი გაიმართება, რაც, თავისთავად, უდადისი მნიშვნელობის მოვლენაა."

რუსეთის სამართალდამცველი ორგანიზაციის თანამშრომელი ცხრიდან არამართლოზომიერი ქმედებებისა და დევნის შესახებ საუბრობენ არა მარ-

ტო ჩეჩენთში, არამედ მოსკოვში მცხოვრები ჩეჩენებიც. მხოლოდ ჩეჩენეთის რესპუბლიკიდან რუსეთის ფედერაციის პარლამენტის დეპუტატის ოფისში, უკანასკნელ დღეებში 500-ზე მეტი საჩივარი შევიდა, მოსკოვის მილიციის თანამშრომელთა დისკრიმინაციული ქმედებებზე.

მოსკოვში დროებითი ჩანერის მქონე ბევრ ჩეჩენს დაეველა, ერთი კვირის ვადაში დატოვოს რუსეთის დედაქალაქი. არის ეთნიკური ნიშნით ადამიანების დაკავების ფაქტები, თითის ანაბატხედების ჩამორთმევითა და სურათის გადაღებით, რაც თავისთავად უკანონოა. საქმე იქამდე მივიდა, რომ მოსკოვში ჩეჩენთის ოფიციალური წარმომადგენლობის ოფისში საჭირო გახდა სატელეფონი "ცხელი ხაზის" გახსნა.

"მილიციის ზოგიერთი ოფიცერი, ადამიანების დაკავებისას, უბედებს მათ იარაღსა და ნარკოტიკებს", - განაცხადა "ნო-იორკ თაიმსისთვის" მიტმული ინტერვიუში, მოსკოვში ჩეჩენთის მთავრობის წარმომადგენლობის თანამშრომელმა ედი ისაევა.

განსაცდელის მოლოდინით ალამებენ და ათენებენ ინგუშეთის ტერიტორიაზე განლაგებულ კარგების ქალაქში მცხოვრები, ჩეჩენთის რესპუბლიკიდან იძულებით გადაადგილებული პირებიც. ვიზუალური დაკვირვებით, რომელიც ოფიციალურად არ დასტურდება, რამდენიმე დღის წინ დაიწყო ლტოლვილთა ბანაკებთან რუსეთის შინაგანი ჯარების დახატებითი ძალების მოხილიჩება. შეფოტება რუსი სამხედროების მიერ ინგუშეთში ჩეჩენი ლტოლვილების ბანაკებში გადაცემაში გამოიხატა, გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესმა კომისარიატმაც გამოთქვა.

"ხელისუფლებამ გადაწყვიტა, მოსკოვის ტრაველით ესარგებლა და ამ აურზაურში მოეხილია ლტოლვილთა ყველა ბანაკის ლიკვირება", - დარწმუნებულია 69 წლის აინდი საიგატოვი, რომელიც სლევკოვსკაის მიდამოებში მდებარე ერთ-ერთ ასეთ ბანაკში ცხოვრობს.

ზოგიერთი ჩეჩენი მოსაზრება გამობახტა სოფელ გევის მკვიდრმა მალეკა ელმეივამ, რომელმაც ოთხი ვაჟი დაკარგა. ოთხივე საკუთარი სახლიდან "სამისამართო წმენდების" დროს რუსმა სამხედროებმა წაიყვანეს და მოვიანებით ისინი მოკლულნი აღმოჩნდნენ. "ზარავემა და მისმა მეგობრებმა მცირე ბორცვება აირჩიეს დიდი ბორცვების შესაჩერებლად, - აცხადებს იგი, - იმ ბორცვებისა, რომელიც აქ, უკვე მეოთხე წელიწადია, გრძელდება და ათათასობით უდანაშაულ ქალის, ახალგაზრდა და მოხუცის სიცოცხლე შეინარა. სამწუხაროდ, მათ ეს არ გამოუვიდათ."

„პოლონელებს კარგად გვიხმის თქვენი პროკლემაჩი რუსებთან“

ჰენრიკ სურარი დარწმუნებულია - პანკისი რომ არ ყოფილიყო, რუსეთი მას გამოიგონებდა

პირველი გავრცობა

- პოლონელებს, რომლებსაც ანტეტერსები, რა ხდება საქართველოში, ხოლო ასეთები ჩვენს ქვეყანაში საქამოდ ბევრია, მიუხედავად საკმაოდ ძლიერი რუსული პროპაგანდისა, კარგად ესმით, რომ პანკისის პრობლემა სწორედ რუსეთმა შექმნა, რათა საქართველო დაზარაწნ მსოფლიოს მიუღმივად თვალი ხვდებოდეს, როგორც არასტაბილური, არშემდგარი სახელმწიფო, რომელიც ბანდიტების, "ალ-ქაიდას", ჩეჩენი ტერიტორიალებისა და სხვა ათავჯავრებულიების ბუდა, რომ ვითომ რუსეთი, სწორედ ამის გამო, ვერ ახერხებს ე.წ. "კონსტიტუციური ნესრვისის" აღდგენას ჩეჩენთში. ხაზი მინდა გავუსვა, ეს იყო პირველი შთაბეჭდილება პოლონეთში, როცა რუსებმა პანკისზე და საქართველოზე დაიწყეს საუბარი.

ჩვენ კარგად გვესმის თქვენი პრობლემები რუსეთთან, ვინაიდან 123 წელი ვიცხოვრეთ რუსეთის ჩექმის ქვეშ. შემდეგ იყო ასევე ავადმოსაგონარი პერიოდი, როცა რუსეთი თავს დაეხა პოლონეთს, მაგრამ დამარცხდა, რითაც უკონდი დროებით ხელი შევეშალეთ კომუნისმის გაგრეკულებას და ნარჩუნ ვერობაში და ბოლოს, ასევე უშემძმის 45-წლიანი საბჭოთა კომუნისმის პერიოდი, რომლისგანაც ჩვენ მხოლოდ 1989 წელს ვათავისუფლდით. მიუხედავად იმისა, რომ დანარჩენი კომუნისტური ქვეყნებისგან განსხვავებით, სოციალიზმსა და კომუნისმს პოლონეთში ყველაზე ადამიანური სახე უქონდა, პოლონეთს "ყველაზე მხიარულ ბარაკსაც" ეს უწოდებდნენ, მაგრამ ჩვენ გვარიანად დავიტიხვით რუსების ძალადობის გამო. სწორედ მოსკოვის დაჟინებული მოთხოვნებით შემოიღო პოლონეთის კომპარტიის მანიმდელონი დიდრმა, ეკონომალმა იარუზელსკიმ 1981 წლის 13 დეკემბერს სამხედრო მდგომარეობა, რასაც ნაციონალური მოძრაობა "სოლიდარობის" ჩახშობა უნდა მოჰყოლოდა. მამინაც თითქმის იგივეს გვიცდებდნენ რუსები, რასაც დღეს საქართველოს წინააღმდეგ აკეთებენ.

მასწინდება მამინდელი საბჭოთა გადაცემები, როცა პოლონეთზე საუბარი იწყებოდა ცარიელი დაღვებისა და გახმადარი ადამიანების ჩვენებში, რომ თითქოს "სოლიდარობის" გაქტიურება მძ ქვეყანაში მასობრივი მიმშობლის საერთოზე გააჩინა. ეს სრულიადიდა იყო და კითხვებდა იმიტომ, რომ შექმნილი იქნათ ის საბჭოლები, რომლებიც პოლონეთის მიმართ სიმპათიით იყვნენ განწყობილი, რათა შემდეგ მათ თვალთ დაეხეჭათ იმაზე, თუ როგორ გათვალდა რუსული ტანკი პოლონეთის თავისუფლებას. ამიტომ, როგორც კი რუსებმა საუბარი დაიწყეს, რომ სწორედ

პანკისია მათი უბედურების სათავე და ამის გამო ვერ ახერხებენ ისინი ჩეჩენთში ნესრვისის დაწყებას, ჩვენ მამხივე მივხედით, რომ მოსკოვი ეძებს საბაბს, როგორმე გაუსწორდეს საქართველოს. რუსებმა დღემდე ვერ შეიგნეს, რომ საქართველო ისეთივე დამოუკიდებელი ქვეყანაა, როგორც პოლონეთი, იტალია, ზამბია თუ ახალი ზელანდია. ასე რომ, შემოიღია თამამად ვითხარა - ჩვენ იმაზე უკეთ ვიცნობთ რუსეთს, მის პოლიტიკას, ვიდრე ეს დღეს ვეჭირდება. მე ნამდვილად არ შეიზია პანკისში შესვლის შიში და, მით უმეტეს, არ დამიჯერებია, რომ უსაბა ბენ ლდენი სწორედ ამ ხეობაში იმლება. რედაქციამ პანკისში ჩემი მივლინება გადაწყვიტა, რათა საბოლოოდ დაგრწმუნებულიყავით, რომ აქ არავითარი ტერიტორიატებისა და ბოეიკების ბაზები არ არის და ქართული ანტიკრიმინალური ოპერაცია ნამდვილად ეფექტურად ჩატარდა.

- როგორც ვხვდებით, პანკისის მონახულების შემდეგ თქვენი შთაბეჭდილებები მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა. - მიუხედავად იმისა, რომ პანკისში სულ საათნახევარი დავყავით, მართლაც დაერწმუნდი, რომ ხეობაში არავითარი სერიოზული პრობლემა, რასაც რუსები გამუდმებით საუბრობენ, არ არსებობს და ეს ყველაფერი მოსკოვის მოვლილია. ამას გულწრფელად გუებენით. პანკისიდან დაბრუნებისთანავე, პოლონეთის ყველაზე დიდი რადიოსადგურის პირდაპირ ეთერში გამოსვლისას, ვთქვი კიდევ, რომ პანკისი ნამდვილად არ წარმოადგენს საფრთხეს რუსეთისთვის და იქ შექმნილი პრობლემები, ძირითადად, სწორედ რუსეთიდან მომდინარეობს.

ასეთივე სულისკვეთების იქნება ჩემი სტატები, რომლებიც პოლონეთში დაიბეჭდება. ვფიქრობ, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ ძალიან ბუსტად დაარტყა ამ ოპერაციას - ანტიკრიმინალური, როგორც ცნობილია, ჩეჩენთში ჯობარ დუდაევის პრეზიდენტობის ახე პირველი იმის დროს, პანკისიდან ბევრ ქისტნი ნავიდა თავისი ხალხის დასამარებლად. მას შემდეგ, რაც ჩეჩენურმა ერთხულ-განმათავისუფლებელმა მოძრაობამ კრაზი განიცადა და რუსებმა გროზნი დაიბრუნეს, ამ ხალხის გარკვეული ნაწილი, რომელიც, ალბათ, მონაწილეობდა იმ პერიოდში ჩეჩენთში გამეფებულ ნარკოტიკებით, იარაღითა და ადამიანით ვაჭრობებში, უკან - პანკისში დაბრუნდა და თავისი საქმიანობა აქ გააგრძელა. ამას დაემატა ისიც, რომ 1999 წელს რუსებმა თავად გადმორეკეს ჩეჩენი ლტოლვილები, რომელთა თავშესაფარი, რომლებიც ჩეჩენთიდან ელემენტები, კრიმინალური წარსულით, ამ ორმა ფაქტორმა განაპირობა ხეობაში პრობლემების შექმნა, რომლის

ჰენრიკ სურარი

გამოყენებასაც რუსები შეეცადნენ. რათა უნდა, თქვენს ხელისუფლებასაც მართებდა მეტი პრინციულობა, მაგრამ მაინც მგონია, რომ პანკისი რომ არ ყოფილიყო, რუსები რამე სხვას გამოიგონებდნენ. მსგავსი პოლიტიკის განხორციელებას ისინი პოლონეთის მიმართაც ცდლობენ... - ალბათ, პოლონეთში მოქმედი ჩეჩენური საინფორმაციო ცენტრების დახურვის თაობაზე მოსკოვის ზენურსს გულისხმობ? - დიახ, ჩეჩენური არაოფიციალური საინფორმაციო ცენტრებს გულისხმობ, რომლებიც კრაკოვსა და ვარშავაში მოქმედებენ. რუსეთი ამის გამო ვიციუნებს პრეტენზიებს, რომ თითქოს პოლონეთი ტერიტორიატებს მფარველობს.

- თქვენ ახსენეთ, რომ პოლონეთი თანაუგრომობს ჩეჩენებს და მათ მოძრაობას, რამი გამობინტება ეს? - რა თქმა უნდა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ პოლონეთი ჩეჩენებს იარაღს აწვდის. პოლონეთში ძალიან აფასებენ თავისუფლებას და იციან თავისუფლებისათვის სთხოვნი სწორედ ჩეჩენების ბრძოლის პირობადა აღიქმებენ. დაუფრებელია, მაგრამ ეს ბრძოლა მე-19 სა-

უკუნიდან დღემდე მიმდინარეობს. ჩეჩენი საბჭოთა პერიოდშიც ეს იბრძოდნენ თავისუფლებისთვის - ეს დასავლურულია. მიუხედავად რუსების მცდელობისა, რომ გააფიქროს ჩეჩენთი ტერიტორიატებიდან, "ალ-ქაიდასთან", სხვა ისლამურ ტერიტორიატებზე გადასვლას, ეს ასე არ არის. ის, რომ პოლონეთში დღემდე მოქმედებს ჩეჩენური ცენტრები, ესეც ჩენი სიმპათიის გამოხატულებაა. ჩეჩენებს ეხმარება რამდენიმე პოლონური ჰუმანიტარული ორგანიზაცია, მათ შორის ყველაზე დიდია "პასტი", რომელსაც ნაზრანში ოფისი აქვს გახსნილი. ჩვენ ვხედავთ, რომ რუსებს არ სურთ მოავაგროს ეს პრობლემა, ისინი სულ უფრო მეტ სისულელეზე მიიდან - თუნდაც იგივე ნაშრომსა საქართველოში. უტნისი უფლება რომ მისცეს, ალბათ, პოლონეთთან, ლიტვასთან, ჩეჩეთთან და დანიასთანაც ამ ფორმით ისაუბრებდა.

- რით ახსნით იმას, რომ დემოკრატული დასავლეთი, რომელსაც ადამიანის უფლებების დაცვა უპირველეს ღირებულებად აქვს აღიარებული, რასაც რუსები ჩეჩენთში სწავლიან. განსაკუთრებით იგრძნობება ეს გავლენის 11 სექტემბრის ნო-იორკის ტერაქტის შემდეგ. სწორედ ამ პერიოდს ემთხვევა ჩეჩენთის მშვიდობიან მოსახლეობის მასობრივი უღეტა, რომელიც დღემდე გრძელდება. - ეს ძალიან საინტერესოა. დასავლეთის ამ დემოქლს მხირად ხსნიან იმით, რომ რუსეთი ანტიტერორისტული ეკოპოლიცის შეუერთდა. მოსკოვის ეს ნაბიჯი აღქმულია, როგორც დათმობა დასავლეთისადმი, ხოლო სანაცვლოდ მოსკოვმა მიიღო კარტ-ბლანში ჩეჩენთში. მე გეთანხმებით, რომ დასავლეთის მიერ ჩეჩენთში დასავლეთის მიერ ჩეჩენთისა დაკავშირებით. თუმცა, იგივე მეცრეულ შტატებში მოქმედებს ჩეჩენთის მხარდაჭერის ძალიან ძლიერი კომიტეტი, სადაც ზბენგე ბუჰისისკი და ალექსანდრე ჰეიდ მოვლენილები. ისინი სერიოზულად მუშაობენ, რათა რუსეთი ჩეჩენთის იმი მშვიდობიანად დასრულდეს. მე დარწმუნებული ვარ, რომ დასავლეთის მიერ ჩეჩენთისა დაკავშირებით, ალბათ მას შემდეგ, რაც დასავლეთი ერყვის პრობლემის გადაჭრის.

- თქვენი აზრით, როგორ უნდა იყოს საქართველოს პოლიტიკა, როცა ჩეჩენთის, უსაფრხოების თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია კვილიმეზობლური ურთიერთობის შენარჩუნება როგორც ჩეჩენთთან, ისე რუსეთთან? - საქართველო მართლაც დელიკატური სიტუაციაში იმყოფება. ერთი მხრივ - რუსეთის მუდმივი ზენილა, მეორე მხრივ - ჩეჩენი ლტოლვილები. მე მგონია, რომ თქვენს მანაც უნდა დაეხმარებოდეს ჩეჩენებს, თუნდაც ჰუმანიტარულ დონეზე. მათი მდგომარეობით პანკისში გაოგნებული დავრი. რაც შეეხება მათ წარმომადგენლობას და სხვა ორგანიზაციების ოფისებს თბილისში, ამ თქვენი მეტი სიფრთხილე გმარობით, ძველი გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე. ამას ჩეჩენებიც გაგებენ უნდა უხედავდენ. პანკისში მუდმივად რების დროს გამოჩნდა, რომ მათი ცნობით თქვენი პრობლემები და ამიტომაც ეძებნება მესამე ქვეყანაში სასელის საშუალებებს.

უფრო მეტიც: მგონია, რომ რუსეთი უახლოეს მომავალში თავად განსება იძულებულია, დაიწყოს მოლაპარაკებები ჩეჩენთან. მოსკოვი ვალდებულია ეს გააკეთოს, რათა შეწყდეს უდანაშაულის ადამიანების მასობრივი განადგურება. პოლიტიკურ დიალოგს ალტერნატივა არა აქვს. - მოსკოვი ჩეჩენთზე საუბრისას, სშირად აპელირებენ იმით, რომ მათ

www.24hours.ge

24

B

გეორგიანული კულტურის ცენტრი

კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი ერი

სტუმრად ნანა ჯორჯაძესთან ბერლინში

რთულ და პროდუქტიულად ღარიბ პერიოდში, თითქმის საუკუნოვანი ისტორიის მქონე ქართული კინოსთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს - არ ჩამორჩეს მსოფლიო კინემატოგრაფიულ პროცესებს, არ დაავიწყოს თავი მაყურებელს...

ქართული რეჟისორი ნანა ჯორჯაძე უკვე 9 წელია ევროპიდან უყვება მსოფლიოს ქართული ფილმის სიცოცხლეზე და სილამაზეზე. კარლოვი ვარი, ტოკიო, მონრეალი, ვენეცია, ჩიკაგო, ავინიონი, ნიუ-იორკი, ლოს ანჯელოსი, სან-სებასტიანი, ბერლინი, დელი, მარ-დელ-პლაზა, ვისბადენი, კანი და კიდევ მრავალი ფესტივალი იცნობს ნანა ჯორჯაძეს და მის ფილმებს.

ქართველმა რეჟისორმა წარმატებით დალაშქრა თითქმის ყველა მნიშვნელოვანი საერთაშორისო ფესტივალი; უამრავი მთავარი პრიზი და აღიარება მოუტანა ქართულ კინოს და ბოლოს ოსკარის ნომინაცია... დღეს ნანა ჯორჯაძე ბერლინში ახალი წარმატებებისთვის ემზადება...

- როგორ ცხოვრობს ქართველი რეჟისორი ბერლინში, როგორ შეცვალა ევროპამ მისი ხედვა, ფილმები და რამდენად მნიშვნელოვანია მისთვის დღეს ევროპაში და არა საქართველოში მუშაობა?

- საერთოდ, ბერლინში ჩემი ნამოსვლა იმით იყო განპირობებული, რომ 1993 წელს აქ მივიღე სტიპენდია, ერთი წელი სტიპენდიაც ვიყავი. მერე ისე მოხდა, რომ ურთიერთობა აენყო. საქართველოში რთული სიტუაცია იყო, შეუძლებელი იყო მუშაობა. ასე იმიტომ კი არ ვამბობ, რომ მე აქ დავერი - მე იქ ვცხოვრობ, სადაც მუშაობის საშუალება მაქვს. ახლა გერმანიაში ვარ, მაგრამ 1994-95 წლებში საფრანგეთში ვიყავი. გადავიღე ფილმი "შეყვარებული კულინარის 1001 რეცეპტი", შემდეგ საქართველოში ვცაადე ამენყო სიტუაცია ისე, რომ გადავტოვე შემძლებოდა, მიმდინარე სტუდია გამეკეთებინა თბილისში. საქმე იმაშია, რომ ყველა ფილმს, რასაც ვიღებ, მაინც საქართველოში ვიღებ, ყოველ შემთხვევაში, ვცდილობ, ძირითადად იქ გადავიღო...

სამწუხაროდ, ისე მოხდა, რომ ბოლო ფილმს გადავტოვე, საქართველოში დატოვება მომიხდა... იმიტომ, რომ... ნუ, რა ვიცი... როგორც ხდება ხოლმე, მეგობრები გადავტოვე, ძირითადად... ახლობლები... ისეთ ექსტრემალურ სიტუაციაში ჩამავდეს, რომ იქიდან ნამოსვლა მომიხდა. ის კი არა, ფილმიც ვერ დავამთავრე, ნახევარზე ნაკლები გადავიღე საქართველოში, რის შემდეგაც გადავტოვე მსხვერპლად და ნასვლა მომიწია საქართველოდან... არც ვიცოდი, სად წავიდოდი. აი ასე, უცებ მოეწინა და წავიდა... ფილმი საბერძნეთში დავამთავრე, მისთვის განკუთვნილი მთელი ფული წავიდა. მომიხია ფულის ხელახლა შეგროვება, ბევრი ვინვალე... რას იზამ, ასეთი ცხოვრება...

- შეიძლება გითხროთ, კონკრეტულად რა მოხდა?

- ეს არ არის საინტერესო, ეს უკვე წარსულში ყველაზე მტკივნეული აქ მეგობრების ღალატია, მეტი არაფერი. რთულ სიტუაციაში ყოველთვის ვართ და, ალბათ, ვიქნებით... პროფესიაც ასეთია, ჩვენი ცხოვრებაც ასეთია... ყველაზე დიდი გულისტკივილი, მეგობრების ღალატია. დღეს გერმანიაში ვარ. განვადრებო თანამშრომლობას ჩემს პროდიუსერებთან, რომლებთანაც გავაკეთე "27 დაკარგული კოცნა"...არანა სხვა პროდიუსერებაც, რომლებთანაც ახლა ერთდროულად ითხროვებ კამპანიაზე. რომლისთვისაც შეგროვდება ფული პირველად, იმას დავიწყებ. დღეს ფულის მოვნა ევროპაშიც ძალიან ძნელია; ამ მხრივ გერმანიაშიც რთული სიტუაციაა, ძალიან ბევრი დიდი ფირმა გაკოტრდა, მაგრამ ვნახობთ... რაც შეეხება იმას, თუ რა შეიცვალა ჩემს მსოფმხედველობაში, რა ვიცი, ალბათ, ვიზრდები, ვებრუნდები (იკრინს) და იცვლება ადამიანი.

- ევროპა არ არის საქართველო და ბუნებრივია, ფულის მოძიებისას ჩნდება გარკვეული პრობლები, რომელსაც პროდიუსერი, "მაყურებელი" გაიყენებს... რამდენად თავისუფალი ხართ არჩევანში, ანუ რამდენად ეტყობა კომერციაზე გათვლა თქვენს შემოქმედებას? როგორ კომპრომისზე წასულხართ? დაფინანსების შემდეგ სცენარი ან მსახიობები ხომ არ იცვლება? ან სპეციალურად რომელიმე ფესტივალისთვის თუ გაკეთებული ფილმი?

- ბოლოდან დავიწყებ: ფესტივალისთვის ფილმს არ ვაკეთებ იმიტომ, რომ ამაზე არ ვფიქრობ ხოლმე. აი, გემოვნების გათვალისწინება, რასაკვირველია, მიხდება. მინდა, რაღაც მუალედი მოვქმენო კომერციასა და არტ-კინოს შორის იმიტომ, რომ შეგიძლია ათასი პრიზი აიღო ფესტივალებზე, მაგრამ თუ მაყურებელი არ ეყოლება ფილმს, ეს არის, პრინციპში, დასავლეთში ყველაზე დიდი ჩავარდა, ითვლება, რომ ფილმი არ შედგა. მაგალითად, "27 დაკარგული კოცნა" 104 ქვეყანაში, პრაქტიკულად მთელს მსოფლიოში გაიყვია. ეს იმას ნიშნავს, რომ

ბასნორმა
"24 საათი"-ს პარასკევის ნომერში, ბ1 გვერდზე რუბინკით "დღის პერსონა", გამოქვეყნდა სტატია - "პრეზიდენტი გასულია მომასხურების ზონიდან." ტექნიკური მიზეზის გამო, გაიპარა მეცდობა. "best before 1991..." უნდა იკითხებოდეს ასე:
"best before 1997..."
ამ კაცმა მართლა ბევრი კარგი რამ გააკეთა, მაგრამ... 1997 წლამდე." დანარჩენი შეცდობა არ არის.

როდესაც მას გამქირავებელი ყიდულობს, მან უკვე იცის თავისი მაყურებლის გემოვნება და იცის, რომ ფილმს ეყოლება მნიშვნელოვანი წილი. ჯერჯერობით ისე მოხდა, რომ ფესტივალებზეც იყო პრიზები და მაყურებელიც ჰყავდა მთელს მსოფლიოში. იგივე მოხდა "შეყვარებული კულინარის 1001 რეცეპტზე", ფესტივალზეც იყო, პრიზებიც და მაყურებელიც... იცით, როდესაც მენ და მოკიდებული ხარ ფინანსისტზე, პროდიუსერზე და, რაც მთავარია, ერთ-ერთი კომპოდიუსერი, ერთ-ერთი დამფინანსებელი, ყოველთვის შენი გამქირავებელი ფირმა არის, ანუ ფირმა, რომელიც მერე კინოთეატრებში გაიტანს ფილმს, რასაკვირველია, ყველას თავისი მოთხოვნა აქვს და გინდა თუ არ გინდა, უნდა გაითვალისწინო, მაგრამ, მართალი გითხროთ, ძალიან დიდ კომპრომისებზე არ წავსულვარ ამ ფილმებთან დაკავშირებით, შედარებით თავისუფალი ვიყავი... ამერიკელებთან უფრო რთულია მუშაობა, უფრო რთული პირობებია, მაგალითად, ბოლო მონტაჟი მაგათია, სცენარში ერევან ძალიან, გადავტოვემ ერთეიან... ესენი არ ჩარეულან, უბრალოდ, თავიანთი მოთხოვნები მითხრეს და, რასაკვირველია, უნდა შევასრულო, არ ვაკეთებდა და უბრალოდ, არ გავა ფილმი ეკრანებზე... მეც ასეთ პირობებს ვუყვებ, კარგი, ნამოვილ ამ დათმობებზე, ოღონდ გადავტოვე საქართველოში იყოს, - ვუძენები. მიუხედავად ყველაფრისა, მიუხედავად მძიმე განცდებისა, რაც ბოლო დროს საქართველოში შეჩნდა, მაინც იქ მიინდა გადავიღო... იმიტომ, რომ ჯერ ერთი, არამეგობრული ვადავლილი ვაგუფი მეყავს, ფანტასტიური ხალხია; მერე, სამუშაო არა აქვთ საქართველოში. სამწუხაროდ, ისე ხდება, რომ ფილმებს არ იღებენ თითქმის, ძალიან ბევრი პროფესიონალი სამუშაოს გარეშე დარჩა და თუ რაიმე საშუალება მაქვს, ისეც იქ წავიდე და გადავიღო, ამას აუცილებლად ვაკეთებ.

- რას ნიშნავს თქვენთვის ის, რომ სცენარი თქვენი ფილმებისთვის, ფასტივრია, თქვენს სახლში იქმნება? გარკვეულიწილად, თქვენც მონაწილეობთ სცენარის შექმნაში, თემის, სიუჟეტის შერჩევაში, თუ ბოლომდე ენდობით ბატონ ირაკლს?

- კი, ჯერჯერობით ყველა ფილმი ირაკლე კვიციანი სცენარის მიხედვით მაქვს გაკეთებული. ჩვენ ოჯახური ტანდემი ვაკეთებ, ჩვენ ერთად ვმუშაობთ... როცა ჩემთვის წერს, იცის, რა მინდა; რასაკვირველია, ითვალისწინებს ყველა იმ წინადადებას და მოთხოვნებს, რომლებსაც პროდიუსერები აყენებენ... მაგრამ, ძირითადად, ვინაიდან ირევიცი, მეც და ირაკლც, ის ეღმად ვართ საქართველოსთან დაკავშირებული ყველაფრით - ნარმოშით, ცხოვრებით, მეგობრებით, ახლობლებით, ცხოვრების წესით, მსოფლმხედველობით, ალბათ, მაინც ყველა ისტორია ქართულია და საქართველოდან გამომდინარეა... სხვა საქმეა ის, რომ მაინც უნდა გაითვალისწინო დასავლური გემოვნება, მაყურებლის სურვილები და აღქმის დაბაზონი... ძალაუფლებურად, ამას ითვალისწინებ. რა ვიცი, მგონი, რასაც აქამდე ვცდილობდი, მაინც საქართველოსთან დაკავშირებულ და ახლაც, ოთხივე ისტორია, რომელიც მაქვს და რომლებიც ასევე ირაკლე კვიციანის სცენარის მიხედვით მზადდება, საქართველოსთან არის დაკავშირებული. ყველაფერს, რასაც ირაკლე წერს, მიკითხავს. მთელი დღე რომ მუშაობს, საღამოს პირველი მკითხველი მე ვარ და, რასაკვირველია, გვაქვს დისკუსია, ვუბნებ, მომწონს თუ არ მომწონს. ირაკლე არ არის ამბიციური პიროვნება, ძალიან ადვილად და ნორმალურად იღებს ყველაფერს შემჩნევას და სურვილს. ამიტომ, ძალიან კარგად ვმუშაობთ. ვკამათობთ კიდევ, რაღაცაში არ ვემთხვევი... იცით, მე არასოდეს არ ვიცი, რაზე დანერს ირაკლე სცენარს. როცა ჯდება, პრაქტიკულად თვითონაც არ იცის რაზე იწყებს წერას... ხელი, გონება ფანტაზია, საითყენაც ნა-

ნანა ჯორჯაძე

ლა? ალბათ, საჭირო ხდება მათი გემოვნების გათვალისწინებაც, რა უნდათ, ვისი ნახვა სურთ ფილმებში... ბიერ ომარს ქართველი მაყურებელიც სიაპოვნებთ შეხვედა, მაგრამ მისი კანდიდატურა, ალბათ მაინც, დასაუფლებლად კომერციულ წარმატებაზე თამაშმა განსაზღვრა... თუ არა?

- იცით რა, ქართველი მაყურებელი რთული მაყურებელია იმიტომ, რომ მაინც მაღალი კატეგორიებით სვლის და ეს ძალიან კარგია, მაგრამ ქართული გემოვნება და სურვილი, რა ნახო, მაინც ცოტათი განსხვავდება დასავლურისგან, იმიტომ აქაც ვცდილობ მუალედი მოვქმენო... სად გადავიღებ, ვის გადავიღებ... მსახიობებს რაც შეეხება, არც ვაქვიათ, ყოველთვის ვცდილობ, ქართველი მსახიობები დავაკავო, ფანტასტიური მსახიობები ვცავს და, სამწუხარადა, აკლიათ იმის საშუალება, რომ გავიგინე და აჩვენო თვითონი ნიჭი და ხელშეწყობა... რაც შეეხება ბიერ ომარს, ჩვენი შეხვედრა კანის ფესტივალზე მოხდა. სულ სხვა ადამიანი წარმოვხვედინა ფილმების მერე და სულ სხვა, ღრმა, დაფორტირებული, სევდიანი ადამიანი დავინახე. პირდაპირ ვუთხარი, რატომ თამაშობთ ერთი და იგივეს, ამბულას შეცვლაზე არ გიფიქრობთ? თქვენც და მითხრა - არავის არ შემიუთავაზებია და გვაკეთით, ვცდილობ... ასე დაინყო ჩვენი ურთიერთობა,

"შეყვარებული კულინარის" შემოქმედებითი ჯგუფი

მიეციე მამინე ირაკლის სიუჟეტი, სინოფისი მქონდა, "1001 რეცეპტზე" ვიყვებოდი, და ყველაფერზე დამთანხმდა. აუფსენი, როგორი რთული სიტუაცია იყო საქართველოში; ის, რომ პრაქტიკულად იმიტომ ვიყავი დასავლეთში, რომ მაინც უნდა ვიქმნებოდი... ასე მითხრა, ყველაფერზე თანახმა ვარ, ეს ჩემი მთავარი როლი იქნება... ყველაფერზე ნამოვიდა მართლაც ჩამოვიდა საქართველოში. ეს იყო 94 წელი - არც სინათლე, არც წყალი, არც გათბობა... ურთულესი სიტუაცია... თუცა, ძალიან მაღე შეეჩვია ყველაფერს, საოცრად შეუყვარდა საქართველო... ფან-

ტასტიური ინტერვიო მისცა საფრანგეთის ტელევიზიას, საქართველოში ვისნაველ ცხოვრება... ხალხნი, ჩადიოთ საქართველოში, თუ გინდათ სინოფისის გემო გაგიგოთ... რაც შეეხება "27 დაკარგულ კოცნაში" ბიერ ომარის მონაწილეობას, არც მიფიქრია, მართალი გითხროთ, სულ მირეკავდა... ერთხელაც დარეკა და მეუბნება, გავიგე ფილმს იღებო; ხომ არ გინდა ითანადი? - ვკითხე. ჯერ მიახსურა, - როგორ არ მიხდაო და მერე მკითხა, ვინ უნდა ვითამაშო? (იკრინს)... სხვათა

ქერი რეჟისორი საქართველოში ვერ ახერხებს ფილმის გადაღებას. იცით, სულ რაღაც უზერხულობის გრძობა მაქვს ხოლმე, - ბედმა გამიღია, ღმერთმა მინყალობა... სამწუხაროდ, ძალიან ბევრი, გაცილებით უფრო ნიჭიერი, საინტერესო ხალხი უმუშევარი ზის... მე აი ასე მინყალობა ღმერთმა - საშუალება მომცა მუშაობის და დიდი მადლობა უფაღს, მაგრამ ძალიან დიდი ზოდიშის მოხდაც მინდა ჩემს კოლეგებთან, რომ მე ასე გამიმართლა. ყველასთან არა, რა თქმა უნდა, ვინც

"შეყვარებული კულინარის 1001 რეცეპტზე" დავინყე. ის ძალიან ბევრს მუშაობს ფოლკლორთან და არამეგობრული ერთობლივი მუშაობა ჰქონდა ჩვენს მუსიკოსებთან; ჩამოვიდა თბილისში და აწორი ერქომაშივლთან და მის ანსამბლთან ერთად იმუშავა. ამას არ ქვია მარტო გორან ბრეგოვიჩის მუსიკა იმიტომ, რომ აწორი ერქომაშივილის იმპროვიზაცია ძალიან დიდი როლი იმუშავა ამ ფილმის მუსიკალურ მხარეში. "27 დაკარგულ კოცნაში" უკვე ისე მოხდა, რომ ბრეგოვიჩი საქართველოში ვერ ჩამოვიდა, ბელგრადაც და პარიზში ვმუშაობდით მუსიკაზე და ქართულთან სინთეზი ნაკლებად გამოვიდა... ვნახობთ შემდეგში... მაგრამ, ვფიქრობ, მეტს აღარ ვიმუშავებ მასთან იმიტომ, რომ... თვითონ აღარ აინტერესებს კინო, უფრო კონცერტები აინტერესებს - ამას ძალიან დიდი ფული მოაქვს და იმას, რასაც ერთ კონცერტში და ერთ ტურნეში იღებს, ფილმში ვერსაოდეს აიღებს...

- არა და, ფილმებით გახდა ცნობილი...

- ფილმებით გახდა ცნობილი, მაგრამ ახლა... იცით, ეზარება... მუშაობა, რეჟისორთან ურთიერთობა; კონცერტები კი მზად აქვს და უფრო ადვილია, ალბათ, მისთვის... მაგრამ ნიჭიერი პიროვნება და საინტერესო იყო მასთან მუშაობა

- ქალბატონ ნანა, თუ შეგიძლიათ დასასწავლო რომელიმე ნიჭიერი, პერსპექტიული, ახალგაზრდა ქართველი რეჟისორი, რომელზედაც იმედებს ამყარებთ, როგორც ქართველი?

- სამწუხაროდ, ბოლო ფილმები - არას აკეთებენ სტუდენტები, რას აკეთებს ახალგაზრდობა - არა მაქვს საშუალება რომ ვნახო... ბოლო რაც მახსოვს, არის გიო მეგლიძე, - ძალიან საინტერესო მოკლემეტრაჟიანი ფილმებს ახლავდა... არ ვიცი ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ახლა უნდა უნდა; იცით, თორიულად კინო არ კეთდება, უნდა გადაიღო. სწავლა არ არის მარტო თეორია, პრაქტიკულად უნდა გათავისუფლებული იყოს ახლა რას აკეთებს... ახლა არაფერი მინახავს, მაგრამ ვიცი, რომ ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა გვაყავს იმიტომ, რომ თვითონ ერია კინემატოგრაფიულად ნიჭიერი. ისეთი თაობები იყო ქართული კინოში, ისეთი ფილმები გაკეთდა და ისეთი ისტორიული ქართული კინოს, რომ არ შეიძლება ახლა არ იყოს. სამწუხაროდ, ამ ნიჭის ადგილებზე ა

გობი გვანარიას სკიტი

ტელეკამერა „პიაზრას„ როლში

როგორ მინდოდა შაბათისთვის ლუი მალზე დამენერა რამე! დიდ ფრანგ რეჟისორს, შეიძლება ყველაზე მოუთვინიერებელ კინემატოგრაფისტს, ამ დღეებში ხომ 70 წელი შეუსრულდებოდა. დაიწყო თუ არა ეს კვირა, ლუი მალის წერილები, მისი მსახიობების ინტერვიუები წავიკითხე, მაგრამ "მოუთვინიერებელ ფრანგზე" ფიქრები ისევ ქართველმა პოლიტიკოსებმა წამართვეს, უფრო სწორად, ქართველმა პარლამენტარებმა.

"შეყვარებულები" გადაღებაზე მასთან კონფლიქტი მომივიდა, - წერდა მსახიობი ფან-მარკ ბორი ლუი მალის შესახებ, - ფილმში არის 50-იანი წლების კინოსთვის პროფოკაციული ეპიზოდი აბაზანაში, როცა ვენებიანი ღამის შემდეგ მე და ფანას (ჯანა მოროს. გ.გ.) ისევ მოგვიწდება სექსი. წესით, ჩვენ პრობლემა არ უნდა გვექონოდა, რადგან იმხანად მართლა გვიყვარდა ერთმანეთი. მაგრამ მე არაფერი გამომივიდა. ბოლოს ვუღრიალე ლუის: "ბიჭო, არ შემოდია კამერის წინ, სირცხვილია!"

ლუი მალისადმი მიძღვნილ წერილში ამ ინტერვიუს არ გავისვენებდი, რომ არა ცემა-ტყემა საქართველოს პარლამენტში. სიტყვებმა "ბიჭო" (უფრო სწორად, ამ სიტყვის ბერძნულმა ვერსიამ - "ტო", რომელიც ჩვენთან სომხურიდან შემოსულად ითვლება) და "სირცხვილია" პარლამენტის სხდომაზე მომხდარ მუშტი-კრიმიც გაიულერა. "სირცხვილია, ტო!" - ვყვიროდა რომელიღაც გამშველებელი. მაგრამ ბიჭებს მისი არ ესმოდათ. ისე ეკვროდნენ ერთმანეთს, ისე აწვებოდნენ, ქმინავდნენ და ოხრავენდნენ, როგორც ყანა მორი და ფან-მარკ ბორი "შეყვარებულებში". ხალხი პირდაპირ ეთერში ადევნებდა თვალყურს ამ სანახაობას და სიამოვნებისგან კრუტუნებდა. ხალხს ხომ, რიგაროლს თუ დაფუჯვრებთ, რეველუცია არც არასდროს უნდოდა. ხალხი სანახაობაზე ოცნებობდა და რეველუციას აწყობდა, რადგან სანახაობის კატასტროფულ ნაკლებობას განიცდიდა. ასე რომ, რეველუციის სამომრება არ გვემუქრება, სანამ პარლამენტი ასეთი სანახაობებით გაგვართობს.

შეგადაშვი, საინფორმაციო გამოშვებებს შორის, სანახაობის მოყვარულებს შეეძლოთ დამტკბარიყვნენ პოლიუფდის უახლესი ნიმუშებით, რომელსაც ერთნაირი სტრუქტურა აქვს: როგორც კი მთვარდება ეროტიკა, იწყება ცემა-ტყემა, როგორც კი მთვარდება ცემა-ტყემა, იწყება ჩხუბი... ამ ფილმებში რეალურად იცვლება ნარაიცი, რომელიც მანაკაციური ნევროზებია ასახული... დაჭირალი სახე, ჩხუბის დროს დასახიჩრებული სხეული, სადაც კაცი თავის "კაცურ ღირსებას" იცავს და ეროტიკული ეპიზოდები, რომელშიც კაცი თავის უშირეტ სექსუალურ ენერჯიას წარმოაჩენს, ერთი და იგივეს გამოხატავს - პატრიარქალური ეპოქის დაისს, რაინდობის და-სასრულს...იმას, რომ "ერხევათ" კაცებს...

კიდევ კარგი ამ ცემა-ტყემაზე "უთავალთვალებდნენ" ტელეკამერები. სავარაუდოა, რომ სწორედ ტელეკამერებმა აუბიოტიქუს ჩვენს "კანონმდებლებს" ლიბიდო. სავარაუდოა, რომ პარლამენტარმა ბიჭებმა იგრძნეს "ვი-აგრასავით" მომქმედი რაღაც ჯადოსნური, ტელეკამერის ობიექტივიდან წამოსული იმქვეყნიური სხვი. ისინი ხომ დებუტანტ ფან-მარკ ბორზე უკეთესი არტისტები არიან (კამერის წინ "მუშაობის" მინიმუმ ოთხი წლის სტაჟით) და როცა თავად არიან აღვზნებულები, კარგად იციან, როგორ აღავზონ მაყურებელიც, იმას მიაღწიონ, რომ ერთ-ერთი არხის საინფორმაციო გადაცემის წამყვანმა ვოკონამ განაცხადოს: "დღეს პარლამენტში ძალიან საინტერესო ამბები მოხდა". მერე კი, როცა ყველავე "გათავადება", როცა "ღამის ეთერში" მოუხდებოდა ერთმანეთის ვეერიდით დაჯდომა, საუკუნის ფრაზა (ოლიონდ, ალბათ, ვარდასული საუკუნის) თქვან: "მთელი ცხოვრება ისე გავიარე, რომ ტყუილი არ მითქვამს!"

მე კი ისევ ლუი მალე მაგონდება. მისი ფილმი "ზარალი" ჯერემი აირონსითა და ჯულიეტ ბინოშით. რა დღეში ჩააგლო მაინც ქალმა ბრიტანეთის ერთ-ერთი მინისტრი? თავისი "შავი წილები" შეაბა, მერე კი შეიღო მოუკლა, კარიერა დაუნერგა... მაგრამ მინისტრმა მაინც ვერ მოიწვია იგი - აფრიკაში წავიდა, მათხორად იქცა და იქაც კი ბინოშის უზარმაზარი პორტრეტი დაიკიდა. ბოდრიარს თუ დაფუჯვრებთ, "კერპები ყოველთვის ქალურები არიან!" და რადგან სექსი, მთელი თავისი სადომოზოხისტური ინტერპრეტაციით, პოლიტიზირებულია, რატომ არ შეიძლება პოლიტიკა გახდეს "სექსუალიზირებული"? ფილმში პრიტანელებს წესით და რიგით ეროვნული პრემია უნდა გადაეცათ ბინოშის გმირისთვის, რომელმაც ბოლშევიკ კარგად ითამაშა მსხვერპლის როლი, სრულიად დაცალა აგრესიისგან პარტიზორი, მერე კი აფრიკაში გაისტუმრა და ამით თავისი ხალხი ნევროტიკი მინისტრისგან გაათავისუფლა. გვეყავს კი ჩვენ ასეთი ქალები? ჯერჯერობით გვეყავს მხოლოდ პარლამენტის თავდებობარი, რომელმაც ცემა-ტყევის დაწყებისთანავე სხდომაზე შესვენება გამოაცხადა.

კალენდარი

9 ნოემბერი

"დრო ხან ჩიტვით მიფრინავს, ხან ლოკოკინასავით მილოლავს. ადამიანი კი ბედნიერია მხოლოდ მაშინ, როდესაც დროის სვლას ვერც ამჩნევს", - დროის სვლას, პირველ რიგში, შემოქმედი ადამიანები ვერ ამჩნევენ, განსაკუთრებით კი ბაშინ, როდესაც რაღაცას ქმნიან. ტურგენევი ბედნიერებაში, ალბათ, სწორედ იმ საოცარ განცდას გულისხმობდა, რომელიც შემოქმედებით პროცესს სდევს თან. ლიტერატურა მისი ცხოვრების განუყოფალი ნაწილი 1833 წლიდან გახდა, როდესაც მწერლობა მოსკოვის უნივერსიტეტის ლიტერატურის ფაკულტეტზე ჩააბარა. ლექსების წერა სტუდენტობის დროიდანვე დაიწყო.

იმ წელს, როდესაც პირველი პოემა "პარაშა" წიგნად გამოცდა, შინაგან საქმეთა სამინისტროში მსახურობდა. სავარაუდოა, რომ ბიუროკრატულმა გარემომ ტურგენევს დიდი ლიტერატურული იმპულსი მისცა: ალბათ, თავისი შემოქმედებით სწორედ ამ ოფიციალურ გარემოს გაუბოძა. "პარაშას" ბელარუსში მალაღობა შეფასება მისცა. სწორედ ბელარუსისთან ურთიერთობის გავლენით შეიცვალა მწერალმა რომანტიკული სტილი და შემდეგ პოემაში უკვე აშკარა ირონია ჩაესიქვა. თუმცა, მწერლის რომანტიზმით გატაცება ამით არ დამთავრებულა. ერთ-ერთი ყველაზე პოეტური მოთხრობა "ასია" მან წლების შემდეგ დაწერა.

1845 წელს სამსახურის თავი დაანება, 1847-50 წლები კი ევროპაში მოგზაურობას დაუთმო. ამ პერიოდის მთავარი შედეგი "მონადირის ჩანაწერები" აღმოჩნდა. "რუდინი", "მამები და შვილები" - ეს ორი ნაწარმოები ტურგენევის რომანების ახალი სერიის დასაწყისი გახდა. თანდათან გაითქვა სახელიც. 1878 წელს, პარიზში გამართულ საერთაშორისო ლიტერატურულ კონგრესზე ის ვიქტორ-ჰერსტელს დაიარსებდა, 1879 წელს კი - ოქსფორდის უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორად. ივანე ტურგენევი 1818 წლის 9 ნოემბერს დაიბადა. გარდაიცვალა საფრანგეთში, 1883 წლის 3 სექტემბერს.

გზა, რომელიც კედელთან მიდის

სანამ წვიმა წამოვა

თამარ სახივილი

კომპანია "არსისა" და მხატვარ გია ბულაძის აქციის შესახებ რომ ვლაპარაკობდით, ერთმა მოსაუბრემ იხუმრა, მემონია კიდევ იქ მისვლა, გია ბულაძემ მეც არ მომხატოსო.

მათთვის, ვისაც ამ აქციაზე ჯერ არაფერი სმენია, უფრო დანერვილებით განემარტავთ: ხილიანის, ახლანდელი სიმონ ჩიქოვანის ქუჩის ბოლოში ახალი უბნის მშენებლობა მიმდინარეობს, რამდენიმე სახლი უკვე აშენებულია, მშენებლობას არქიტექტურული და სამშენებლო მენეჯმენტის კომპანია "არსი" ხელმძღვანელობს. ახალ უბანში კედლის მოხატვის იდეაც სწორედ ამ კომპანიის წარმომადგენლებს დაებადათ. ვინ იქნებოდა მათი თანამოაზრე, იმ-თავივედ გარკვეული იყო. სამშენებლო კომპანია, რა თქმა უნდა, მხატვარ გია ბულაძეს დაუკავშირდა და ბატონი გიაც, რალა თქმა უნდა, დათანხმდა: "იდეა ძალიან მომეწონა. ჩემთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ სრულიად ახალი მიკროუბანი ძველის ნანგრევებზე, ძველი ქალაქის განადგურების შედეგად კი არ აღმოცენდა, არამედ ცარიელ ადგილზე აშენდა," - ამბობს გია ბულაძე. აქციის ინიციატორია აზრი, ახალი უბანი რაც შეიძლება თანამდროვე ყაიდაზე უნდა მოეწყოს. ამას გულსხმობს პროექტის სახელიც: "ახალი ქალაქი - ახალი ხედვა, ახალი უბანი - ახალი წარმოდგენა".

აქცია 21 ნოემბრამდე გაგრძელდება, პროფესიონალ მხატვრებთან:

გია ბულაძე კედლის მოხატვას იწყებს

გია ბულაძესთან, მამუკა და ნიკო ცეცხლაძეებთან და სხვებთან ერთად მასში მონაწილეობას სამხატვრო აკადემიის სტუდენტებიც მიიღებენ. სულ ოცდაათამდე მსურველი შეიკრება. ისინი მოხატავენ ახალი უბნის მიმდებარე კედლებს, რომლის სიგრძე 300 მეტრია, ფართობი კი - 1500 კვადრატული მეტრი.

ჩიქოვანის ქუჩის წვეთი რომ აუყვებით, და ახალ, მშენებარე უბანში როგორ მივიდეთ, რომ იკითხავთ, გიპასუხებენ: იარე და დიდ კედელს მიადგებით. ამ კედელზე სამშენებლო კომპანია ახლა დიდ იმედებს ამყარებს, მას უნდა, რომ კედელი თბილისის ტურისტული მარშრუტის სიღრმეში შევიდეს და დედაქალაქის ღირს-

შესანიშნაობად იქცეს.

ეს იქნება ყველაზე დიდი მოხატული კედელი მთელ აღმოსავლეთ ევროპაში, - სიამაყით აცხადებენ აქციის მონაწილენი, და დასძებენ: ამ საქმეს 12 დღეში მოვერევითო.

კედლის ექსტერიერი - გარემოს სივრცეში მოხატვის იდეა ჩვენი დედაქალაქისთვის უცხო ნამდვილად აღარაა, თბილისში გრაფიკის ტიპის თაიმდე ობიექტი არსებობს, სამხატვრო აკადემიის პროექტორი მსგავს აქციაში აკერ უკვე მეოთხედ იღებს მონაწილეობას, მხატვარს არც მისი სტუდენტები ჩამორჩებიან...

დანაყებული სამუშაო საინტერესო, მაგრამ, ამავე დროს, საკმაოდ შრომატევადი იქნება. მოსახატი

ეპოქითიკური თამაშები

კამბოჯელი მოცეკვაეები

თებს, ადგილობრივ ეპიკას (ძირითადად ცნობილი ინდურ ეპოსის "რამაიანას" თავისებური ვერსია). ამგები ბუდას შესახებ კი მე-12 საუკუნიდან იდგმება. აზრის გადმოცემა ხდება შესტიკულაზრის და მიიჯას საშუალებით. ცალკეულ მოძრაობას თავისი მნიშვნელობა აქვს. მუსიკალური გარემება შეესაბამება ამ მოძრაო-

ბებს, ძირითადად, ფლერს ჩასაბერი და დასარტყამი ინსტრუმენტები (გორგი, ქსილოფონი, დლი...). ხშირია ვოკალური ეპიზოდები. წარსულში ამ ცეკვებს, ღამაში სანახაობისა გარდა, მთავარი დაფიქრებაც ჰქონდა. როგორც ამბობენ, მედიუმში მისი საშუალებით ტრანსში ვარდებოდა და სულებს უკავშირდებოდა. არსებობდნენ

ტაძრის მოცეკვაეებიც, რომლებიც დედამინაზე სხვადასხვა ღვთაებების ორულუნად ითვლებოდნენ. მათ სახეებს სალოცავის კედლებზე გამოხატავდნენ. ჩინილი მოგზაური ჩოუ ტა-კოუანი, რომელმაც ამ ქვეყანაში 1296-97 წლებში იმოგზაურა, სამეფო კარსა და სატაძრო დღესასწაულებზე ამ ცეკვის დიდი მნიშვნელობის შესახებ წერს. როდესაც ის ერთ-ერთ ასეთ საერთოპროცესიას აღწერს, აღნიშნავს: "მუსიკალური ინსტრუმენტები გამოსცემდნენ სულისშემძვრელ ხმებს, მოცეკვავე ქალებთან და კაცებთან ერთად თითქმის ყველაფერი ტრიალებს და ცეკვავს".

გასული საუკუნის 70-იან წლებში კამბოჯაში ხმერების წითელი ტერორის დამოწყობით გამოირჩევა. მათ განადგურებდნენ მთელს ქვეყანაში. სიკვდილით დასაჯეს ცეკვის ოსტატები, მუსიკოსები, ღამაში სანახაობისა გარდა, მთავარი დაფიქრებაც ჰქონდა. როგორც ამბობენ, მედიუმში მისი საშუალებით ტრანსში ვარდებოდა და სულებს უკავშირდებოდა. არსებობდნენ

ტრიალებს და ცეკვავს". გასული საუკუნის 70-იან წლებში კამბოჯაში ხმერების წითელი ტერორის დამოწყობით გამოირჩევა. მათ განადგურებდნენ მთელს ქვეყანაში. სიკვდილით დასაჯეს ცეკვის ოსტატები, მუსიკოსები, ღამაში სანახაობისა გარდა, მთავარი დაფიქრებაც ჰქონდა. როგორც ამბობენ, მედიუმში მისი საშუალებით ტრანსში ვარდებოდა და სულებს უკავშირდებოდა. არსებობდნენ

აკოკალიფი თანამედროვე კინოში

ბრიტანეთის წამყვანმა კინოკრიტიკოსებმა ბოლო 25 წლის განმავლობაში გადაღებული საუკეთესო ფილმების ორმოცდაათეული შეადგინეს. კვლევა, რომელიც უწინააღრამდ "საით ენდ საუნდის" ინიციატივით ჩატარდა, გამარჯვებულ ფილმად ფრენსის ფორდ კოპოლას ვიტანამის თემაზე შექმნილი "ახალი აპოკალიფი" აღიარა. მეორე ადგილი მარტინ სკორსეზს "მრისხანე ხარმა" დაიკავა, მესამე კი - ბერგმანის "ფანი და ალექსანდერმა".

პრესტიჟული სიის სათავეებში მოხვდა რამდენიმე ბრიტანული ნამუშევარიც. მათ შორის, რიდი სკოტის Blade Runner (მეშვედ ადგილი) და ტერენს დევისის Distant Voices, Still Lives (მეცხრე).

ალანშინავია, რომ უწინააღრამდ ხელმძღვანელებმა შეგნებულად აუარეს გვერდ კლასიკურ კინემატოგრაფს და კვლევები მხოლოდ 1978 წლის იანვრის შემდეგ გადაღებული

ფილმები ჩართეს. "საით ენდ საუნდის" რედაქტორმა ნიკ ჯეიმსმა უწინააღრამდ ჩანაფიქრი ასე განმარტა: "ვინაიდან კინოს ისტორია ასზე მეტ წელს მოიცავს, საუკეთესო ფილმების ობიექტურად არჩევა თითქმის შეუძლებელია. 1978 წელი გარკვეულ ზღვრად იმიტირდავანესეთ, რომ კვლევის მონაწილეებს თემაზე შექმნილი "ახალი აპოკალიფი" ფილმების (როგორიცაა, იგივე "მოქალაქე კინი") გავლენიდან თავი დავსვენა და მხოლოდ თანამედროვე კინოზე კონცენტრირება".

საინტერესოა, რომ მეორე ადგილზე გასული "მრისხანე ხარის" გარდა, საუკეთესო ათეულში სკორსეზის სხვა ნამუშევარიც მოხვდა - 1990 წელს გადაღებული "კარგი ბიჭები" (მეოთხე ადგილი). ათეულში ასევე შევნიშნავ: დევიდ ლინჩის "ლურჯი მკვლეტი" (მეხუთე), სპაიკ ლის "მოქიცი სწორად" (მეექვსე) და ვონ კარ-ვალი "ჩანკინის ექსპრესი" (მერვე). ბოლო მეათე ადგილი სერჯო ლეონეს "ერ-

ფრენსის ფორდ კოპოლა

თხელ ამერიკაში" და ედვარდ იანის "ერთი და ორი" (Yi Yi) გაიყვას. "საით ენდ საუნდის" რედაქტორები საგანგებოდ აღნიშნავენ, რომ უწინააღრამდ ჩამოთვლილი ფილმები მასებზე გათვლილი არ გახლავთ, პი-

დიდებას დარბაზის ახალი ბინადრები

დაჯილდოების საზეიმო ცერემონიალი ნიუ-იორკში, 10 მარტს შედგება. თუმცა, ავსტრალიური AC/DC სამ ბრიტანულ როკ-ჯგუფთან ერთად უკვე გამარჯვებას ზეიმობს. საქმე ის გახლავთ, რომ როკ-ენ-როლის დიდების დარბაზის 2003 წლის რწეულებად უკვე დაასახელეს შემდეგი ჯგუფები: AC/DC, სტინგის "პოლისი", "კლუმი" და ელვის კოსტლოს Attractions.

ტოვა. მართლაც მაგარი ჯგუფი ვიკივით და დღესაც მაგრებად ვითვლებით". სტინგის დაშლილმა ჯგუფმა პოპულარობის პიკს 1983 წელს გამოშვებული ალბომის, Synchronicity-ის შემდეგ მიაღწია. პიტად ქვეული სიმღერა Every Breath You Take კი, ბევრი მუსიკოსის შთაგონების წყაროდ იქცა და მრავალნაირი ინტერპრეტაციით აჟღერდა. ენდი სამერის, სტიუარტ კოუმპლენდისა და სტინგის (გორდონ მეტუი სამენერი) ტრიო 1985 წელს დაიშალა.

"კლუმი" კი სახელი ომისა და რაი-სიმზის წინააღმდეგ მიმართული სიმღერებით გაითქვა და 1982 წლამდე, ანუ დაშლამდე, მრავალი პიტის ავტორიც გახდა, მათ შორის, სიმღერის Rock the Casbah.

ელვის კოსტლო

ლო-ალბომი My Aim Is True (1977 წელი) პანკის ტრადიციებს ეფუძნებოდა, ჯგუფ Attractions-ში განვერია-ნების შემდეგ კი მისი სტილი უფრო მრავალფეროვანი გახდა. კოსტლოს ხელი Attractions-საც დაეტყო და მისი მისთვის შემდეგ ჯგუფმა, ჯავის თაოსნობით, სხვადასხვა მუსიკალურ ფანრებში სინჯა ძალები.

ამ პრიტანელებთან ერთად, დიდების დარბაზის ორგანიზატორებმა AC/DC-ის ავრესიული მუსიკაც გამოარჩიეს. მათთან ერთად, 10 მარტს ნიუ იორკში ამერიკელებსაც დააჯილდოვებენ: The Righteous Brothers, ბილ მედლისა და ბობი ჰეილდისა. ეს დიდების დარბაზის მეთვრამეტე საზეიმო ცერემონიალი იქნება.

შეავსეთ ანკეტა და გამოგვიგზავნეთ

გთხოვთ, შეავსოთ გარკვევით. **პლანა უფასოა.**

სამაგისტრო კომპანია "რუსთავი 2" არ არის ფინანსური, გადამხდელი მიიღობთ თუ არა მონაწილეობას შოუში "ხალხის პირისპირ". თქვენი პირადი პერიონალი, ფინანსური მხარე და მონაწილეობა მონაწილეობის შემთხვევაში არ ანაზღაურებს. შედეგად და პირადი.

ანკეტა გამოგვიგზავნეთ ფოსტით ან მოიტანეთ მისამართზე:

სამაგისტრო კომპანია "რუსთავი 2", ტელევიზორი "ხალხის პირისპირ", ვაჟა-ფშაველას 45, 300077 თბილისი

კონკურსანტები ტელევიზორისთვის "ხალხის პირისპირ" შეირჩებიან ანკეტის საფუძველზე, ამიტომ გთხოვთ, ყურადღებით შეავსოთ ანკეტა.

სახელი და გვარი

ოჯახური მდგომარეობა:
დაქორწინებული, დაუქორწინებული, გაყრილი, ძმრები

მისამართი:

შვილები: (თუ გააქვთ)

საფოსტო ინდექსი:

განათლება:
საშუალო, უმაღლესი, ტექნიკური

სამონეტარო ტელეფონის ნომერი:

პროფესია:

ასაკი:

საგვამო ადგილი

დამხმარე კატეგორია: (გთხოვთ კატეგორია, რომელიც კარგად იცნობთ, შეგიძლიათ უპასუხოთ ნებისმიერ მათგანს, სურვილით კლასი "არსებულ" ან ცვლით დახმარება, ან 60-იანი წლების შესახებ, და ა.შ.)

შინაური ცხოველები: (თუ გააქვთ)

თქვენი ინტერესები და ჰობი:

შეხვედრებართ თუ არა, პირად, ცნობილ ადამიანს? ვის, სად და რა დროს?

როგორ გაატარებდით თქვენს იდეალურ დღეს?

გიყვართ თუ არა მოგზაურობა? (თუ გიყვართ საერთაშორისო ბარში და სხვ?)

არჩევანი რომ გქონდეთ, რომელ ცნობილ ადამიანთან ისურობდით შეხვედრას, სად ნახვიდით მასთან ერთად და რატომ?

როგორი სატელევიზიო გადაცემები მოგწონთ და რატომ?

არჩევანი რომ გქონდეთ, სად ნახვიდით სამოგზაუროდ და რატომ?

რომ შეგეძლოთ მხოლოდ ერთი რამის შეცვლა საქონარ გარემოებას ან ხასიათში, რას შეცვლიდით და რატომ?

როგორი თქვენი საყვარელი მხარეა და საყვარელი ლიტერატურული ნაწარმოები?

გაქვთ თუ არა მიზანი, რომლის მიღწევაზეც მცდარობთ?

რომ შეგეძლოთ მხოლოდ ერთი ნაბიჯის ასრულება, რას ინატრებდით და რატომ?

როგორი მუსიკა გიტყვებთ და თავად გაქვთ თუ არა მუსიკალური ნიჭი?

გივიწყებთ ან გაგიკვირებთ თუ არა ისეთი რამ, რითაც აწყობთ?

თქვენი აზრით, რომელ ზღაპარულ პერსონაჟს ჰგავხართ ყველაზე მეტად და რატომ?

რა ღონის ფილმები მოგწონთ და რომელი თქვენი საყვარელი ფილმები?

გაქვთ ან გქონდათ თუ არა რაიმე მითხარები? კონკრეტულად რა?

ფილმი რომ გადაეღოთ თქვენზე, რომელი ცნობილი მსახიობი შეასრულებდა თქვენს როლს?

გამოსულხართ თუ არა ტელევიზიით? (თუ კი, რომელი და რა ადგილით?)

გაქვთ თუ არა უჩვეულო ნიჭი? (მაგალითად, შეგიძლიათ თუ არა სტენოგრაფიის დაწერა, ან სხვა რაიმე უჩვეულო ნიჭი?)

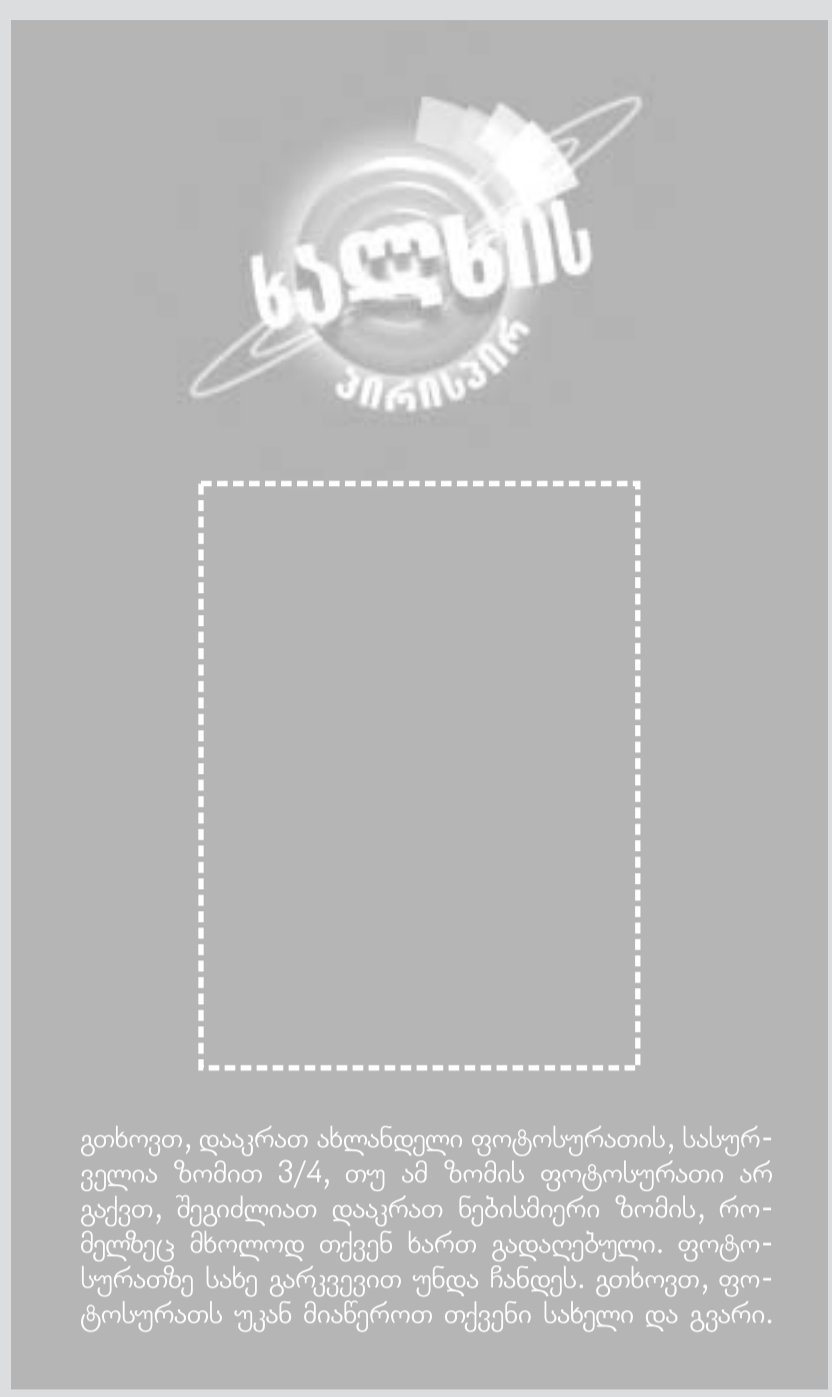
ყველაზე უხარულ სიტუაცია თქვენს ცხოვრებაში:

რატომ გინდათ მიიღოთ მონაწილეობა ჩვენს თავაში?

უჩვეულო ან საინტერესო რამ თუ გადაგხდენით თავს? კერძოდ რა?

ყველაზე ცუდი საგვამო თქვენს ცხოვრებაში:

დღეს რომ მოგცინ 2000 ლარი, რას გააკეთებდით?

გთხოვთ, დააყრათ ახლანდელი ფოტოსურათის, სასურველია ზომით 3/4, თუ ამ ზომის ფოტოსურათი არ გაქვთ, შეგიძლიათ დააყრათ ნებისმიერი ზომის, რო-მეღმეც მხოლოდ თქვენ ხართ გადაღებული. ფოტო-სურათზე სახე გარკვევით უნდა ჩანდეს. გთხოვთ, ფო-ტოსურათს უკან მიანეროთ თქვენი სახელი და გვარი.

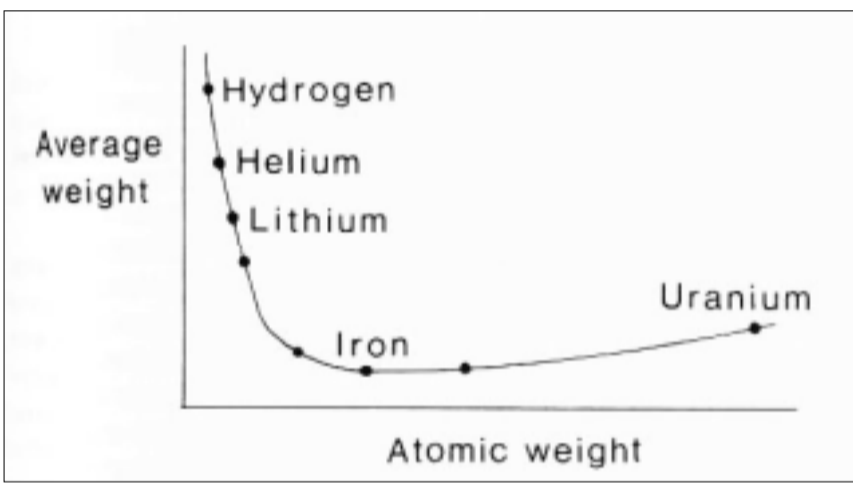
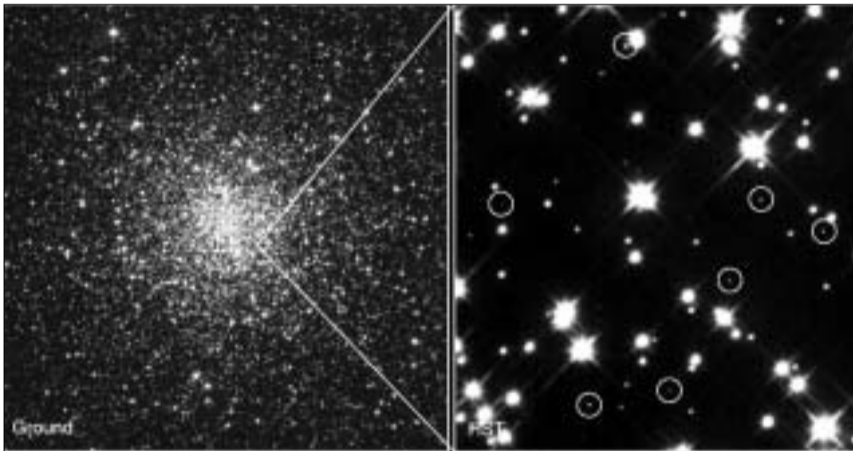
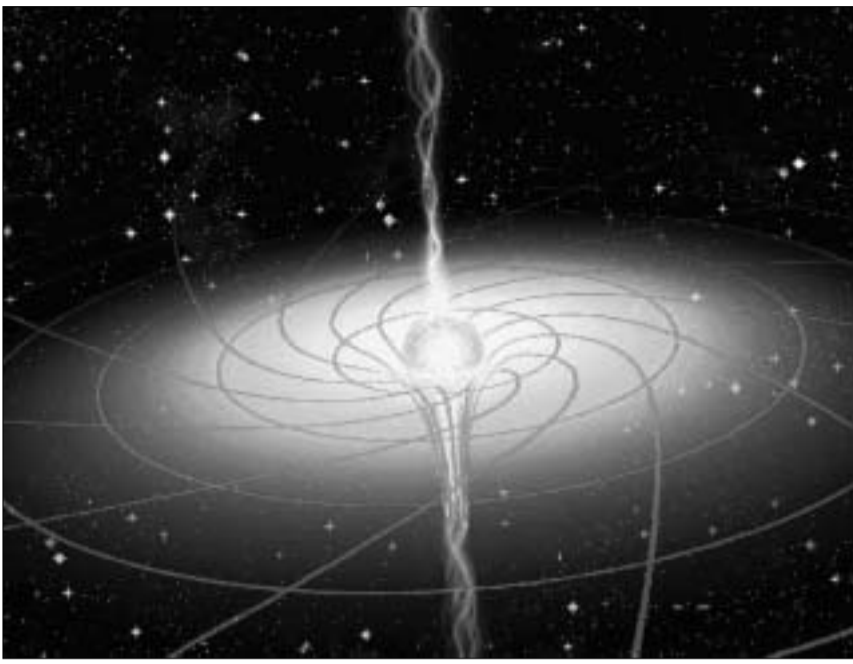

9 ნოემბერი, შაბათი, 2002 წელი. №160

ენისკლა

მოკლე ექსკურსია ფანტასტიკის სფეროში

ჭეკა-ქუხილი წინა ისტორიულ ხანაში ადამიანებზე დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდა, თუმცა ბუნების ეს მოვლენა დღესაც არანაკლებ ზემოქმედებას ახდენს ჩვენზე. ანტიკურ ხანაში ფრენის სურვილით შექყობილი ბერძნები დედამოწამი იკაროსზე იფრენდნენ მითებს. შუა საუკუნეებში იკვიზიციის ტერორის ქვეშ მყოფი ევროპელები კი, არაფერ უწყის, რაზე იცნებოდნენ. საინტერესოა, 21-ე საუკუნის ადამიანისთვის რაღა აღმფრთვინებული და გასაცოცხრებელი? ანტიკის არ იყოს, მორალური კანონისა რა მოვასხნოთ და, ვარსკვლავებით მოჭდილი ცა კი ბევრს უნდა აცვიფრობდეს.

დღევანდელი კოსმოლოგია უფრო ფანტასტიკის სფეროს მკვლევართა მეცნიერებას ჰგავს. ერთერთი საკითხი, რომელიც მართლა წარმოუდგენელ სამყაროს უახლოვდება, გახლავთ შავი ხვრელები. რომ მივხვდეთ, რა არის შავი ხვრელი და როგორ ძნელია მისი მოძებნა, ჯერ უნდა გავერკვეთ, რატომ ანათებენ ვარსკვლავები, როგორ იზრდებიან და, საბოლოოდ, როგორ კვდებიან? ვარსკვლავი მაშინ იბადება, როცა წყალბადის უზარმაზარი ღრუბელი, რომელიც სინამდვილეში ჩვენს მზის სისტემაზე უფრო დიდია, გრავიტაციული ძალების მოქმედებით უკუმშვას იწყებს. გრავიტაცია გავსის კუმშვისას მის გაცხელებას იწყებს და წყალბადის ატომების კინეტიკურ ენერჯიად გარდაიქმნება. ჩვეულებრივ მდგომარეობაში ატომების დრეკადობის ძალა მათ ერთმანეთისგან აშორებს. მაგრამ, როცა ტემპერატურა 10-დან 100 მილიონ K-მდე იზრდება, პროტონების (ატომის ბირთვის დადებითმუხტიანი ნაწილაკები) კინეტიკური ენერჯია უფრო ძლიერი ხდება, ვიდრე მათი ელექტრომაგნიტური განზიდვის ენერჯია და ისინი ერთმანეთს ასკვდებიან. ამის შემდეგ ბირთვული (nuclear) ურთიერთქმედება ელექტრომაგნიტურზე მძლავრი ხდება და წყალბადის ორი ბირთვი, უზარმაზარი ენერჯიის გამოთავისუფლებით – რადიოაქტიური გამოსხივებით, ჰელიუმად გადაიქცევა.

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ვარსკვლავები რადიოაქტიური ღუმელები არიან: წყალბადის წიფთ ისინი წარმოქმნიან რადიოაქტიურ "ნაცარს" - ჰელიუმს. ამავე დროს, ვარსკვლავები ორ "დაპირისპირებულ" ძალას აბალანსებენ. პირველი - გრავიტაცია, მისი მაქსიმალურად შეკუმშვა შეუძლია, ხოლო მეორე - რადიოაქტიურის - მისი აფეთქება, წყალბადის ტრილიონი ბომბის სიმძლავრით. ვარსკვლავები ამ ჭიდილში ყალიბდებიან და ბერძენებთან თავიანთი რადიოაქტიური ენერჯიის ხარჯვის გამო.

იმის გასარკვევად, თუ როგორ წარმოიქმნება ენერჯია წვის დროს და როგორ გადაქცევა ვარსკვლავი შავ ხვრელად, გავაანალიზოთ ნახაზი, რომელიც თანამედროვე მეცნიერების ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან დიავრამს წარმოადგენს. პორიზონტების შეკალაზე სხვადასხვა ელემენტების ატომური მასა მოცემულია. ვერტიკალურზე კი, ძალიან უხეშად რომ ვთქვათ - ბირთვის ყოველი პროტონის საშუალო მასა. მაგალითად, წყალბადისა და ურანის პროტონები საშუალოდ უფრო მეტს იწონიან, ვიდრე დივრამის შუაში მყოფი ელემენტების პროტონები.

ჩვენი მზე არის ჩვეულებრივი ყვითელი ვარსკვლავი, რომელიც, ძირითადად, წყალბადისგან შედგება. ისიც წყავს წყალბადს და წარმოქმნის ჰელიუმს, მაგრამ რადგან პროტონები წყალბადში უფრო მეტს იწონიან, ვიდრე ჰელიუმში - წარმოიქმნება ზედმეტი მასა, რომელიც აინშტაინის ფორმულის E=MC2 თანახმად, გადაიქცევა ენერჯიად. ეს, სწორედ, ის ენერჯიაა, რომლის მეშვეობით ბირთვები ერთმანეთთანაა შეკავშირებული. ეს ის ენერჯიაა, რომელიც წყალბადის ჰელიუმად გადაქცევისას გამოიყოფა. აი, ამის გამო ანათებენ ჩვენი მზე.

წყალბადის წვის გამო მილიონობით წლის განმავლობაში ყვითელი ვარსკვლავი ჰელიუმის ჭარბ რაოდენობაში უფრო ხშირად ელემენტდება და ბოლოს განსახილველი დიავრამის ბოლო ელემენტად - რკინად გადაიქცევიან. ტიტალური გარკინების შემდეგ ენერჯიის გამოყოფაზე ლაპარაკი თითქმის შეუძლებელია.

რადიოაქტიური ღუმელი კვლავინდებურად წყვეტს მოქმედებას. გრავიტაცია ისევ პირველ ადგილზე აღმოჩნდება და ვარსკვლავის კუმშვას იწყებს. ამ დროს ტემპერატურა იზრდება და ტრილიონობით გრადუსს აღწევს. აი, ამ მომენტში რკინის საფარი იშლება და თეთრი ჯუჯის ნებადარი ფეთქება გადმოხტება. ამ მათი ადმოქენა მიხედვით შესაძლებელია მარის ორბიტაზე გასაძვინდო.

სუპერნოვას აფეთქების შემდეგ აბსოლტურად მკვდარი - ნეიტრონული ვარსკვლავი რჩება, დაახლოებით, საბუთალლოს რაიონის ზომისა. ამ ვარსკვლავის სიმჭიმროვე იმდენად მაღალია, უხეშად რომ ვთქვათ, ყველა ნეიტრონი ერთმანეთს ეხება. მართალია, ნეიტრონული ვარსკვლავი თითქმის უხილავი არიან, მაგრამ მათი მუნადნობები, წყალბადის რადიაციის ასხივებზე, ისინი ჩნდებიან, როგორც მზებუფავი ობიექტები ანუ პულსარები.

თუ ვარსკვლავი ჩვენს მზეზე, დაახლოებით, 50-ჯერ დიდია, გრავიტაცია გააგრძელებდა მის კუმშვას ნეიტრონულ ვარსკვლავად გადაქცევის მოტივად. წვის ძალის გარეშე, რომლითაც გრავიტაციული ძალის ზემოქმედების დაძლევა იქნებოდა შეუძლებელი, ვარსკვლავის საბოლოო განადგურებას აღარაფერი ეთობდა. ზუსტად ამ დროს გადაიქცევა იგი შავ ხვრელად.

შავი ხვრელის სიმკვრივე იმდენად დიდია, რომ სინათლეს კი ვერ გადასხვამს მის ორბიტას და დადამინის გარშემო მფრინავ კოსმოსურ ხორბლად ესხვიება. რადგან არანაირ სინათლეს ანუ გამოსხივებას არ შეუძლია შავი ხვრელის გრავიტაციის

დაძლევა, განადგურებული ვარსკვლავი შავი ფერის ხდება. ფაქტია, რომ შავ ხვრელებს განმარტავენ, როგორც გადამგურებულ ვარსკვლავს, რომელსაც შუქი ვერ გაეშვება.

ამის გასაგებად უნდა ვიცოდეთ, რომ ყველა კოსმოსურ ობიექტს აქვს თავისი ენ. დაღწევის სიჩქარე (escape velocity). ეს არის სიჩქარე, რომლის საშუალებით დაიძლევა ამა თუ იმ ობიექტის გრავიტაციის ძალა. მაგალითად, კოსმოსურმა ზონდმა უნდა განავითაროს დაღწევის სიჩქარე - 25000 მილი/საათში, რომ დაუსხლტეს დედამინის გრავიტაციის და კოსმოსში გაფრინდეს. ჩვენ იმიტომ ვსურთქეთ უანგბადს, რომ მის ატომების დედამინის გრავიტაციული ველის დასაძლევა საჭიროა სიჩქარე არ აქვთ.

ნიშუტონის გრავიტაციის თეორია ზუსტად ახსიათებს დაღწევის სიჩქარისა და ვარსკვლავების მასის ურთიერთობას. რაც უფრო მძიმეა ვარსკვლავი ან პლანეტა და რაც უფრო პატარაა მისი რადიუსი, მით უფრო მაღალი დაღწევის სიჩქარეა საჭირო მისი გრავიტაციული მიზიდულობის დასაძლევა. უკვე 1783 წელს ინგლისელმა ასტრონომმა ჯონ მიჩელმა გამოთვალა, რომ უძიმეს ვარსკვლავებს დაღწევის სიჩქარე, დაახლოებით, სინათლის სიჩქარის ტოლი უნდა ჰქონოდათ. ასეთი ვარსკვლავის მიერ გამოსხივებული სინათლე ვერსადღეს გაეყვოდა მას და მიხედვით ორბიტაზე იტრიალებდა. დამკვირვებლისთვის ეს ვარსკვლავი აბსოლტურად შავი გამოჩნდებოდა. მე-18 საუკუნისთვის ცნობილი ცოდნა ამ გამოყენებით, მან გამოთვალა ასეთი შავი ხვრელის მასა. სიჩქარეზაროდ, მისი თეორიები გიჟის დაწერილად მიიჩნიეს და მალევე მივიწყეს. დღეს ჩვენთვის ცნობილია, რომ შავი ხვრელები არსებობენ, რადგან ბოლოდროინდელმა ასტროფიზიკურმა გამოკვლევებმა დაადასტურეს მათი არსებობა.

სტივენ ჰოკინგი - კოსმოლოგის ერთერთი პოინერი თავის წიგნში "სამყაროს მოკლე ისტორია" წერს: "შავ ხვრელებს პირიზონტი გააჩნიათ და ამ პირიზონტთან წელდება მათი გრავიტაციის ძალის მოქმედება. მაშასადამე, იქ არსებული ობიექტების დანახვა ვერ კიდევ შესაძლებელია. შავი ხვრელის პირიზონტთან მიახლოების იონები აჩქარებით იწყებენ მოძრაობას ისევ და ისევ შავი ხვრელის გრავიტაციის მოქმედებით. აჩქარებით მოძრაობასთან ერთად, ისინი განსხივებასაც იწყებენ მანძილად, სანამ შავი ხვრელის მიერ მთავრდებიან. ამ გამოსხივების ფერის მიხედვით შესაძლებელია მათი ტემპერატურისა და მოძრაობის სიჩქარის გამოთვლა, რაც საბოლოოდ შავი ხვრელის მასის გამოთვლის საშუალებას იძლევა."

ბოლო დროს ასტროფიზიკოსებმა, ჰაბლ-ტელესკოპის საშუალებით, მიკელების შავ ხვრელს და "სურათი" კი გადაუღეს მას. M87 აქტიური და ძალიან სიჩქერესო გალაქტიკაა. მის ცენტრში არის სპირალურ-სფერული ფორმის ცხელი გაზი, რომელიც შავი ობიექტის გარშემო მოძრაობს. ჰაბლის მიერ გადაღებული სურათები საშუალებას იძლევა გაიზომოს ამ ობიექტის ბრუნვის სიჩქარე და ზომა. აქედან გამომდინავ, შესაძლებელი გახდა ამ შავი ცენტრის მასის გაზომვა.

მართალია, ობიექტი მზის სისტემაზე დიდი არ არის, მაგრამ იგი სამილიარდჯერ უფრო მეტს იწონის, ვიდრე მზე. ეს ნიშნავს, რომ გრავიტაცია იმდენად დიდია, რომ მას სინათლე ვერ გაეშვება. დასკვნა ნათელია - მივიღეთ შავი ხვრელი.

ინტერნეტი კოსმოლოგიის სხვადასხვა საკითხებზე და კერძოდ შავ ხვრელებზე უმარტივად მასლის მოპოვება შეიძლება. მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ შეიძლება მოიყვებული წყაროსაც მიაგნოთ. ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში თითქმის მთლიანად დადამინდა კოსმოლოგიის ადრინდელი პრინციპი.

გარდა ამისა, 2003 წლის აპრილში ორბიტაზე უნდა გავიდეს კანადელების მიერ შექმნილი ახალი თაობის ტელესკოპი "სითა"-ი, რომლის შესახებ "24 საათი" სექტემბერში წერდა. ახალმა ექსპერიმენტულმა მონაცემებმა კიდევ უფრო მეტი სინათლე უნდა მოპოვოს შავ ხვრელებს.

პროგნოზი

საქართველოს სამეცნიერო-ტექნოლოგიური განვითარების ფონდმა (სსგფ) პირველი საგრანტო კონკურსის გამარჯვებულები დაასახელა. სსგფ-ის თავმჯდომარესთან, ლევან ჯაფარიძესთან ერთად, მათთან შეხვედრას ასევე ესწრებოდნენ აშშ სამოქალაქო კვლევებისა და განვითარების ფონდის (CRDF) პრეზიდენტი, ეკონომიკური და პროგრამის მთავარი მენეჯერი, სირი ოსავალი. ქართველ და ამერიკელ მეცნიერთა 21-მა ერთობლივმა ჯგუფმა, საშუალოდ, 35-35 ათასი აშშ დოლარიანი დაფინანსება მიიღო 1-1,5 წლის განმავლობაში. კონკურსი მოიცავდა მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის ნებისმიერ დარგს. გამარჯვებულთა შორის ჭარბობენ ფიზიკოსები (38%) და ბიოლოგები (24%), ელექტრონული ტექნოლოგები (11%), გეოლოგები (10%), მათემატიკოსები და ინფორმატიკოსები, თუმცა არიან ექიმებიც. სირი ოსავალის თქმით, მათთან კონტაქტები დეკემბერში გაფორმდება.

საკუთრივ ფონდი (სსგფ) 2001 წლის 7 აგვისტოს დაფუძნდა აშშ სამოქალაქო კვლევებისა და განვითარების ფონდის (CRDF) ხელშეწყობით. 2002 წლის მარტში ორჯერ ფონდმა გამოაცხადა პირველი ორმხრივი საგრანტო პროგრამა, რომელიც მიზნად ისახავდა საქართველოსა და აშშ მეცნიერთა თანამშრომლობის განვითარებას მეცნიერების ყველა სფეროში. CRDF-ის პრეზიდენტმა, ბარსონ შერმა სათამაშოებით აღნიშნა, რომ "პროექტების მრავალფეროვნებამ და ძირითადი კრიტერიუმებისაღმი მათმა შესაბამისობამ მათ უზიდავ, გამარჯვებულთა რაოდენობა თავდაპირველი 14-დან 21-მდე გაზარდათ. 500 ათასს ნაცვლად, ჩვენი ფონდი 735 ათას დოლარს გამოყოფს ამ კვლევებისთვის. თანხის 80 პროცენტი საქართველოში დიხარჯება და მხოლოდ 20 პროცენტი მოხმარდება თითოეული ჯგუფის ამერიკელ პარტნიორებს." მეტწილად, ეს თანხაც ქართველი მკვლევარების აშშ-ში მასპინძლობისთვის დიხარჯდება.

გერსონ შერისა და სსგფ-ის თავმჯდომარის ლევან ჯაფარიძის განმარტებით, CRDF-ის კრიტერიუმები მარტყვი და მკაფიოა: აუცილებელია ამერიკელი პარტნიორი, საჭიროა პროექტის მაღალი სამეცნიერო ხარისხი და სასურველია, ქართული მხარის მოხაზილებებს ჰქონდეთ სამხედრო მიზნებისთვის განხორციელებული საშუაობების გამოცდილება. გამარჯვებულთა 2/3, სწორედ, ასეთია. ამასთან, წახალისებულია ქალთა მაქსიმალური მონაწილეობა და ამ ნიშნითაც მაღალი მაჩვენებელია - 81 პროცენტი. 2 ქართველი ქალი ჯგუფის ხელმძღვანელია, ხოლო ამერიკელთაგან - 3. განმცხადებელი უნდა ყოფილიყო დოქტორი ან მეცნიერებათა კანდიდატი და მის თანამდებობას ყურადღება არ ექცეოდა.

"ძალიან მიხარია, რომ პრაქტიკული გამოყენებისაგან ჯერჯერობით შორს მდგარი ჩვენი პროექტი დაფინანსდა," - აღფრთოვანებული იყო თინათინ კახნიაშვილი. აბასთუმის ასტროფიზიკური ობსერვატორიის ამ ახალგაზრდა მკვლევარის პროექტი ძალიან მაღალხარისხისაა შეაფასა გერსონ შერმა: "ამ კვლევის შედეგად შესაძლებელი გახდება ყველაზე შორს მდებარე ციური სხეულების აღმოჩენა. იმედია, საქართველოს მთავრობა მალე დარწმუნდება, თუნდაც ასეთი არამიზიერი კვლევების მნიშვნელობაში. განა, შესაძლებელია კოსმოსში გასვითარება მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების გარეშე? თავად პროექტები ბევრად მსოფლიოში მნიშვნელობისა და მათი შედეგები დაინტერესებს გლობალიზაციის შესაბამისი დარგების მდგომარეობის კონკრეტულ სფეროში. იგი 20 წელია მუშაობდა NSF-ში და მონაწილეობდა სსრკ-ის მეცნიერების დაფინანსებაში, ამდენად კარგად იცნობს საქართველოს პოტენციალსაც: "მინდა გითხრათ, რომ სამეცნიერო ცოდნა არის თქვენი ყველაზე რეალური შემკვიდრება, რაც საბჭოეთისგან გრეგოთ."

ლევან ჯაფარიძის თქმით, - "CRDF ასაქმებს იმ მეცნიერებს, რომლებიც დაბურულ თემებზე მუშაობდნენ, რათა ეს ხალხი აგრესიული ჯგუფების ხელში არ აღმოჩნდეს."

CRDF 1995 წელს აშშ-ის მთავრობის მხარდაჭერით და მისივე დიდი დაფინანსებით დაარსდა, თუმცა კერძო ორგანიზაციებიც ემხროებიან. აშშ სამოქალაქო კვლევისა და განვითარების ფონდის მიზნები დაფუძნების დიდიან არ შეცვლილა: გამოჩენული, ღირსეული კვლევითი პროექტების დაფინანსება, რამაც ყოფილი საჭიროა ქვეყნიდან მეცნიერთა ემიგრაცია უნდა შეამციროს, სსრკ-ის თავდაცვის სფეროში მოშუავე მეცნიერების სამოქალაქო კვლევაში დასაქმების და შეინარჩუნოს ამ ქვეყნების სამეცნიერო-ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურა.

"სულ ცოტა ხანში დარწმუნდებით, რომ ბიოტერორიზმის საწინააღმდეგო ფარომასშტაბიან კამპანიაში ქართველი მეცნიერებიც აქტიურად ჩაებნებიან, - პირდაპირ თქვა გერსონ შერმა, - ჩვენი ფონდი, საგრანტო პროგრამების გარდა, საკონტრაქტო სამუშაოებსაც ასრულებს. ჩვენ ამ მიმართულებით სერიოზულად ვმუშაობთ პენტაგონთან. მე ამ საქმეში ჩახედული ვარ და ვიცი - სულ ცოტა ხანში თქვენ რეალური აქტივობის მომსწრნი გახდებით."

სსგფ-ის სამეცნიერო საბჭოს წევრმა, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის რექტორმა რაბა ზაკონამემ შემხუბრებით ეკონკურსის ჩასატარებლად რამდენიმე პრიორიტეტული მიმართულების (მაგ. ინფორმატიკა, ნანოტექნოლოგიები, ბიოტექნოლოგია, ...) გამოყოფის საკითხი დასვა. მას არაფერი დაუჭირა მხარი.

"შავალიადა, სომხეთში ასე მოხდა პირველი წესი. მათ კონკურსი გამოაცხადეს მხოლოდ ბიოტექნოლოგიებში. მაგრამ მეორე წელს სექტორის გაშლა არჩილა. მოკლედ, ეს შესაძლებელი და მხოლოდ ფონდის ქართული დირექტორების გადასახვეტია," - აღნიშნა გერსონ შერმა.

ამავე შეხვედრაზე მკაფიოდ გაირკვა, რომ იმ ქართველ მეცნიერებს, ვისაც უშუალოდ აშშ-ში სურს საგრანტო განაცხადის შეტანა, გერსონ შერის განმარტებით, - "ასევე შეუძლებელია მთლიან მონაწილეობა NIH-ისა და NSF-ის კონკურსებში, ან განხედვა, სხვაგან. ერთია, რომ ის ფონდები აღინახებენ პროექტებს მხოლოდ აშშ-ის ტერიტორიაზე."

სსგფ-ის კონკურსის გამარჯვებულებს, რომელთაც აშშ-ში თავის პარტნიორებთან ვიზიტი უნებო, შესახებნეს გამგზავრებამდე 12-16 კვირით ადრე ვიზიტისთვის თადარიგის დაჭირის აუცილებლობა. ბოლო 6 თვის ჩასატარებულმა ყველა სამეცნიერო სავიზო განაცხადი გამწვანებულ იხილებოდა. "ამერიკელი ხალხი მართლაც დიდი ზნაობის ქვეშ არის და თქვენი დანავი ყოყმანი თუ დაუწმუნებლობა კონსულის მხრიდან უარის საწინააღმდეგო იქნება," - განმარტა გერსონ შერმა.

მნიშვნელოვანია, რომ CRDF-ს აქვს სამგზავრო გრანტებიც ახალგაზრდებისათვის. ამასთან, ამ ფონდის სრულიად ახალი ტიპის პროგრამა "ნაბიჯი ეკონომიკასკენ" - Next Step, რომელიც საქართველოსთვის უაღრესად აქტიუალურია. ამ კონკურსში განაცხადი მიიღება ნებისმიერ დროს და შეიძლება იყოს არაფორმალურიც კი. აქ მთავარია შედეგის მაქსიმალური გაზრანტია. შედეგად კი მიიწვევა ახალი ოცნა, პროდუქტია ან ტექნოლოგია. ამ პროგრამაში 2002 წლის 1 ოქტომბრიდან მოიშალა საკონკურსო განაცხადების ვადის საკითხი, მაგრამ გრანტის გაცემა წელსინდელი ორჯერ ხდება. მოდელი უნიკალურია: უბრალოდ, ამერიკული პარტნიორი მხარე უნდა

გერსონ შერი, ლევან ჯაფარიძე და სირი ოსავალი

იყოს მომგებიანი ორგანიზაცია ან კომპანია. როგორც წესი, ასეთი პროექტები ძალიან მაღალი ხარისხისა და სათანადოდც უფინანსდება.

"როგორ იპოვით ასეთი პარტნიორი? - ბაზრის კვლევათი. ზაზარი თქვენთან არ ჩამოვა. თქვენ უნდა ეძებთ კომპანია და შესთავაზოთ იღვა. აი, აქ შესაძლებელია სამგზავრო გრანტის მიღება. ასეთი პროგრამები ემხრობა ამერიკულ კომპანიებს, რომ ახალ ტექნოლოგიებს გაცენონ. ინიციატივის გვარობაზე არავითარი მუხლოდებმა ჩვენ არ გვაქვს," - მკაფიოდ განმარტა CRDF-ის პრეზიდენტმა.

CRDF-ის პირველი პარტნიორი ფონდი 5 წლის წინათ ყოფილ საბჭოეთში, სომხეთში დაფუძნდა, მერე მოვლდავითი, საქართველოში და სულ ერთი თვის წინათ - აზერბაიჯანშიც.

ცნობილ ქართველ იმუნოლოგ თენგივ ცერცვაძეს შარშან აშშ-ის კონგრესში გამოხვლვისას უთქვამს: "CRDF განსხვავდება სხვა ორგანიზაციებისაგან, რადგან ჰუმანიტარულ მონყალებს კი არ აძლებს, არამედ მუშაობის მოტივაციას ქმნის. მუიერისთვის თვზის მიცემას, ჯოზს მას თვზის ჭერა ასწავლო."

ჩანართი მოამზადეს: შიმონ ბახტაძემ, ნინო გუჯავანიძემ და ზურაბ ბრბუჭაძემ.

საქართველოს სამეცნიერო-ტექნოლოგიური განვითარების ფონდის (სსგფ) 2002 წლის პირველ სამგრანტო კონკურსში გამარჯვებული პროექტები:

- კავკასიონის სამხრეთი ფერდის ნახშირბადიანი მეტამორფიზებული დანალექი ქანების გეოლოგია და მათი პერსპექტიულობა ოქროზე (ხელმძღვანელი - მარტენ კველია);
- მაღალი აბსორბციული თვისებების მქონე ელასტიური კომპოზიციური პოლიმერული მასალების შექმნა (გურამ აბაშიძე);
- მინერალების წყლის გაჭყყიანების დონის კონტროლისა და მართვის დეტერმინირებული და სტოქსტიკური მათემატიკური მოდელების დამუშავება, კვლევა და მათი რეალიზაცია გამოყენებით პროგრამული პაკეტის სახით (ჰამლეთ მეღაძე);
- ტროპიკოგისა და უნივერსალური ალგორის გამოყენება მოდალურ ლოგისაში (ლეო ესკაია);
- დადებითი ურთიერთგავლების როლი დეგრადირებულ ალპურ მცენარეთა თანახარეობაზე

- პროგნოზი გლობალურ დათბობაზე (ლიანა ხეცურანი);
- კვარცხობისა და ლეპტონების გავრთიანებული მოდელები: სივრცე-დროის დამატებითი განზომილებების ძიება (ჯუანმერ ჩეარელი);
- ქარის ენერჯიის პოტენციალის მცირემასშტაბური კვლევა თბილისის მიდამოებში (არჩილ ზედგენიძე);
- ციფრული სეისმური ქსელის შექმნა თბილისის მეტეოლოგიის ტერიტორიისათვის (ზურაბ ჯავახიშვილი);
- ბერნის გენერაცია ატმოსფერულ ნაწილაკებით დინებებში (ჯუშბერ ლომინაძე);
- შეზღუდები მასის განაწილებაზე ძლიერი გრავიტაციული ლინზირების დაკვირვებითი მონაცემებიდან (თინათინ კახნიაშვილი);
- პლანეტარული ტალღის სტაბილურობა ცვალებად გლობალურ

- გრიგალური სტრუქტურები დედამიწის იონოსფეროში (თამაზ კალაძე);
- სინგულარული სასახლოერი ამოცანები ჩვეულებრივი დიფერენციალური განტოლებებისა და ჰიპერბოლიური ტიპის კერძონარმოეთვლიანი დიფერენციალური განტოლებებისათვის (ვანო კილერაძე);
- იშვიათი მინათამეტალები და მათი მუნადნობები. წყალბადის მონესრიგების გავლენა ფიზიკურ თვისებებზე (გრიგოლ მამნიაშვილი);
- ონტოლოგიური სემანტიკა - ქართული ენის ტექნოლოგიისათვის (ოლეგ ჯანაძე);
- ევაგეტური რიცხვითი მეთოდის გამოყენება და პროგრამული პაკეტის შექმნა უსასრულო კომპლექსურ სტრუქტურებში ელექტრომაგნიტური შემთავსებლობის პრობლემის გადასახვეტად (რევაზ ზარიძე);
- ტყის ზედა საზღვრის სტაბილურობა ცვალებად გლობალურ

- გარემოში: ხემცენარეთა აღმოჩენების დამკვიდრების მექანიზმები (მაია ახალაკია);
- საქართველოში ჰეპტიკური ნყულოგვანი დაავადების განვითარებაში H. pylori-ის როლის ევიდენციოლოგიური და კლინიკური შესწავლა (მერაბ ბუაძე);
- ფოტომგრძობიარე ქირაული თხევადკრისტალური ფაზები (გურამ ჭილაია);
- ამინოკოზინების გემოვლური ოტოტოქსიკოზის პრევენცია გლუტათიონით (ეკა ხარჩელი);
- საქართველოს ლემიქსიამა შევარდნისნაირი ფრინველების კონსერვაციული კვლევები (რამაზ გონხელაშვილი);
- დულოის დაწყების პროცესებისა და მათი ფრაქტალური სტრუქტურის გამოკვლევა ოტოტური მეთოდით (ჯემალ ავალიანი).

ბიძები

იყიდება

იყიდება 3-ოთახიანი სტანდარტული ბინა. მალალი ქუჩით, დიდი აივნით. მეტრო დელისთან. მუნიციპალიტეტი აირი, გვირაბიანი წყლით. ტელეფონით. ფასი: 25 000\$ ტელ: 39-80-48

სასწრაფოდ იყიდება 3-ოთახიანი, არასტანდარტული, 132 კვ.მ ბინა ჩიკვაძის 18-ში, V კორპ., ბინა 34, I სართ. ფასი: 18000\$. ტელ: 98-40-41.

შევიძენ ჩემი 2-ოთახიანი, გარემორტყეული ბინა 4 500-ის ფარგლებში მე-2-5 სართულზე ვარკეთილის ან ვაზისუბნის მიდამოებში. 77 75 73

იყიდება ჩემი 4-ოთახიანი 5(8) სართულზე, კაპიტალური

რემონტი, ჩამყვებული კარადები. ზოგადი ხმელსივსი 44 ა. 79 10 73

იყიდება 4-ოთახიანი არასტანდარტული ბინა პეკინის 35. 140 კვ.მ. ფასი 32 000. 8(99) 901729

იყიდება 2-ოთახიანი (ვადაკ. 4-ად) არასტანდარტული მალაქერიანი კუთხის ბინა. მე-9 სართულზე, საბურთალო, ზაქარაიის №1 (მ. დელისის უკან) 100 კვ.მ., 3 აივნით, 2 ტუალეტით. 2 სათავსოთი, სარდაფით, ტელეფონით, ბ/პით, მუდმივი მუქით. ს/ფ 37 000. ტელ: 69-64-27 ბელა 39-53-41 მარინა 877 495-490

იყიდება კეთილმოწყობილი 3-ოთახიანი ბინა ვერძინიძის ქ. 8(9), ნაძალადეგო. მუნიციპალიტეტი. 98 59 43

იყიდება 4-ოთახიანი "ჩეხური" ბინა 3(9), დიდ დილოში, გორაკი ბრწყინვალის №9-ში. 53 86 83, 8(99) 50 24 57

იყიდება 2-ოთახიანი მალაქერიანი ბინა ვერძინიძის ქ. 8(9), თამარ მეფის გამზირზე №11. მე-5 სართული. 38-30-62, 8(99) 55-04-48

იყიდება 2-ოთახიანი ჩეხური გამზადებული ინტერნეტ-კაფესთვის, ოფისისთვის ან მაღაზისთვის. მიწვევით №18. 38-30-62, 8(99)55-04-48

ბიძები

ქირა. ბირაო

ვიქირებ 1-ოთახიან გარემორტყეულ, კომფორტულ ბინას მ. დელისის მაგისტრალზე. ტელ: 899 51 99 83

ვირავდება კეთილმოწყობილი 4-ოთახიანი ბინა მეტრო ნაძალადეგო. 93 04 52, 8(77) 72 85 32

სასწრაფოდ ვიგრავებ 2-ოთახიან ბინას 3000\$-ად საბურთალოზე. ტელ: 78-21-80 (საღამოს საათებში)

ქირავდება

სახლი აღმშენებლის ქ. №151 (24-ე სკოლასთან); ევრომონტი. საერთო ფართი 200 კვ.მ. 6 ოთახი, 2 სველი წერტილი, ტელეფონი, გათბობით, ცხელი წყლით. 2 შესასვლელით. II სართული. გამოდგება საოფისად.

ტელ: 37-28-77; 93-16-11; 899 539097

სასწრაფოდ ფართი

იყიდება მომგებიანი, "ლევის ბარი" დეზერტიზების ბაზრის მიმდებარე ტერიტორიაზე. ნინამბერძინიძის 198. ფასი შეთანხმებით. ტელ: 877 479860. სოსო ან ა.

ქირავდება

სასწრაფოდ ვიგრავებ 2-ოთახიან ბინას 3000\$-ად საბურთალოზე. ტელ: 78-21-80 (საღამოს საათებში)

ქირავდება

სახლი აღმშენებლის ქ. №151 (24-ე სკოლასთან); ევრომონტი. საერთო ფართი 200 კვ.მ. 6 ოთახი, 2 სველი წერტილი, ტელეფონი, გათბობით, ცხელი წყლით. 2 შესასვლელით. II სართული. გამოდგება საოფისად.

ტელ: 37-28-77; 93-16-11; 899 539097

სასწრაფოდ ფართი

იყიდება მომგებიანი, "ლევის ბარი" დეზერტიზების ბაზრის მიმდებარე ტერიტორიაზე. ნინამბერძინიძის 198. ფასი შეთანხმებით. ტელ: 877 479860. სოსო ან ა.

ქირავდება

სასწრაფოდ ვიგრავებ 2-ოთახიან ბინას 3000\$-ად საბურთალოზე. ტელ: 78-21-80 (საღამოს საათებში)

ქირავდება

სახლი აღმშენებლის ქ. №151 (24-ე სკოლასთან); ევრომონტი. საერთო ფართი 200 კვ.მ. 6 ოთახი, 2 სველი წერტილი, ტელეფონი, გათბობით, ცხელი წყლით. 2 შესასვლელით. II სართული. გამოდგება საოფისად.

ტელ: 37-28-77; 93-16-11; 899 539097

სასწრაფოდ ფართი

იყიდება მომგებიანი, "ლევის ბარი" დეზერტიზების ბაზრის მიმდებარე ტერიტორიაზე. ნინამბერძინიძის 198. ფასი შეთანხმებით. ტელ: 877 479860. სოსო ან ა.

მოვაზადად ფიზიკა-მათემატიკაში. 38 44 43, 61 29 76

სხვადასხვა

ფრმა დაგეგმვადებთ ხის კარ-ფანჯარებს, შიდა კიბეს, კარდებს ხარისხიანად და შეღავათიან ფასებში. 22 82 26, 8(99) 51 28 44

შევიძენ რუმინულ საინერტულ "რეპანს" და რუმინულ საინერტულ "ფილიპას". 37 27 22

იყიდება 10-ტონიანი ქარხნული ნესლი დამზადებული მომინანქრებული ავზი. 75 53 55

დაგეგმვადებთ ყველა სახის უსტილო ავტომანქანის ვევერითი მიწებს (ასევე მიკროავტობუსის). 8(99) 24 40 32

"ვიატკის" და "თერმექსის" შეკეთება. 68 22 58

გინვეთ საბუთოდ სამორინები გვირგნებს. 18-25 წლამდე. მაღალი ანაღურებით. ტელ: 899 288393

იყიდება კაპიტალური ავტოფრეზი ფალიაპოლის 48-ში. 23 35 12, 8(99) 28 99 66

მისაპარტო

ნიგენების, ურნალების, ბრომურების აურეფა-დაკაბადონების, გაფორმების, საფრთხე ბარათების, ჰორიზონტის დამზადებას, სხვადასხვა პოლიგრაფიულ მომსახურებას.

მის. ი.ჭაჭავაძის №74, IX სართ. ოთახი - 908. 25-35-48, 23-53-69

ფილიპას

გლდანის მეოთხე მე/კრ-ში "პოლიმერის" ვიზის ძალად. ფერი ე. წ. "ტერიფი", თეთრი გულით, შუბლად და თათებით. მიწვეულ დასაბურთავებს. ტელ: 77-13-82; 877 788033

საქართველოში მომუშავე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების წარმომადგენლების საპარლამენტო

საქართველოს პარლამენტის აპარატის პრესისა და ინფორმაციის დეპარტამენტი ა.ნ. 1 ნომერიდან იწყებს საქართველოს პარლამენტში 2003 წლის ფურნალისტთა აკრედიტაციისათვის განცხადების მიღებას. განაცხადი უნდა შედგეს საქართველოს პარლამენტის აპარატის რეგლამენტისა და პრესისა და ინფორმაციის დეპარტამენტის დებულებებს დადგენილი წესის მიხედვით. მაღლობელი დაგრძობით, თუ მასმედის ხელშეწყობებით, განაცხადთან ერთად, ცალკე ფურცელზე მოვანდინას მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მისამართს, ტელეფონის, ფაქსისა და ელექტრონული ფოსტის ნომერს, აგრეთვე, აკრედიტებული ფურნალისტთა კოორდინატებს.

განცხადების მიღება დასრულდება ა.ნ. 1 დეკემბერს.

დაბატამით ინფორმაციისათვის მოგზაობით შემავალ ნომერებს: 99 00 00, 99 99 62

განცხადება

ESM-თბილისის სკოლა-ლიცენზიის ბაზაზე ინსენება

სამხატვრო სკოლა-სტუდია:

- სკოლის მოსწავლეობისთვის: ფერწერა, ხატვა, ქანდაკება, კომპიუტერი, გობელენი, მოდელობა, კომპიუტერული გრაფიკა, მულტიმედია, კალიგრაფია, არქიტექტურა, ხატვანი, რესტავრაცია, რელიეფისა და ხელოვნების ისტორია.
- აბიტურიენტებისათვის: მოსამზადებელი ჯგუფი თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიაში და იაკობ ნიკოლაძის სახელობის სამხატვრო სასწავლებელში შესასვლელად (მინიმალური ინსტრუქტორის ნაკლებობა).

სკოლა სტუდის მოსწავლეები სისტემატორად მიიღებენ მონაწილეობას საერთაშორისო და რესპუბლიკურ გამოკვებებში, სასწავლო წლის ბოლოს მოენება სახელმწიფო შემოწმებით ბანკში. მოსწავლეები იმუშავენ სამხატვრო სახელობებში და კომპიუტერულ კლასში. სკოლა უზრუნველყოფილია გათბობით, მუდმივი დენით, მუშაობს პუფტით. შეცადებომა ჩატარდება კვირის სამჯერ 15.00 საათზე. მოსწავლეთა მიღება იწარმოებს მიმდინარე წლის 20 ოქტომბრიდან. სწავლა დაიწება 3 ნოემბერს.

მისამართი: ნუცუმბის 223. (საქართველოს ბანკის შენობისთან). ტელეფონი: 32 97 83 (9.00-15.00) სკოლა ლიცენზია.

15 ოქტომბრიდან ტელეფონით მიღებული განცხადებების (12 სიტყვა) ფასი განისაზღვრება 1 ლარით

98-86-43, 53-76-43

ქირავდება!

კომერციული ფართი ვერაზე

საუკეთესო საოფისო (კომერციული) ფართი I სართულზე, ქუჩიდან

იშორიანობა შესასვლელით, საერთო ფართი 110 კვ.მ.

მისამართი: ქიაჩელის ქ. 10 (რესპუბლიკის მოედანთან)

ტელ: 94-01-96, მობ. 899 518007

TV პროგრამა 9 ნოემბერი

21.40 ჯამი

22.00 მს. ფილმი "ურჩხულა მფრინო" 23.50 პიტ-პარაი

ევრიკა

10.00 მს. ფილმი "ნიკოლოს მარკალაოტი" 12.00 პროგრამა "სალონი" 13.30 თეიზი ბაიარაჟი 14.30 მუსიკა 15.00, 21.00 ვისტი 15.15 ჩვივ მანკაოტო კომიკოტაჟი 16.00 ლაბირინტი 17.00 ღოკ. ფილმი "ზანჯარა ვერაკაოტი" 17.30 თეიზი ავოკატი 18.30 რუსული პენს ბაკვითილი 19.00 ინგლისური პენს ბაკვითილი 19.30 ცარიფონა პარკალაპატი 20.00 თინეჯაჟი 21.15 ზარკალო 22.00 "ვა ლეირთა ვივანა ძალი" 22.30 თეატრალური ზეზეფიკაჟი 23.30 მსოფლიო სპორტი 00.40 მს. ფილმი "აზანაჟი"

ნიბირი

08.00, 13.00, 15.00, 19.00, 22.00 ახალი ახამი 08.15 ანონსი, მულტიფილმი 08.20 ალსაპალი მუსიკა 08.30 მს. ფილმი "აპონი იაპონი თეატრალაპალი" 10.15, 12.30, 17.20, 17.50, 18.30, 21.00, 23.55, 00.30 მუსიკა 10.20 მს. ფილმი "რახონ ვივინა ბაჟინი ლე" 13.10, 18.00, 19.30 მულტიფილმი 14.10 ღოკ. ფილმი 17.30 ღოკ. სპორტი 18.45 ზეზენი ზეზენი 20.30 ლიტერატურული ბადაცაჟი 22.30 მს.ფ. "ვანჯან - ჭოლანაჟი" 23.00 მს.ფ. "ღივი" 00.40 ლაშინი ფილმი

კავასია

12.00 მს. ფილმი "ნილაჟი" 13.30 მს. ფილმი "შუხაჟი" 15.00 მს. ფილმი "ფოლორას კლივიტინი" 17.15, 21.00 მს. ფილმი "პრონიკის ახადეჟია" 19.00, 20.30, 00.00 "ფლეს" 22.00 მს. ფილმი "შუხაჟი ლე" 00.20 მს. ფილმი "აჟეპალი და ვინეარაჟი"

მისხრე არხი

09.00, 14.30, 17.30, 20.30, 00.00 "ფონ ახამი" 09.20 ლიგინი და ლიგინამი 09.35 მულტიფილმი "ბანანის ზოოპარკი" 10.00, 15.00 "ფლეს" 11.00 საბავსო სპორტი "პორკი და თინა" 11.30 მს. სპორტი "ფორდოჟი" 12.30 მს. ფილმი "ანამდო ლაპაჟი" 14.00 ღოკ. ფილმი "პორკი ბანან და ვინეჟი" 14.20, 18.45, 00.20 მუსიკა 14.45 მულტიფილმი "ბოჟი და ჯეჟი" 16.00 მულტიფილმი "ბანან კახაჟი" 16.30 ღოკ. სპორტი "ვილარი ბუნება" 17.45 მულტიფილმი "ბანანის ზოოპარკი" 18.15 საბავსო სპორტი "პორკი და თინა" 19.00 რაბბი - პირდაპირი ტრანსლაცია 21.10 "მსოფლიო კულტურის საბანაჟი". "ფორკინიკი. სახარისოთის ლი სინს-სინაჟი - ხორკაჟი" 21.30 საბანაჟი "პორკი" 21.45 კინოფილმი ზეზენი ნარკინდინი მთი ფილმი: 1. "მისხრე კარკი" ტელ: 77-83-28 2. "აჯეპინიკი ნარკინი" ტელ: 77-83-28 3. "აჯეპინი" ტელ: 77-83-30 00.40 მს.ფ. "პორკი ახამი"

აჭარის ტელევიზია

07.00, 08.00, 09.00, 09.00 საინფორმაციო ანონსი 09.40 პართული მახტარული ფილმი "როსა აჟაპაა ნაჟი" 10.40 მახტარული ფილმი "აჟელაჟი მონივალული და მიგოდეჟილი" 12.00, 16.00, 19.00 საინფორმაციო ბავსოჟაჟი 12.15 კომედი "ჩხალელოჟი არკიპოლარკი თეატრალაჟი რუსოთჟი" 13.55 მახტარული ფილმი "თავარჟი" 16.15 მულტიფილმი "აჟინიკის პრინცი" 17.30 მახტარული ფილმი "აჟი ზანინი ზეჟაჟი" 19.20, 22.30, 00.30 "ნიგორი" 19.30 "აჟელანი პართ აბარკინი" 19.40 მახტარული ფილმი "ბაჟინისაჟი" 22.00, 00.00 "ფლეს" 22.50 სლოჟი 23.30 ლოკინდინი ფილმი 00.50 მახტარული ფილმი "მ მილინდინი" 00.30 მახტარული ფილმი "ნილაპაჟის საზარკეჟი"

VII არხი

18.00, 23.00, 02.00 ანონსი 18.05, 21.50 ანიმის პროგნოზი 18.20 "ახალდინ ბაუსოლოლა" 18.50 მილონი 19.00 "არკინი" 19.20 "ბინეჟი პირი" ილიას პრონიკინიკი ნარკინიკის ინსინიკი 19.25 "ახალდინ ბაუსოლოლა" 20.00 "ლანი პარკინი" 21.00 რაბბი. ინგლისი - ახალი ჟელანდა. 23.15 "ახალდინ ბაუსოლოლა" 23.50 მილონი 00.00 სპორტული პროგრამა - "პროკალი ფეხბურთი" - თეატრალის რეპორტაჟი. 02.00 პრინსი მიგინიკი.

აქცია

საკონსერტო დარბაზები

მუსიკალურ-კულტურული ცენტრი

ნოდარ გაბუნია სახელობის პიანისტთა II კონკურსი დას. 19:00 სთ

თეატრალი

რაჟო ბახარაჟის თეატრ-სტუდია

ყოველ პარასკევს, შაბათს და კვირას გაიმართება სპექტაკლი "ჩემი გაზაფხულის შემოდგომა"

დას: 19:00. ბილეთები იყიდება თეატრის საღაროში 11 - 16 სთ-მდე. (მავთელის ქ. №13). ტელ: 98-65-90, 98-65-93.

მარტინიკის თეატრი

"მარალი ქმარი", რეჟ. თემურ ჩხეიძე დას: 18:00 სთ; ფასი 3-6 ლარი

თეატრალური სარდაჟი

მაიკლ ფერენი "ხმაური სცენის მიღმა", რეჟ. ოთარ ევაძე დას: 20:00 სთ; ფასი 5 ლარი

თავისუფალი თეატრი

"კომედიატები", რეჟ. ავთანდილ ვარსიმეჟილი დას: 19:00 სთ, ფასი 3,5 ლარი

აპაჟი ხორავას სახელობის მსახიობის სახლი

მერაბ კოსტავას სახელობის დრამატული თეატრი არტურ მილონის "მძიმე განსაცდელი", რეჟ. დიმიტრი ლვინისაჟილი დას: 18:00 სთ ფასი 3 ლარი, სტუდენტებისათვის 1 ლარი

ახადეჟის თეატრი

"ფალიაპოლის ქუჩის ძალეჟი", რეჟ. დავით ანდლულაძე დას: 18:00 სთ, ფასი 2,3 ლარი

არსთაჟი - 2

08.00 მუსიკა 09.00 პორკინი 09.20 მულტიპლი 10.50 სპორტი "სანინი" 11.50 კუსტოს მალაჟეჟა ოდინაჟი 12.50 მს.ფილმი 14.35 სიფოტინი 15.05 მს. ფილმი 17.10 იმ მუხანდები 18.00, 00.00 პორკინი 18.20 ველური ახამი 19.00 რეპორტაჟი ლინის მიგინიკი 20.00 სუზოა ინგლისური ბავსოლოჟა 21.00 პორკინი PS 22.00 ფიკო. მს.ფ. "ფინდა ლოკინსო ლაჟი" 00.15 მს.ფ. "ახალიფონი" მთ. რილანდი ბოდ პიტი, ზეზენი ლიკინი, დავით ფეხოჟი 02.15 ლაშინი ჯეჟი

პირველი არხი

08.00, 15.00, 00.55 მუსიკა 08.15 მს. ფილმი "აჟინიკი" 09.40 მულტიპლი "აჟანაჟი ნარკალი" 10.00 "ფილმი აჟანაჟი" 11.05 "მისიკალი კარკალი" 11.30 "ზინდა ლინეჟი, ბინდა არა" 11.55 "ბოლოჟი" 12.25 "მისიკალი" 13.00 "აჟალი" 13.30 მს. სპორტი "ლანდინიკი მისინიკის მსახეჟი" 14.25 "აჟანაჟი ღოკი, მიგინიკი" 15.15 მს. ფილმი "აჟანაჟი სოლონდა ვინეჟი" 16.30 ღოკ. სპორტი "აჟანაჟი" 16.45 სანინდინი 17.15 მულტიპლი "აჟინიკი ნარკალი" 17.40 ღოკ. სპორტი "აჟინიკი ვინეჟი" 18.00 ვინეჟი 18.45 "თინიკის დოკინი" 19.05 "ინეჟიკი" 19.30 "პროკალი ნარკალი" 20.00 "არს მისინიკი ხალხი" 21.15 "ფორკალი" 21.50 სპორტი "პინეჟი ველოსიკალი" 22.40 "აჟელიკინი" 23.15 მს. ფილმი "აჟინი რეპორტი" 01.05 ლაშინი ჯეჟი

მისხრე არხი

09.00, 14.30, 17.30, 20.30, 00.00 "ფონ ახამი" 09.20 ლიგინი და ლიგინამი 09.35 მულტიფილმი "ბანანის ზოოპარკი" 10.00, 15.00 "ფლეს" 11.00 საბავსო სპორტი "პორკი და თინა" 11.30 მს. სპორტი "ფორდოჟი" 12.30 მს. ფილმი "ანამდო ლაპაჟი" 14.00 ღოკ. ფილმი "პორკი ბანან და ვინეჟი" 14.20, 18.45, 00.20 მუსიკა 14.45 მულტიფილმი "ბოჟი და ჯეჟი" 16.00 მულტიფილმი "ბანან კახაჟი" 16.30 ღოკ. სპორტი "ვილარი ბუნება" 17.45 მულტიფილმი "ბანანის ზოოპარკი" 18.15 საბავსო სპორტი "პორკი და თინა" 19.00 რაბბი - პირდაპირი ტრანსლაცია 21.10 "მსოფლიო კულტურის საბანაჟი". "ფორკინიკი. სახარისოთის ლი სინს-სინაჟი - ხორკაჟი" 21.30 საბანაჟი "პორკი" 21.45 კინოფილმი ზეზენი ნარკინდინი მთი ფილმი: 1. "მისხრე კარკი" ტელ: 77-83-28 2. "აჯეპინიკი ნარკინი" ტელ: 77-83-28 3. "აჯეპინი" ტელ: 77-83-30 00.40 მს.ფ. "პორკი ახამი"

OPT

08.00, 11.00, 15.00 Новости 08.10 Мультфильм "Муравьишка - хвастунышка" 08.30 Сериал "Флиппер" 09.20 Стужа России 09.45 Дисней-клуб: "Тимон и Пумба" 10.10 Дождь 11.10 "Непутевые заметки" 11.30 Пока все дома 12.05 "Властелин вкуса" 12.55 Детектив "ИНСПЕКТОР ЛОСЕВ" 14.30 Дисней-клуб: "Утиные истории" 15.10 "Диктаторы": Адольф Гитлер и Ева Браун 16.00 Улицы и улицы 16.30 Телеконкурс "Мисс "Большая стрижка" 17.35 Комедия "УЛИЦА ПОЛНА НЕОЖИДАННОСТЕЙ" 19.00 Времена 20.10 "Поле чудес" 21.35 Боевик "КРЕПКИЙ ОРЕШЕК 2" 00.00 Бокс. Виталий Кличко - Крис Берд 00.55 Худ. фильм "ТОТ, КТО НЕЖНЕЕ" 02.45 Реальная музыка

РТР

07.20 фильм-сказка "ШАГ С КРЫШИ". 08.45 "Дракоша и компания". Детский сериал. 09.10 "Русское лето". 10.00 Всероссийская лотерея "ТВ Бинго шоу". 10.35 ВЕСТИ-МОСКВА. НЕДЕЛЯ В ГОРОДЕ 11.15 "Утренняя почта". 11.50 "Городок". Дайджест 12.20 х.ф. "ВЕСНА НА ЗАРЕЧНОЙ УЛИЦЕ". 14.10 "Парламентский час". 15.00 ВЕСТИ 15.20 "Вопросы света". 16.10 "Диалог с животными". 17.00 Футбол. ЦСКА - "Спартак" (Москва). 19.00 Комедия "СИМЬОР РОБИНСОН" (Италия). 1977г. 20.50 "В Городке". 21.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ. 22.10 "Специальный корреспондент". 22.35 Путешествие "Аншлага". 01.45 х.ф. "АРТИСТ И МАСТЕР ИЗОБРАЖЕНИЯ". 2000г.

გეგმვისთვის ,,ლაგუნა ვიკი"

F1 მარი რანსვიკილი აკაი-მ. 174/66/86/80, თბალურ-საბურთა, თბა-საბურთა

F2 ანა ვარშავსკაია აკაი-მ. 177/60/66/80, თბალურ-საბურთა, თბა-საბურთა

F3 მარი დუმბაძეილი აკაი-მ. 162/67/64/83, თბალურ-საბურთა, თბა-საბურთა

F4 თამუნა ჭარიაშვილი აკაი-მ. 162/64/70/68, თბალურ-საბურთა, თბა-საბურთა

F5 ინა აზმაზაშვილი აკაი-მ. 170/78/69/68, თბალურ-საბურთა, თბა-საბურთა

F6 ქეთი ლორთქიფანიძე აკაი-მ. 172/69/67/68, თბალურ-საბურთა, თბა-საბურთა

თქვენი რეკლამა
ჩვენს გაზეთში

20-24-24
20-00-24

FERRERO ფერერო

FMCG მსოფლიოს ერთ-ერთი უდიდესი და მოწინავე კომპანია სწრაფადმზარდ ბიზნესში, ეძებს ახალგაზრდა და დინამიურ

კომერციულ ზელექსივებს

ვისაც სურს, გაიკეთოს კარიერა ვაჭრობის დეპარტამენტში საქართველოში, აზერბაიჯანსა და სომხეთში. გამარჯვებული მიიღებს მაღალ ანაზღაურებას და ექნება კვალიფიკაციის ამაღლებისა და წინსვლის ბრწყინვალე შესაძლებლობები.

კანდიდატები უნდა აკმაყოფილებდნენ შემდეგ მოთხოვნებს:

- უმაღლესი განათლება;
- ინგლისური, ფრანგული ან იტალიური ენების სრულყოფილი ცოდნა;
- კარგად განვითარებული კომუნიკაციის უნარი;
- მარკეტინგის სფეროში მუშაობის გამოცდილება
- კვალიფიკაციის ქვეყნებში მოგზაურობისთვის მზადყოფნა
- კომპიუტერზე მუშაობის ბრწყინვალე ცოდნა;
- მინიმალური 30-35 წლამდე ასაკი
- ერთენობა - რუსი ან ქართველი

დაინტერესებულ პირებს ვთხოვთ, გამოაგზავნონ CV (ინგლისურ ენაზე) ქვემოთმოცემულ კოორდინატებზე არაუგვიანეს 2002 წლის 15 ნოემბრისა. ყველა საბუთის კონფიდენციალურობა უზრუნველყოფილი იქნება.

E-mail: giorgi@tvplus.ge
Fax: 330 220, 226 335

**სააქტიუო საზოგადოება ყაზაქი აწარმოებს
სიძი ჩაის წამახალისებელ დასაყრდენს**

გათავაზებული პირები მიიღებენ სიძი ჩაის სასურველ პირდაპირ

**მოხალისე პირები მიიღებენ აუთორიზაციას წარმოების
იყოს უსასაზღვრო სასურველი**

თუ შეინიშნება თუ თქვენს მომხმარებელს "სიძი ჩაი", თქვენ შეგიძლიათ მიიღოთ ავთი 0,5 ლ. ჰამაზონის ავთი ჩაი თქვენს ავთი. მსაზრდენი პირები მიიღებენ ავთი ჩაის უსასაზღვროდ:

მ. თბილისი, მტკვრის მარცხენა სანაპირო №7, მ. ქუთაისი, აბაშიანი 80-7 შესახვევი №7.
მ. ბათუმი, კუბანის ქ. №156, მ. თბილისი, ალფანოვების ქ. №8

სტო. № 01-4/898

წამახალისებელი ლტობა ბასტანს   მოხალისე პირების გაცემა ბასტანს
2002 წლის 21 დეკემბრამდე   2002 წლის 30 დეკემბრამდე.

გათავაზებული მსაზრდენი წამახალისე წარმოების შედეგად მიიღებენ
ს.ს. "ყაზაქი" მსაზრდენის სასაზღვრო მსაზრდენი.
მ. თბილისი, მტკვრის მარცხენა სანაპირო №7, ტელ.: (995 32) 94 25 74

გაზეთი "24 საათი" და მომღვაწის სააბინო "ნიქა-სტარტ" წარმოიღვანდნ სილაგის კონკრეტს

მის ფოტო 2002

მონაწილეობის მისაღებად ინავეა 15-დან 30 წლამდე ასაკის მოზარდს.

კანდიდატებს უნდა ჰქონდეთ განათება ბაზი "24 საათი" 6 თვის განმავლობაში მს. კონკრეტს მომღვაწის წამახალისე მსაზრდენის მიერ. კანდიდატები უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ. მსაზრდენი უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ. მსაზრდენი უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ.

1. მის ფოტო მომღვაწი 2002
2. თუც მის ფოტო მომღვაწი 2002
3. სააბინო სასაზღვრო კონკრეტს

კონკრეტს მონაწილეობის მისაღებად მოხალისეობით მისაზრდენი 24 საათის 45, 80-15 სააბინო, მომღვაწის სააბინო "ნიქა-სტარტ", ტელ. 53 69 11

მის ფოტო 2002 1 2 3 4 5 6

თქვენს ავთი მის ფოტო მომღვაწის მისაღებად კანკრეტს უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ. მსაზრდენი უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ. მსაზრდენი უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ.

მისაზრდენი: ვაჟა-ფშაველას 45, ტელ.: 202424, 200024

წამალი "სალსინო"

ქართული ფლორის სამცრება

თუ თქვენს მომღვაწის მისაღებად ინავეა 15-დან 30 წლამდე ასაკის მოზარდს. კანდიდატებს უნდა ჰქონდეთ განათება ბაზი "24 საათი" 6 თვის განმავლობაში მს. კონკრეტს მომღვაწის წამახალისე მსაზრდენის მიერ. კანდიდატები უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ. მსაზრდენი უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ.

მის ფოტო მომღვაწი 2002
თუც მის ფოტო მომღვაწი 2002
სააბინო სასაზღვრო კონკრეტს

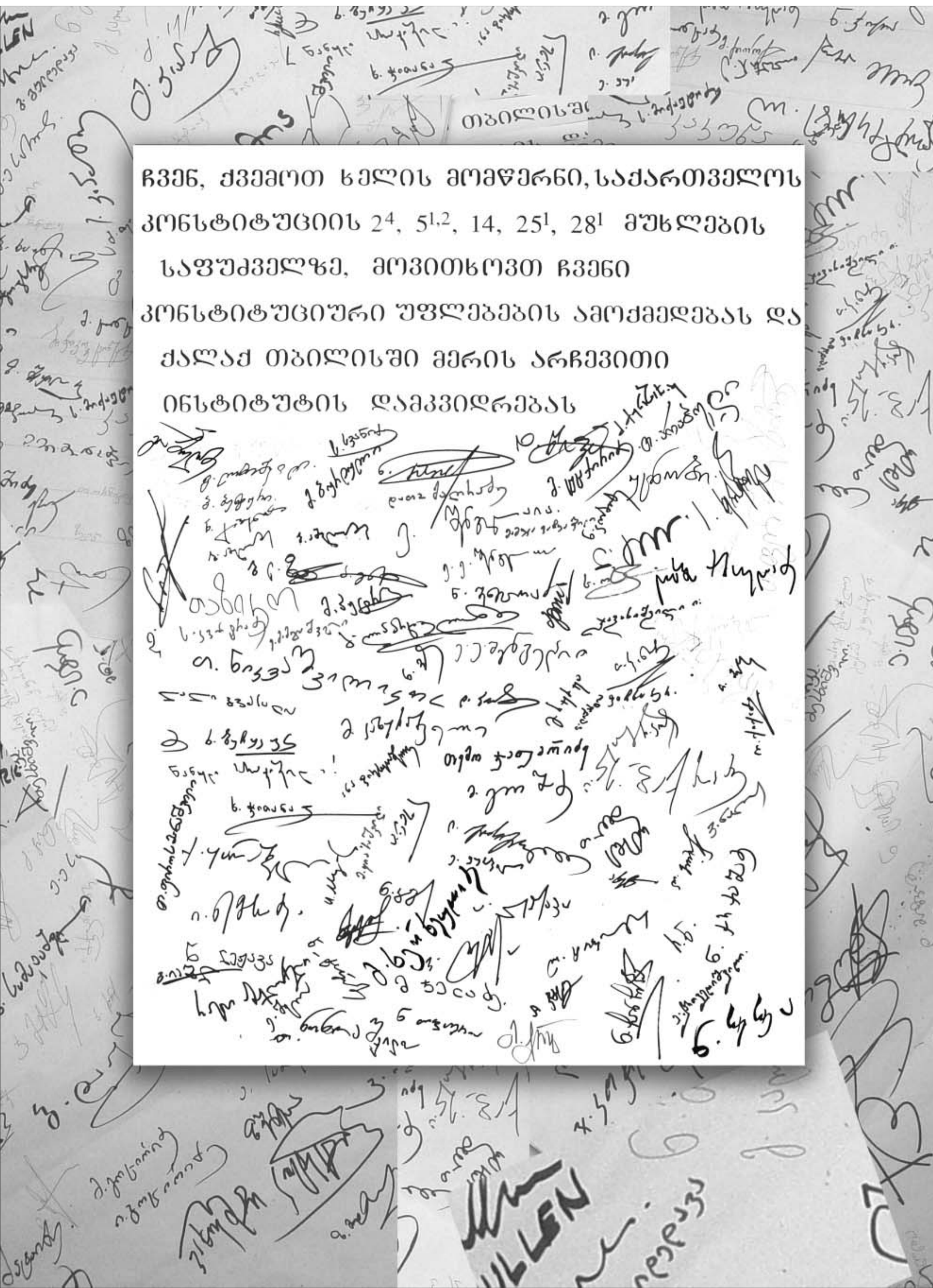
კონკრეტს მონაწილეობის მისაღებად მოხალისეობით მისაზრდენი 24 საათის 45, 80-15 სააბინო, მომღვაწის სააბინო "ნიქა-სტარტ", ტელ. 53 69 11

მის ფოტო 2002 1 2 3 4 5 6

თქვენს ავთი მის ფოტო მომღვაწის მისაღებად კანკრეტს უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ. მსაზრდენი უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ. მსაზრდენი უნდა აკმაყოფილებდნ კანკრეტს განათებას 25 წამახალისე მომღვაწის მიერ.

მისაზრდენი: ვაჟა-ფშაველას 45, ტელ.: 202424, 200024

ჩვენ, ქვემოთ ხელის მომწერნი, საქართველოს
 კონსტიტუციის 24, 51.2, 14, 25¹, 28¹ მუხლების
 საფუძველზე, მოვითხოვთ ჩვენი
 კონსტიტუციური უფლებების აღიქმედებას და
 ძალაქ თბილისში მერის არჩევითი
 ინსტიტუტის დამკვიდრებას

(This section contains numerous handwritten signatures and names in Georgian script, including names like ბ. ჯიქიაშვილი, ი. ბერიძე, and others.)

27 ოქტომბერს, მთაწმინდაზე, ბესიკის ქუჩაზე, სულხან-საბა ორბელიანის ძეგლთან გამართულ თბილისი DSO-მის აქციაზე თბილისელებმა თავიანთი ნება გამოხატეს.

არქეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვის ევროპული კონვენციის განმარტებითი ბარათი

დასაწყისი №146

მუხლი 1

გადასინჯული კონვენციის აღიარებული მიზანი ხაზს უსვამს არქეოლოგიური მემკვიდრეობის მეცნიერულ მნიშვნელობას. ნარსულ ნივთებში არქეოლოგიურ ნაკვთებს და ძეგლებს თვლიდნენ მხოლოდ ექსპონატების წყაროდ, რომლებსაც მუზეუმებში და გალერეებში ფენდნენ. დღესაც ბევრი ადამიანი, ვინც ამ მემკვიდრეობას უყურებს, როგორც ეკონომიკური სარგებლის წყაროს. სახელმწიფოებს მართებთ სიფხიზლე, რათა აღკვეთონ მსგავსი გათხრები, რომლებიც სპობენ გარემოცვას. ამგვარად, გადასინჯული კონვენცია სრულ შესაბამისობაშია არქეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვისა და მართვის ქარტიასთან, რომელიც მიიღო ძველებისა და ნაკრძალების საერთაშორისო საბჭომ (შემდგომში "იკომოს-ის ქარტიაში" ნოდებული), რომელშიც ნათქვამია, რომ "არქეოლოგიური ცოდნა ძირითადად ემყარება არქეოლოგიური მემკვიდრეობის მეცნიერულ შესწავლას", და რომ გათხრა უკიდურესი საშუალებაა ამ ინფორმაციის მისაღებად. ეს არ ნიშნავს, რომ მემკვიდრეობა ხელუხლებელი უნდა დარჩეს. მეცნიერული, როგორც უსაფრთხო, ისევე საშიში ტექნიკების გამოყენებით, შესაძლებელია მემკვიდრეობის გამოყენება, როგორც ინფორმაციის წყარო ადამიანის ევოლუციაზე ევროპაში, როგორც "ევროპული კულტურის მესხიერების წყარო".

გადასინჯული კონვენცია იხვეწავს ზოგადი განმარტებით; განსაზღვრების ძირითადი დებულება მოცემული იყო 1969 წლის კონვენციაში. გადასინჯული კონვენციაში შეტანილია შესწორებები. გამოთქმა "არქეოლოგიური მემკვიდრეობის ელემენტები" ნახშირია, რათა ხაზი გაესვას, რომ არა მხოლოდ ნივთები მნიშვნელოვანი. თუკი ელემენტები პასუხობს მე-2 პარაგრაფში მოცემულ კრიტერიუმებს, მაშინ ის არის არქეოლოგიური მემკვიდრეობის ნაწილი. კრიტერიუმის საბაზის: პირველი, უნდა იყოს რაღაც, თუნდაც კვალ, რომელიც მოადის კაცობრიობის ნარსულიდან; მეორე, არ რამეს უნდა შეეძლოს ჩვენ მიერ ადამიანის ისტორიის და მის ბუნებასთან ურთიერთობის ცოდნის განმარტება; და მესამე, ის უნდა იყოს არქეოლოგიური ხასიათის კვლევით დადასტურებული. მე-3 პარაგრაფი იძლევა იმ ტიპების ჩამონათვალს, რაც ითვლება არქეოლოგიური მემკვიდრეობად. უნდა ითქვას, რომ ეს ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი. მიუხედავად ამისა, იგი მაინც მოიცავს ელემენტთა ფართო რიგს, მაგალითად სამარხებსა და ქალაქის კედლებს.

ამ პარაგრაფში ხაზი ესმევა იმას, რომ კონტექსტი, რომელიშიც ნაპოვნია ეს ელემენტი, ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც არქეოლოგიური მემკვიდრეობის ნაწილი, როგორც თვითონ ნივთები. თავიანთი კონტექსტიდან ამოღებული ელემენტები ხშირად მიუღწეველი მცენიერად ღირებულებას კარგავენ. მეტიც, არქეოლოგიურ კვლევებში კვალს ისეთივე მნიშვნელობა აქვს, როგორც თვით ნივთს, და ეს განმარტებები ხაზგასმულია. მაგალითად, ხის სტრუქტურამ მინანი შეიძლება მხოლოდ მკრთალი კვალი დატოვოს, მაგრამ გამოცდილი მკვლევარი ბევრად მეტ ინფორმაციას მიიღებს ამინდგა. გადასინჯული კონვენცია არ იძლევა არქეოლოგიური კვლევის ზუსტ ხასიათს. პირველ ყოვლისა, რათა უნდა, თავში მოგვდის გათხრა, მაგრამ ის უნდა იყოს კვლევის უკანასკნელი საფეხური, მანამდე კი არის ადგილი დათვალვებს, რომელსაც მოჰყვება რიგი უსაფრთხო მეთოდებისა და სინჯებისა.

მე-3 პარაგრაფში მოცემულ ელემენტთა სიაში ნახსენებია, რომ ისინი შეიძლება იმყოფებოდნენ როგორც მიწაზე, ასევე წყალში. ეს უნდა ეთანხმებოდეს მე-2 პარაგრაფში მოცემულ მესამე კრიტერიუმს, ანუ რომ ნარსული ყოფის ელემენტი უნდა მდებარეობდეს სახელმწიფოს იურისდიქციის ზონაში. ეს თავისთავად არის შესხენება იმისა, რაც დამახასიათებელია ნებისმიერი საერთაშორისო კონვენციისათვის. ამ კონვენციაში კი ხაზი გაესვა იმას, რომ იურისდიქციის ზონა დამოკიდებულია თვით სახელმწიფოზე, და, ამგვარად, შესაძლებლობა ბევრია. მაგალითად, ტერიტორიულად, ზონა შეიძლება ემთხვეოდეს ტერიტორიულ წყლებს, მიმდებარე ზონას, კონტინენტურ შელვს, ეკონომიკური ზონის ან კიდევ კულტურული დაცვის ზონას. ევროპის საბჭოს წევრებიდან ზოგიერთი სახელმწიფო ჩადირულ გემებზე თავის იურისდიქციას ავრცელებს ტერიტორიულ წყლებზე, სხვები კი ავრცობენ მას კონტინენტურ შელვზე. გადასინჯული კონვენცია აღიარებს ამ განსხვავებებს და არ ანჭებს უპირატესობას არც ერთს.

მუხლი 2

ამ მუხლის უპირველესი მოთხოვნაა, სახელმწიფოებმა შექმნან იურიდიული სისტემა არქეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვისთვის. ევროპის საბჭოს ყველა წევრ სახელმწიფოს გააჩნია მოქმედი სისტემები, მაგრამ მათ შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებანია როგორც არსში, ასევე დაცვის ხარისხშიც. მუხლი იძლევა ზოგიერთ დებულებას, რომელიც კანონმდებლობაში უნდა ფიგურირებდეს.

პირველი ორმაგი პირობა, რომელიც მოითხოვს, რომ შეიქმნას არქეოლოგიური მემკვიდრეობის ინვენტარიზაციის რეგისტრაცია და მეთოდები, ჩამოყალიბდეს დაცული ძეგლებისა და ზონების სია. ეს ორივე ძირითადი ელემენტებია დაგეგმარების პროცესში და იძლევა საშუალებას, არქეოლოგიური მემკვიდრეობა გათვალისწინებულ იქნას საწყისი ელემენტების სიაში. როდესაც საგნები აღმოჩენილია, მათი საინვენტარიზაციური რეგისტრირება უნდა ნიშნავს, რომ ამიერიდან ინფორმაცია მათ ნარმობაზე ცნობილია. იმ შემთხვევაში, თუ რომელიმე საგანი მოპარულ იქნა, მისი აღწერლობა შეიძლება დაიგზავნოს და ამით გადავიღდეს პოვნა. დაცული ძეგლებისა და ზონების აღნიშვნა სასარგებლოა, როდესაც ვინმემ არ იცის ამ ზონის შემოფარგულება. გადასინჯული კონვენცია არ მიუთითებს, თუ რა ზონისა უნდა იყოს დაცული ფართი, ან რა საქმიანობა უნდა იქრძალებოდეს მასზე. ეს განაწვევებულია რჩევა ყოველი სახელმწიფოს პირად საქმედ, გარემოებისა და ზონის ტიპის გათვალისწინებით.

არქეოლოგიური ნაკრძალი ეს არის მიწის ნაკვეთი, რომელზედაც ვრცელდება გარკვეული შეზღუდვა იმ მიზნით, რომ დაცულ იქნას მისი საზღვრებში მოთავსებული არქეოლოგიური მემკვიდრეობა. იუნესკო-ს რეკომენდაციაში, რომელიც ეხება საზოგადოებრივი ან კერძო საშუაოებისაგან კულტურული კუთვნილებების დაცვას (1968 წლის 19 ნოემბერი), ნათქვამია (მუხლი 24b): "არქეოლოგიური ნაკრძალები ისე უნდა იყოს დაგეგმარებული ან ზონებდადაყოფილი, ან, თუ საჭიროა, უძრავი ქონებაზე შესყიდული, რომ შესაძლებელი იყოს ფრთხილ გათხრების ჩატარება ან იქ ნაპოვნი ნაწარმების დაცვა". გადასინჯული კონვენციის მე-2 მუხლი გამიზნულია არქეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვაზე, რომ იგი მომავალ თაობებისათვის მისანდომი იყოს. იგი უნდა იკითხე-

ბოდეს მე-4 მუხლის ქვე-პარაგრაფი I-სთან კავშირში. ნაკრძალის შექმნა სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ მიწის გამოყენება საერთოდ არ შეიძლება. ჩვეულებრივ ეს ნიშნავს, რომ არ არის დაშვებული სამუშაოები, რომლებმაც შეიძლება დაზიანოს ნიადაგი, ან საჭიროებს წინასწარ ნებართვას. ნებისმიერი გათხრა უნდა იყოს დაშვებული მხოლოდ მეცნიერული მიზნების გათვალისწინებით.

შემთხვევითი აღმოჩენის ავტორმა უნდა შეატყობინოს ამის შესახებ შესაბამის ხელისუფლებას. დებულება არ ეხება კუთვნილების საკითხს. ერთადერთი, რაც მოეთხოვება მოცუენლს, არის, რომ მან ცნობილი გახადოს პოვნის ფაქტი და საშუალება მისცეს აღმინაჩენის შემომხებმა. შემდეგ მოხდება ამ აღმოჩენის ინვენტარიზაცია და მისი მეცნიერული მნიშვნელობის დადგენა. სახელმწიფოს, მართალია, შეუძლია მოითხოვოს მხოლოდ ძვირფასი მასალის აღმოჩენის ან განსაზღვრულ ზონებში ნაპოვნის აუცილებელი განცხადება.

მუხლი 3

მე-3 მუხლის პარაგრაფი I მოითხოვს გადასინჯული კონვენციის ფორმული მხარეთმცოდნეობის განსახილველად, რომ შეიქმნას სისტემა, რომელიც დაეხმარება არქეოლოგიური სამუშაოების ჩატარებას საზოგადო თუ კერძო მიზნებზე. მსოფლიოს უმეტეს სახელმწიფოებში მიღებულია, რომ პირმა, რომელიც აპირებს ამგვარი სამუშაოების განხორციელებას, მოითხოვოს ოფიციალური ნებართვა.

ნებართვა შეიცავს სხვადასხვა პირობას, რომელიც აკონტროლებს განზრახულ საქმიანობას. ის იძლევა საშუალებას, შეზღუდოს არქეოლოგიური მემკვიდრეობისათვის ზიანის მიყენება და დამოკის მხოლოდ მეცნიერულად დასაბუთებული სამუშაოები. სრულიად უნდა აღიკვეთოს გათხრები, რომელთა მიზანია ძვირფასი მატლებების ან საზაზრო ღირებულების მქონე საგნების პოვნა. მე-3 მუხლის პარაგრაფი I-ში ნათლად არის ნათქვამი, რომ შექმნილი სისტემა უნდა ვრცელდებოდეს როგორც სახელმწიფო, ასევე კერძო არქეოლოგიებზე. სახელმწიფო დეპარტამენტებიც უნდა იცავდნენ პროცედურას. დამატებითი მუხლი აღნიშნავს, რომ გათხრა უნდა იფულისხმებოდეს, როგორც უკანასკნელი ნაბიჯი ინფორმაციის მიღება და არა ჩვეულებრივი მეთოდი. როდესაც კი შესაძლებელია, უნდა გამოიყენებოდეს უსაფრთხო ტექნიკები, როგორც ეს აღნიშნულია იკომოს-ის ქარტიაში.

მეტყვის, როდესაც არქეოლოგიური მემკვიდრეობა გამოჩნდება უსაფრთხო, იქნება მისი დაზიანება. მისი ხარისხი დამოკიდებულია საგნის მასალაზე და აგრეთვე ექსპოზიციის ხარისხზე. ბევრ სპეცილისტს მიიჩნია, რომ თუ გათხრამდე არ არის მიღებული კონსერვაციის ზომები, ეს არის ვარდლიზმი. შესაბამისად, როდესაც მინამდვილად დაწყებულია გათხრის შესახებ მეცნიერული

პრობლემების გადასაწყვეტად, უნდა იყოს მომზადებული კონსერვაციის სტრუქტურული და მართვის გეგმა, რომელიც ეხება აღმოჩენილსაც და ნარჩენებსაც. ნაპოვნი საგნები უნდა განიზიანდოს და შეინახოს ისე, რომ მომავალ თაობების მკვლევრებსაც შეეძლოთ მათი გამოყენება. ეს გულისხმობს, რომ უნდა არსებობდეს საცავი სრული ინფორმაციით გათხრისა და აღმოჩენის შესახებ. გათხრების ადგილი შეიძლება კიდევ შეიცავდეს მნიშვნელოვან მასალას მომავალი მკვლევრებისათვის და ამიტომ ან უნდა ამოივსოს, ან დაკონსერვდეს. გადასინჯული კონვენციის მე-3 მუხლი, პარაგრაფი I მოითხოვს, რომ სისტემა, რომელსაც სახელმწიფო აირჩევს არქეოლოგიური საქმიანობის დასარეგულირებლად, აუცილებლად უნდა ითვალისწინებდეს ამ ასპექტებს. ეს მუხლი უნდა იკითხებოდეს მე-4 მუხლთან კავშირში.

მუხლი 3, პარაგრაფი II მოითხოვს, რომ პოტენციურად საზიანო ტექნიკები ხორციელდებოდეს მხოლოდ კვალიფიციური, სპეციალური ნებართვის მქონე პირების მიერ. ეს არ ნიშნავს, რომ ჩვეულებრივადამიანებს არ შეუძლია გათხრებში მონაწილეობის მიღება. ეს ნიშნავს, რომ ისინი უნდა იყვნენ კვალიფიციური პირის კონტროლის ქვეშ, რომელიც არის გათხრის პასუხისმგებელი. არამოწვევისონალური დიდად დაემხრნენ არქეოლოგიური მემკვიდრეობის ცოდნის გაღრმავებას გათხრებში მონაწილეობით.

მუხლი 3, პარაგრაფი III ავალებს მხარეებს შემოიღონ მეტალის დეტექტორების გამოყენებულთა ლიცენზირება ან რეგისტრაცია. პირველ რიგში, ასეთი ვალდებულება ეხება შინაური კანონებით გათვალისწინებულ მეთხვევებს. მეორეც, მეტალის დეტექტორის ან "სხვა დეტექტორის საშუალებების" გამოყენების ნებართვა ეხება მხოლოდ "არქეოლოგიურ კვლევაში".

მეტალის დეტექტორის განხორციელება გამოყენებულად ზიანს აყენებს არქეოლოგიურ მემკვიდრეობას, განსაკუთრებით მისი კონტექსტის მოსპობით. მაგალითად, როდესაც დეტექტორი იძლევა რამე სიგნალს, ჩნდება დაუძლეველი სურვილი ამოთხრისა. შეუძლებელია, წინასწარ იცოდეს, მნიშვნელოვანი არქეოლოგიური აღმოჩენა ეს თუ მე-20 საუკუნის ნარჩენი. შედეგი კი არის ის, რომ ნებისმიერ შემთხვევაში ნიადაგი ძლიერ გადათხრისა და ნებისმიერი არამეტალის საგანი ან კვალი მოსპობილი. ეს პირობა ეხება არქეოლოგიური საგნების ძებნას სახელმწიფო მიწაზე და კერძო ზეცე გამოთქმა "სხვა დეტექტორის საშუალებები" გულისხმობს მსგავსი მიხენებით გამოყენებულ მონყობილობებს, როგორიცაა ულტრაბგემა ან მინის რადარი.

მუხლი 4

მუხლები 2 და 3, პარაგრაფი I ეხება იურიდიული და ადმინისტრაციული სისტემების შექმნას, რომლებიც შესაძლებელს გახდინა არქეოლოგი-

ური ნაკრძალების შექმნას და გათხრების ადგილებისა და აღმოჩენების კონსერვაციისა და მართვის. მე-4 მუხლი კი ავალდებულებს სახელმწიფოს, მიიღონ ფიზიკური ზომები, რომ ეს ყველაფერი განხორციელდეს. თუმცა გამოყენებულია გამოთქმა "გარეგანი მხედველი", ეს მუხლი აიძულებს სახელმწიფოებს, გამოპყოს შესაფერისი საშუალებები, როგორც ფიზიკური, ასევე ადამიანური, აღნიშნული ამოცანებისათვის. სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ დარწმუნდნენ, რომ ხელისუფლების ესმის ნაკრძალის შექმნის საჭიროება და გააჩნია საშუალება ამისათვის. ეს მხოლოდ საწყისი ვალდებულებაა, ვინაიდან ნაკრძალის შექმნა მხოლოდ დასაწყისია მოვლა-პატრონობის პროცესისა.

მე-4 მუხლის პარაგრაფი I-ში გამოთქმა "სხვა საშუალებებით დაცვა" ეხება ფიზიკური დაგეგმარების ზომებს.

მუხლი 5

ეს მუხლი მოიცავს თანამედროვე იდეებს და პრაქტიკას, რომელიც ეხება განვითარების პროექტებსა და არქეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვას შორის ურთიერთობას.

სახელმწიფოებს ევალება თუზრუნველყონ არქეოლოგების მონაწილეობა დაგეგმარების სრულ პროცესში და არქეოლოგებსა და ურბანისტებსა და მინათმომწყობთა შორის კონსულტაციები. მაშინ, როდესაც აუცილებელია დასკვნა გარემოზე ზემოქმედების შესახებ, მასში აუცილებლად უნდა იყოს გათვალისწინებული არქეოლოგიური ზონები და მათი გარემო. ამგვარად, ცნობილი ან მოსალოდნელი ნაკვეთები ადვილად შეიძლება გათვალისწინებულ იქნას პროექტის განვითარების გეგმაში. უფრო მარტივია შეიტანო შესწორებები დაგეგმვის სტადიაზე, ვიდრე შემდგომ, რაც ბევრად მეტ დროსა და ფულს მოითხოვს. ამ საკითხზე ფრულიად ნათელია მე-7 მუხლის დებულებები. მხოლოდ განსაზღვრული მონაცემებით, ინვენტარიზაციითა და კარტოგრაფიული მონაცემებით არქეოლოგიური ზონების შესახებ იქნება ეფექტური კონსულტაციური საქმიანობა.

ზოგ შემთხვევაში შეიძლება მიღებულ იქნას გადაწყვეტილება საშუაობის გაგრძელების შესახებ, თუნდაც ეს ზიანს აყენებდეს არქეოლოგიური მემკვიდრეობის ზოგიერთ მხარეს. იკომოს-ის ქარტია ხაზსასთხვავს, რომ დატარებული ასეთ შემთხვევაში უნდა ჩატარდეს. მე-5 მუხლის პარაგრაფი II.B იზიარებს ამ პრინციპს და მოითხოვს სახელმწიფოებისგან, რომ უზრუნველყოფილ იქნას კონსულტაციების ჩატარება იმგვარად, რომ "ადგილის შესავლრის შესწავლისათვის" გამოყოფილ იქნას საკმარისი დრო და საშუალებები. ამ საკითხთან დაკავშირებით მე-6 მუხლი იძლევა თანხების შესაძლო ნყარობებს.

ექვთარემა, რომ გათხრების დროს აუცილებლად აღმოჩნდება რამე საინტერესო. მე-5 მუხლის პარაგრაფი IV იძლევა რეკომენდაციას in situ დაკონსერვების შესახებ, როცა კი ეს შესაძლებელია. თუ როგორ მოხდება ეს, დაიდად არის დამოკიდებული თვით აღმოჩენის სახეზე და თუ რის მშენებლობა დაგეგმილი. ერთი მეთოდი მდგომარეობს იმაში, რომ გათხრის იქნას ადგილი და შემდგომ ნარჩენებზე დაიყაროს მიწა, რომ შენობა ან ნაგებობა მის თავზე მოთავსდეს. ამგვარად ადგილი აღიჩნებოდა იქნება და მისანდომი მომავალი თაობების მკვლევართათვის. სხვა შემთხვევაში მშენებლობა ინარჩუნებს აღმოჩენის გარემო, ის თვითონ კი დარჩება გახსნილი საზოგა-

დობისათვის. კიდევ ერთხელ, მე-5 მუხლი ხაზს უსვამს არქეოლოგიური ნაკვეთის მეცნიერულ ხასიათს.

მე-5 მუხლის პარაგრაფი V აღიარებს, რომ მართალია, ხალხს აქვს უფლება არქეოლოგიური ზონების დათვალიერებისა, ეს არ შეიძლება განხორციელდეს ამ ზონების და მათი გარემოს არქეოლოგიური და მეცნიერული ხასიათის ხარჯზე. ხალხთა მისადგომების მოწყობა ყოველთვის უნდა ითვალისწინებდეს ამ საკითხს.

შენიშვნები არ უნდა ფარავდეს ლანდშაფტს და ცვლიდეს ადგილის ფიზიკურ მდგომარეობას, ქარის მიმართულებას, წყლის დინების შეცვლით თუ მზის ექსპოზიციის დარღვევით და ა.შ.

მუხლი 6

ეს მუხლი ეხება არქეოლოგიური კვლევისათვის ფინანსური წყაროების გამოხატვას. ამგვარი კვლევების ორგანიზება და მისი ადმინისტრირება სხვადასხვა ქვეყნების მიხედვით. მე-6 მუხლი ითვალისწინებს ამას, მოითხოვს, რომ სახელმწიფო დახმარება მოდიოდეს ეროვნული, რეგიონალური და ადგილობრივი ხელისუფლებისგან მათი კომპეტენციის შესაბამისად. მნიშვნელოვანია ის, რომ გადასინჯული კონვენცია მოითხოვს მონაწილე სახელმწიფოებისგან ფინანსურ უზრუნველყოფას არქეოლოგიური კვლევებისათვის, მიუხედავად მისი წყაროებისა.

ამ მუხლის პარაგრაფი II მეტად მნიშვნელოვანია, ვინაიდან იგი სწორედ განვითარების პროექტების მესვეურებს ავალებს იმ არქეოლოგიური საქმიანობის დაფინანსებას, რომელთა აუცილებლობაც გამოჩეულია ამ პროექტებით. ასეთივე მდგომარეობა იუნესკო-ს რეკომენდაციაში, რომელიც ეხება კულტურული მემკვიდრეობის დაცვას, რომელსაც საშიშროება ემუქრება საზოგადო თუ კერძო საშუაობების გამო (1968 წლის 19 ნოემბერი), ევროპის საბჭოს რეკომენდაციაში NEF (89) % და იკომოს-ის ქარტიაში. გადასინჯული კონვენციის მიხედვით არქეოლოგიური მემკვიდრეობა არის "ევროპის კულექტიური მემკვიდრეობის წყარო", ხოლო იკომოს-ის ქარტიის მიხედვით - "საერთაშორისო კაცობრიობისათვის". ამიტომ იგი უნდა დაცული იყოს, მაგრამ დაცვის ღირებულება არ უნდა დაამყვეს ხალხს, როდესაც ამის მიზეზია მოგების კერძო ინტერესები. ის, ვინც სარგებელს ნახულობს განვითარების სამუშაოებიდან, არის პასუხისმგებელი იმის დაცვისა, რასაც თვითონ ემუქრება.

უმეტეს საზოგადოებრივ თუ კერძო განვითარების სქემებში უნდა გაითვალისწინონ არქეოლოგიური გამოკვლევებისა და აღმოჩენების რეგისტრაციის ხარჯები, ისევე, როგორც გარემოზე ზეგავლენის შესწავლის ხარჯები.

შესაბამისად, დაფინანსებამ უნდა უზრუნველყოს არქეოლოგიური გათხრები ისე, როგორც ამას მოითხოვს მუხლი 5, შესაბამისად საზოგადოებრივი თუ კერძო წყაროებიდან. ამ ხარჯებში შედის "სრული" რეგისტრაცია და აღმოჩენის რეგისტრირება, ანუ გათხრის შემდგომი პერიოდის სამუშაოთა სხვადასხვა ციკლი უკვე დადგენილია, ისევე როგორც მომავალი კვლევითი სამუშაოების გეგმა. ამას მოჰყვება მონაცემების ანალიზი, კვლევის არქივის შედგენა კატალოგითა და დასკვნებით.

დასაწყისი მუხლები ნოემბერი

წერილი რედაქციას

თბილისის შუაგული მთაწმინდის რაიონი ახლო წარსულში თბილისის ომის შედეგად მნიშვნელოვნად დაზარალდა, ოჯახებმა საცხოვრებელი დაკარგა, მორალური და ფსიქოლოგიური დარტყმა მიიღო, მინისტერამ სახლებს, რომელთა უმეტესობა ამ რაიონში ძველია, საცხოვრებელი დაუზიანა, წყლით უზრუნველყოფა დღესაც პრობლემაა. ამას ნებისმიერი მთაწმინდელი დაგიდასტურებთ. ამდენ პრობლემას დღეს ელექტროენერჯის გრაფიკზე გადაყვანა დამატება გვეტონა, ეს პრობლემა წელს მაინც აღარ იქნებოდა. ამ დროს ჩვენს ირგვლივ ყველა სახელმწიფო დაწესებულება შაბათ-კვირას დღე და ღამე გაჩირადდებულია, ხოლო თავისუფლების მოედანზე შადრევნების სიმაღლე უფრო მძლავრად მოსჩქეფს. ეს ძალიან კარგია, მაგრამ დაგვეთანხმებით, ჩაბნელებულ-მინყურებულისათვის ამის დანახვა ნამდვილად გამაღიზიანებელია და გთხოვთ, მოგვემხაროთ.

ნიკორის ქუჩის მცხოვრებლები

ჩვენთან, თბილისში

ვაშლიკოვანის ქ. № 6 სახლის მფლობელებს

ფილა. ბუნებრივია, ახლა უკვე ამ შესაძლებლობის განხორციელების სურვილიც გაგვიჩნდა. მეტიც, სახლის მფლობელთა მიხედვით აღიგულისმხიერება იმის იმედსაც აღვიძრავს, იქნებ, ჩვენი საზოგადოების ერთი ნაწილის ეს ნაწილი მათაც გულთან მიიტანონ. რომელ ბინასა თუ დანესებულებას არ დამშვენდება, მართლაც, რამდენიმე ოთახში გამართული დიდი მოღვაწის მემორიალი, ვისთვის არ იქნება სასახელი და საამაყო, მისი დანატოვარის პატრონობა!

გვსურს გვეჯროდეს, რომ ამ ისტორიული ნაგებობის პატრონები გამოიხატონ საშუალებას, ჩვენი ნატვრა მინამდვილედ აქციონ, ამის კვალად კი შესრულდება დიდი ხნის გასაკეთებელი კარგი ეროვნული და კულტურული საქმე.

შ. ამირანაშვილის სახელობის საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი
გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტი

ფილა

ხელისუფალი ხალხის მსახურია

სუბრობენ ვახუშტი კოტეტიშვილი და დათო მღერაძე

დათო მღერაძე: - დავინწყით იქიდან, რომ ჩემდა სამწუხაროდ, მე არ ვიცოდი, რომ პატონი ვახტანგ კოტეტიშვილი, გარდა იმისა, რომ უდიდესი ლენალი დასდო ქართულ კულტურას, ყოფილა სამხატვრო აკადემიის რექტორიც. ეს ახლახან გავიგე - სამხატვრო აკადემიის საიუბილეო დღეებში. მეც ლიტერატორი ვახლავართ და მეგონა, რომ ვახტანგ კოტეტიშვილის ბიოგრაფია ყოველ ვიცოდი, მაგრამ თურმე ყოფილა დეტალები, რაც არ მცოდნია.

ვახუშტი კოტეტიშვილი: - მე მეტს გეტყვი, ჩემო დათო. ჩემთვისაც აღმოჩენა იყო ეს ამბავი, ვინაიდან მამაჩემის ის საბუთებში, რაც გადარჩა, ვთქვათ, ავტობიოგრაფიაში, რატომღაც არაფერი ეწერა ამის შესახებ. ალბათ იმიტომ, რომ აკადემიის რექტორი სამი წლის განმავლობაში ყოფილა და, როგორც ჩანს, თვითონ არ ჩათვალა საჭიროდ ამ ამბის საგანგებოდ აღნიშვნა. თავმდაბალი კაცი იყო და ალბათ ამის გამო. ერთი სიტყვით, მისი ცხოვრების ეს დეტალი ახლა გახდა ცნობილი.

შეიძლება იმიტომ, რომ ისეთი ადამიანები, როგორც იყო პატონი ვახტანგ კოტეტიშვილი, ყოველგვარ პოსტს ისე ეკიდებოდნენ, როგორც დიდი კულტურის მატარებელ კაცს შეჰფერის. მათთვის თანამდებობა პასუხისმგებლობა და არა პრივილეგია.

- დიახ, ეგ რა. რამდენადღაც ჩემთვის ცნობილია, იაკობ გოგებაშვილმა თავისი უმაღლესი განათლების დიპლომი დანვა - მე ამისთვის არ მისწავლიაო. საერთოდ, დიდი ადამიანებისთვის ამგვარ ქაღალდებს, ნაირ-ნაირ საბუთებსა და თანამდებობებს არავითარი მნიშვნელობა არ ენიჭება. ვისთვისაც თანამდებობა საშუალებაა მისი ამბიციებისა და სხვა ქვენა განმარბების დაკმაყოფილებისა, ან კეთილდღეობის მოხვეჭისა, ისინი ებღუდებიან ამ თანამდებობებს, ცემუნებს, ხარისხებს, ჩან-მედლებსა და ორდენებს. საბედნიეროდ, ჩვენ ბევრი გვაქვს ხალხი, ვისაც ეს არავფერად მიაჩნია. ეს არის სულის უმაღლესი კეთილშობილება, რაც დამახასიათებელი იყო ქართველი ინტელიგენციისათვის საქართველოს მთელი ისტორიის მანძილზე. მაშინაც კი, როცა ინტელიგენცია, როგორც ფენა, ჯერ არ იყო გამოკვეთილი, ქართულ ხასიათში, ქართულ ბუნებაში, ქართულ ზნეობრივ კოდექსში იყო ეს ფერომენი - ახალმოხული და უარყესად კეთილშობილური.

- როცა ბრძანეთ, რომ დოგებში ვიღმა დანვა თავისი დიპლომი და სწავლა-განათლების დამდასტურებელი საბუთები, ერთი საველისხმო ფაქტი გამახსენდა. სასულიერო აკადემიაში გოგებაშვილი ითხოვდა, რომ საველებული ყოფილიყო მშობლიურ ენაზე სწავლება. ამაზე ხომ ვერ მიგაფხვობდნენ და ამიტომ ეს სპეციალური კაცი სასულიერო აკადემიიდან გაფლანგვისთვის გამოაგდეს. ვახუშტიმ წერდნენ, გვ გოგებაშვილი კი არა, გოგებაშვილი ყოფილაო. ეს საველისხმო ფაქტია. საზოგადოებამ შეიძლება ხშირად არასწორი ვერდიქტები გამოიტანოს და ასეთ დიდებულ ადამიანსაც მიაყენოს ჩრდილი... თუქმე, დავუბრუნდეთ ვახტანგ კოტეტიშვილს. იგი შესანიშნავი მოქანდაკეც იყო, იმ მთავარ საქმიანობასთან ერთად, რაც ლიტერატორის მსახურებაა. ვახუშტისნათი პატონი ვახტანგის გამოც, მისი სამშობლო, ის საზოგადოება, სადაც ეს პიროვნება აღმოცენდა და ჩამოყალიბდა ვახტანგ კოტეტიშვილად. შეიძლება, ამა თუ იმ ეპოქაში განჩნდეს უსიყვარულისადამიანი, მაგრამ გარემომ არ შეუწყნოს ხელი და ამ ნიჭს ასპარეზი არ მიეცეს. მაგრამ იმ საზოგადოებაში შედგა უსიყვარულო კაცი, განხორციელდა მისი შესაძლებლობები. ვახტანგ კოტეტიშვილი 44 წლის ასაკში იყო რეპრესირებული, დახვრეტლი, მაგრამ მოასწრო და არაჩვეულებრივი განძი დაუტოვა ქართული კულტურის ისტორიას. სამწუხაროა, რომ ამ ესთეტიკას ვერ ეჩიარა ჩვენი ხელისუფლება. მათთვის ეს უცხო ესთეტიკაა, მათთვის ეს არ არის მშობლიური გარემო, ის ნაწარმები არ არის იმ ფასეულობის მატარებელი, რა ფასეულობაც აქვთ. მე პირადად, გამორტყნილად რომ ვთქვა, მრჩება მთაბეჭდილება, რომ ეს ხალხი ისტორიულმა შემთხვევითობამ მოუვლინა ქვეყანას. ამიტომაც ვარაუდობ, რომ ახლა საზოგადოების ნორმალური განვითარების პროცესია.

- მე პირქით, ვიტყვოდი, რომ ეს ლოგიკურია. ლოგიკურია, თუ გავითვალისწინებთ საბჭოთა ეპოქას. მაშინ სავანებოდ არჩევდნენ ეგეთ ხალხს. უნდა ყოფილიყო გაუნათლებელი, უნდა ყოფილიყო უკულტურო, უნდა ყოფილიყო უგემოვნო - ასე ვთქვათ, პროლეტარული ფსიქოლოგიის მატარებელი. განათლებული, დახვეწილი გემოვნის ადამიანი ამიტომც დანაშაულებრივად რომ ვთქვა, მრჩება მთაბეჭდილება, რომ ეს ხალხი ისტორიულმა შემთხვევითობამ მოუვლინა ქვეყანას. ამიტომაც ვარაუდობ, რომ ახლა საზოგადოების ნორმალური განვითარების პროცესია.

თაობა. მოგვიანებითაც, თუ გინდოდა, რომ რაღაც თანამდებობისთვის მიგედნია, დიდი მამაძალი ვინმე უნდა ყოფილიყავი, რომ გამძვრალიყავი. და თუ მამაძალი იყავი, მაშინ კარგი და კეთილშობილი ინტელიგენტი ვეღარ იქნებოდი. ეს ინერციით ახლაც ვადმოვიდა. რატომ არის, რომ ჩემნაირი კაცი არასოდეს არ მოინდომებს არავითარ თანამდებობას. არ მოინდომებს თანამდებობას, ვთქვათ, რეზი თვარაძე, ზურაბ კიკნაძე და სხვა. იმიტომ, რომ ჩვენ გამოყოფილი ვაქვით უარყოფითი დამოკიდებულება თანამდებობისადმი. იმას კი არ ვამბობ, რომ ეს კარგია. ეს ჩვენს კომპლექსზე მეტყველებს. ჩვენ კომპლექსი გვაქვს: მე რა მინდა იმ, ჩემისთანების ადგილი იქ არ არის. ეს თავისთავად არაჯანსაღი და, რასაკვირველია, არასასურველი დამოკიდებულებაა.

- ისტორიული შემთხვევითობა რომ ვახსენებ, რეგოლუციას ვვულისხმობდი. რეგოლუციამ ხომ შეაფერხა საზოგადოების ნორმალური განვითარება. ამდენად, თქვენი როცა მიგაჩნიათ, რომ იმ თქვენი ადგილი არ არის, ეს ადევკატორი რეაქციაა, რადგან იქ არ არის ნორმალური განვითარების საშუალება. საზოგადოება თვითონ უნდა ქმნიდეს ამინდს და თავისი მიზნების განსახორციელებლად საკუთარი ნიალიდან უნდა ირჩევდეს ადამიანებს. ჩერჩილი ამბობდა, დემოკრატიის ბევრი ხარვეზი ვიცო, მაგრამ სხვა არჩევანი არა მაქვსო. დღევანდელ დღეს, ვფიქრობ, ეს პროცესი თავის ლოგიკურ განვითარებას უბრუნდება. ეს არ არის თაობების კონფლიქტი. უბრალოდ, დღევანდელ ახალგაზრდობას მეტი საშუალება მიეცა სწავლა-განათლებისა, ვერა სამყაროსთან კონტაქტისა, რადგან საზღვრები გაიხსნა. მართალია, ეს მასიურად არ ხდება, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში, ხომ განჩნდა კუნძულები, რომლებიც ქვეყნარსიტ ფასეულებს ემემკვიდრა, ვახტანგ კოტეტიშვილის სულიერ სამყაროს ემემკვიდრა.

- ეს კარგი ტენდენციები კიდევ უფრო გაღრმავდება, ვინაიდან ბევრი ახალგაზრდა იღებს განათლებას უცხოეთის უნივერსიტეტებში. ახლახან ამერიკის შეერთებული შტატებიდან ჩამოვიდა ალექსანდრე ბრონფელი, პოლიტოლოგი, ჩემი ყოფილი სტუდენტი და ჩვენი მეგობარი. მან მითხრა, შტატებში ჩვენი სტუდენტები სადაც კი სწავლობენ, ყველგან საუკეთესონი არიანო. ეს ძალიან მესიამოვნა. ქართველებს ნიჭი არ გვაკლია, მაგრამ ხშირად პირობები არ გვაქვს ხოლმე. ვარდა ამისა, როგორც ჩანს, ჩანც აქ, საქართველოში, ისე ვერ ვლინდება ქართული ნიჭი, როგორც უცხოეთში. ეტყობა იქ, მართო რომ რჩება ადამიანი, უფრო მობილიზებული ხდება და უფრო მეტს აღწევს. როცა ის ხალხი დაბრუნდება, დარწმუნებული ვარ, რომ აქ უკვე დახვედბა სათანადო ასპარეზი, თუ რასაკვირველია, ამ კორუმპირებულმა მათიამ არ შეუშალა ხელი. მაგრამ აქ უკვე ჩვენ უნდა ვივარგოთ, საზოგადოებამ უნდა დავედგო სათანადო სოციალურ და ხელი შევუწყით ახალგაზრდებს.

- ამ ბოლო დროს გამიმძაფრდა ფიქრი, რომ ჩვენი დღევანდელი ხელისუფლება უპირისპირდება, კონფლიქტშია კალენდარიან ანუ დროისთან - ანწყისთანაც, მომავალთანაც და, მეგონ, წარსულთანაც. იგი პრობლემას ხედავს არა თავისი პროფესიონალიზმის ნაკლებობაში, განსხვავებულობის ნაკლებობაში, არამედ პრობლემას ხედავს იმ ადამიანებში, ვინც არ არის აღზრდილი სწავლით მისი სოფლებზე, ცხოვრების წესით, და უნდა, რომ ვითარება ისეთი სახელი დაარქვას და ისე წარმოადგინოს, ვითომ ეს საზოგადოება მარჯვად და ხელისუფლების წარმატებულად უნდა იყოს. თუ საზოგადოებისათვის წარმატება უხილავი დარჩა, მაშინ ეს წარუმატებლობა უფროა.

- ჩემო დათო, პირველყოფილსა, უნდა დავინწყით იმიტომ, რომ ვინც დღეს ხელისუფლებაშია, იმას ხელები სუფთა ანუ აქვს, ის კონფლიქტში შევა ყველასთან, ვინც კი ოდნავ შევინააღმდეგებ, ან რაიმე დაბრკოლებას შეუქმნის. მათთვის, ვინც ხელისუფლებაში მიდის, ძირითადი შეზანაძი პირადი კეთილდღეობის მოწყობა. ყოველ შემთხვევაში, მე ასე ვხედავ. თუ აღმოჩნდა ვიღაც ისეთი, ვინც ამაზე არ ფიქრობს და ამაზე არ ზრუნავს, ის იძულებულია, გამოეთიშოს და გამოვიდეს ამ საერთო თამაშიდან. ასეთად მიმაჩნია მენ - კაცი, რომელიც პერმანენტულად ტოვებს თანამდებობებს; ასეთად მიმაჩნია თენგიზ სიგუა, რომელსაც ბავშვობიდან ვიცნობ - ერთ სკოლაში ვსწავლობდი. პატონისანი კაცია და ნაწიდა მთავრობიდან, რადგან არ იყო იქ მისი ადგილი. ჩვენს თანამედროვეობაში ეგვრა. ახლაც ისეთი სიტუაციაა შექმნილი, რომ ამ უნდა სხვებს დაუმსგავსო, ან თეთრი ყურანი იქნება; ან ისინი გა-

მოგაქვებენ, ან შენ თვითონ გამოვირდები.

- პო, იმიტომ, რომ საზოგადოებისთვის კეთილი საქმის საკეთილად ასპარეზი აღარ რჩება.

- აღარ რჩება, არა. კეთილი საქმის გაკეთება რომ მოინდომო, ქველმოქმედება რომ მოინდომო, სიკეთის უნაგაროდ სამსახური რომ მოინდომო, ვერ მოახერხებ. მე ვიცი კაცი, ექიმი, რომელიც 18 წელი მოსკოვში მუშაობდა, ჩამოვიდა, მოინდობა, კარგი საქმეები ეკეთებინა, არ მისცეს ამის საშუალება და იძულებული გახდა, თავი დაენებებინა თავისი სპეციალობისთვის და სხვა საქმეზე გადასულიყო. ეს შემზარავია. თუ ასე ვადიქტავ, საქართველო მართლა დაიღრმავა; ვეღარც კულტურა გადღარჩნის, როგორც გაიძახიან ხოლმე და ვეღარც სხვა რამ.

- ჩვენს სახელისუფლებო შტრეზებში კულტურა მხოლოდ ლექსი ან ფესტივალი ჰქონიათ.

- კულტურაზე საერთოდ არა აქვთ წარმოდგენა და გაიძახიან, საქართველოს კულტურა გადღარჩნისო. არა! საქართველომ უნდა გადღარჩნის თავისი კულტურა ანუ ხელისუფლებამ, მთავრობამ ყველაფერი უნდა გააკეთოს, რომ კულტურა გადღარჩეს; მაგრამ როცა თვითონ არ გაგაჩნია კულტურა ან მცდარი შეხედულება გავს კულტურაზე... იქნებ გახსოს ჩემი წერილი 'კულტურა და ცივილიზაცია', 'ქომავში' რომ დავებუქტე. იქ ვწერდი, რომ კულტურა და ცივილიზაციას ხშირად ერთმანეთში ურევნი; რომ მათ შორის უზარმაზარი სხვაობაა, უფსკრულია; ცივილიზაცია მატერიალურია, კულტურა - სულიერი. ახლა ჰქონია, ზიზილ-პიპილოებიან სახლს რომ ამეხედებ, ეს არის დიდი კულტურული მონაპოვარი; არადა, წარმოდგენა არა აქვთ, ის სახლი რა არის ესთეტიკურად.

- არა აქვთ... ქვეყნის კულტურა შეიძლება ადამიანების განწყობასა და ხალაში, ქვეყნის წესში, ცხოვრების წესში იგრძნობოდეს. სახლი ახსენეთ... მხოლოდ იმას ვწუხნავ და ხალხს იმას ვედავებ, რომ ის ფასეულობები, რაც ყველა ცივილიზებულ თუ კულტურულ სამყაროს მიუჩნევია ფასეულობა, მაინცდამაინც ჩვენი ხელისუფლებისთვის არ წარმოადგენს არავითარ ღირებულებას.

- იცი რა, ჩვენ არასწორად ვდამობთ. ამ ხალხს ვუბნებთ, რატომ ვერ ხევდებით, რა არის მშვენიერი და რა არის მახინჯი-თქო. ამას ისინი ვერ მიხვდებიან, ამიტომ მათთან დავა არ შეიძლება. უბრალოდ, ამ ქალაქის ბედი (რაკი ქალაქზე ვლაპარაკობთ) ამგვარი ადამიანების ხელში არ უნდა იყოს. ესაა მთავარი, თორემ 50 წლის კაცის აღზრდა რომ დაიწყო, არაფერი გამოვივა. ჩვენ ვერ მივაღწეოთ, რომ ისეთი ხელისუფლება გვყავდეს, როგორის ღირსიცაა საქართველო - ისტორიულად, თორემ დღევანდელი საქართველო, ტყეობა, ამას იმსახურებს, რაკი გვაყავს და ვითმენთ.

- ერთი რამ მაინც მინდა აღვნიშნო. მე მეგონა, დღეს საზოგადოება უკვე უკეთეს ხელისუფლებას იმსახურებს, ვიდრე ყავს.

- ამიტომაც დღგა საკითხი ხელისუფლების შეცვლა. რაკი ეს საკითხი უკვე მომზდიდა, მაშასადამე

საზოგადოება უფრო მეტს ღირსია. საზოგადოება უფრო მეტს ღირსია.

- კიდევ ერთხელ მინდა ვახსენო ცნობილი ფრაზა: არქიტექტურისთვის კეთილი საქმის საკეთილად ასპარეზი აღარ რჩება.

- აღარ რჩება, არა. კეთილი საქმის გაკეთება რომ მოინდომო, ქველმოქმედება რომ მოინდომო, სიკეთის უნაგაროდ სამსახური რომ მოინდომო, ვერ მოახერხებ. მე ვიცი კაცი, ექიმი, რომელიც 18 წელი მოსკოვში მუშაობდა, ჩამოვიდა, მოინდობა, კარგი საქმეები ეკეთებინა, არ მისცეს ამის საშუალება და იძულებული გახდა, თავი დაენებებინა თავისი სპეციალობისთვის და სხვა საქმეზე გადასულიყო. ეს შემზარავია. თუ ასე ვადიქტავ, საქართველო მართლა დაიღრმავა; ვეღარც კულტურა გადღარჩნის, როგორც გაიძახიან ხოლმე და ვეღარც სხვა რამ.

- ჩვენს სახელისუფლებო შტრეზებში კულტურა მხოლოდ ლექსი ან ფესტივალი ჰქონიათ.

- კულტურაზე საერთოდ არა აქვთ წარმოდგენა და გაიძახიან, საქართველოს კულტურა გადღარჩნისო. არა! საქართველომ უნდა გადღარჩნის თავისი კულტურა ანუ ხელისუფლებამ, მთავრობამ ყველაფერი უნდა გააკეთოს, რომ კულტურა გადღარჩეს; მაგრამ როცა თვითონ არ გაგაჩნია კულტურა ან მცდარი შეხედულება გავს კულტურაზე... იქნებ გახსოს ჩემი წერილი 'კულტურა და ცივილიზაცია', 'ქომავში' რომ დავებუქტე. იქ ვწერდი, რომ კულტურა და ცივილიზაციას ხშირად ერთმანეთში ურევნი; რომ მათ შორის უზარმაზარი სხვაობაა, უფსკრულია; ცივილიზაცია მატერიალურია, კულტურა - სულიერი. ახლა ჰქონია, ზიზილ-პიპილოებიან სახლს რომ ამეხედებ, ეს არის დიდი კულტურული მონაპოვარი; არადა, წარმოდგენა არა აქვთ, ის სახლი რა არის ესთეტიკურად.

- არა აქვთ... ქვეყნის კულტურა შეიძლება ადამიანების განწყობასა და ხალაში, ქვეყნის წესში, ცხოვრების წესში იგრძნობოდეს. სახლი ახსენეთ... მხოლოდ იმას ვწუხნავ და ხალხს იმას ვედავებ, რომ ის ფასეულობები, რაც ყველა ცივილიზებულ თუ კულტურულ სამყაროს მიუჩნევია ფასეულობა, მაინცდამაინც ჩვენი ხელისუფლებისთვის არ წარმოადგენს არავითარ ღირებულებას.

- იცი რა, ჩვენ არასწორად ვდამობთ. ამ ხალხს ვუბნებთ, რატომ ვერ ხევდებით, რა არის მშვენიერი და რა არის მახინჯი-თქო. ამას ისინი ვერ მიხვდებიან, ამიტომ მათთან დავა არ შეიძლება. უბრალოდ, ამ ქალაქის ბედი (რაკი ქალაქზე ვლაპარაკობთ) ამგვარი ადამიანების ხელში არ უნდა იყოს. ესაა მთავარი, თორემ 50 წლის კაცის აღზრდა რომ დაიწყო, არაფერი გამოვივა. ჩვენ ვერ მივაღწეოთ, რომ ისეთი ხელისუფლება გვყავდეს, როგორის ღირსიცაა საქართველო - ისტორიულად, თორემ დღევანდელი საქართველო, ტყეობა, ამას იმსახურებს, რაკი გვაყავს და ვითმენთ.

- ერთი რამ მაინც მინდა აღვნიშნო. მე მეგონა, დღეს საზოგადოება უკვე უკეთეს ხელისუფლებას იმსახურებს, ვიდრე ყავს.

- ამიტომაც დღგა საკითხი ხელისუფლების შეცვლა. რაკი ეს საკითხი უკვე მომზდიდა, მაშასადამე

არქიტექტურული ასანაბლი. ეს ხიდი გაცილებით უფრო დაბლა იყო, მეტეხების ტაძარი ზემოთ იდგა. ქვემოთდან ამყურებდი და ეს გახლდათ გრანდიოზული არქიტექტურული ძეგლი. თათრის მოედანი, შეთანაზაზარი ასნიეს და მეტეხი ხელისგულზე დაჯდა, ესე იგი, რაკურსი აბსოლუტურად შეიცვალა და სრულიად განსხვავდება იმისგან, რაც იყო.

- თქვენ ხომ ერთხანს მოგიონათ მანდ, თათრის მოედანთან, ვერვინც არ მოგიონათ ზემოთ ცხოვრება. იმ ჰაერს ხომ არ გაიხსენებდით...

- კი პატონო. მეთანინიდან დედნით შეიღანეს ვსახლობ, საიათნოვას მეზობლად, იეთიმ გურჯის ახლოს, ერთი ქიქა მალრსე

სირაჯხანის ახლოს, ლექსად ავიმადლო, ჩემს თავს ვუთხრა: "გაჩერდი, ნურაფერზე ნალვლობ, კოჭლობით არ მოკვდები,

ქალაქლო ძალო!"
- ჩინებულია. ახლა იქნებ, ჩვენს დღევანდელ ყოფას დავუბრუნდეთ. წელან ბრძანეთ, მთავარია, ახლა ჩვენ ვივარგოთ.

- დიახ.
- როცა ადამიანი გადაწყვეტს, რომ ქვეყნარსიტ ფასეულობებს ემემკვიდროს, მერე მოვალეობად ექცევა, რომ ივარგოს. ჩვენც უნდა ვივარგოთ, რომ ასპარეზი შევქმნათ, წარმეული ასპარეზი დავიწყებოთ. ყველა კანონს პატივისცემდა უნდა, როგორც წესი და რგია. კიდევ ბუნებრივი კანონები ხომ არსებობს, ლეითორი კანონები. ჩემი აზრით, საზოგადოებამ უნდა მოითხოვოს ისეთი მმართველები, ვინც ხელისუფლებაში ყოფნას პრივილეგიად და თავმოსანონებელ საქმედ კი არ ჩათვლიან, არამედ გულწრფელად ემსახურებიან თავისი საქმიანობით ხალხს და იმ საზოგადოებას, რომელმაც მხარი დაუჭირათ.

- დიახ.
- ახლა გაიძახიან, არჩვენების დღე როცა ვდგება, პრეზიდენტი თუ არა, მამ ვინ იქნებაო. მთავარი, ჩემი აზრით, არის ვინ კი არა, რა პრინციპები დაედება საფუფელად საქმეს.
- საერთოდ, უნდა დავიწყებოთ პიროვნების გაფეტვიშება. რასაკვირველია, პიროვნების როლი დიდა საზოგადოებაში, მაგრამ არც ასეა საქმე. უდიდესი პიროვნებები ყოფილან, აღარ არიან, მაგრამ ქვეყანა არ დატყვეულა. მთავარია, რას ემსახურება პიროვნება, რა მოაქვს მას საზოგადოებისთვის. დროა, მივჩვენოთ, რომ ყველა თანამდებობა უნდა იყოს არჩევითი და გარკვეული დროით.

- სამარცხვინოა, ამდენი პირდაპირილი მამაკაცი რომ იძახდეს, ვაიმე, რა მეშველებო. ეს საზოგადოება ვერ თუ დაბეჩავდა, საერთოდ აღარ იქნება საშველი.
- დემოკრატია ამერიკელების მოგონილი თუ არა, განხორციელებულია. ევროპაშია მოგონილი და ამერიკაში განხორციელებული. განატყუვალადა, რომ მესიმში, იორი ვადით ირჩვენ პრეზიდენტს. გამოიცხლება მესამე ვადით არჩევა. თუ რალაციით განსაკუთრებულია, მაშინ

მეორე ვადით ირჩევნა. ამიტომაცაა, რომ წინ მიდის ეს ქვეყანა. ცივილური ქვეყანაა და ისე აქვთ მოწყობილი, რომ პროგრესი მათთვის დამახასიათებელია, მათ ხასიათსა და ბუნებაში ზის. ჩვენთან მოვა ვიღაც ხელისუფლებაში და მერე სკამის ვაერმე ვეღარ წარმოუდგენია ცხოვრება. საქმე ის არის, რომ სხვებსაც ვეღარ წარმოუდგენიათ ცხოვრება ამ კაცის ვარმე. ეს არის უბედურება. ეს არის დამღუპველი საზოგადოებისთვის.

- ერთი უბედურება ის არის, რომ შურაცხმყოფელია, საკუთარ თავსაც აყენებ შურაცხყოფას, როცა სულ ერთ კაცს შეჰყურებ, ერთი კაცისთვის გადავიბარებია შენი წუთისყოფილი - მიპატრონე, მიმშობლე, მოხსნე და ა.შ. მეორე - დღეს ხელისუფლებაში ყოფილ ხალხს დიდ ნიხოს ხედავს იმ შეფასების სახით, რომელიც არტისტული საზოგადოებისგან უნდა ნაშრომიდეს. არადა, ეს საზოგადოება უტყუარ შეფასებას იძლევა. ხელისუფალნი ვედასუხნი არიან არტისტული საზოგადოების ერთი ნაწილის მოქრთამვაზე, რომ ქუმძარტი შეფასების სიფათი თავიდან აიცილონ. მერე ეს ნაწილიც აპყვებათ ხოლმე და ხან რიყის იზიგებენ, ხან რესპუბლიკის მოედანს, ხან მამადავითის დაბნელებას.

- ეგ სულ ცრუ დღესასწაულებია.
- ფსევდოფასეულობებს აპყვებია. სწორედ აქ უნდა ვივარგოთ.

- რასაკვირველია. რალა შორს ნავიდეთ, ჩემს თავზე ვილაპარაკებ. მე ვიყავი ძალზე მოძრავი და ხალხისათვის პიროვნება, დიდი საახალგაიების მოყვარული. მთელი ცხოვრება მოძრაობაში ვავატარებ. ახლა, ხანში რომ შევდი, ცვლილებების თავი აღარა მაქვს. ახლა ვამბობ ხოლმე, ჯანდაბლა, ჩემს ვარმეში იყოს ყველაფერი ასე, როგორც არის, ოლონდ უარესად აღარ იყოს-მეთქი. ეს არის ჩვეულებერი, ასაკობრივი ინდიფერენციზმი. მაგრამ როცა ქვეყნის ხელმძღვანელი ხარ, ასეთი რამ დაუშვებელია. არ შეიძლება, მხოლოდ იმაზე იზრუნო, რომ არაფერი არ შეიცვალოს, ოლონდ შენ მშვიდად იყო და სავარცხელში იჯდე; ქვეყანას კი წინსვლა განხეთარების პოტენცია აქვს. რასაკვირველია, შესაძლოა, მე ბევრი რამ არ მესმოდეს ახალგაზრდების, მაგრამ ეს ჩემი ნაკლია და არა ახალგაზრდებისა. ახალგაზრდები წინსვლისკენ ისწრაფვიან და ეს ბუნებრივია.

- ახლა თავმდაბლობის გამო ისეთ რამებს იბრძობენ, რაც არ გახასიათებთ.

- შედარებისთვის ვამბობ. საკუთარ თავსაც ვატყობ, რომ ის აღარა მაქვს, რაც ადრე მქონდა.

- ახლა რამე რიხიანად ვთქვათ, რომ ამ ხალხს იცოდეს: სანამ ჩვენ ქვეყნად ვიქნებით, და დიდხანს ვიქნებით, ის ადამიანები, ვისთვისაც მნიშვნელოვანია, რაზეც ვლაპარაკობთ, დაბრუნებულ მხნობას აღარ დაკარგავს. ამ ქაობსაც იმის იმედი ნუ ექნება, რომ ტკბილად შეინარჩუნებს მიტყაბულ პრივილეგიას. ხალხს კანონიერ ფულეება წართმეული აქვს და იზრუნებს, ისხალხოს თავისი უფლებებისა და თავისუფლების მოთხოვნა.

- მე ღრმად მწამს, რომ ასე დიდხანს არ ვაგრძელებდა. ცხოვრებას თავისი ლაგოვა აქვს, თავისი განვითარების ნორმალური გზა. კი პატონო, შეიძლება შეფერხებ, ხან დიქტატორი ვარჩნდეს, ხან ვიღაცამ თავისი ფეოდალური ამბიციები ვერ მოითოო ქოი XXI საუკუნეში და შეიქვიდგობობითა მოინდომოს. მაგალითად, ვერქმენებთ, რამდენადაც ვიცი, ხელმძღვანელად სულთანნი თუ ფაშა ჰყავთ და ახლა შვილს უნდა გადაცეს ქვეყნის მეთაურობა. შო, აღმოჩნდება, მაგრამ დიდხანს მაინც არ გასტანს ეს ამბავი. ხალხი გონს მოვა და ცხოვრება ნორმალური ქალაქობრივად ჩადგება. სხვა დროა, აღარც სტალინის დროა და აღარც ჰიტლერის. ის დრო აღარ დაბრუნდება. თანამდებობისთვის შეუფერხებული ადამიანების დოლი დასრულდენ თანაინათი ინტელექტისა და კულტურის შესაფერის ადგილს. თუ ასე არ მოხდა, საერთოდ აღარ ღირს ცხოვრება ამ ქვეყანაზე.

- რა თქმა უნდა, ასე მოხდება. მაგისთვის ვარსებულია. მაგისთვისაა გამიზნული ჩვენი მეცადინეობა და საქმიანობა, რომ ეს ვარდაფულეობად იქცეს. ახლა ილიას ერთი სტრიქონი გამახსენდა: "ამ სოციალურ ლიბერალიზმში რაოდენი სიყვარულია". ჩვენს ხელისუფლებას შეუძლია, პირითი თქვას არქიტექტურულ განმარტებებს: "ამ სიყვარულში რაოდენი სიძულელია". არ იციან, რომ ხალხი ხელისუფლებას თავის მსახურად ირჩევს.

- რასაკვირველია. ჩვენთან ასე დამკვიდრდა, რომ ვინც თანამდებობას იკვლევდა ხელში, იმას ყველა თავისი მსახური ეგონა და ავალდებულებდა კიდევ მსახურობას. ფაქტობრივად, განდევნილი იყო საზოგადოებისგან. მაგრამ ეს დროც წავიდა და ვეღარ განმეორდება.

ქალაქური პროზა

რომანის დასასრული. დასაწყისი ის.
"ქობავი" **NN9-10, 2002,**
„24 საათი“ **N0, 13, 27, 41, 55, 97,**
125, 146

თქვენ ვერ კიდევ არ იცით, მისტერ ზალაბსკი. მთავარი **story** არ იცით, მთელს ამ ამბავში რატომ მოეხვედი<...>
<...> - დღეს აღარაფერი მოიმოქმედო. ჩადი, დანეჯი და ბევრი თამბაქო მოწიე. მე აი, აქ დავეჯდები და ჩემს ედიტას გავესაუბრები. უქველად მოიფიქრებთ რამეს. ჩიზიკში რუსული ეკლუსიაა. იქ ხომ არ გაივლიდი და ხომ არ მოინანიებდი მთელს ამ ამბავს? თუმცა, ედიტას ამაზე გაეცინებოდა. ჩვენ ხომ კათოლიკეები ვართ, რომის პაპი, მოგახსენება, პოლონელია. საკვირველია, როგორ იცანი ის გოგო. <...>

ს არ ნახვიდე ამ ქალაქიდან ჯორჯ მაკვარლიკ, არ ნახვიდე, სამგზის ლორდ მერო... რამდენი ხანია, ლონდონს მერი არ ჰყოლია და აი, ავერ ახლა აირჩიეს. ესე, ეს მაკვარლიკი კი მაგარი მოვიგონე. ავენიუთი მიუყვები დაბლა, ილინგ ბროდვეიზე ჩავალ, თურქებთან თამბაქოს და ქალაქს ვიყიდი და გამოვეყვები ფეხით სენტ სევიერზის ეკლესიაშიდე. იქ, მეორე მხარეს რაღაცას შევჭამ და მერე მეტროთი, აღმოსავლეთისკენ. შაბათია. ჩემი უბანი აქ არ არის. ჩემი უბანი იქითაა. გადავჯდები და იქო ვარ. ავირბენ იმ კიბეს. არც ავირბენ. აი, ტელეფონი. ეს ტელეფონი ხომ მაინც შემრჩა. პენდი, ასე ვთქვათ. ბიჭებს მოეძებნი. ერთერთს მაინც. დავრეკავ, როგორც ვიცით ხოლმე, ისე. "სადა ხარ?" "შენ თეთონს სადა ხარ?" "არა, ახლა სადა ხარ?" "იესო, ვაითლას წინ ვდგავარ და პენკას ველოდები". "მაიკა, აბა რომელი ხარ?" "ეე... მე ვარ, პენკას პენდი მაქ, პროსტო". აი, ჩვენ. აი, რა მივგარს. ეს მარტო ჩვენ პასპორტში წერია. "შენ სადა ხარ?" "აი, ხუთ ნუთში მანდა ვარ. ვაგონში ვარ, მეტროში".

დაგას. თვალეები ცაში. შენ ისე დრმა ხარ ლონდონის ცაო. ლურჯი მაიკა და მწვანე თილეთი. აი, ვის უყვარს ლონდონის ამინდი ოცდასამდე კემბრონი
- რა გინდა, რას მიყურებ?
- არაფერი.
- ბიჭო, თუ ხართ ამ ქალაქში, ისე ჩაიკვით, ამ ქალაქში რო ავცილია დეკემბერში.
- არა, მზე კია...
- სად დაიკარგე? გააფრინე?
- რაზე, გადავვიდი.
- ერთი ჯამბულა რო იჩითებოდა აქ...
- ხო, - აი, სად უნდა ცქვიტო ყურები.
- ხო, ის უნახია ბერძენს და იმას უთქვამს შენზე, ანისო... ვილაც უბიცა ყავდა სახლშიო.
- მოდი ერთად გავიციონოთ.
- რატო გადახვედი, ტო... ამოყედი იმ დღეს და შენი სახლის წინ წერია, **Toilet**.
- იაფია, იქითი. რაზე, მოტეხილშია. პენკა სად არი?
- პენკა მოვა, აქ. პორტუგალიელებში შევიდით. ფული გაქ?
- ქოუქს დაგაღვივინებ.
- ე, ე... მონევე?
- სახლში თუ გამატან, ძილის წინ მოგევე.
- ვა, რა მურტალი ხარ. მისმინე...
ქრისმასებზე არ ჩაივიცავთ რამე?
- ქოუქ, ენდ დაბლ ესფერესო, ფლიზ.
- ე, მეც მინდა ყავა, ტო.
- შენ რო კოლა-კოლა გიყვარს, **Fორ** მი თუ, მალო, დახლ ექსპრესო, **Fორ** მი თუუ...
- შენა...
- ჰა, დავანი, დარდები, სულ დარდები, გოთვერნობები, ჩათლახობები, დავაი. მოყევი ახლა, როგორ და რამე პოლიცია, ის სერქლი ტყუილა არ იტყვია.
- შენა... მაიკა. თბილისიდან და-მირეკეს.
- მერე?
- ერთ გოგოს ვეძებ. ვერ იპოვებს

ძველ ნომრებზე. ახალი არ იცანი.
- ვინ გოგა?
- არ ვიცნობ. ბავშვია და დაეკარგათ. ნომერი ქონდათ...
- რა ქვია, რა გვარია?
- ნინი... - ვითომ ვიხსენებდი, ისე შევყოვნდი - მაჭვარიანი? ხო... მაჭვარიანი.
- არ ვიცი, - თავი გაიქნია - არ ვიცი... ნაღდათ.
- არ იცი ვეგეთი გოგო?
- სწავლობს?
- აგე, ორმოცი წლისანი ლამით და რა მსჯელობაში ვართ.
- არ ვიცი... სწავლობს, ალბათ. აბა, ოცი წლისას რა ენდომება?
- არ ვიცი... გინდა, გავიკითხავ?
- ალბათ, მინდა, მარა, ისეთ პონტში... რაღაცა, ოჯახის პონტია, უნდა ვუთხრა, რო სახლში დარეკოს, როგორ იცანი ის გოგო. <...>

კაკ მორჩილკაძე

- ქრისთმასია. როგორ ვერ მოვიგებ. სუ ვიგებ.
- სულ, კი.
- "მანჩესტერ სიტ" ხო გაგივია?
- არა.
- ხო. აი, "მანჩესტერ სიტ", "მანჩესტერ იუნაიტედი" კი არ არი. და-დებ ნაგებზე, ნააგებს. დადებ მოგე-ბაზე, მოიგებს. ჩემი საყვარელი გუნდია. ახლა "იფსვიჩი". ეკ მიყვარს ყველაფერზე უფრო. ნელს შემეყვარდა. დადებ ნაგებზე, ნააგებს. დადებ ნაგებზე, ნააგებს. ახლა...
- კარგი, ხო. რამდენს მოიგებ?
- დავთვალათ. მივიდეთ და დავთვალათ...
ნაღდია. ისევე, როგორც ის, რომ რა დროსაც არ აიხედავ, ილინგის თავზე ორი თეთმფრინავი მაინცაა გამოკიდებული. მართლა მოიგებს.

რა ნორმალური გოგოა. მიცნობს, აბა რას იზამს. დაფუქციე ოჯახი. როგორ მეძებს, ალბათ. მარტო ეგ კი არა, მაგის უკან ლულებს რო აპირალებენ.
- აზრზე ხარ? ჩემით მოვედი. არ დააფასებს? ჩემით მოვედი. დამთავრდა, აღარ არი მისტერ დასი. ბაბუამისიც აღარ არი, ალბათ, კაი კაცი, კაი კაცი. ყველანი კარგები არიან. მოჩვენებები მომადგნენ, როგორც იმ ბიძიას, იქ რომ ცხოვრობდა. რა ქვია იმ... ნამყოფი ვარ. სულები, სულები და აი, მოვედი. ქრისმასმა კი ჩაიარა უკვე. ქეროლებიც იმდერეს. მაგრათ. დღეს ხომ ბედობაა. აბა, აი, ჩემი არყის ბოთლი მოდის შენკენ შე საწყალო. მე დავსეცე ამ მათხოვრულ მაღაზიაში. მე. რა პატარა ბოთლია არა?
- სანამ ამომხედავ, მანამდე უნდა

მარტილობაი ვორჯისა მაკვარლიკისა.
მარტილობა კი არა, მეტანია. მეტანია არ ქვია? ანეც ვასილი ხოა ჩი-ზიკში. ფაზა ვასილიი<...>
<...> - მე არ ვახსოვარ, ნინი?
- არ მახსოვხართ...
- მე... შენ და ბაბუა რომ აქ ჩამოხვედით...
- მე არანაირი ფიროსმანები არა მაქს. არც მინახავს საერთოდ. ისე ვიცი, მაღალი იყო და თერებოდა.
- ფიროსმანი...
- ხო. არ მაქს. საიდან უნდა მქონდეს?
- ფიროსმანები...
- ფიროსმანი რა შუაშია? მე...
- აბა, რა გინდათ?
- მე... საქმე მაქს. სულ სხვა საქმეა... ისეთი...

ენახოთ, იქ იდგება. ხმა არ ისმის, მაგრამ მაინც უკრავს. მე მგონია, რო რალაც მაგის მსგავსი გამომდის, მაგრამ ეს ყველაფერი, ეს ოხრობა, რაც არის, ეს ასიათასი ტონა შითი... კარგი, ნუ იცინი, შენთვის უნდა მომეყოლა. შენ არც გჭირდება ეს ამბავი, თურმე არ გჭირდება, მე კიდევ ქვიზების ამოსავლებში რო დაგიწავლი. შენ არც გჭირდება ეს ამბავი, არც გინდა ეს ამბავი, შენნაირ გოგოს უნდა უთხრა. ეს კიდევ... ეს სხვა ისტორიაა. ეს რო მოგიყვე, სულ სიცილით მოკვდები. გაგვყრიან ბოლოს ამ ყაფიდან. ეს კიდევ... ჩათვალე, რო ბუნარში ვილადა ჩამოძვრა, არც მაინცდამაინც თეთრი წვერით და აი, ეს დაგიტოვა. აი, ეგრე ჩათვალე...
- ეს რა არის? ვაუ...
- ეს? აი, რაც მოგიყევი, და არ მოგიყევი, ყველაფერი აი, ეგ არი.
- ძვირფასია?
- ბრილიანტია?
- ძვირფასია?
- არ ვიცი. იქ შუაშია რომ აღარ ღირს, ხვდები ალბათ.
- ვაუ.
- არავის აჩვენო... ეგ ძალიან, ძალიან დიდია.
- საიდან?
- ქაშპირიდან.
- საიდან?
- შენია.
- მე ვერ გამოგართმევთ...
- შენია. სანდო მეგობრები გყავს. აი, აქ რომ იცანი ყველაფერი.
- რა ვიცი...
- ეგ ძალიან ძვირია, ნინი. ბოფრენდი გყავს?
- ა-არა.
- ძალიან კარგი.
- და რატო მამღვეთ? მე ხო არ...
თქვენ...
- იცი რამდენ ხანს მოდიოდა შენკენ? მერე მოგიყვები. თუ დამირეკავ, რა თქმა უნდა... დღეს ბედობაა, ხო იცი. იცი, რა არი ბედობა?
- კი, იცი. როგორ არა.
- ახლა მე ავდგები და გავალ. შენ ივდები...
- რატომ?
- მე ხო უნდა გავქრე.
- ა, ხო, წელან რო მითხარით.
- აი, აბა... აბა კარგათ. დამირეკე, თუ ძალიან მოგინდება.
- მაღლობთ...
- მოდი, გაკოცო, გაიზარდე დიდი გოგო.
- უუუ...
კი გოგოა. ანგელოზივით. <...>
<...> ტელეფონი აზუსუნდა ვიბემი:
- გამარჯობათ, შანკარი ვარ.
- ო, მისტერ შანკარ. როგორა ხართ?
- არცთუ ცუდად... იმდლ ევანდევ მომინდა შეგახსენოთ. ჩვენ ისტში ვმუშაობთ. ყოფილი საბჭოთა კავშირინან იქ ბევრი კლიენტი გყავს. სულ მეტი და მეტია. რას იტყვით ამბავზე? ზოგჯერ გეჭირდება თქვენი სისათნა კაცი.
- მისტერ შანკარ, მადლობელი ვარ. მაგრამ მივემზავრები და ალბათ ძალიან დიდხანს არ ვიქნები ლონდონში.
- მართლა? ალბათ უკეთეს ადგილას მიდიხართ.
- კი. ინვერნესში.
- ინვერნესი... ეს მოტლანდიაა, ხომ?
- დაბს.
- ცოტა უცნაური კია. პენსიაზე ხომ არ გადხიხართ? ინვერნესში უკეთიქნებით, ვიდრე ლონდონში?
- აუცილებლად. ალბათ იცით, ინვერნესი ერთადერთი ქალაქია დედამქნაზე, სადაც კიბე მეტია, ვიდრე ქიზა. მგონი, ასეთ ადგილას უფრო იოლია დამღევა. სხვაგვარად გგონიათ, მისტერ შანკარ?
- არა, არა. რას ბრძანებთ. გმადლობთ... ისე, მაინც შეგებინებთ ერთი თვის შემდეგ.
- არ მინდა დრო დაკარგოთ, სერ...
- დრო. გააჩნია დროს. <...>
Fin

ძირს სიინდის რესპუბლიკა!

მაგრამ იმ საქმის რა ვქნათ?
- ნამო, ჩვენთან იყავი. გიპოვი იმ გოგოს. გინდა ახლავე დავრეკო? <...>
<...> თორმეტი იქნებოდა. ალბათ თორმეტი, რომ ამოუზხვიე და ჩვენს აბპერსტს მივადექი. აგე, ჩაუბნელე ბია მისტერ ზალაბსკის. აბა, მე ხომ არ დამელოდებოდა. ლუდის სმას ისა აქეს ცუდი, რომ მეტროში სულ საპირფარეოზე ფიქრობ. აბა, სადარბაზოს კარი გავაღე და ჩემი ბინის კარში გაკვეთებული თეთრი კონვერტი დავინახე. ჰოო. რა თქმა უნდა. ასეა. ვერ დამელოდა.
"მგონია, რომ პატარა გოგო უნდა მოძებნი.
- ფსტიად ასე ეწერა. გასარჯობა შენი. აბა, მე რას ვაკეთებ მთელი დღეა?
ისე, მისის ზალაბსკი რომ არ ყოფილიყო, რა ემეხებოდა მისტერ ზალაბსკს? <...>
<...> ფუ, მე კორნერშოფების (სიტყვასიტყვით, კუთხის მაღაზიები. ლინდონში მტად გავრცელებული, შედარებით იაფი სავაჭროები, რომლებიც სულ აზიელების და არაბების ხელშია.) კაცი ვარ. ჰაი, ნასირ. ჰაი, აბამდ. ჰაი. აქ კი სუპერმარკეტი თუმცა, ლატაკი სუპერმარკეტები მიყვარს და მომწონს. ილინგ ბროდევიზე ერთი მაღაზიაა, რომელსაც 99 ქვია. ყველაფერი 99 პენსი ღირს. ბევრგან არი ეგ ქსელი. ჰოდა, როცა თბილისი მომენატრება ხოლმე, შევდივარ და დავბოდილობ რიგებს შორის. შუსტად ისეთი სათამაშოებია, წერეთლის ბაზრობაზე რომ დავტოვე ათი წლის წინათ. შუსტად ის ჭურჭელი და შუსტად ის სარეცხი ფხვნილები. ჯავრისებს, ბლოკნოტებს და ფანქრებს აღარ ვახსენებ. აქ კი სუპერმარკეტი. თან რიგები. რიგები შენ ოქსფორდ სტრიტზე უნდა ნახო. საშობაოდ ვერგაყიდული საღამოს კაბები გაიფდა. ყველაფერი გაიფდა, ძმაო. ვისკიე კი. ბეილის ლიკორი გაიფდა, ეგ სამოთხის გვირგვინის გალობა ეგა. მაგრამ სულ რამდენიმე დღით. ამ უბედურ ისტ ლანდონში რა გაიფდა ისეთი, რო ერთმანეთზე გადადიან? დილაა და რა ეტანეთ?

ვთქვა.
- ვაა, რა ამბავია ამ ბედობა დღეს? ჰიიი!...
- ვან ნაინთი ნაინ... - უკვე ნათქვამი ჰქონდა და ჰა, ამომხედა. არაფერი. ორფუნტიანი დაფუდე წინ და გავუყვირე.
- This las lot...
- Thank. Thank you indeed... - და ჩემს უკან მდგომის კომბოსტოებს გადავხედა.
- ჰიიი!... ჰიიი!... ჰიიი!...
ვდავავარ აქეთ და ვუყურებ. არყის ბოთლი ჯიბეში.
ხო არ შემეშალა?
რა სისულელია. როგორ შემეშვლებოდა. ვდგავარ და ვუყურებ. აი, თვლები, თვალბერი, როგორც... აი, ტავინი დამბინდული. იქით ტაი მოლარეა, აქეთ შავი. ეს კიდე ის არი. ის არი. რა მოგივიდა სკრუჯ?
აი, მგონი მოიცალა?
რამდენ ხანს მოფოფავს ეს ბეზია? You, bldy...
აი, ჰა, შენი ტილიანი ზეთი. ესეც შენი ტილიანი ყველი. ესეც თვენი, ოხერი დედის...
ნახე, მგონი გამოხედვა უნდა.
უნდა, აბა რა.
იცი ყველაფერი. ყველაფერი იცის. დასი იმან გააგორა, ესენი მე გამაგორებენ. ღირსაც ვიქნები. ბიჭებმა როგორ არ იცანი ეგ ამბავი, თორე... მოიცა. აი. აი.
- ნინი... ნინი...
- ნინი... ისე იქით იყურება.
- ნინი... - გულზე ვიჭერ თითს - ნინი... მე... შენ გეკლოდები... მიყურებს.
ვინ არიან ეს საზოზლარი ქალები საზოზლარი ურიკებით და ბოსტნეულით?
- ნინი...
ნახე, როგორ გავთამამდი? თავს აქნევს.
არ მოდის პირგავორებზე. წერტილი დამისევს. დიდი ხნის წინათ.
- ნინი...
ორ თითს ნეკს ჰაერში და თით-თითს რაღაცას მუზუნება.
ეს ორი თითი რა ჯანდაბაა? ვიქტორია? ვიქტორია!
მოვიგეთო, დედა გიტირეთო. წაგებულდი ვარ, მაგრამ ხომ იცი, მთლად მათხოვარიც არა ვარ. მაინც დაგიტოვებს. ორი. ორზე ვამთავრებო. ორზე ვამთავრებო. ეგ კი მანშინა. რაღაცაც მოაყოლა, თქვა, მაგრამ ვერ გავიგე. ორ საათამდე, აი, ამხელა ბრილიანტი ჯიბეში, ამ შუაგულ ტყეში. ტყეა, მა რა არი. რა ქვია ამ უზანს?
აი, აქ ვიდგები. რომელია? საათი მაინც მქონდეს.

რა საშინელი ქურჩაა. ბედმა გამიღმა, რომ ისტში არ მიცხოვრია. თუმცა... ბენგალია. ბენგალია კი არა, ფიროსმანი. ფიროსმანი. ვაიძე, მაინც უნდა არ უხსენო. ხო.
- ნინი, გინდა, შევიდეთ, სადმე დავსხვდეთ? ძალიან სერიოზული საქმე მაქვს. ეს ეგება შენს წარსულს, ჩემს წარსულს, ბაბუას, ყველას, ვინც აქ არი, ან სხვაგან არი...
- აქ სად უნდა დავჯდეთ?
- ნამო, შამინ, სადმე წავედეთ...
სალაპარაკო მაქვს...
აი, როგორ შემომხედა. აი, ჭალარაც მაქვს საფეთქლებთან. შვილად მერგება, თბილისურად რომ შემერთო ცოლი.
- ჩემთან სულ ვილაცები მოდიან და რაღაცებს მთხოვენ. ვილაც ბიჭები მოდიან. ვეეთი ბედი მაქვს.
- მე სათხოვნელად არ მოვსულვარ... საქმე მაქვს. არ ვახსოვარ?
- არა.
- ერთი თვის წინ, ბეთსოვტრზე არ შევხვდით? თქვენ რომ ჩამოხვედით, ვახსოვს ინდოელი რომ იყო, საბუთებს რომ აგროვებდა.
- არა. არ მახსოვს...
- ჰოდა უნდა მოგიყევი... ბაბუა...
- ბაბუა გარდაიცვალა ორი წლის წინათ...
- და შენ ისე ნამოხვედი არა?
- სად ნამოხვედი? ჩვენ აქ ვიყავით. თავშესაფარი მოითხოვა ბაბუამ. მერე სადაღც დავდიოდით. ბაბუა ექსტრემში... იქ არის საფლავი. მითხრა არ ჩამოხვიდე ხოლმეო. თუ ძალიან მოგინდება, მარტო მაშინ ჩამოდიო...
- ექსტრემში...
- ჰო. აქ რომ ჩამოვედით, მერე გაირკვა, რომ ბაბუას მამა აქ კარდაიცვალა... აი, ადრე რომ იყვნენ ემიგრანტები. ბაბუას მამა იყო და მერე ექსტრემში ცხოვრობდა. იქ დამარხეს. ბაბუამ იპოვნა და... მე ბრიტანეთის მოქალაქე ვარ. ბაბუას მამა იყო ბრიტანეთის მოქალაქე. იქ მარხია, ექსტრემში. ბაბუაც ოც ნაბიჯში. ბაბუას ეგრე უნდადა. თურმე მაკიტო ნამოხვედით... ნანახი კი არ ყავდა...
დაუსტყინე, მაკ გარღიე.
დაუსტყინე.
- სადმე დავეჯდეთ, რა ნინი. ძალიან მაინტერესებს ეგ ამბები<...>
<...> ... ოქსფორდ სტრიტზე, უკვე მარტო არჩისკენ, რომელი მაღაზია ისა? ხო, რომელიც არი. ერთერთი ის დიდია, ოლონდ არა ის, აი, ძველი ალყაფი რომ აქვს. ფუ, რა მჭირს? რაც არი. მაგ მაღაზიის წინ ერთ ბებერი რუმინელი დაგას და ვიოლინოზე უკრავს. მაღაზიაშიც ხო ჩართულია მუსიკა და ამის ვიოლინოს ხმა არ ისმის. საერთოდ არ ისმის, ნინი. აი, ახლა რომ გავიდეთ და

მაგრამ იმ საქმის რა ვქნათ?
- ნამო, ჩვენთან იყავი. გიპოვი იმ გოგოს. გინდა ახლავე დავრეკო? <...>
<...> თორმეტი იქნებოდა. ალბათ თორმეტი, რომ ამოუზხვიე და ჩვენს აბპერსტს მივადექი. აგე, ჩაუბნელე ბია მისტერ ზალაბსკის. აბა, მე ხომ არ დამელოდებოდა. ლუდის სმას ისა აქეს ცუდი, რომ მეტროში სულ საპირფარეოზე ფიქრობ. აბა, სადარბაზოს კარი გავაღე და ჩემი ბინის კარში გაკვეთებული თეთრი კონვერტი დავინახე. ჰოო. რა თქმა უნდა. ასეა. ვერ დამელოდა.
"მგონია, რომ პატარა გოგო უნდა მოძებნი.
- ფსტიად ასე ეწერა. გასარჯობა შენი. აბა, მე რას ვაკეთებ მთელი დღეა?
ისე, მისის ზალაბსკი რომ არ ყოფილიყო, რა ემეხებოდა მისტერ ზალაბსკს? <...>
<...> ფუ, მე კორნერშოფების (სიტყვასიტყვით, კუთხის მაღაზიები. ლინდონში მტად გავრცელებული, შედარებით იაფი სავაჭროები, რომლებიც სულ აზიელების და არაბების ხელშია.) კაცი ვარ. ჰაი, ნასირ. ჰაი, აბამდ. ჰაი. აქ კი სუპერმარკეტი თუმცა, ლატაკი სუპერმარკეტები მიყვარს და მომწონს. ილინგ ბროდევიზე ერთი მაღაზიაა, რომელსაც 99 ქვია. ყველაფერი 99 პენსი ღირს. ბევრგან არი ეგ ქსელი. ჰოდა, როცა თბილისი მომენატრება ხოლმე, შევდივარ და დავბოდილობ რიგებს შორის. შუსტად ისეთი სათამაშოებია, წერეთლის ბაზრობაზე რომ დავტოვე ათი წლის წინათ. შუსტად ის ჭურჭელი და შუსტად ის სარეცხი ფხვნილები. ჯავრისებს, ბლოკნოტებს და ფანქრებს აღარ ვახსენებ. აქ კი სუპერმარკეტი. თან რიგები. რიგები შენ ოქსფორდ სტრიტზე უნდა ნახო. საშობაოდ ვერგაყიდული საღამოს კაბები გაიფდა. ყველაფერი გაიფდა, ძმაო. ვისკიე კი. ბეილის ლიკორი გაიფდა, ეგ სამოთხის გვირგვინის გალობა ეგა. მაგრამ სულ რამდენიმე დღით. ამ უბედურ ისტ ლანდონში რა გაიფდა ისეთი, რო ერთმანეთზე გადადიან? დილაა და რა ეტანეთ?

ფრაგმენტები უცნობი კაცის სიზმრიდან

ბაბა ნახსოვნილი

I შეხვედრა. ქალი. ღამე. სიგარა. სიტყვები. ისე. სირუმი გამო. ფაფარა. ნაძვი. ნაში. გიტარა. ქალი უკრავს და კედელს საღამო.

სუნთქვა. ნიაჟი, სურვილი სივრცის. აღარ ეძებენ ხელები კედლებს, სურვილი ღამის და შიში ცისკრის, რომელიც მხოლოდ დატოვებს შედეგს.

ქალი. მუსიკა რატომღაც წყდება. ფერება. დაღლა. ცოტა სასმელიც და ამოუხსნელ იბნევა გზებზე შეხვედრა. ქრება ქალის სახელი.

II სიფერმკრთალე, შეიცვალენ პლანეტები გამეტებით, ახელდებენ სინამდვილეს როგორც უხეშ სიმარტივეს და ოცნებით საზრდობას, ჰქვია მაინც მარტოობა, მარტოობა, მარტოობა.

III ბარათი, ხელზე საათი, დრო მიდის ალბათ ტაბათი, ის მიდის უცნობ ქალთან. ლალატი. ქუჩა. ცა დაუხატავთ ლურჯად. უსაქმობით ისე.

ხალხი. ნაბიჯები. მარში. მათხივარი ბავშვი. ხურდა. ქრისტე.

IV ნარინჯისფერი ველი, ინვიმა, წვიმას ელოდა ცხოვრება მთელი, ქალს უხერხულად მოხვია ხელი და მერე წასვლა აღარ იმძიმა.

იგი ეძებდა ცაში სართულებს, იგი ეძებდა დასაწყისს, ბოლოს, და ერთი ღამე გაიგო მხოლოდ, რომ სინამდვილეს არ გაართულებს.

მსუბუქი იყო მიწის სიმძიმე. ის უყურებდა დაფერილ ღრუბლებს. თურმე რაღაცა დამთავრდა უკვე ინვიმა, მაგრამ ისევ ინვიმებს.

და მისი ქალის თითები სველი, სამყაროს კარებს ოდესმე გახსნის, და საიდუმლოს ასეთი ახსნით, აღარ იქნება სიკვდილი ძნელი.

V მირაჟი, დედამინა ყირაზე, შემთხვევით არარსებულს ვემთხვევით, როცა ცხადის უაზრობას ვუმიზნებთ. როცა ნამდვილ სცენად ვაქცევთ კულისებს, როცა მოსაწყენი ხდება სიფხიზლე, როცა თანაზმა ვართ სიკვდილზე, მაშინ ვხდებით სასაცილოდ მარტივნი, მაგრამ ალბათ ამ დროსა ვართ ნამდვილნი.

VI ღმერთო ჩემო, როგორ უნდა ძილი, რომ სამყაროს არ დასწამოს ცილი, როგორ უნდა დაიწყება ვენების და სურნელი გადამხმარი ბუბების. როგორ უნდა, რომ მიაგნოს სარკეს, რადგან მხოლოდ საკუთარ თავს ჰგავდეს. სიფერმკრთალე ფერებს თუკი კენკას, შეიყვარებს ვინმეს, თუგინდ კენტარს. ოღონდ კენტარს ჰქონდეს ქალის თავი, ოღონდ ჩანდეს ალისფერი მთვარე. თუნდაც შორი, თუნდაც ძლიერ მკრთალი, ოღონდ ბნელში დაამჩნიოს კვალი, რომ ზმანება გადაიქცეს ცხადად, როგორ უნდა დაინახოს კარგად, სიფერმკრთალის ერთადერთი ფერი - არაფერი, მაგრამ ყველაფერი.

VII მხადლი მხედარი, საით ნეტავი, მიიღების, როცა მხოლოდ ცა მოსწანს. მინა კი გაქრა და უდროობის დროება დადგა. და სასაცილო შეიქმნა დაღლა, ახლა. მას გული სტკივა, ცხენს კი ჩლიქები, არც ერთს არ სჯერა თავდავიწყების და ბედისწერა თავადვე შექმნეს გადააბრალებს სიმხდალე ღმერთებს, ბევრი ინვალებს. რწმენით სიმთვრალე არ გაიკარეს, თითქოს მოსდევდნენ, ჰყრიდნენ ოცნებებს, სტოვებდნენ გზაში,

ილტვოდნენ ასე უდროო დროში, თითქოს ამ ღტოლვით, იხილდნენ ბოდიშს.

VIII მაინც დაბრუნდა, დრო რომ გახუნდა, ჭერი, კედელზე ძვირფასი ფოტო, მიხვდა არასდროს არ იყო ცოდო.

ფანჯრიდან ისევ ნაცნობი ხედი, ნიგნების თარი. მუსიკა ნელი. ცხოვრება ძველი რომ შეიყვაროს

არ სთქვას: არასდროს მქონია ბედი. სახალის ისევ არ ემონება სურათის მტვერი და მოგონება.

რაფაზე ჯდება. იხსენებს. მოსწევს. ის მარტოობის დატეხვს მოწმეს, მაგრამ არავინ არ არის მტეტი. არ სთქვა არასდროს მქონია ბედი.

IX სადგური. პორტი. ის კი არ მოდის, სულ სხვა ადგილი უნდა ნამდვილი. ანდა მგზავრობა, დაარქვა რასაც ახალგაზრდობა, შესთხოვდა ახსნას მინასაც, ცასაც.

სადგური. პორტი. მოიცდის ცოტას მოლოდინს ლოკავს, მოდის? არ მოდის? უბრალო ხდება ლოდინი როცა კითხვების კრება, სირუმი, ლოცვა, იწყება, წყდება.

სადგური. პორტი. ის იყო ლოთი, ან სულაც ლორდი, ან მანანწალა. ან საკუთარ თავს არ დააცალა ცხოვრება, ძილი, სივრცე გახსნილი, ასე ნამდვილი.

X მიუსაფრები. ზღვაში აფრები არ დაიდევენ სურვილს თუ ნადილს, ქალები, როგორც ღამის ზღაპრები, იცვლიან ნიღაბს, იცვლიან ადგილს.

ქაოსი. ღელვა. დინება ჩქარი. ალბათ ავობებს, ავობებს ასე, ვიდრე მარადი იდგეს ზამთარი. მარტოობით და სითეთრით სავსე.

სადაც ხვედებიან ფერები ფერებს, ერწყმინ. სცვლიან. ჰქმნიან ცვლილებას. მერე და მერე, მერე და მერე დარჩება მხოლოდ თავდავიწყება.

... შენ და შემოდგომის მთვარე, ღამის სამის ნახევარი, ისევ ხეტიალი გარეთ, უძილობა ასე არის.

მერე ბინა, მერე ნივნი, შორს კი მთები, ისევ მთები, გახსენება რაღაც წმინდის, რითაც ცოცხლობ, რითაც თბები.

შენ და შემოდგომის მთვარე, რიურაუს უცდის ფანჯრის მინა, ალბათ ისევ გაგაღ გარეთ, უშენობა მომწყენია.

ბახუნებული აზიზა

"დაბუბებული წყალი"

სოლომონ დოდაშვილი

მარიკა წალაძე

1801 წელს საქართველოში მეფობა გაუქმდა. საქართველო რუსეთის გუბერნიად გადაიქცა. ეს ფაქტი ალბათ არ მოხდებოდა, რომ არა ის საზოგადოებრივი აზრიც, რომელიც საქართველოში მოწინავე საზოგადოებაში არსებობდა. ალექსანდრე ჭავჭავაძე ამის მიზეზს შემდეგნაირად ხსნის: "ალა-მაჰმად ხანის უკანასკნელმა შემოსევამ და ტფილისის აოხრებამ 1795 წელს გადასწყვიტა საქართველოს ბედი. საქართველომ თავილი თვისიმი მიაპყრო ერთმორწმუნე რუსეთს, რომელშიც იგი წინათაც ჰპოვებდა დასაყრდენს". რას ელოდა იგი რუსეთისგან? ალ. ჭავჭავაძემ ეს ლექსში "კავკასია" შემდეგნაირად ახსნა:

"განისხნა გზა და ეშვათ ივერთ სასოებამ, რომე მუნის შემოვიდეს მათ შორის განათლებამ."

განათლება, სიმშვიდე, ნორმა-ლურად ცხოვრების პირობები - აი რას ელოდა ინდროინდელი საზოგადოება. ასეთია პატარა ქვეყნის ბედი, როცა გარშემო ისეთი მეზობლები გაყავს, როგორც საქართველოს ჰყავდა. მუდმივი ომის მიშს, მან დიდი ქვეყნის დახმარებით მოპოვებული სიმშვიდე არჩია. თუმცა კი არ არჩია, აარჩევინეს.

რა მიიღო საქართველომ რეალურად?

ერთი რუსი მოხელის სიტყვებით საქართველოში რუსეთთან შეერთებამდე არსებული ატმოსფერო ასეთი იყო: "ადგილის განურჩევლად მე-

3. შინაური წარმოდგენები ერმოლოვთან.
4. ფიგლართა გამოსვლები თბილისის კლუბში.
5. მუსიკალური საღამოები ა.ს. გრიბოედოვთან.
6. მუსიკალური შეკრებანი პრასკოვია ახვედოვთან.
7. ბალი თბილისში ა.ს. გრიბოედოვის ქორნილის გამო.
8. პირველი საჯარო კონცერტი (ქველმოქმედებითი, ღარიბების დასახმარებლად).
9. ნადიმი ორთაჭალის ბაღში პუშკინის პატივსაცემად. თითქოს, ერთი შეხედვით, ყველაფერი როგზუა. იმართება ქველმოქმედებითი საღამო; შესანიშნავი პოეტის პატივსაცემად იმართება ნადიმი და ა.შ. მაგრამ რუსეთის მხრიდან ყველაფერი ეს კეთდება ქართული საქმის გადასაჯინებლად და განცხრობისათვის მისაცემად. მაგალითისათვის გრიბოედოვის ქორნილის აღწერაც კი კმარა, რომელიც "ტიფლისისკი ვედომოსტი"-ში (1828 წლის №11 იყო გადმოცემული):
გრიბოედოვმა ნინო ჭავჭავაძეზე 1828 წლის 22 აგვისტოს დაინერა ჯვარი სიონის ეკლესიაში, შემდეგ კი ქალაქის გუბერნატორმა ნ.მ. სიპიაგინმა თავის სახლში გამართა დიდი ბალი: "სიპიაგინის ბინა ბრწყინვალედ განათებული და მორთული იყო, მინებიანი აივანი, საიდანაც სტუმრები შემოდიოდნენ, ამ შემთხვევისათვის საგანგებოდ შემკული მწვანითა და ყვავილებით.

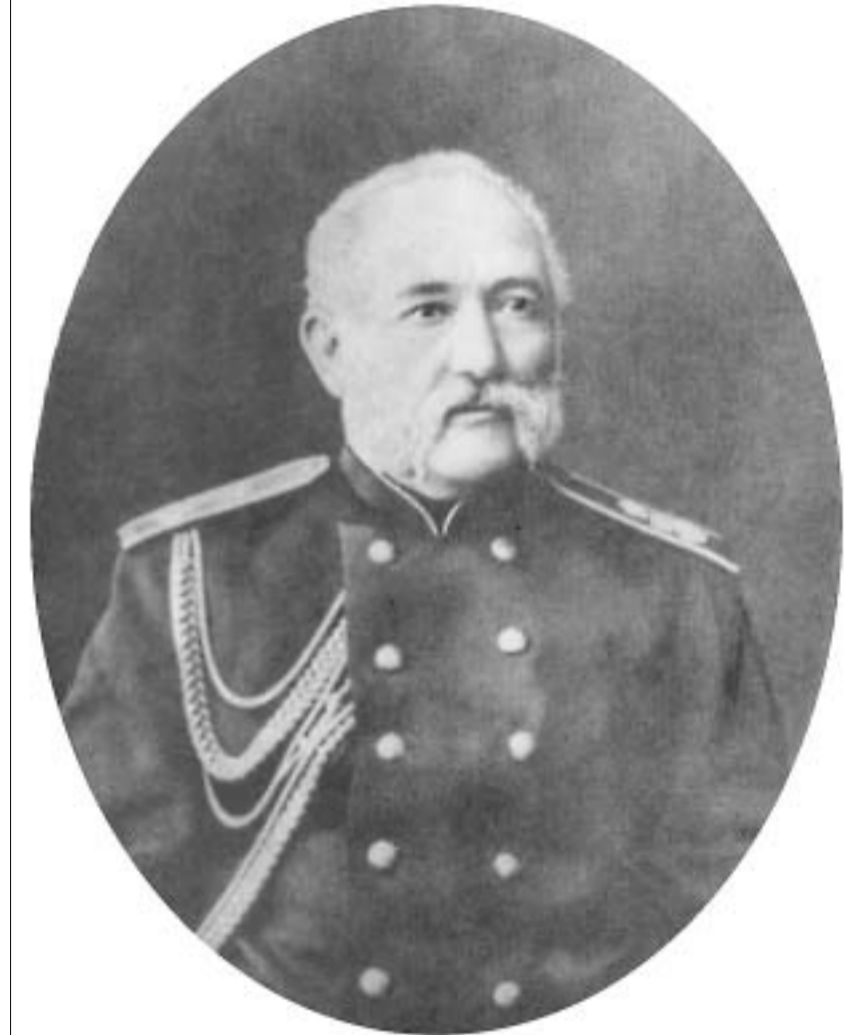
ბუკთა ხმა აუწყებდა სტუმართა მოსვლას. მამაკაცებს თავაზიანად ხედებოდნენ სპეციალურად გამოყოფილი მოხელეები, ხოლო ქალებს ღებულობდა თვით მასპინძელი.

როდესაც სტუმრები მთლიანად შეგროვდნენ, ბალი დაიწყო ბრწყინვალე ფეთქერკით, რომელიც ანთებდნენ, თუმცა კი რუსეთი ძალზე ალექსანდრეს სახელობის მოედანზე (ახლანდელი თავისუფლების მოედანი), რომელიც გაშენებული იყო თბილისის სამოქალაქო გუბერნატორ ნ.მ. სიპიაგინის მიერ.
ფეთქერკის შემდეგ დაიწყო ცეკვები: ერთმანეთს ცვლიდა: პოლონეზი, ვალსი, კადრილი. ბოლოს ყველაფერი მიწყნარდა და დამსრენთა ყურადღება მიიპყრო კვარტეტმა, რომელსაც ასრულებდნენ ვირტუოზები, ისეთი მაღალი შესრულებით, რომლითაც დატკებოდა ყველაზე უფრო მაკარი მცოდნე და მომთხონი მუსიკისა.

კვარტეტის შესრულების შემდეგ კვლავ გაჩაღდა ცეკვები, სადაც უნატოვსი ქართველი ასულები ნაციონალურ ტანსაცმელში გრძობის ამშველელი მელიდის ქვეშ ასრულებდნენ ქართულ ცეკვას. ღამზამანთა, ნარნარმა და მსუბუქმა რონინმა ქართული ცეკვის შესრულებისას მაყურებელს დააიწყეს სწრაფი მანურკა და კატლიონი. დიდებული ნადიმი დილის სამ საათამდე გაგრძელდა." როგორც ვხედავთ, თავიდან წმინდა ევროპული განცხრობმა, შემდეგ კი იბადება ქართული სულის გა-

მოხატულება, რომელიც თვით რუს მოხელეებსაც კი მოსწონთ - ასე მაგალითად, ბალს ესწრებოდა გრიბოედოვის პირადი მდივანი, რომელმაც მამისადმი გაგზავნილ წერილში პირდაპირ მიუთითა: "მე განსაკუთრებით მომწონდა ქართული ცეკვა." ასე რომ, ქართველები ევროპულის ცოდნასთან ერთად ქართულსაც არ ივიწყებენ. ასეთი იყო უპირველეს ყოვლისა, ალექსანდრე ჭავჭავაძის ოჯახი. ამის დასტურია დარია ხარლამოვას მიწერილი ბარათი ერთერთი მასკარადის შესახებ: "მასსოვს ერთი მასკარადიც. ამ მასკარადზე ნინო ჭავჭავაძე მოვიდა ძველ ქართულ კაბაში გამოწყობილი. კაბა მისი ბუბის, მარიამ ივანეს ასულს შემორჩენოდა. ეს ძველი ქართული კაბა ახალ ყაიდის სამოსელზე ბევრად უფრო ლამაზი იყო და ნინოსაც ისე უხდებოდა, რომ თვალის იმასზე უკეთეს ვერას ნახავდა. არ მასსოვს იყო თუ არა ამ საღამოზე გრიბოედოვი." მართალია ეს იყო მასკარადი, მაგრამ ნაციონალურ ფორმაში მისვლა უკვე ქართულზე, ეროვნულზე განსაცხადი გახლდათ და ეს არ იყო ერთეული შემთხვევა: გრიგოლ ორბელიანი ამჯერად უკვე ალექსანდრე ჭავჭავაძის მეორე ქალიშვილზე - ეკატერინეზე წერდა: "ყოველთვის ახალ სია-მოვნებით ვივინებ დღეს მას, როდესაც ეკატერინე ქუდმჩაკცილი ლეკურს თამაშობდა და იმღეროდა "ბროლის ფიცარი აფიცარი, გულს დაეკეთონ."

ასე რომ, ერის საუკეთესო შვილები ისევ ატარებენ ნაციონალურ მუხტს, თუმცა ამას ფრთხილად გამოხატავდნენ, მაგრამ მაინც გამოხატავდნენ. გრიგოლ ორბელიანი თავის სახლში, რომელიც არცთუ ისე კეთილმოწყობილი იყო, კვირაში ერთხელ თუ ორჯერ აწყობდა ქართული მუსიკის საღამოს: "ვა კინაზი?" - უპასუხია XX საუკუნის დასაწყისში უხუცეს აშუალო პოეტ ოსებ გრიმაშვილისათვის - "ვე-ნაცვალებ ჩვენ იმას! კვირაში ერთხელ თუ ორჯელ კინაზს ბრძანებით მივიღიდით მის სახლში, განსაკუთრებით საიათნოვას ლექსების სამღეროდ, - ჰაა! კინაზი გამოგვეკვებებოდა და გვეტყუოდა თავისუფრი მჭახე ხმით: "ოხ, მოხვედით ჩემო შვილებო!" ჩვენ ვუმღეროდით საიათნოვას საჭიჭიჭო ლექსებს და ოხრად დაგვასაჩუქრებდა! ხოლო ბედნიერ დღეებში (აღდგომასა თუ ახალ წელიწადს) ტანსაცმელს შეაკვირებოდა თავის დერცის და სახსოვრად გვიფექვაშებდა. ეს ის გრიგოლ ორბელიანია, რომელიც რუსეთის სამხედრო სამსახურში იყო გენერალი, რომელმაც შამილი დაამარცხა და მანამდე კი 1832 წლის აჯანყებასთანავე ჰქონდა კავშირი. ადამიანი, რომლისთვისაც ნატურალური სიმდიდრე არაფერს ვიძინებოდა, რასაკვირველია გეოკოდინებათ, სად და რა ალგაბა არის გრიგოლ ორბელიანის სახლი. პოეტის არ უნდოდა სიძველეში შესული სახლის განახლება. სახლის შესავალი ეკლესიის პირდაპირ იყო. კარებზე არც რიგიანი ზარი, არც მოსამსახურე, შე-

გრიგოლ ორბელიანი

დით, პალტო გაიხადეთ, ჩამოკიდეთ კედელზე და შეაღეთ ზალის კარები. არავინ არ არის. ვეგებრეგა ზალა, სკამებით გარშემოშკრივებული, რომელიც არც სავარძელი, არც ტახტი. თუ კარების ხმამ გაავრია ვისმე მოსამსახურეს თქვენი შემოსვლა, ზომ კარგი, თუ არა და გასწიეთ პირდაპირ და შეაღეთ ის დიდი კარები, რომელიც გზაზე დაგიხვედბათ. ამ კარებს შეჰყავხართ თქვენ პოეტის კაბინეტში.

მარჯვენა კედელზე მიკეთებული თაროები საესვა ნიგნებით, რომელთ ტყავის ყდაზე იკითხება წარსულის მომავლის ცხოვრებისათვის, თორემ თვალები, ნიგნის შემკვერელთა ვინაობა; მაგდები მარჯვნივ და მარცხენივ, თვითონ სამუშაო მაგიდა, ფანჯრები და ბუხრის თავი საესვა არეულად დაყრილი ქაღალდებით, გაზეთებით, ნიგნებით, სურათებით.

ბედი ანუხებდა. სწორედ ასეთი ხალხი შემოიკრიბა გარშემო პეტერბურგიდან ახლად დაბრუნებულმა სოლომონ დოდაშვილმა თავის ლიტერატურულ საღამოზე და ალექსანდრე ჩიქოვანს, ვახტანგ ორბელიანს, გრიგოლ ორბელიანს, გიორგი ერისკარგი, თუ არა და გასწიეთ პირდაპირ და შეაღეთ ის დიდი კარები, რომელიც გზაზე დაგიხვედბათ. ამ კარებს შეჰყავხართ თქვენ პოეტის კაბინეტში.

თუმცა დრო იცვლება და იცვლება ვითარებები, მაგრამ არ იცვლება სწრაფვა უკეთესობისკენ. სოლომონ დოდაშვილის სალიტერატურო ნორის შექმნაც და წრის მოღვაწეობაც ამის დასტურია, რადგან მან თითქოს საზოგადოდ მიძინებულ ეროვნულ სულს გამოსაფხიზლებლად გადამწყვეტი დარტყმა მიაყენა - ყველაფერი კი უმტკიცენულოდ, სალონური ცხოვრებით, ლიტერატურული საღამოების გამართვით დაიწყო და სერიოზულ განაცხადში გადაიზარდა. თუმცა ამაზე სხვა დროს.

პერსონაჟი რომანსაში

სიცოცხლის ბოლოს, ვაჟკაცი ქართველი პოეტი კოლაუ ნადირაძე ჰენდელს იხსენებს, როგორც ბავშვობაში ქუთაისის კათოლიკური ტაძრიდან წამოყოლილ ძვირფას შთაბეჭდილებას: "ქუთაისში დედაჩემს კათოლიკურ ტაძარში დავყავდი. დღესაც მახსოვს, მე იქ ჰენდელს ვუსმენდი..."
 ეს ფოტო ქუთაისში, XIX საუკუნის მიწურულსაა გადაღებული და მასზე აღბეჭდილი პერსონაჟებიდან, რომელიც რალაციტ გრიფი-

ტის კინოს მოგვაგონებენ, მხოლოდ ერთია იდენტიფიცირებული.
 მამაკაცი, რომელიც დგას და იდაყვებით კონსოლს დაყრდნობია - ფრანც ბეთანელია. სწორედ იგი უკრავდა ქუთაისის კათოლიკურ ეკლესიაში ზაქარია ფალიაშვილის ძმასთან - ივანესთან ერთად ჰენდელს... ბახს...
 ფოტოზე აღბეჭდილი სიმშვიდე რევოლუციის ღვარცოფით მალე დაიმსხვრევა.

ფრანც ბეთანელის ვაჟს, რომელიც ამ დროს ჯერ სულ ყმანვილია, სხვადასხვა კონტინენტზე მოუწევს ბრძოლა და ხეტიალი, ხოლო სამუდამო განსასვენებელს ოჯახური ლეგენდის მიხედვით სადღაც... სამხრეთ ამერიკაში ჰპოვებს.
 ქუთაისის ქართული კათოლიკური ტაძრის მესა... ჰენდელი... დარჩა, იქნება უკანასკნელი, ქართველი მადლიერი მსმენელის პოეტ კოლაუ ნადირაძის მოგონებაში.

ერთი სახლის ისტორია

სამოთხეები - კომუნალური ბინა

მეც კომუნალკაში ვავიზარდე, ვორონცოვზე, იტალიურ ეზოში, მეორე, "ნამდვილ" სართულზე. სამზარეულოს და საპირფარეოს რამდენიმე ოვჯახი ვიყოფდით, სააბაზანო საერთოდ არ არსებობდა, მაგ საქმისთვის სამზარეულოს ვიყენებდით - ჩავეკვავდით კარს და ყველას სწორედ მაშინ უნდებოდა ჩაი და სარეცხის ამოწურვა, ვიღაცა ბანაობას როცა ცდილობდა ხოლმე...

ანა კორძაია-სამადაგვილი

ცხადია, კომუნალური ბინები მხოლოდ თბილისში არ არსებობს, მაგრამ თბილისურ კომუნალკას სულ სხვა ხიბლი აქვს, თუნდაც მულტიკულტურულობის (და არა ინტერნაციონალიზმის) გამო. რას არ ნახავ, რას არ გაიგონებ! რა დროის გლობალიზაციაა, ძვირფასებო, როცა ამქვეყნად ჯერაც არსებობს თბილისური კომუნალკები!

სანამ იქ ვცხოვრობდი, შესანიშნავი ქურთული ვიცოდი, ცოტა სომხურიც მეყურებოდა: გურგენ პეტროვიჩი შემიყვანდა ხოლმე თავის დიდა და რატომღაც სულ ბნელ ოთახში, სადაც იეზიდების ჭრელი ქორნის ხმა და "აიშა" არ ისმოდა და ყველაფერი, ჭალიდან ჩაის კოვზამდე, ულამაზესი, და, როგორც ახლა ვხვდები, უძვირფასესი იყო - მოხუცი რევოლუციამდე პირველი გილდიის ვაჭარი და სასტუმროების მფლობელი ბრძანდებოდა; ჰოდა, შემეყვანდა იმ უცნაურ ოთახში, დამისხამდა უმაგრეს ჩაის - მაგარს და ქაფქაფას! წყალწყალას და ტკბილს, მისი თქმით, მხოლოდ მდაბიოები სვამდნენ, - და მიხსნიდა: "პაც" არის პური, "ჯურ" - წყალი. ჩემი შესაბრალისი სომხურით რამის თქმას რომ დავაპირებდი ხოლმე, უმაღ მანყვეტინებდა: თურმე ასეთ სომხურსაც მხოლოდ მდაბიოები ლაპარაკობენ, ასეთ სომხურს ქუჩის სუნი ჰქონია. მეც, შემთხვევით მდაბიო რომ არ ვგონებოდი, გამწარებთი ვხერხედი შავ ჩაის და ჩუმად ვისმენდი, თუ როგორი ბრილიანტები ვარგა და როგორი - არა. სამაგიეროდ, ახლა კომპეტენტური სახით ვიმეორებ ხოლმე პაპა გურგენას სიტყვებს, იქნებ ვინმე მაინც გაბრწყინდეს და ეგონოს, რომ სულ ბრილიანტებთან მაქვს საქმე.

გურგენ პეტროვიჩის გარდა მრავალი საინტერესო მეზობელი გვყავდა. ერთ-ერთი განსაკუთრებით ტკბილ მოგონებად მყავს ჩარჩენი-

ლი: უმსუქესი და უავესი არსება, რომელიც "პოლის ჯოხით" ანგრევდა ხოლმე მერცხლის ბუდეებს (ამაოდ - მაინც მოფრინავდნენ), ფრთხილად და ისკინტლებიანო. თავად კი დიდი წარმატებით რეცხავდა ხოლმე ერთადერთ ნიჟარაში ყვითელ ლამის ქოთანს, და იყო სამზარეულოში დიდი ვაი-უშველელები და ნივილ-კივილი, ქართულად, სომხურად, რუსულად, ხანდახან გერმანულად, როცა ქვედა სართულზე მცხოვრებ საბრალო გერმანელს მეზობლებთან ჩაის დაღვევა და აღზრდის პრობლემებზე საუბარი მოუნდებოდა ხოლმე.

ამ ნიჟარას ერთი უჩვეულო თვისება ჰქონდა: შიგ სულ რაღაცა იჭედებოდა, ხან ბლის კურკები და ხან ჩაი, წყალი გადმოდიოდა და ქვემოთ მცხოვრები, თავზე ჩულქჩამოცმული ძია ვინმეს მოსაკლავად მოჰქროდა ხოლმე ჩვენს სართულზე, ძია არც

ისე იყო დათაფლული, თავის შვილიშვილს სულ შემზარავ ხმაზე უძახდა ხოლმე, მოდი, ცემით უნდა მოგკლაო... ერთხელაც, ღამით, როცა ყველამ დაიძინა და ერთ-ერთმა მეზობელმა ფოტოების გამჟღავნება და დაბეჭდვა გადაწყვიტა, ზემოხსენებულ ნიჟარაში ფოტოსურათი ჩაივარდა, რომელიც, ცხადია, დასველდა და წყლის გასასვლელ ნახერცებს მიეკრო. ონკანი ლამის სიჩუმეში ხვევლებას განაგრძობდა, კაცი ნითელ შუქზე ბედნიერად აგრძელებდა თავის საქმეს, სანამ არ აღმოაჩინა, რომ ყველაფერი დამთავრდა, სამზარეულოში ტბორი დადგა და მოვიდა მეზობელი! მაგრამ კომუნალკაში ცხოვრება დიდებული სკოლაა: კაცმა სველი ფეხსაცმლით დერეფანი მეზობლის კარამდე გაიარა, მერე ფეხზე გაიხადა და წინდებისამარა შეიძურნა თავის ოთახში. ამოვარდნილი მეზობელი სველ კვალს გაყვა

და რაც იქ დატრიალდა, მეც კი მახსოვს, მტერს და ავს...

საერთოდ, უწყვეტი სკანდალები რომ არ შეიმჩნიო, რომლებშიც რაც ნაკლებად მონაწილეობ, მით უფრო მეტად ცოფდები (ამიტომ ისევე ყაყანი ჯობს), და არაა რომ ჩააგდოთ აღმაცერი მზერები და ხმაბალა ჩურჩული "ზოგ-ზოგიერთების" ზნეობრივ სახესთან დაკავშირებით, კომუნალკაში ცხოვრების ფასი არაფერია.

სახლი, რომლის შესახებაც ახლა ვსაუბრობ, შესანიშნავი სახლია. დღეს ქალაქის ცენტრში დგას, თუმცა თავის დროზე ალბათ ერთობ უზადრუკ ადგილას იდგა - მე პირადად სულ არ გამიხარდებოდა სასაფლაოსთან ცხოვრება. ახლა ის სასაფლაო არ არსებობს. თუ არსებობდა, არც ვიცოდით, ეს კედლის მეზობელმა გვიამბო, რომელსაც ამ სახლში იმხანადაც უცხოვრია, საერთოდ,

როგორც ჩანს, მათუსალას კბილა იყო - ხელის მონერა შეეძლო და "მამაო ჩვენო" იცოდა, ლათინურად, ოღონდ არ ახსოვდა, რომ ლათინურად იცოდა, მოკლედ, დიდ გაუგებრობას ჰქონდა ადგილი. ეს კეთილი ქალი ოდესღაც ციხეში მჯდარა. თვითონ კი ამბობდა, ტროცკისტული ამაზი იყო, მაგრამ ბოროტი ენები, ანუ მეზობლები, იმტკიცებოდნენ, მეორე ქმრის მკვლელობაზე იჯდაო, დათვრა ის უბედური კაცი, ფანჯარაში გადადგა, - იმ ფანჯრიდან ახლა კატებს უყრიდა გამოხურულ ძვლებს, - სტაცა ამან ფეხებში ხელი და გადააგდო. მანამდე პირველი ქმარი მოკლაო, ბალიშით დაახროო და ახლა მოადგენ ცოდვებიო. ეს უკანასკნელი სიტყვები - ცოდვები შესახებ - დამაფიქრებლად ყლერდა, იმიტომ რომ სათნო მოხუცი ღამ-ღამობით, თვეში ერთხელ მაინც, თავის თორმეტკვადრატულიანის

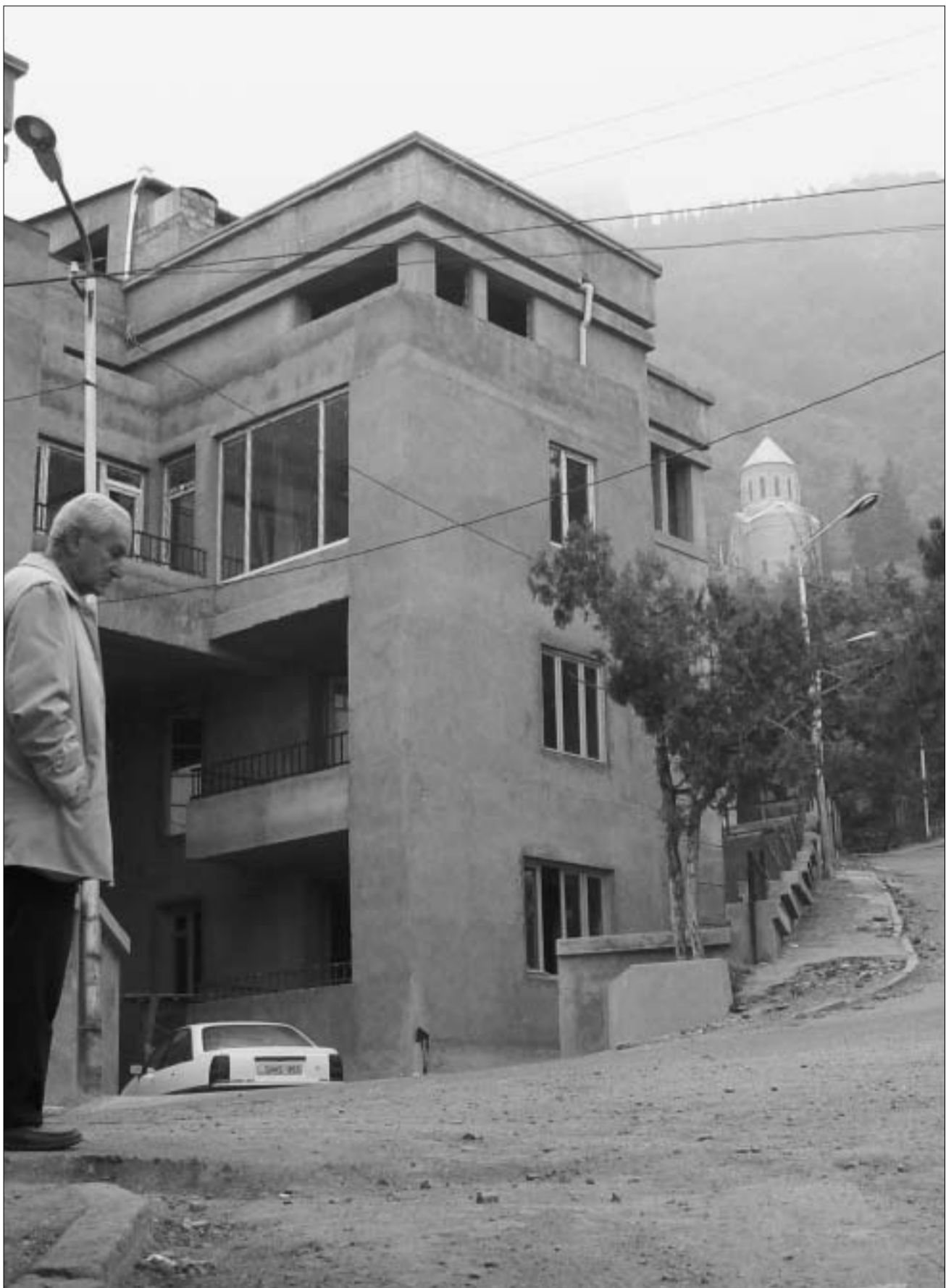
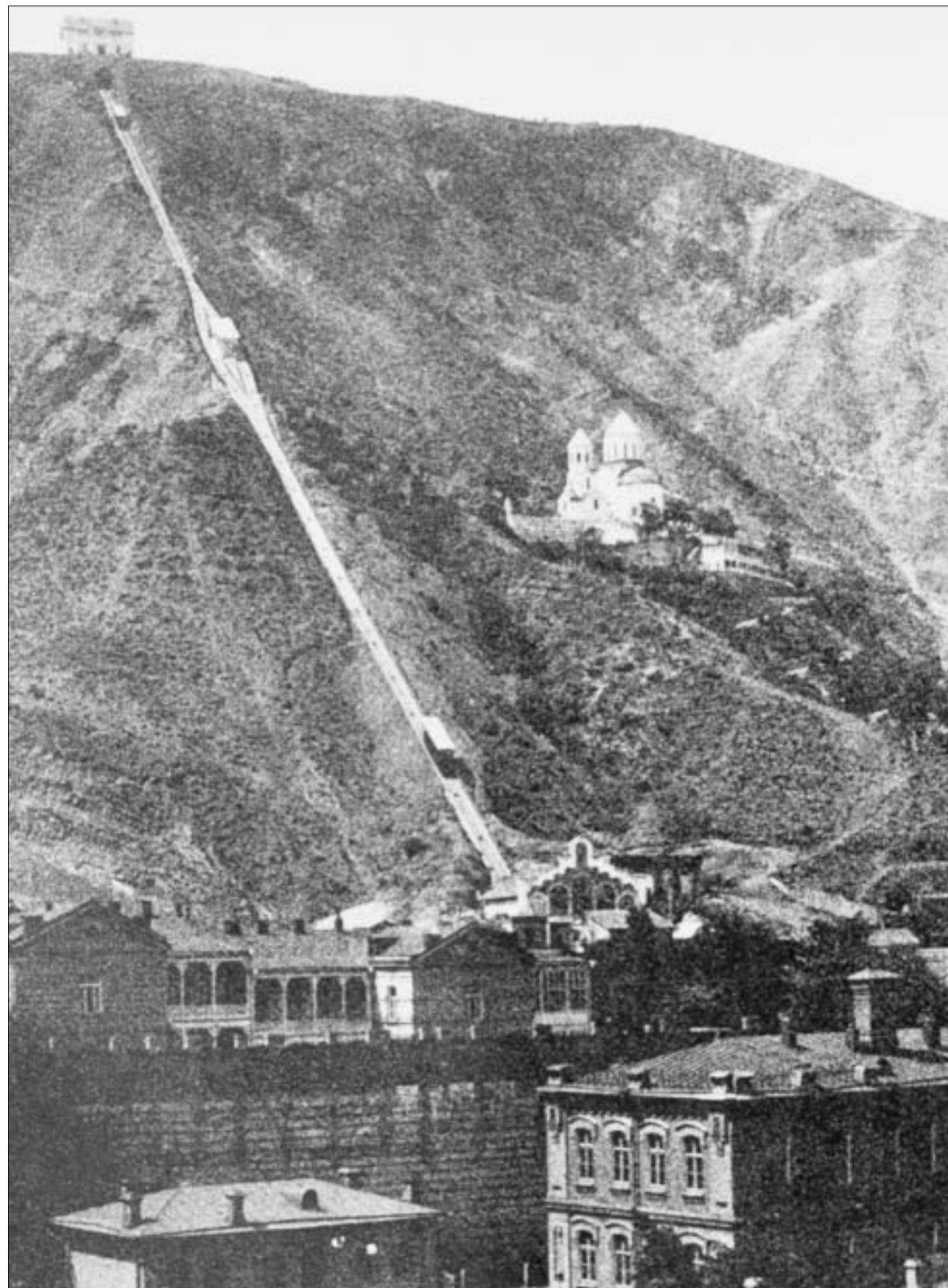
კედლებს აწყობდა და ჩემთვის გასაგებ რომელიღაც ებრაულ ენაზე გაპყვიროდა ხოლმე, გამიშვიო. მის ძახილს ბანს აძლევდა ცოლის მოყვანის სურვილის ჩასაკლავად დამანყარებლებით გამოშტერებული მოსპანიელო ძაღლის ყმუილი და ჩემი მეგობრის ტირილი, ვაი, დედა, გადავირვიო. სამაგიეროდ, ასეთი ღამის შემდეგ ყველას ეზარებოდა ხოლმე ადგომა და დილით მეზობლის უზომო ქოშების ფლატუნი, "ხათო, ჩაი გაცივდა" და მსგავსები აღარ გველიძებდა, ტკბილად გვეძინა.

მერე მოხუცი გარდაიცვალა და დიდი განწევ-გამონევის შემდეგ მისი ოთახი დეიდა სიმამ შეიერთა. მას, როგორც ჩანს, ეზარებოდა საერთო სამზარეულოში საქმლის კეთება, ამიტომ იმ დღეს, როცა ვაჟი და რძალი უნდა სწვეოდნენ, ნავთქურას ოთახში ანთებდა ხოლმე და იდგა შემოსასვლელში სასწაული სუნი; პირველად ვიფიქრეთ, რომ კატას ხარშავდა, მაგრამ თურმე არა, უბრალოდ ტოლის, ნავთქურას და დერეფანში კასრით დადგმული კომბოსტოს წნილის სურნელები ერთმანეთს დიდად არ უხდებოდა. ასეთ დროს ოთახში გახევის ვნავადი ხოლმე და ყველაფერი ისევე კარგად იყო.

ამ გახევის წვამ დამიღუპა მეგობარი. თან ქერა იყო, რუსნარევი, თან ცისფერთვალა, თან ჩხუბის ემინოდა და ამიტომ ჩუმად დაიძურნებოდა ხოლმე. გარდა ამისა, ეწოდა; ერთხელ ღმერთი გაუნყრა და ღამით საცვლისამარა გავარდა საპირფარეოში. ყველაფერი დამთავრდა: გააღვანდა, რომ ჯადო-მაღია და, რასაკვირველია, უყოფაქცევო. რაც სინამდვილეში სჭირდა - რომ მეზობლის ტაფიდან ჩუმ-ჩუმად კატლებს იპარავდა და ბაბკენას წნილიანი კასრიც ნახევრამდე ჰქონდა დაყვანილი, არავის შეუმჩნევია, ხალხი ბეცია... ცხადია, ამ საწყალს ხმას არ სცემდნენ, სანამ ერთხელაც, ზამთარში, ვაზი, წყალი და შუქი ერთად არ განყდა და საწყალმა გოგომ მეზობლები არ დააკვლიანა, ქუჩის მეორე მხარეს, სკვერთან, მშვენიერი საზოგადოებრივი საპირფარეოაო და ჩაის მე აგიდულუბთ, თუჯის ქვაბიც მაქვს და დეკორატიული ლერწამიც...

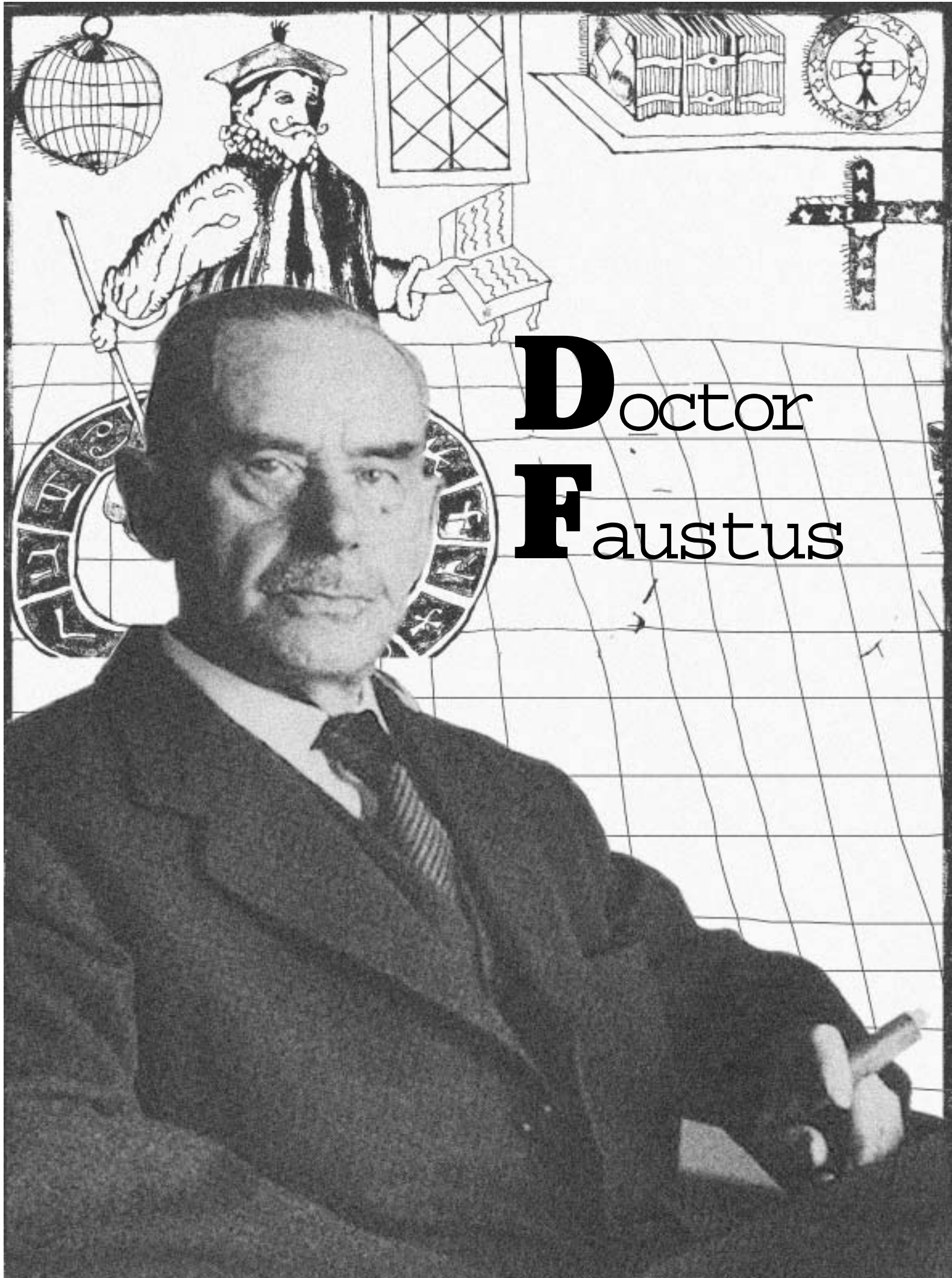
იმ დღეებში მივხედი პირველად, რას ნიშნავს კომუნა, რა სიყვარულია ერთობა, რა კარგია, როცა მდიდარი და ღარიბი არ არსებობს... ისე, ნეტავ სულ მდიდრები ყოფილყვნენ, საძაველი იყო ეს მდაბიური, წყალწყალა და ტკბილი ჩაი...

S O S I

კიდევ ერთი რომანი
თომას მანის "ქართულ თაროზე"

საყვირი და ტაში

ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობა 2002

ოქტომბრის დასაწყისში "24 საათის" დანართის, "წიგნების" გამოსვლა სწორედ ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობის დღეებს დაემთხვა, და ჩვენ ვეცადეთ, მკითხველისთვის ამ ზეიმის ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენების შესახებ მოგვეთხრო. 13 ოქტომბერს კი 2002 წლის ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობა დასრულდა და ჩვენ კვლავ მას ვუბრუნდებით. თუმცა გერმანული პრესა ერთსულოვნად ამტკიცებს, წლევეანდელ ბაზრობას ამ კარად დეკადანსის ნიშნები ეტყობოდა, გამომცემლები და დამთვალეებლები მაინც ძალიან კმაყოფილები დარჩნენ - ფრანკფურტი მაინც ფრანკფურტია...

ანა კორძია-სამადაშვილი

ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობის დასრულებას სტუმრებს, ტრადიციულად, ორი რამ ამცნობს: ჯერ საყვირის ხმა ისმის, შემდეგ კი უზარმაზარ დარბაზებში დარჩენილი ხალხი, რომელიც, ძირითადად, ბოლო დღეს უფასოდ დარიგებული წიგნების მოპოვებითაა დაკავებული, ტაშს უკრავს. სიმბოლურად ეს ორი ქმედება შესანიშნავად ეთავსება ერთმანეთს: წლევეანდელი ბაზრობის დამთავრება მომავალი ბაზრობის დასაწყისის ნიშანია.

გერმანელმა ჟურნალისტებმა 2002 წლის ბაზრობის დასაწყისით საყვირს "ეკონომიკური თვალსაზრისით ყმუილი" უწოდეს - მაინც წაკბინეს ევროს: "კრიზისი, რომელშიც წიგნის ბაზარი აღმოჩნდა, ეკონომიკური კრიზისითაა განპირობებული... თუმცა სტატისტიკური მონაცემები თითქოს პოზიტიური იყო, წიგნის კრიზისი აშკარად დაწყებულია, და ამის მიზეზი არამარტო საერთო ეკონომიკური მდგომარეობაა, არამედ საზოგადოებრივი განწყობაც - მაგალითად, 11 სექტემბრის მოვლენების შედეგად მიღებული მოკიც," განაცხადა "შპიგელმა".

სად წიგნი და სად 11 სექტემბერი... მაგრამ, როგორც ჩანს, უბრალოდ ვერაფერი გამოიგია, "შპიგელის" ავტორიტეტი ხომ ნამდვილად არაა ხელნამოსაკრავი.

ფრანკფურტის წლევეანდელ წიგნის ბაზრობაზე ამერიკელი და ევროპელი ლიტერატორები ერთად გლოვობენ 11 სექტემბერს დაღუპულებს. დიდი დრო გავიდა, მაგრამ ეს განწყობა მაინც ყველა დარბაზში მძაფრად იგრძნობა, "ნერს" "შპიგელი" ბაზრობის დასრულების შემდეგ გამოქვეყნებულ ანგარიშში (ციტირებული ქვეთავის სახელწოდებაა "ახალგაზრდა და მუნჯი?" - თურმე ახალგაზრდა ავტორებს პოლიტიკური თემები ნაკლებად აღელვებთ). სტატია ძირითადად ამერიკულ-ევროპული ერთობის ფრიად საორჭოფო საკითხებს ეძღვნება: რამდენად ევროპულია გერმანული გზა, რამდენად დასავლურია ამერიკული? რა აქვთ მათ საერთო? ამ საკითხებზე დაფიქრებას სთავაზობენ გერმანელი ინტელექტუალები ახალგაზრდა მოაზროვნეებს.

11 სექტემბრის თემა გერმანიაში საერთოდ დიდ პრობლემად იქცა. დღეს ის დაახლოებით ისეთივე სიმძაფრისაა, როგორც გონებამორჩეულებსა და ებრაელებთან დაკავშირებით "ეროვნული ცოდვის" განცდა. ეს უკანასკნელი კი უკვე კომიკურ ხასიათს იღებს. თავად განსაჯეთ:

12 ოქტომბერს, ბაზრობაზე,

დარბაზში "დიმენზიონ", გაიმართა საუბარი მარსელ რაიხ-რანიციკისთან, სწორედ იმ ლიტერატურულ კრიტიკოსთან, რომლის "დაჩაგვრის" გამოც მშვიდობის პრემიის ლაურეატი მარტინ ვალზერი ანტისემიტად და ერის შემარცხველად იქნა წოდებული. საუბრის თემა იყო "კანონი - გერმანული ლიტერატურა. რომანები", ანუ "რა უნდა ვიკითხოთ".

თავად "კანონი" შემდეგში მდგომარეობს: სექტემბერში, მას შემდეგ, რაც მარტინ ვალზერის "კრიტიკოსის სიკვდილთან" დაკავშირებული სკანდალი ოდნავ მიწყნარდა, რაიხ-რანიციკი კი ერთიანად პოპულარული გახდა, წიგნის მალაზიებში გაჩნდა "ყველაზე მნიშვნელოვანი გერმანული რომანების" ოცტომეული, გამოცემული მარსელ რაიხ-რანიციკის მიერ. ეს სიამოვნება სულ რაღაც 149,90 ევრო ღირს.

ფრანკფურტში შეკრებილი საზოგადოება ავტორს შემდეგი კითხვებით მიმართავდა: რა კრიტერიუმებით შეარჩიეთ ეს რომანები? რამდენად მისაღებია სადღეისოდ ასეთი ნორმატიული ნუსხის არსებობა? რაიხ-რანიციკი ერთობ მჭერმეტყველია და, ცხადია, მსმენელთა ნაწილის თავის სიმართლეში დარწმუნება შეძლო. ნაწილი კი კვლავ იმ აზრისა დარჩა, რომ გოეთესა და კაფკას გარდა სხვა, არანაკლებ ფასეული ლიტერატურაც არსებობს. მაგალითად, ლიტერატი.

არამარტო გამომცემლები, არამედ "ჩვეულებრივი მოკვადეებიც" აღფრთოვანებით მიყვებოდნენ მსოფლიო წიგნის ბაზარზე ნაკლებად ცნობილი ლიტერატორების შესახებ - ნელს ლიტვა ბაზრობის სტუმარი ქვეყანა იყო და ამიტომ მეტ-ნაკლებად სრულად შეძლო თავისი კულტურის და თანამედროვე ლიტერატურის წარდგენა. ჩემი "ინფორმატორები" კანდიერად ირწმუნებიან, რომ რაიხ-რანიციკის მიერ შემთავაზებული წიგნების გარდა ამ ნაწარმოებების ნაკითხვაც ღირს.

ლიტერატორების შესახებ უმჯობესია თავად იმსჯელოთ. თუმცა, ქართველები თარგმანების სიმრავლეს ვერ დავიკვივებით, ზედაპირული გაცნობისათვის ჟურნალ "არილის" ორი წლის წინანდელ ნომერს შემოგთავაზებდით, სადაც წლევეანდელი ფრანკფურტის ბაზრობის სტუმრების ნაწარმოებებიცაა გამოქვეყნებული. ხოლო რაც ლიტვაში წიგნის საქმის განვითარებას შეეხება, თავად იმსჯელოთ:

პანანინა ლიტვაში, რომლის სახელმწიფო ენაც ლიტურია (ანუ მომხმარებელი მხოლოდ ლიტველი შეიძლება იყოს), წიგნები არნახული რაოდენობით იყიდება. ბესტსელერების ტირა-

მშვიდობის პრემიის წლევეანდელი ლაურეატი ჩინუა აჩეზე.

ფრანკფურტის ბაზრობას 1988 წლის პარიზის მოვლენების ერთ-ერთი მოთავე, ლეგენდარული დანიელ კონ-ბენდიციც სტუმრობდა.

ჟი 12-დან 20 ათასამდე აღწევს. ლიტვაში არსებობს 200-მდე "რეალური" გამომცემლობა (შედარებისთვის: საქართველოში - არაუმეტეს ათისა). მოკლედ, ლიტველებმა ფრანკფურტში დიდი შთაბეჭდილება მოახდინეს. პირად საუბარში ამის შესახებ ქართველმა გამომცემელმა, ბაკურ სულაკაურმა მიაბაზო.

ბაკურის აზრს წლევეანდელი ბაზრობის შესახებ საგნებით ვენდობს: 1996 წლიდან, მას შემდეგ, რაც ფრანკფურტში სოროსის ფონდის დახმარებით პირველი ქართული გამომცემელთა ჯგუფი გაემგზავრა (ირინა აბულაძე, ბაკურ სულაკაური, ოთარ ყარალაშვილი და გიორგი ბაგრატიონი), ის შემდგომში ყოველწლიურად მიემგზავრება ხოლმე ფრანკფურტში, არამარტო იმის გამო, რომ იქ ყოფნა მოსწონს (მაგალითად, ჩემსავით), არამედ იმის გამოც, რომ ბაზრობის მნიშვნელობა ზუსტად გაიგო - აქ საუკეთესო კონტაქტების დამყარების საშუალება არსებობს.

ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდა ქართული წიგნის განვითარების საქმეში: ჩვენც ვისწავლეთ, ასე თუ ისე,

დენიმე გამომცემელი წელიწადში ათასობით დასახელების წიგნის გამომცემას შეძლებს.

ასე, წელს ქართულ სტენდზე მხოლოდ 100-მდე დასახელების წიგნი იყო გამოფენილი. 12 კვ. მეტრიანი სტენდი საკმაოდ უჩვეულო სანახავი ყოფილა - ორად გაყოფილი. ერთ ნაწილზე წიგნებს "ქართველ გამომცემელთა ასოციაცია" წარმოადგენდა, მეორეზე კი, რომელსაც "საქართველო" ეწერა - "ქართველ წიგნის გამომცემელთა ასოციაცია". ქართველები ხომ ერთობას ვერ ვუძლებთ. იქნებ ამიტომაცაა, რომ ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობამ ორი წლის წინათ ჩვენთვის არცთუ ხელსაყრელი გადაწყვეტილება მიიღო: სხვა განვითარებადი ქვეყნებისაგან განსხვავებით, ჩვენ ბაზრობის ხარჯებით არცერთი გამომცემლის გამგზავრება არ შეგვიძლია. რატომ მოხდა ასე, დანამდვილებით ვერ გეტყვით, სამწუხარო კია.

წელს ფრანკფურტში ჩვენგან მხოლოდ სამი გამომცემელი იყო ჩასული - თინათინ დიდებულაძე, ლაშა ბერაია და ბაკურ სულაკაური. გამომცემელთა სიმცირე მათი პასიურობით განპირობებული არ ყოფილა - ზოგს ვიზის აღება გაუჭირდა, ზოგს პასპორტი ერთი მიზეზი კი ყველას, ვინც ფრანკფურტს ბაზრობის დროს არ სწევია, სასაცილოდაც შეიძლება ეჩვენოს: წლების განმავლობაში ქართველ გამომცემელთა "შემკედლებელი", მშვენიერი და იაფიანი პანსონის მფლობელი ქ-ნი მარია-ელიზაბეტ რაინვალდი ავად გაგვიხდა და ლამის გამგზავრების წინა დღეს აღმოჩნდა, რომ ბაზრობის გამო სტუმრებით სავსე ფრანკფურტში სხვა თავშესაფრის შოვნა პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო...

მიუხედავად ყველაფრისა, ქართველები კვლავ ვიყავით მსოფლიოს უდიდეს წიგნის ბაზრობაზე და, იმედია, კვლავ წარმატებით. გარდა სხვა გამომცემლებისაგან ამა თუ იმ წიგნზე საავტორო უფლებების მიღებისა, ბაკურ სულაკაური ახლა ჩვენი ავტორების "გაყიდვის" თაობაზეც აწარმოებს მოლაპარაკებებს. ვისზე ან რაზეა საუბარი, არ დაუკონკრეტებია. მე კი ვისურვებდი, რომ ყველაფერი საუკეთესოდ წარიმართოს: ეს მხოლოდ ბაკურის კი არა, ალბათ, მთელი საქართველოს გამომცემლების წარმატება იქნებოდა.

P.S. ცნობისთვის: გერმანული მედიები ერთხმად იძახიან, რომ წელს წიგნის ბაზარი ლიტერატურულმა აგენტებმა საბოლოოდ დაიპყრეს. ამ პროფესიის ხალხი სულ უფრო ძლიერდება და სულ უფრო მეტ ძალაუფლებას იძენს. გამომცემლებს დაუფარავად ეშლებათ ნერვები: ლიტერატურული აგენტების ძირითადი სიხარული ხომ გამომცემლების ერთმანეთზე გადაიყიდებაა. ერთმეორედ, ავტორები ხარობენ - აგენტების წყალობით, ისინი გამომცემლებს ბევრად უფრო ძვირი უჯდებათ. კარგი პროფესიაა. იქნებ საქართველოშიც განვითარებულიყო?!

წიგნის პირველი მაღაზიები

ლელაშვილი ლაშა

მერაბ ლაშვილი

... ჩემს წიგნიერ სამყაროში შინაურ და გარეშე, სასკოლო და საზოგადო ბიბლიოთეკების გვერდით თანდათანობით იკვეთება წიგნის მაღაზიები, - უზარმაზარი თაროებით სავსე სივრცეები, საიდანაც ათასი წიგნი შემომყურებს.

წიგნის გამყიდველებიც, ოდნავ დამცინავი ლიმილის მიუხედავად, რატომღაც ბიბლიოთეკარებზე გულისხმიერნი აღმოჩნდებიან, - ალბათ, ბავშვის მიერ წიგნის ყიდვა (- ფულის გამეტება) უფრო სერიოზულ და პატივსაცემ ქმედებად აღიქმება, ვიდრე წიგნის თხოვნა, - და თუ ძალიან არ მოვებზრებ თავს, შესაძლოა, ნებისმიერი წიგნი გამომიღონ და მიჩვენონ. მალე კი მთლად უკეთესი დრო ჩამოვდებოდა, - ქალაქში ისეთი მაღაზიები ჩნდება, სადაც გამყიდველი მხოლოდ გასასვლელში ზის და მეც, რამდენი ხანიც მიინდა, შემიძლია თაროებს შორის ვიტრიალო და ნებისმიერ წიგნს შევავლო ხელი, - უფრო სწორად მანამ, სანამ გულს არ მოვიჯერებ ან გამყიდველი შორიასლო არ დადგება და ორაზროვან შემუშნას არ დაინწყებს. მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ჩემს იქ ყოფნას ერგევიან და გამყიდველებთან მრავალწლიანი მეგობრობა იწყება. თუმცა ამ ნაცნობობას ახალი დაბრკოლება მოჰყვება, - ყოველდღე დახლებს შორის ტრიალი და ერთი-დაიმავე წიგნების ფურცელა სასაცილო იქნება (უფრო სწორად, მე ვიქნები სასაცილო), ამიტომ ქუჩაზე ყოველი ჩავლისას გულისფანჯრულით ვუახლოვდები მაღაზიის შუშებს, ვინძლო ერთი-ორი გამოფენილი სიახლე შევნიშნო, რაც შიგნით შესვლის მყარ და სასიხარულო საბაზს მომცემს.

წლების მანძილზე თანამდევნი წიგნის მაღაზიების წყებას შორის ხსოვნაში პირველი ამოტივ-

ტექსტი წარმოადგენს ფრაგმენტს მოგონებთა წიგნიდან "შუქურები ბურუსში"

ტივდება ის, რომელიც დიდი ხანია აღარ არსებობს, - იქ დღეს თბილისის ტელეგრაფი დგას. მისი მონახაზი საკმაოდ ბუნდოვანია, მაგრამ ასე მგონია, რომ ის შემადგენელად ადგილას იყო მოთავსებული ანდა, შესაძლოა, ასე მეგონა, ასე მიმიჩნდა, ასე დამამახსოვრდა, რომ წიგნის მაღაზია ქუჩიდან მალა, ქუჩაზე ამაღლებული უნდა იყოს, სადაც უნდა ახვიდეს და არა შეხვიდეს. და ამ მაღაზიასთან დაკავშირებული უძველესი, მიმკრთალი გახსენება: დახლოვანი დედაჩემის გვერდით ვდგავარ. იგი სარეზინო შერჩეულ წიგნს მიჩვენებს და ჩემთან ერთად ფურცლავს. დანარჩენი დავინყებამი ჩაძირულა, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, წიგნი ნამდვილად იყო თავის საზღვრად, მოლივილივე ზღვა და ონავარი ბიჭები. თუ მახსოვრებას მართლაც სწორად შემოვხახავ წიგნის შინაარსი, ის უთუოდ მშვენიერი ყოფილა.

საყმანელო წიგნიერი განცხრომებისათვის ჯერჯერობით სახლის ახლო-მახლო სიარულიც მყოფის, - რუსთაველის პროსპექტი ამისათვის სავსებით საკმარისია, - მარჯვნივ თუ მარცხნივ, აღმა თუ დაღმა ხომ იმდენი წიგნის მაღაზიაა ჩამწკრივებული, შუაგულში ფართო და წიგნმრავალი "საუზვეთი", სადაც შუშის მიღმა, სვეტებზე, მოზრდილი მოზაიკური ძველი მთავრული ასოები ღივებებს, რომელთა მნიშვნელობას მხოლოდ მოგვიანებით გავიგებ. რაც მთავარია, მაღაზიის დირექტორი მამაჩემის მეგობარია, რომელიც თორმეტი წლის მონაფესაც იმგვარივე სიმშვიდითა და უფროსულ-ირონიულ გალიმებათა გარეშე მაძლევს საწყობში გადანახულ ძვირფას და ძნელად მოსაპოვებელ - მხოლოდ პარტიული დიდკაცობისათვის გამიზნულ - წიგნებს, როგორც იქნებ შემდგომ ოცდათორმეტი წლის დოქტრის "ზემელზე" კი, მელიქ კაზარიანის სახლში, მჯოიანის ფოტოატელიეს გვერდით, ყავისფერკარადებიან წიგნის მაღაზიაში, გამყიდველი ერთი ტანდაბა-

ლი, სათვალეანი სომეხი ქალი, რომელიც მამაჩემის მეგობრობას მხოლოდ იბრალებს (გვგონებ, ბავშვობაში მეზობლად ცხოვრობდნენ), ქართულ-რუსულ-სომხურად ლაპარაკობს და ლამის ყოველი მისალმებისას ძნელადგასასაღებელ, არავისთვის საჭირო წიგნებს დაჟინებით მაჩვენებს. ამიტომ, რაკილა იქ შესვლაზე - გაკვეთილების დამთავრების შემდეგ - უარის თქმას ნამდვილად ვერ ვახერხებ, ორ თანამდევ უსიამოვნო განცდასაც უნდა გავუმკლავდე: გამყიდველ ქალს მორიდების გამო წინააღმდეგობას ვერ ვუწვევ, ხოლო შინმოსულმა ის შემოტყუებული წიგნი საგულდაგულოდ უნდა გადავმალო, რადგან უთუოდ სირცხვილია არა მარტო ამგვარი შენაძენის უფროსებისათვის ჩვენება ("რაში გადაყარე ფული!"), არამედ - კიდევ უფრო მეტად - საკუთარი უფროსების აღიარება ("უარის თქმა ვერ შევძელი!").

იმჟამინდელი კულტურის სამინისტროს შესასვლელში კი (დღეს იქ თეატრისა და კინოს ინსტიტუტია), ქუჩაში გამვლელ-გამომვლელთაგან შეუმჩნევლად, პატარა ჯიხურია, სადაც სამინისტროში მომუშავე ბებია თამარს ვახლავარ და სადაც თავისიანი და ლიმილიანი გამყიდველი ქალი ლამაზ და კარგ წიგნებს შორის ზის (ამგვარ წიგნებს ქუჩაზე გამოდგმულ მაღაზიებში შეიძლება ვერც ნაანყდე). მის შემთავაზებას ბებიაჩემი ძირითადად თანხმობით იღებს და ჩემთვის და თავისთვის ახალ-ახალ წიგნებს ირჩევს ხოლმე.

გარეთ გამოსვლისას, იმავე შენობაში, პატარა ოთახში, კიდევ ერთი მაღაზია - თავდაპირველად ჩემთვის არცთუ ადვილად გასაგები სახელით - "აკადემიური წიგნი", სადაც თაროებზე მჭიდროდაა ჩალაგებული ძალიან საუფროსო, ძალიან რთულსათაურებანი და ლამის ერთნაირყდინანი წიგნები, რომელთა ნახევარზე მეტი (განყოფილებები - მათემატიკა და ბიოლოგია, ფიზიკა და ტექნიკა) ჩემს გულს - არც მაშინ და არც დღეს - არაფერს ეუზნება. მაგრამ მათ გვერდით ხომ ასეთი მიმზიდველი და მომნუსხველი წიგნები იყო მეფეებისა და ნმიდანების, მწერლებისა და ფილოსოფოსების შესახებ. ამიტომ როგორც კი წიგნების ყიდვის უფლებას და საყიდელ თანხას მოვიპოვე, ამ "აკადემიურ" თაროებზე ვპოულობ საჩემო წიგნებს, - მაგალითად, ანტონ კათოლიკოსის თეთრყედიან "წყობილსივრცეობას", რომელშიც დიდი და გულთადი მცდელობის მიუხედავად, თორმეტი წლის ყმანვილს არაფერი მესმის.

წლების მოედანზე კი რამდენიმე წიგნის მაღაზიაა, რომელთაგან ერთი განსაკუთრებით მაქვს ამოჩემებული: სანამ შინსაკენ მომავალ ტროლეიბუსში ჩავვდები, იქ - გაჩერების პირდაპირ, "ცეკავირის" ქვეშ - თითქმის ყოველდღე შევდივარ (რადგან გამყიდველი ქალი მაგისთან ზის და დიდ ყურადღებას არ მაქცევს), იქაურ თაროებზე წლების წინ გამოცემულ გაუ-

ყიდავად ჩარჩენილ კარგ წიგნებს შეიძლება გადასხედე; ანდა ერთი ციდა მაღაზია სამხედრო შტაბის გვერდით, სადაც დიდი დიდი ოთხი-ხუთი მყიდველი თუ დაეტევა; ოდნავ მოშორებით კი "სამხედრო წიგნია", სადაც ცუდი და ცუდად გამოცემული წიგნები იყიდება, ცუდი სუნი დგას და სადაც ყველა გამყიდველი რუსი ოფიცრის ცოლი მგონია.

მოედანზე და მოედნის ახლო-მახლო კიდეც სხვა მაღაზიები, რომელთა აღმოჩენა, დაფასება თუ ათვალწუნება ნელ-ნელა მიწვეს, მაგრამ ამჯერად გზას სახლის მიმართულებით მივუყვები, რუსთაველის ძეგლისაკენ, და იქ შეეჩერდები, სადაც ხელმწივრიტი გამოცემების მაღაზიაა, - ჯერ ძველმოღობი, მუქი ხის თაროებით, შემდგომში კი - განახლებული და შემომატებული. იქაურობა, მართალია, მარქს-ენგელსის ლურჯი და ლენინის ნითელი ტომებითაა გადაჭედილი, მაგრამ მათი უგულუბელყოფა ადვილი საქმეა (ასე იქცევა ყველა, ვინც კი მაღაზიაში შემოდის), მათ გვერდით ხომ სხვადასხვა ფერის, სხვადასხვა ციფრით აღნიშნული რამდენი წიგნი აღაგია! რა დაუფარავია ჩემი სიხარული, როცა, ვგონებ, თერთმეტი-თორმეტი წლისას, მთელი ოჯახის ხელმწივრის ქვითრებს მე ვადმომაბარებენ (შემდგომ ბებია თამარიც დამითმობს თავის ზოგიერთ ქვითარს) და რა სიამაყით ვდგები უფროსების რიგში, რათა მორიგი ტომის ნომერი ფანქრით აღმინიშნოს მაგიდასთან მჯდომმა ხმაჩახლეჩილმა, პაპიროსიანმა ქალმა, რომელიც ასაკობრივ - თუ სხვაგვარ - განსხვავებას არც ამჩნევს და არც იმჩნევს. ამ დროს - 70-იანი წლების დასაწყისში - ამ მაღაზიის თაროები ივსება "მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკის" ოთხმოცტომეულით ქართულად და ორასტომეულით რუსულად, "ბოლშაია სოვეტსკაია ენციკლოპედია" და ცოტა მოგვიანებით "ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია". მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა იდეოლოგიით გაჟღენთილი ეს გამოცემები აღსავსე იყო სიყალბითა და სიცრუით, მიუხედავად იმისა, რომ მათში აშკარად მჟღავნდებოდა ჯანსაღი აზრისათვის მიუღებელი და ხშირად აღმამფოთებელი არჩევანი, პოზიცია, პროპორცია თუ შეფასება, უნდა ვაღიარო, რომ (რაკილა, თითქმის ყველა იმ ყმანვილის მსგავსად, ვისაც გონებრივი ჩამოყალიბება კომუნისტურ ქვეყანაში მოსწევია, ჩემთვისაც მიუწვდომელი და ხელშეუხებელი იყო ბრიტანია თუ ლარუსი) შესაბამისზე ნაკლები გაბრაზებით, ნაკლები აღშფოთებით, ნაკლები გაღიზიანებით ვიხსენებ იმ საბჭოთა ენციკლოპედიებს, გადაჭედის კომუნისტური ყაჩაღების პორტრეტებით და მათი შეთხზული ბიოგრაფიებით, რადგან იქიდან ნამდვილად ბევრი რამ გავიგე, ვისწავლე, დავინახე, თვალსაწიერში მოვიქციე, - თუნდაც სტრიქონებს შორის კითხვის და ტყუილის მიღმა სიმართლის ამოცნობის უნარს დავეუფლე. რაც შეე-

ხება მრავალტომიან "მსოფლიო ლიტერატურას", იქ ნახევარი მაინც კარგ ლიტერატურას წარმოადგენდა, დანარჩენი ნახევრის (რომელიც "პროგრესულბის" ან "ინტერნაციონალური თანასწორობის" პრინციპით სრულიად კონიუნქტურულად და არაგულწრფელად იყო შერჩეული) უყურადღებოდ დატოვება კი ძნელი არ იყო, ისევე როგორც გვერდის აქცევა "იდეოლოგიურად გამართული" მატყუარა, არასაჭირო, მაცდური წინასიტყვაობებისა და ანალიზებისთვის, რომლებითაც ყოველი ტომი იყო შემკობილი. ამ შესავლებიდან მწერლობის სიყვარული და ცოდნას ვერავინ ისწავლიდა! და მინც მჯერა, რომ ყმანვილის გარემო აღსავსე უნდა იყოს ცნობარებით, ლექსიკონებით, ენციკლოპედიებით, მიმოხილვებით, ანთოლოგიებით, მრავალტომიანი თემატური თუ ქრონოლოგიური კრებულებით. ამ ასაკში მოზარდი ახალი და უცნობი სახელებითა და სათაურებით, ცნებებითა და მოვლენებით უნდა იყოს მოცული. გულდასაწყვეტი ისაა, როცა ეს ნებიერი ჩყუმალაობა დილექტანტიზმის გუბურაში მეტად განხგრძლივდება და თანდათანობით ცოდნის ღრმა წყლებში სახიფათო და წარმტაც ცურვად არ გადაიქცევა.

ასაკის მატებასთან და გარე სივრცის გაფართოებასთან ერთად ფართოვდებოდა ქალაქის მისამართების და, მათ შორის, წიგნის მაღაზიების ნუსხა. აღმოჩენები უკვე რუსთაველის პროსპექტის მიღმა მელოდა: ვერაზე, მეტროდან ცოტა მოშორებით, ერთმანეთის გვერდით ორი ბუკინისტური მაღაზია იყო, სადაც შუშის მიღმა ძველი, დამტვერილი, შეღახული წიგნები ელავა. თავდაპირველად თავს ვარიდებდი იქ შესვლას, - შესაძლოა იმიტომაც, რადგან ეს გახუნებულ-ფერდაკარგული წიგნები იმდენად უფროსებად და შორეულებად მეჩვენებოდა, რომ მათთან დამეგობრება შეუძლებლად მიმაჩნდა. მახსოვს მსოფლიო მოკრძალებისა და ხელშეუხებლობის გრძნობა, - მით უმეტეს, რომ გამოფენილი წიგნები მეტწილად ლამაზები და მდიდრული იყო (ქართულ წიგნთაგან ყმანვილისათვის ნამდვილად შთამბეჭდავი იყო ლაფო გრიგოლის გაფორმებული დიდ-დიდი ტომები ან თუნდაც რამდენჯერმე თვალმოკრული "ვეფხისტყაოსანი" ზინის ილუსტრაციებით).

მალე რამდენიმე შენობის იქით კიდევ ერთი მაღაზია გაიხსნა - სუფთა და ახალი "ჩირადანი", რომელშიც, ჰუმანიტარიისადმი ჩემი უკვე დადასტურებული მისწრაფების კვალობაზე, ბევრი სიახლის გადაწყვიტვა და მოპოვება მელოდა. აქვე ჩემთვის პირველად გაფართოვდა თბილისის წიგნის მაღაზიათა ენობრივად ქართულითა და რუსულით შეზღუდული სივრცე და სწორედ აქ მომიწია ლათინური ასოებით დაბეჭდილი პირველი (იმჯერად ინგლისური) წიგნების ყიდვა.

წიგნის მაღაზიები, რა თქმა უნდა, თბილისს გარეთაც იყო და

ნიგნის პირველი მაღაზიები

მე-3 გვარდიანს

უნდა გამოვტყდე, რომ ჩემი ყმანვილურად შეზღუდულ-გაზვიადებული განსჯით, ზოგიერთი ქალაქი ამ საზომითაც ფასდება (მაგალითად, ასე მგონია, რომ ტალინი იმიტომაც არ მომწონდა, რადგან იქ ნიგნის მაღაზიები ცუდი და ცოტა იყო).

ამჯერად, მასსოვრობაში ჩარჩენილ პირველთა შორის, თვალწინ წარმომიდგება შუშის მოზრდილი ჯიხური კისლოვოდსკი, მდინარის პირას, ხიდთან, სადაც მართლაც ძველი, ძვირფასი, აქამდე იშვიათად ნანახი ნიგნებია გამოფენილი. ჯიხურის წინ დღემი ორჯერ მაინც მინევს ჩავლა და შეჩერება, - ის იმ სახლის გზაზე დგას, სადაც თვენახევრით ბინა გვაქვს დაქირავებული. ერთი ნიგნი კი მაინც განსაკუთრებულად, გამორჩეულად მიზიდავს. დედაჩემს რამდენჯერმე ვთხოვ, გამყიდველმა თაროდან გადმოიღოს და მეც რამდენჯერმე დილხანს, აუჩქარებლად ვშლი მის ფურცლებს, - დედაჩემი კი გვერდით მიდგას და მესმარება, რადგან ნიგნი იმხელაა, ორი ხელითაც ვერ ვერვი. მის თითოეულ გვერდს, ალბეჭდილს მოზრდილი და ლამაზი ასოებით, წნული მთავრულებით, კუთხეებსა და კიდებში ორნამენტული ხლართი გასდევს, ყოველი სამი-ოთხი ფურცლის შემდეგ კი ცალკე გვერდზე მონაცრიფრო-ვერცხლისფერი ილუსტრაციები ბზინავს, ყდა კი მოჩუქურთმებული და შემკულია, - ავტორის პროფილის ამობურცული სილუეტით და ღრმად

ამოტიფრული ფერადი ასოებით. ნიგნი გოეთეს "ფაუსტია", მეცხრამეტე საუკუნის ძველი, ძვირფასი, ძვირფასი ადამიანისთვის სასაჩუქრო გამოცემა. ის, რა თქმა უნდა, იაფი არ ღირს, მაგრამ მამაჩემს მაინც ვუბედავ თხოვნას, ეს საოცნებო ნიგნი მიყიდოს. თავდაპირველად იგი უთუო უარს მეუბნება, მაგრამ, როცა ხედავს, რომ დაჟინებული ვარ და თხოვნას ისევ და ისევ ვუმეორებ, სიტყვას ბანზე მიგდებს და თავის გადაწყვეტილებას რამდენიმე დღით გადამიდებს ხოლმე. მაგრამ დღეები და იმედი ნელ-ნელა იწურება. ხვალ დილაადრიან უკვე გაგრას მივფრინავთ. მამაჩემმა საბოლოოდ მითხრა, რომ ნიგნი ძალიან ძვირი ღვირს, რასაც მისი ჯიბე ახლა ვერ გასწვდება, თუმცა გულს მთლად არ მიტეხს და მაიმედებს, რომ ამ ნიგნს თბილისშიც მოვიძიებთ და მამინ კი აუცილებლად მიყიდის. ახლა სალამოა და ჯიხურის შუშის წინ ვდგავარ, - უკანასკნელად ვუყურებ, შორიდან ვეფერები, ვემშვიდობები ნიგნს, რომელიც მეტი აღარასოდეს მინახავს, მაგრამ ის ისე მყარად, ისე მკვეთრად, ისე ხელშესახებად მახსოვს, რომ დარწმუნებული ვარ, თუკი როდისმე სადმე გადავანყდი, უეჭველად თვალის დახამხამებამი ვიცნობ...

ალბათ, ვისაც იმ წლებში და იმ გარემოში არ უცხოვრია, შესაძლოა, მცდარი შთაბეჭდილება შეექმნას, რომ ჩემი მოგზაურობები ნიგნის მაღაზიებში ტაძრებში რიტუალურ-თეატრალიზებულ შესვლას ჰგავდა, სადაც ბრძენი, გონიერი, გამოცდილი

ქურუმები ხელჩაკიდებული მიმძღვებოდნენ კულტურის საკურთხევისაკენ. უარს არ ვიტიყდი ამ გვიანრომანტიკულ, ფსევდობაიროითულ სცენაში მონაწილეობაზე, მაგრამ სინამდვილე სხვაგვარი იყო, - ნიგნების გამყიდველებს ბევრი არაფერი აკავშირებდათ ნიგნებთან

და უმრავლეს მათგანს წარმოდგენაც არ ჰქონდა, რას ჰყიდა. მიყიდველთა შორისაც თითქმის არასოდეს შევხვედრივარ არავითარ მისტაგოსს. ლეგენდური ილილიური სურათი, სადაც ლიტერატურისა და ცხოვრების შესახებ დინჯად საუბრობენ ნიგნის მიყიდველი და გამყიდველი,

წარმოდგენის სივრცეს არ სცილდებოდა და ჩემი სიყმანვილისას არსად შემინიშნავს. სინამდვილეში ნიგნის მაღაზიებში ეს ხეტილი ტყეში უგზო-უკვლო და ნება-ნება სიარულს ჰგავდა, სადაც ათასში ერთხელ თუ გადავწყდომივარ გზისმცოდნესა და გზისგამკვლევს...

მხატვრული ლიტერატურა

ასოციაციების კონტაქსტში

ანდრო ბუაჩიძე

მაია სარიშვილი. ცხადის გადაფარვა (ლექსები). რედაქტორი შოთა იათაშვილი. თბ. "მერანი", 2002.

მაია სარიშვილის ლექსები რეალობის მეტად უცნაური აღქმით გამოირჩევა, ვთქვათ, ის წერს: "თვალეები - თონეები, ჩავაკარი ცრემლი ჩვენი არსობისა". ანდა ასეთი სტრიქონები: "დაძველებული პარკეტის სუნი და თვალთან წარინჯისფერი შუ-

შის ნატეხი. მინდა ჩავეჭიდო ფიქრს იმ სივრცეზე, სადაც ირწევიან მსუყე ეტლები და მძინარე ლოკოკინებს წვიმის ხმა ყრუდ ესმით ნიჟარებში... აქ ვეღარ ვსუნთქავ. თითქოს ჟანგბადის ყველა მოლეკულა ქალაქში სათითაოდ შეახვიეს".

ცხადია, რომ საქმე გვაქვს უცნაურ მეტაფორიკასთან, რომელიც ასოციაციურმა აზროვნებამ წარმოშვა. იქნებ, ეს განსაზღვრება მიახლოებითი და პირობითი იყოს, მაგრამ სამყაროს თავისებურ აღქმას და შესაბამის ხელწერას ხომ რაღაც სახელი უნდა დაერქვას. მე მგონი, ამ შემთხვევაში სწორედ ასოციაციურობაა ის ნიშანი, რომელიც თავის ირგვლივ იკრებს ლექსწერის სხვა ნიშნებსაც. ანუ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ასოციაციურობა განაპირობებს სხვა სალექსო კომპონენტების თავისებურ წყობასაც. მაგრამ თავიდანვე უნდა ითქვას ერთი რამ: უცნაური მეტაფორების მეშვეობით ამოთქმული ასოციაციური აზროვნება ყოველთვის მოითხოვს სიცხადეს, გამჭვირვალეობას, სიზუსტეს. სწორედ სიზუსტე უნდა იყოს იმის თავდები, რომ ამა თუ იმ პოეტთან ბუნებრივად იბადება ასოციაციური ხლართი აზროვნებისა. ლექსწერის ეს წესი რთულია, რადგან იმთავითვე გულისხმობს შემოსაზღვრას, საგნობრივ ატრიბუტიკას, გარკვეულ ემპირიკას,

რომელიც კონკრეტულს, აღქმადს, ხელშესახებს გახდის ასოციაციას. თავისთავად ასოციაციური დინება გრძნობებისა და განცდებისა, თითქოს ორგანულად ეთავსება მეტაფორულ აზროვნებას, მაგრამ თუ მეტაფორა არაზუსტია, ე.ი. ღრმა შინაგანი ინტუიციით არ არის ნაკარნახევი, მკითხველის შთაბეჭდილება ფერმკრთალდება. პოეტი სცდება სამიზნეს.

როცა მაია სარიშვილი ამბობს: "დაძველებული პარკეტის სუნი და თვალთან წარინჯისფერი შუშის ნატეხი", ასოციაცია გამჭვირვალეა და ფრაზა ემოციურად ზემოქმედებს მკითხველზე. ასევე მკაფიო ტონალობით და აზრობრივი სინათლითაა ალბეჭდილი სახე: "მძინარე ლოკოკინებს წვიმის ხმა ყრუდ ესმით ნიჟარებში". მაგრამ ამ ფონზე და ამავე კონტექსტში ცოტა გაურკვეველად მეჩვენება მეტაფორა: "მსუყე ეტლები"; იქნებ ეპითეტი "მსუყე" აქ არ არის მთლად ზუსტი? არ ვიცი, შემიძლია მხოლოდ ერთ მომენტზე გავამახვილო ყურადღება: თბრობის ასოციაციური სტილი ყოველთვის ზუსტი ვერ იქნება, მაგრამ რამდენადმე ზუსტი მაინც უნდა იყოს, რათა არ დაირღვეს ლექსის კომპოზიცია, სტრუქტურა, ფარული ფაბულა, რომელიც თითქოს უკუფენილია ტექსტში. მაია სარიშვილის ლექსებიდან მე მო-

ვიყვან ამ თვალსაზრისით სანიშნო ვარიანტს, სადაც სინათლე და სისადავე ბუნებრივად ერწყმის თვითმყოფად ხელწერას: "რა მალა ცხოვრობთ! არ გეშინიათ? ხომ შეიძლება, რომ ღრუბელი შემოვიდეს ღია ფანჯრიდან... ან მზეს თვალეებში ჩაეფერთხოს მტვერი, რომელიც ყოველდღე ჩვართი გაგაქვთ ოთახებიდან... თქვენ ქვემოთ ფრენენ ჩიტები და უფრო დაბლა ფრენენ პეპლები, და მთელ სახლში ფეხისწვერებზე დგანან ნივთები, რომ გაიხედონ ფანჯრიდან და დაინახონ, როგორ ყვავილობს ძირს შადრევანი. ან დაინახონ, როგორ იმსხვრევა ბრჭყყალია მინა პირველ სართულზე... რა მალა ცხოვრობთ! ვერ აღწევენ ჩიტები და ბურთები და შადრევნები თქვენს ფანჯრებამდე და მოწყენილი ფარდები ზოგჯერ გარეთ იპარებიან და ფრიალებენ, როგორც ფრთები ოთახების... რა მალა ცხოვრობთ!..."

ჩემი აზრით, მაია სარიშვილს კარგად აქვს გაცნობიერებული სირთულე არჩეული გზისა, ამიტომაც ყოველთვის ცდილობს თავი დააღწიოს მრავალსიტყვაობას, მოძინების ემოციურად და აზრობრივად კონტექსტის შესაფერი ეპითეტი, ნათლად შემოხაზოს მეტაფორა და, რაც მთავარია, ბოლომდე შეინარჩუნოს ლექსის დასაწყისში განფენილი სინრფელის ხარისხი, ურომლი-

სოდაც წარმოუდგენელია ყოველგვარი შემოქმედება. და თუკი გარკვეულ სალექსო ფრაგმენტებში პოეტის მცდელობა სასურველი შედეგით არ გვირგვინდება, ეს სულაც არ არის საგანგაშო, რადგან აქაც კი ჩანს მაძიებელი სული, მოუსვენარი შთაგონების ნაკვალევი, ალსარების ამომთქმელი ინტონაცია.

მაია სარიშვილის მცირე ფორმის ლექსები განსაკუთრებით კარგად ავლენს პოეტის საკუთარი ხელწერის დაუფლების პროცესში მიღწეულ სასურველ შედეგებს. აქ ისევ ერთადერთი და შეუნაცვლებელი ეპითეტის ძიებაზე, ლირიკული აქცენტების განაწილებაზე, მინიშნებებზე და ლექსის სტრუქტურული სრულყოფილებისაკენ ლტოლვაზეა საუბარი.

"ერთი მაღალი კაცი ხის კენწეროებს კვნიტს კბილებით, ეს გემრიელი გაზაფხული მე მივასწავლე". ანდა, ვთქვათ, ასეთი ლექსი: "ვეფერებოდი ამ ხეთა ნერგებს ოდესღაც. ახლა ცაში ჩაზრდილან ჩემი ხელმონაკიდი კენწეროები..." აქ, ამ მცირე ფორმის განწყობილებისმიერ შტრიხებში უფრო მეტია ნაგულისხმევი, ვიდრე ნათქვამი. აქ იჩენს თავს ფარული სურვილი იმ ნატიფი სიტყვიერი სამოსელის მიგნებისა, რომელიც ზემდინეწით ზუსტად მოერგება სათქმელს.

კიდევ ერთი რომანი

ტომას მანის "ქართულ თაროზე"

ლევან ბრეხაძე

ტომას მანი, "დოქტორი ფაუსტუსი" (რომანი). გერმანულიდან თარგმნა და კომენტარები დაურთო კარლო ჯორჯანელმა. ნოდარ კაკაბაძის ბოლო სიტყვებით. რედაქტორი ნოდარ კაკაბაძე. მხატვარი სპარტაკ ცინცაძე. "მერანი", თბ., 2002.

ტომას მანს აქვს ერთი უჩვეულო ჟანრის თხზულება, რომლის სახელწოდებაც "დოქტორ ფაუსტუსის" შექმნის ისტორიაა. ერთი რომანის რომანი. მასში მწერალი მოგვითხრობს, როგორ ინერგო და "დოქტორი ფაუსტუსი", მსოფლიო რომანისტიკის შედევრი. და ეს "რომანი რომანზე" არანაკლები ინტერესითა და გატაცებით იკითხება, ვიდრე თვით რომანი.

ამგვარად, ჩვენ ვიცით, როგორ ინერგოდა "დოქტორი ფაუსტუსი".

მაგრამ ნეტა როგორ ითარგმნებოდა იგი ქართულად?

ვინც ამას ნაჩქარევად ჩამოთვლის უქმ შეკითხვად, დიდად შეცდება - ქალბატონმა ნელი ამან-შუკელმა 1985 წელს მეტად საინტერესო თხზულება გამოაქვეყნა იმის შესახებ, თუ როგორ ითარგმნიდა ფრანც კავკას "პროცესს". ქალბატონი დალი ფანჯიკიძეც ხომ, რა ხანია, დიდი წარმატებით მუშაობს ამ ჟანრში - მაგალითად, ნაშრომში "თარგმანი და მკითხველი" (1975 წ.). იგი "ბუდენბროკების" თარგმნის ამბავს მოგვითხრობს. ეს ნაშრომები გარდა იმისა, რომ მომავალ მთარგმნელთა დაოსტატებას უწყობენ ხელს, ამავე დროს აფართოებენ ჩვენს წარმოდგენას შემოქმედებითი პროცესის შესახებ და ამის გამოც ერთობ საყურადღებოა არიან.

ამგვარი ნაშრომი, სამწუხაროდ, ჯერ არ დაუწერია ბატონ კარლო ჯორჯანელს, ლევანმოციხის გერმანიისტიკოსს, მთარგმნელსა და ენათმეცნიერს, რომლის თარგმანები - როგორც დაუვიწყარ გოგი ჯორჯანელთან ერთად, ასევე დამოუკიდებლად ქართულად - ქართული მთარგმნელობითი ლიტერატურის კლასიკას განეკუთვნება. მაგრამ ვიცი, რომ ბატონ კარლოს გამოსაცემი დაა აქვს გამზადებული თავისი ნაყოფიერი ლიტერატურული მოღვაწეობის პროცესში შედგე-

ნული ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი, რომელიც - თუ მზის შუქი იხილა -, დარწმუნებული ვარ, ყველა ლიტერატორის სამაგიდო წიგნი გახდება. (ამ ყაიდის ლექსიკონები ძალზე საჭიროა სწორედ დღეს, როცა სასაუბროცა და სამწერლო ქართულიც ჩვენს თვალწინ ასე დამტყვევდა და გაღარიბდა).

ტომას მანი ამბობდა, ყოველი ახალი რომანის დანერგვით გერმანული ენის შესაძლებლობების გენერალური დათვალიერება არისო. შესაბამისად, მისი რომანების ქართული თარგმანები ქართული ენის შესაძლებლობების გენერალური დათვალიერება უნდა იყოს. ვიდრე გავარკვევდით, ასეთია თუ არა სარეცენზიო თარგმანი, მანამდე ერთ ადგილს მოვიტან იქიდან, იმას, სადაც დახასიათებულია კარგი მთარგმნელი - იქნებ იდეალურიც კი. ეს გახლავთ რიუდვიგ შილდკნაპი, მთავარი გმირის, კომპოზიტორ ადრიან ლევერკიუნის ოპერათა ლიბრეტოების ავტორი. მთხრობელის სიტყვით, შილდკნაპს ინგლისური ტექსტები გერმანულ ენაზე "უალრესად კეთილსინდისიერად გადმოჰქონდა, სტილის ფაქიზი შეგრძნებითა და გემოვნებით. თავგადასული იღვწოდა თარგმანის სიზუსტისათვის, ისეთი ენობრივი საშუალებების გამოძებნისათვის, რომლებიც დედნის ენობრივ საშუალებაზე შესაბამისი იქნებოდნენ".

ეს დახასიათება თამამად შეგვიძლია გავიმეოროთ "დოქტორ ფაუსტუსის" ქართულად მთარგმნელის მიმართაც.

როცა Krippenreiter-ის გადმოსაქართულებლად (სიტყვისა, რომელიც არ არის "დუდენში") "ქელეხუტას" (გვ. 217) მიაგნებ (სიტყვას, რომელიც არ არის ქეგელ-ში და მუქტ პურმარილებს დაჩვეულ ადამიანს ნიშნავს), როცა იშვიათად ხმარებულ rodomontierende-ს სანაცვლოდ თარგმანში ასევე იშვიათ სიტყვას "პეიტრულს" დასავი გავრცელებული "მეტიორულის" ნაცვლად ("გამსჭვალული იყო გარდასული ეპოქის გმირობით და პეიტრული ეტიკეტით" - გვ. 209), როცა Winzig-ს აღწერითი ფორმით კი არ გადმოიტან - "ძალიან მკირეს" ან "ძალიან პატარას" კი არ დანერგის სანაცვლოდ, არამედ უმართებულად მივიწყებულ კოლორიტულ სიტყვას "ჟიჟმატს" შეუფარდებ ("მჭიდროდ ნანერი, ჟიჟმატი ჩამატებებითა და შესწორებებით აჭრელებული [ბარათი]" - გვ. 163), როცა prezioes-ის სათარგმნელად, რაც მანერულს ნიშნავს, ძალზე გამომსახველ "მეტიკვიტას" გააცოცხლებ, რომელსაც ვაჟა-ფშაველაც იყენებდა ("...აკადემოსის ჭალის მეტიკვიტა შეთქმულთა წინაშე..." - გვ. 279), როცა Fluesterdienst-ს "ჭორბიურს" მიუხადავებ (გვ. 437), ხოლო allzu delehrig-ს - "ჭკუისკოლოფას" (გვ. 623), როცა თარგმანში თამამად შემოუშვებ სასაუბრო მეტყველებიდან ნაცნობ ისეთ სიტყვებსა და გამოთქმებს, როგორიცაა "მოახობ-

მარიკა" ("ნატურალური სიდიდის ნახატის მოახობმარიკა" - გვ. 426), "გამობზაკუნებული" ("ხალხიდან გამოსულსა და ძველბიურგერულ ყაიდაზე გამობზაკუნებულ ქალს..." - გვ. 426), "ჩიხმახი" ("სააბაზანო ოთახი არ გაგვანჩნია, არც ვატერკლოზეტი, მათ ნაცვლად სოფლური ჩიხომახობი გვაქვს სახლის გარეთ" - გვ. 328), "აზიზ-მაზიზი" ("აზიზ-მაზიზი, მელანქოლიური და თავიდანვე ცხოვრების მოშიში" - გვ. 370), "ნაყე-ნაყედ" ("ნაყე-ნაყედ იცოდა ლაპარაკი" - გვ. 254; დედანში "...in sanft schleppender Sprache..."), "გაპენენიკებული" ("სულ გაპენენიკებული რალაცები გამოვიყავთ, თუ მაგის გემოვნებას მისდით" - გვ. 262; "გაპენენიკებულ რალაცებს" ორიგინალში Artigkeiten შეესაბამება), ან როცა ამგვარ სიტყვათმარშობას მიმართავ - "ვისაც საძრახისად მიაჩნია თავი მოიკარგვაცოს..." (გვ. 308) - ეს უკვე უმაღლესი მთარგმნელობითი პილოტაჟია.

რომანში რამდენიმეგზის შემოდის აქტიურად არქაიზებული ენობრივი პლასტი. ჯერ იგი პროფესორ კუმპფის მეტყველებაში იჩენს თავს, რომელსაც "დალოცვილ ძველგერმანულ ყაიდაზე" უყვარდა ლაპარაკი. შემდეგ მისი მეტყველების პაროდირებას ახდენს ადრიან ლევერკიუნი მთხრობელისადმი - თავისი სიყრმის მეგობრისადმი - ლაიფციგიდან მიწერილ ბარათში, რომლის ტექსტის მთარგმნელს შესაბამისად "დალოცვილ ძველქართულ ყაიდაზე" გადმოაქვს: "ფრიად პატივცემულო, ღრმად განათლებულო, უსაყვარლესო და უმოწყალესო უფალო მაგისტრო და ბალისტიკუსო! გულითად მადლობას გწირავთ, რომ მზრუნველობას იჩენთ და უსტარო გამომიგზავნეთ...".

ენის არქაიზება "დოქტორ ფაუსტუსში" რამდენიმე მხატვრული ფუნქციას ასრულებს. "ერთი მხრივ, ეს არის ხალხური წიგნის ენა, რათა ამით აღდგენილ იქნეს ძველი მაგიკოსის და ალქიმიკოსის ეპოქის კოლორიტი... მეორე მხრივ, ვთქვათ, შუასაუკუნეების სტილის პაროდირება ადრიანის მიერ მეგობრისადმი მიწერილ ბარათში ნართაულად მიუთითებს ადრიანის არსებობისთვის დამახასიათებელ, მისთვის ორგანულ ელემენტებს... ლევერკიუნი ამ თავისი არქაიზული ენითაც ემიჯნება თანადროულ ადამიანებს, სინამდვილეს და ცხოვრებას. და ბოლოს ოდნავ არქაიზებული ენა ქმნის შუა საუკუნეების ატმოსფეროსა და კოლორიტს, რაც შეესაბამება ნაციონალურ გერმანიის გადარჩევას შუასაუკუნეობრივინკვიზიტორულ ბარბაროსობაში" (ნ. კაკაბაძე).

არქაიზების კიდევ ერთი მიზანდასახულობა მეგობრისადმი მიწერილ ბარათში სწორად ამოიცნო ადრესატმა - ამით ადრიანმა გაიიღო იმ სათაკილო თავგადასავლის ჩემთვის მობა, რომელიც უცხო ქალაქში გადახდენია თავსო (იგულისხმება საროსკიპოს ეპიზოდი). ამგვარად, არქაიზაცია აქ სათქმელის ეფემიზა-

ციასაც ემსახურება. მაგრამ არქაიზების სტილისტიკურ ხერხს ამ ეპიზოდში უფრო შორსგამიზნული ფუნქციაც ეკისრება - იგი წინასწარ გვაშადებს ბოლო და უმნიშვნელოვანესი თავისათვის, როცა აღსასრულის წინ ადრიანამ მის მიერვე დაძახებულ საზოგადოებას აღსარება უნდა გაანდოს და ეშმაკთან ხელშეკრულების დადებით ჩადენილ (ცოდა მოინანიოს. ამ სულისწამედეგი ამბის თხრობასაც სტილის არქაიზებით იიოლებს:

"ასე რომ, უწყოდეთ, - განაგრძობდა მაგიდასთან მჯდომი, - გულკეთილემო და სათნოო, რომელიც თქვენი ზომიერი ცოდვილანობით ღმრთის (ისევე გაასწორა და თქვა "ღმერთის", მაგრამ მერე კვლავ პირველ ფორმას დაუბრუნდა) - ღმრთის მადლითა და წყალობის იმედითა ხართ, უწყოდეთ, რაც დიდი ხანია გულში მაქვს დამარხული და ახლა კი აღარ მინდა დაგიმალეთ, სახელდობრ ის, რომ ოცდაერთი წლისა სატანას შეეფუძლად".

სათქმელის შინაარსზე არანაკლებ სათქმელის გამოხატვის ფორმა აცხვენებთ აქ მსმენელთა ვერ გაურკვევიათ, ხუმრობად მიიღონ ეს ყოველივე თუ სერიოზულად.

ადრიანის მიერ საკუთარი პატივმოყვარეობისა და ქედმაღლობის დაგობა, სიკეთისა და სიყვარულის ქადაგება, მხატვრული ტექსტისთვის შეუფერებელ პროპაგანდისტულ მონოდებად გამორჩევა, რომ არა ეს არქაულ-სტილიზებული ფორმა, რის გამოც ძნელია დაბეჯითებით ითქვას, ირონიულ-პაროდულ ტექსტთან გვაქვს საქმე თუ ეს გულწრფელი სინანულია:

"თუ ვინმე ეშმაკს სტუმრად მოუხმობს, რათა მისი მეოხებით წინ გაიჭრას, სულს ცოდვით იმძიმებს, ეპოქის დანაშაულს თავად კისრულობს და შეჩვენების ღირსია. რამეთუ ნათქვამია: იფიზილეთ და თვალი არ მოხუჭოთ! მაგრამ ეს ზოგს როდენ ეპრიანება. ნაცვლად იმისა, რომ ჭკვიანურად ზრუნავდეს ქვეყნის სასიკეთოდ, რათა ამ დედამიწაზე ადამიანმა უკეთ იცხოვროს, რათა ადამიანთა შორის ისეთი წესრიგი დამყარდეს, რომელიც მათ მშვენიერ ქმნილებებს კვლავ მყარ საფუძველს დააყენებს და პატიოსნად დამკვიდრების საშუალებას მისცემს, ზოგი სწორი გზიდან უხვევს და ჯოჯოხეთურ ზარხობს ეძლევა, სულს იწყემებს და სანაგვეზე ხვდება, ვითარცა მძორი და ლეში".

არაფერი ისე უცხო არ არის თომას მანისთვის, ამ "გამოუსწორებელი" დიალექტიკოსისა და დიდი ხელოვანისთვის, როგორც სიკეთისაკენ სწორხაზოვანი მონოდება და ბოროტების სწორხაზოვანი გმობა. მაგრამ ამ რომანს ხომ იგი მეორე მსოფლიო ომის დროს და მის მომდევნო წლებში წერდა, ემიგრაციაში მყოფი, სამშობლოდან მისთვის ესოდენ საძულველ ნაციზმს გამორიდებულ იმ დროს მას, ამერიკის შეერთებულ შტატებს თავშეფარებულს, ომით დაქანცული და გაჩა-

ნაგებული მსოფლიო დაძაბული უღებდა ყურს და იმედთან სიტყვას ელოდა მისგან... ამ ეპიზოდში იგი თავისი და თავისი პერსონაჟის მთავარი სათქმელის პროპაგანდისტულ პათოსს გამოხატვის მანერით მნიშვნელოვნად ანიცრალეხს.

არ მაგონდება სხვა ნაწარმოები, სადაც არქაულ სტილურ ელემენტს მსგავსი ფუნქცია ჰქონდეს დაკისრებული.

ახლა კი, მოდით, იმ ძირითადი სტილური პლასტის ნიმუშიც ვნახოთ, რომლის ფონზე უნდა წარმოჩნდეს არქაიზებულ პასაჟთა ზემოთ აღნიშნული ნიუანსები. ის ეპიზოდი შევარჩიე, სადაც სტუდენტური ექსკურსივით აღწერილი იგი ყურადღებას იქცევს თომას მანისთვის დამახასიათებელი (დავწერე ეს სიტყვა და გამახსენდა ფრაზა ამავე რომანიდან: "ჩვენ ხომ მუდამ გვახალისებს ის, რაც დამახასიათებელია"), დიახ, ეს ეპიზოდი ყურადღებას იქცევს მოვლენის თომას მანისთვის დამახასიათებელი სკრუპულოზური ანალიზით, მისი "მისწრაფებით კრიტიკული სიზუსტისადმი" (დალი ფანჯიკიძე), რაც ამ შემოქმედის თავისებური და განთქმული ირონიის საფუძველია:

"...ზურგჩანთააკედებულნი... მთელი დღე დაჯახებულობით მომთაბარე ქარგლებით, საჭმელს სოფლის ფუნდუკებში შევექცეოდით, ხშირად კი პირდაპირ მიწაზე ვვლიდით სუფრას, სადმე ჭალის პირას, ღამე კი არაერთელ გაკეთსენი ვისიმე საბჭელში... ქალაქელთა და გონებრივ მუშაუთა ასეთ ნამიერ ზიარებას პრიმიტიულ სოფლურ ცხოვრებასთან, დედამიწასთან, როდესაც იცი, რომ, რაც უნდა იყოს, სულ მალე ისევე დაუბრუნდები შენთვის ჩვეულ "ბუნებრივ" ნებურ ბიურგერულ ყოფას, ასეთ ნებაყოფლობით უკან დახევასა და სისადავეს მუდამ მეტ-ნაკლებად აზის ხელოვნურობის, ბატონკაცურობის, დილექტანტიზმისა და კომიზმის დალი, რასაც ჩვენ დიახაც ვგრძნობდით და რაზედაც მიუთითებდა ალბათ ის გულკეთილი, მაგრამ დამცინავი ღიმილი, რომლითაც შეგვათვალა ირება ხოლმე ზოგიერთი გლეხი, როდესაც ქვეშაგებად ჩალას ვთხოვდით".

ვნახოთ აგრეთვე რამდენიმე ჩინებულ ფრაზა, ჩინებულადვე თარგმნილი, რომელნიც კონტექსტს მოწყვეტილი ნარმატივით აგრძელებენ ღირსეულ არსებობას, ვითარცა აფორიზმები ან პარადოქსული თქმანი:

"ჩემი აზრით, თეოლოგია საერთოდ არასოდეს არ შეიძლება ახალი დროის იყოს, რაც მას დიდ უპირატესობად უნდა ჩაუთვალოს";

"პიკანტირაც კი ნაკლებად პოპულარული ხდება, როდესაც ერთობ დახვეწილია";

"განდგომილება რელიგიური აქტია, ყოველივე ღმერთში არსებობს და ღმერთშივე ხდება, განსაკუთრებით კი მისგან განდგომა";

ბაბრძილა D6 გავრდუა

კიდევ ერთი რომანი თომას მანის "ქართულ თაროზე"

მან-5 გვირგვინი

"თავისუფლებას მუდამ აქვს საკუთარი თავის წინააღმდეგობად გადაქცევის დიალექტიკური მიდრეკილება";

"ჭეშმარიტი ვნება მარტო ორაზროვან ამბებში არსებობს და ისიც, როგორც ირონია";

"საზღვრების გავლება უკვე მათ გადალახვას ნიშნავს".

ნებისმიერი თარგმანის დახვეწა დაუსრულებლად შეიძლება და სარეცენზიო თარგმანში მეც ჩავასწორებდი ზოგ რამეს.

505-ე გვერდზე, იქ სადაც ადრიანთან გამომცემლის ვიზიტზეა საუბარი, ვკითხულობთ: "...ლევერკოუნს სთხოვა: - იქნებ გამანდოთ, ამჟამად რაზე მუშაობთო, - ადრიანმაც ორატორია დაუსახელა. - პირველად? ეჭვი მეპარება! - დასძინა სტუმარმა და აღარ მოემკვა, ვიდრე..."

"პირველად? ეჭვი მეპარება!" - ეს სტუმრის სიტყვები არ არის, ისინი მთხრობელს ეკუთვნის და გულისხმობს: ეჭვი მეპარება, რომ ამ ორატორიის შესახებ სტუმარს პირველად ახლა, ავტორისაგან შეეცყო. წინა ფრაზაც - "ადრიანმაც ორატორია დაუსახელა" - შესაბამისად ასე უნდა გადაკეთდეს: "და ორატორიის ამბავი მოისმინა" (იგულისხმება, რომ ადრიანისგან მოისმინა).

ერთგან რიუდიგერ შილდენაპზე ნათქვამია: "წამდაუნწმ იცოდა ხოლმე თქმა: - კაი იქნებოდარო. ეს გამოთქმა ფორმულასავით ჰქონდა..." (გვ. 216).

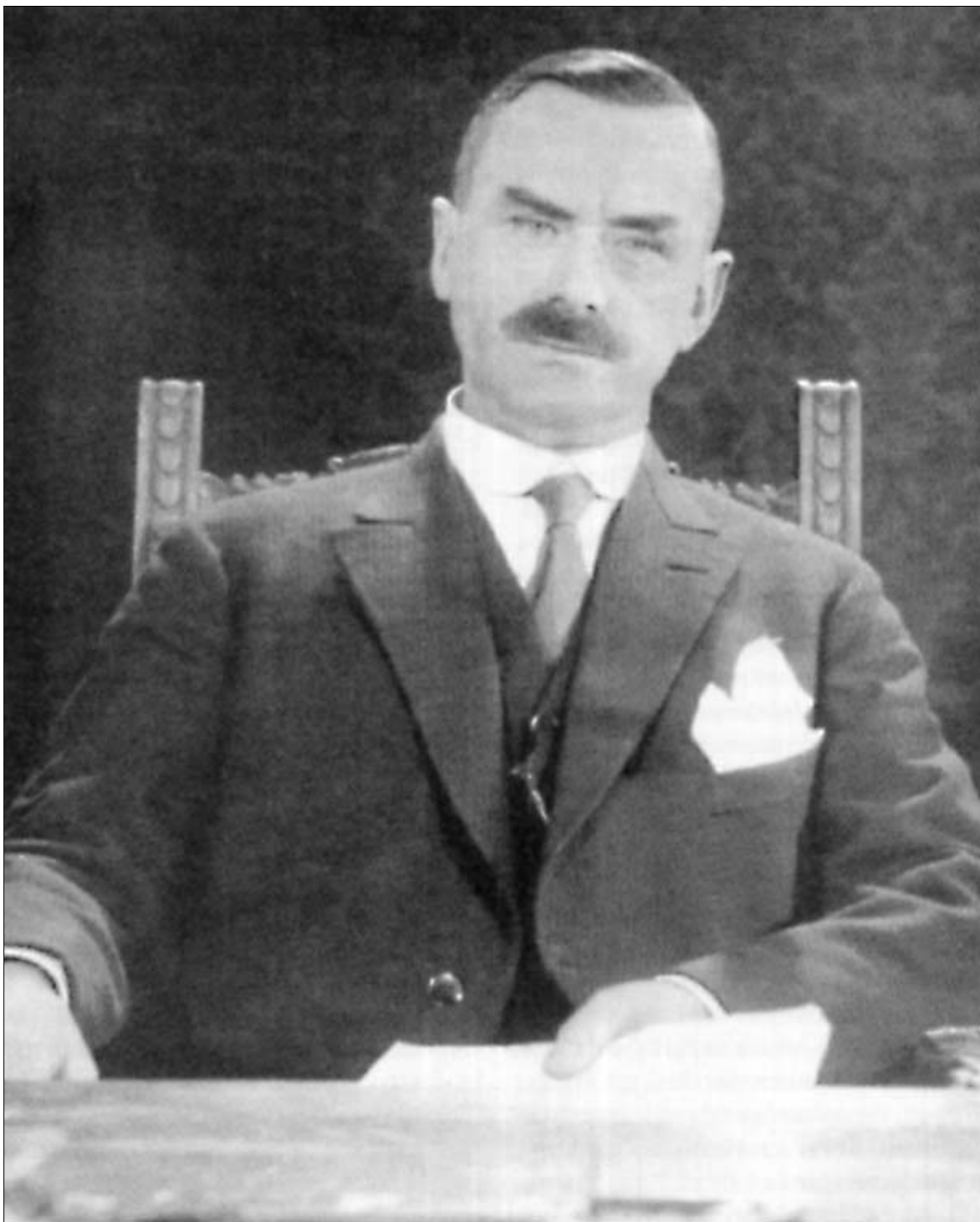
ეს "ფორმულასავით" გამოთქმა დედანში, ცხადია, ყოველთვის უცვლელად მეორდება (man sollte), თარგმანში კი, 243-ე გვერდზე, მისი ახალი ვარიანტია: "ურიგო არ იქნებოდა". საჭიროა ამათი უნიფიცირება, მით უფრო, რომ იქვე ვკითხულობთ: "- სულ შილდენაპივით დავიწყე ლაპარაკი, ურიგო არ იქნებოდა-მეთქი! ვინ იცის, რამდენი რამე არ იქნებოდა ურიგო!" (ეს ადრიან ლევერკოუნის სიტყვებია).

ასევე აუცილებელია შილდენაპის მიერვე ამოჩემებული მეორე ფრაზის - Besichtigen Sie jenes - უნიფიცირებაც, რომელიც თარგმანის 215-ე, 257-ე და 276-ე გვერდებზე სხვადასხვა ვარიანტით გვხვდება.

ერთგან ვკითხულობთ: "განსაკუთრებით სოლომონ "ბრძენზე" იყო ამხედრებული და ისე განიწმამებოდა ესხმოდა თავს, რომ..." (გვ. 364). ადვილად შესამჩნევი უხერხულობა რომ თავიდან ავიცილოთ, უმჯობესია ასე დაინეროს: "...სოლომონ "ბრძენის" წინააღმდეგ იყო ამხედრებული..."

ორ ადგილას უმართებულად არის ნახმარი ზმნა "გახლავთ": "...უპასუხა: ასეთ ქალბატონს არ ვიცნობო, მაგრამ თავის მხრივ აღარ შეჰკითხვია, ვინ გახლავთო" (გვ. 505) და - "აი ის ბატონი, მაგიდას რომ უზის, ვინ გახლავთო" (გვ. 640). ორივე შემთხვევაში "ვინ გახლავთო"-ს ნაცვლად უნდა იყოს "ვინ არისო".

მსგავსი წვრილმანი ლაფსუსები და კორექტურული შეცდომები კიდევ შევნიშნე ამ დიდებულ ნაღვანში, მაგრამ მათზე საუბრით თავს აღარ შეგანწყენთ და იმასლა შეგახსენებთ, რომ "დოქტორი ფაუსტუსი" რიგით მეხუთეა თომას მანის ქართულად გამოცემულ რომანთაგან. მას წინ უსწრებდა დალი ფანჯიკიძის თარგმნილი "ბუდენბროკები", "ჯადოსნური მთა", "ფელიქს კრული" და შალვა პაპუაშვილის მიერ გადმოქართულიებული "ლოტე ვაიმარში"; მეექვსე - "იოსები და მისი ძმები" - ახლა იბეჭდება ჟურნალ "საგურამოში" (ნანა გოგოლაშვილისა და ირაკლი სურგულაძის თარგმანი). რამდენჯერმე გამოვიდა ქართულად თომას მანის მოთხრობების და ახლანახან ესეების კრებულიც (თარგმნა რუსუდან ლვინფაძემ). ასე რომ, დიდი გერმანელი მწერლის გამოცემათა "ქართული თარო" უკვე საკმაოდ შთაბეჭდავად გამოიყურება.

თომას მანი

"ახალი დროების" მეორე ჩქამის ჰიპერტამაშები და სურნალებანი

შოთა იათაშვილი

"ახალი დროების", 2. მთავარი რედაქტორი გია ჭუმბურიძე, გარეკანის გაფორმება შალვა ლეჟავასი. თბ. "აზრი", 2002.

ახალი დროების ყველაზე თვალსაჩინო მახასიათებელი

ხომ ძველ დროებასთან შედარებით მისი თავბრუდახვევამდე აჩქარებული რიტმია (ჩარლის "ახალი დროება" გავიხსენოთ თუნდაც), ჰოდა, 1994 წელს აღმანახი "ახალი დროება" რომ გამოვიდა ნუმერაციის ელექტრონული ვერსიით: 00:01, რაც სასტარტო პირველ წამს აღნიშნავდა, ოპტიმისტნი, მორწმუნენი და ნეტარნი ელოდნენ ალბათ, რომ მართლა სეკუნდებით წაენწყობოდა აღმანახის ახალ-ახალი ნუმერები და ეგ კი არა, "რომელი საათიაო" - იკითხავდნენ სულ მალე აღმანახის ფურცლებიდან დავით და ზურაბ, გია და ზაზა, მაგრამ, "ვაჰ, დრონი, დრონი", პერვერსიულ ნიშანთვისებათა მქონე ჩვენბური "ახალი დროების" გაუგონარი სიზანტე იმაში გამოიხატა, რომ მისი ელექტრონული მეორე წამი (00:02) მხოლოდ რვა წლის შემდეგ დადგა - კალენდარული თვალსაზრისით უკვე ნამდვი-

ლად ახალ ეპოქაში, ახალ მილენიუმში - ახალი დროების 02-ში... "შეჩერდი წამო, მშვენიერი ხარ!" - ეს მსოფლიო მასშტაბით ერთ-ერთი უპოპულარულესი ფრაზა ამ აღმანახშიცაა მოხვედრილი (გვ. 13. თფუ, თფუ, ჯვარი აქაურობასა!) და ვფიქრობ, მისტიური ღრმა კანონზომიერება ძვეს ამაში, ვინაიდან 00:02-ის ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო პერსონაჟის, ეკაპბსონას პირით ნათქვამი ეს სიტყვები გულზე უნდა ამოვიჭრათ ჩვენც და შევუდგეთ "ახალი დროების" მეორე შეჩერებული წამის გაანალიზებას. ამ საქმეს კი ყველაზე უკეთ მისტერ ზაზა თვარაძესთან ერთად მოვახერხებთ, ვინაიდან მას ამ ფრაზის საკუთარი ბრწყინვალე ვარიანტი გააჩნია და პორიზონტის ხაზზე გამოჩენილ ნაცნობ-მეგობრებს ასე შესძახებს ხოლმე: "შეჩერდი, წამო, ხინკალი ვჭამოთ!" 00:02-ის ერთ-ერთმა ავტორმა,

ბატონმა კურიეროვმა ეს პერიფრაზი მშვენივრად უწყის და წვერის ქიციინითა და განუმეორებელი იუმორით გაზავეებული კულტუროლოგიური სხაპასუპით მუდამ მზადაა დროის ამგვარ შეჩერებაზე; რა თქმა უნდა, არც სულით რაბლეზიანელი და მოდერნიზმის ერთგულებით ვერდაქანცული მაგისტრი იქნება წინააღმდეგი ჩაღლიოს მკითხველთან ერთად ღვინო მუქი ან თუნდაც ღია (ფონდ სოროსივით) და ისე იმასლაათოს "ახალი დროების" ავ-კარგზე; ერთი სკოტლანდიური ვისკი და საფეხბურთო გუნდი და ალა-მორჩილ-ხანიც ჩვენთან გაჩნდება, მერე davzur-საც აღარ მოუთმენს გული, მოსწყდება Rotmail-ს და შემოგვიერთდება. მოკლედ, შევიკრიბებით და მისტერ ზაზა თვარაძე თავის ცნობილ ფუნაგორიებსაც იტყვის აუცილებლად.

"თუ გინდა გქონდეს ბოდრი იერი, უნდა იკითხო ბოდრიიარი". ან ამას: "თუ არ იცი დერიდა, ვერ ამოხვალ მძღნერიდან". ეს ფუნაგორები პირდაპირ მიმართებაშია "ახალ დროებასთან", ვინაიდან ქართული თარგმანების პრობლემაზე დარდობს ეს აღმანახი, თანამედროვე ლიტერატურისადმი არასტერეოტიპულ მიდგომებს ავითარებს, აქვეყნებს კიდევ ბოლო-ბოლო ნათარგმნ ტექსტებს... და პრინციპში, იმას ამბობს, რომ ჩვენს ქვეყანას "ბოდრი იერი" ვერ ექნება და "მძღნერიდან" ვერ ამოვა, თუ კულტუროლოგიური ენა და თარგმნის ხელობა ვერ ისწავლა კარგად. ხელოვნება კი არა, ხელობა, მაგრამ ისეთი, "დასაოსტატებლად 10 წელი მაინც რომაა საჭირო" (გია ჭუმბურიძე, 00:02-ის მთ. რედაქტორი). სხვათა შორის, ალბათ ამ კონცეპცი-

მაგალითად, ამას:

ამ განაპირობა, რომ 00:01-სგან განსხვავებით, 00:02-ში ნათარგმნი ტექსტები ანონიმურად, მთარგმნელთა მითითების გარეშეა დაბეჭდილი. რაღა ხელობაა, ხელოსანი რაღა აღსანიშნავიაო - ეტყობა დაასკვნა გ.ჭ. & Co-მ. ვითომ სწორი პოზიციაა? იმას თუ ვჩივით, კარგი ხელოსნები სანთლით საქებარნი არიანო, იმ ერთ-ორ კარგს რაღა ვუმაღლათ საზოგადოებას?

ჩალღიეთ, ჩალღიეთ მთარგმნელობით პროცესზე მჭმუნვარენო, მოამზადეთ კონტრარგუმენტები, მე კი მანამდე, იცით, რასა ვიქმ? თქვენი "ახალი დროების" პირველი სეკუნდს მორცხე შევადრი. თანაც არ მივკიბ-მოვკიბავ და პირდაპირ ვიტყვი: პირველი ჩემთვის გაცვლიებით საინტერესო გამოდგა. იგი უფრო მრავალფეროვანია, დინამიურია და, რაც მთავარია, უფრო მეტად პრობლემატურია! პირველში დაბეჭდილი დავით ზურაბიშვილის წერილი "ჯეიმს ბონდის რეაბილიტაცია ანუ პოლიტიკური შენიშვნები თვითრეკლამის ელემენტებით" ჩემი აზრით ბოლო პერიოდის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წერილია ქართულ ლიტერატურულ სინამდვილეში, ვინაიდან იგი ცდილობს სრულად სხვა კუთხით დაანახოს ნინას-ნარ ქედმაღლურად განწყობილ ქართველ მკითხველს და რაც მთავარია, მთარგმნელთა კორპუსს, მასკულტურა და ის დადებითი შედეგები, რაც მასკულტურის ხარისხიან ერთგვარს შეიძლება მოჰყვეს. ერთი საეტკობო, პროგრამული ხასიათის წერილი 00:02-ში არ მოიძიება. გარდა ამისა, პირველ აღმანახში იყო მრგვალი მაგიდა თემაზე "მარგინალური საზოგადოება და ლიტერატურული პროცესი", სადაც მწერლობისადმი დამოკიდებულების გადაფასების მტკიცებულ პროცესზე ცოცხლად და საქმიანად ბჭობდნენ ქვეყნი ლიტერატორები. ამ მრგვალი მაგიდის შემდეგ რვა წელი გავიდა, მაჩანჩალობის მიუხედავად, მაინც ბევრი რამ შეიცვალა ლიტ.სა-ქართველოში და ვფიქრობ, პრობლემატურობის გრადაციის შესანარჩუნებლად და ვინ იცის, ასამაღლებლადაც კი, რედაქციას არ უნდა დაზარებოდა ქვეყანი ლიტერატორების კიდევ ერთხელ შეკრება და ამჭევრმეტყველება ამ მომენტისათვის ყველაზე აქტუალურ თემებზე.

"ახალი დროების" 300-ზე ოდნავ მეტი გვერდიდან 200 გასული საუკუნის 80-იანი წლების შედეგისა და დღემდე ბესტსელერის - პატრიკ ზიუსკინდის "ნელსურნელებითა" გაჟღერითლი. ამ რომანს თავის დროზე "Иностранка"-თი გაცეცანი, ისევე როგორც ალბათ ბევრი სხვა, ამიტომაც ამჟამად თავიდან ბოლომდე აღარ გადამიბულებულებია, მხოლოდ ალაგ-ალაგ მიმოვიკითხე, გავიხსენე XVIII საუკუნის გენიალური ურჩხულის, ჟან-ბატისტ ვრენუის ისტორია და ისიც ვიგრძენი, რომ თარგმანს აშკარად კარგი სუნი უდოდა. ასე რომ, ერთი შეხედვით, რაა საპრეტენზიო? ბრწყინვალე ნაწარმოები, კარგი თარგმანი... ეჰ! როგორც წერილის დასაწყისში წარმოვიდგინეთ, ამ აღმანახის ახალ-ახალი ნუმრები მინეობილად რომ გამოდიოდეს, ვთქვათ, იმავე "Иностранка"-სავით, მაგაზე უკეთესი რა იქნებოდა, მაგრამ როცა პირველ და მეორე

ნამს შორის 8 წელია?.. გამართლებულია ვითომ მაშინ, აღმანახის ორი მესამედი ერთ ნაწარმოებს დაეთმოს?.. ამ შემთხვევაში ძალიან ხომ არ "ჭამს" იგი "ახალი დროების"?.. თანაც, "ნელსურნელებ" ადრე გაგრძელებით "ახალ 7 დღეში" იბეჭდებოდა (ვერ დავიჩემებ, რომ ზუსტად ეს თარგმანია, რადგან მთარგმნელი არ წერია, თუმცა მეფეყვაბა დღეს საქართველოში ამ რომანის ორი თარგმანი არსებობდეს). ასე რომ, პირველი, საგაზეთო პუბლიკაცია უკვე არსებობდა, გამომცემლობა "დიოგენეს" საავტორო უფლება ამ ნაწარმოებზე აღებული აქვს და საფიქრალია, რომ არცთუ ტყუილბრალოდ, - ანუ რომანის წიგნად გამოცემა, ფაქტობრივად უკვე გარდუვალია, - ჰოდა, ამ მიზეზთა გამო, ვფიქრობ, აღარ ღირდა თარგმანის კიდევ ერთი საშუალოდო პუბლიკაცია, - აჯობებდა მის ხარჯზე მასალათა სხვა სპექტრით გამდიდრება აღმანახისა.

შევხედოთ ახლა, "ნელსურნელების" გარდა რაა დაბეჭდილი 00:02-ში.

ყველაზე პრობლემატური კვლავაც დავით ზურაბიშვილის მასალა აღმოჩნდა - ავტორისეული წინათქმითა და ბოლოთქმით შეკრული ეპისტოლარული კოლაჟი, შედგენილი 4 რეალური პერსონაჟის ინტერნეტ-მიმონერდინად. ამ ოთხიდან ერთი 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტის მსხვერპლია, ცნობილი ამერიკელი გამომცემელი და ლიტერატურის კრიტიკოსი ედვარდ გოლდმან უმცროსი, "ახალი დროების" პირველი ჩქამის სტუმარი რომ იყო და მერე იმიერის საშუალებით რომ ემუსაიფებოდა ხოლმე თავის ქართველ მეგობრებს საგამომცემლო და საერთოდ, ლიტერატურულ საკითხებზე. დავით ზურაბიშვილმა ედვარდ გოლდმან უმცროსის ტრაგიკულ აღსასრულს ერთგვარი სიმბოლური დატვირთვა მიანიჭა და "ახალი დროების" მეორე ჩქამი გადანყვიტა ამ მიმოწერის საშუალებით შეეჯერებინა მიმოწერის მოქმედი გმირები. გარდა გოლდმანისა და ზურაბიშვილისა, არიან ამერიკაში მცხოვრები "პოეტი-ავანგარდისტი, ლიტერატურის კრიტიკოსი, ესეისტი და ბიზნესმენი" ზაზა კაკაბაძე და ავსტრიაში მცხოვრები "მწერალი, მთარგმნელი და ესეისტი" ზვიად შამანაური (ეს განსაზღვრებები მასალების სქოლიოდანაა ამოღებული).

მიმოწერა შეუხელებელი ინტერესით იკითხება. ამას ნამოჭრილი საკითხების პრობლემატურობის გარდა ისიც განაპირობებს, რომ მოკამათენი პრინციპულად განსხვავებულ პოზიციებზე დგანან და ამ პოზიციებიდან გამომდინარე, ერთმანეთს კიდევ "ამოკობენ" შესატყვისი ტერმინებით. მაგალითად, გოლდმანის აზრით ზაზა კაკაბაძე (იგივე კაკაბონა) მემარცხენე ინტელექტუალია, ზვიად შამანაური (იგივე ზვიადაური) კი მემარჯვენე ტრადიციონალისტი. სამაგიეროდ ზვიადაური გოლდმანს კოსმოპოლიტ ფიდომასონს უწოდებს, თუმცა ისეთს, რაღაც რაღაცებში 100 პროცენტით მართალი რომაა. დავით (იგივე დევიდ) ზურაბიშვილი პოზიციით ყველაზე ახლოს კოსმოპოლიტ ფიდომასონთან დგას და, ალბათ, ამიტომაც არაა სხვა მოქმედ

პირთა მიერ სახელდებული, თუმცა მე უმაგისობას მაინც ვერ მოვიტომენ და "ჯეიმს ბონდის რეაბილიტაციისა" და ამ კოლაჟის შემდგომ "მასკულტურის ადვოკატს" ვუნოდებ თქვენის ნებართვით მას.

ერთი სიტყვით, კაი გიჟმაჟი კვარტეტია (სამწუხაროდ, დღეს უკვე ტრიოდ ქცეული) და გირჩევთ, მათ "საბაჩკიან" დისკურსს delete არავითარ შემთხვევაში არ უთხრათ.

ზაზა შათირიშვილი, რომელსაც საკუთარი გვარიც კი აქვს ნათარგმანები და შინაურულ-სახუმარო სიტუაციებში კურიეროვად ინოდების (შათირი [არაბ.] (ძვ.) - იგივეა, რაც შიკრიკი; კურიერი - [ფრ. courrier] - დაწესებულების შიკრიკი), აღმანახში კულტუროლოგიურ ნერილს "თარგმანების ხელოვნებას" გვათავაზობს, ოლონდაც ამ წერილში იგი მხატვრული ტექსტის თარგმანებაზე კი - არ საუბრობს, არამედ მხატვრულ ტექსტად თარგმანებაზე ისეთი ტექსტისა, რომელსაც ქალაქი, ამ შემთხვევაში კი თბილისი (ტფილისი) ეწოდება. თბილისის მთარგმნელთა შორის განიხილებიან და მოიხსენიებიან ზურაბ ქარუმიძე, აკა მორჩილაძე, ვასილ ბარნოვი, ივეტ გრიშაშვილი, სერგო ფარაჯანოვი...

თუმცა, ავტორი მხოლოდ თბილისით არ იფარგლება და კავკასიურ (თუ ამიერკავკასიურ?) დისკურსზე გადადის. საქართველოს და სომხეთის განიხილავს (ახერბაიჯანზე კონტაქტს კი არ ძრავს. რატომ?) და ასევე წინ, რომ კავკასიურ დისკურსს ორი ძირითადი მეტაფორა გააჩნია - საზღვრის და სამოთხის.

წერილი მოცულობით პატარაა და თან, ამავე დროს, საკმაოდ ბევრი მნიშვნელოვანი თემა მასში მონიშნული. ამიტომაცაა, რომ იგი ესკიზის, მონახაზის შთაბეჭდილებას ტოვებს. თითქოს ავტორმა თავისთვის დააფიქსირა ის თემატიკა და ის ძირითადი კონცეპციები, რომლებზეც სამომავლოდ უფრო დეტალურად და თანმიმდევრულად აპირებს მუშაობას. ალბათ ამიტომაცაა, რომ აუცილებელი ყველა სივრცე ჯერ არაა შესწავლილი (იგივე აზერბაიჯანი) და არაა "ნათარგმანები", ყველა მოსახრება არაა არგუმენტირებული. ერთი სიტყვით, ბატონი კურიერიისაგან ამ მიმართულებით წესით სერიოზულ ნაშრომს უნდა ველოდოთ, ბოლომდე წესიერი და სერიოზული ადამიანი რომ იყოს იგი.

ახლა ორიგინალურ მხატვრულ ტექსტებზეც გადავიდეთ. 00:02-ში ასეთი ორია. ორივე ფრაგმენტი. ერთია აკა მორჩილაძის "ჯერეთ გამოუქვეყნებელი რომანიდან" "ძირს სიმინდის რესპუბლიკა" და მეორე ზურაბ ქარუმიძის "დიდი სონატადან" "თხა და გიგო" (სხვათა შორის, აღმანახის უკანა ყდაზე ავტორთა ფოტოებია და ისინი იქ ერთ ფოტოზე, ტანდემში არიან გამოსახულნი).

"ძირს სიმინდის რესპუბლიკა" ჯერ იყო და "ქომაგში" იბეჭდებოდა, მერე "24 საათში" გაგრძელდა მისი პუბლიკაცია, ახლა კიდევ "ახალი დროებშიც" რომ ვნახე ფრაგმენტები, სიმინდის მარცვლებით დამეფანტა თავში ყველაფერი. ასე რომ, ნება მიბოძეთ, ერთ წიგნად (სიმინდის ერთ ტაროდ) გაერთიანებამდე

ანალიზს მოვერიდო, თუმცა ზოგად შთაბეჭდილებას მაინც გაგიმხელთ, შეკონინებული ჩემი დაკუნული შთაბეჭდილებებისაგან: მეჩვენება, რომ მას ის შთაბეჭდილობა აკლია, რაც ამ ავტორის ტექსტების დიდ ნაწილს აქვს (ღმერთმა ქნას, ვცდებოდე!).

ზურაბ ქარუმიძის მკითხველს რომ გაგოობაში გადავარდნის დიდ მაწნი აქვს, ამას თავად ზურაბ ქარუმიძეც კარგად აცნობიერებს, ამიტომაცაა ალბათ მისთვის "თხა და გიგო"-ს თემა ასე აქტუალური. მეტიც, ავტორი მაქსიმალურად ცდილობს, გიგოდ აქციოს მკითხველი, ამის შესაძლებლობა კი თითქმის 100-პროცენტითაა, თუკი მას საკუთარი სიბრყვეისა გამო აქამდე შევიცარული "გლასპერლენის" გემო არ გაუსინჯავს, ანუ, უფრო გასაგებად რომ ვთქვათ, ჰერმან ჰესეს "თამაში რისომ მარგალიტებით" ("Игра в бирсер") არ ნაუკითხავს.

გამოქვეყნებული ტექსტის ძირითადი კორპუსი "ჰიპერშილის" აღწერას ეთმობა. კასტილური უნივერსალური თამაში ქარუმიძესთან რთველის სახეს იღებს, ოლონდ მისი გლობალ-სოფლელები ორლან-კომპიუტერი-სანსახელში ნამდვილი კი არა, ვირტუალური ყურძნის "რიომ მარგალიტებს" წურავენ. ციფრულ-დიგიტალური მარცვლები რომ იწურება, ორლანი გუგუნებს და ტექსტებს გამოსცემს, ჩემი აზრით, არც მაინცდამაინც გამოიწვებიან მხატვრული თვალსაზრისით, ოლონდ ამას ავტორი შეგნებულად აკეთებს თუ ძალაუნებურად გამოუდის, უკვე ვეღარ ვხვდები. იმიტომ, რომ ეს უკვე პაროდია კი არა, პირდაპირი გამეორებაა იმ კიჩური ესთეტიკის, იმ ვითომ თანამედროვე პოეზიისა, უახლესი ტერმინოლოგიით რომაა გამოტენილი და მხოლოდ ამის ხარჯზე ცდილობს კონტექსტუალობის მოპოვებას. რომ მიხვდეთ, რაზეა ლაპარაკი, რამდენიმე სტრიქონი აქაც მოვიყვანოთ: "**და on-line ერთობა ჩვენი ამ კვარკთაგან წარმოშობს / ულტრა მაღალი სიხშირის ელექტრო-საკრამენტულ ტალღებს / Info-Pleroma-დან რომ მოემართებოდნენ, რომლის თაობაზეც სალოფიკურ-მატხოვნებელი message / დავიკოვებს: სეთმა (მესამე ძემან ადამისამან), სოტერ-იესომ და / ქადაგამა მანიმ (მანიპულატორმა)!**"

ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, თავისთავად, თუნდაც ტრანსკრიფციის ისეთი ფორმების გამოყენება, როგორცაა: მიემართებოდნენ, საკრამენტული, Souperვა და ა.შ. დიდი ვერაფერი მიგნებაა, ისევე როგორც "ენათა აღრევის ბაბილონის გოდოლი-სეული ტრადიციისადმი პატივისცემის ნიშნად" სხვადასხვა ეტიმოლოგიისა და გენეზისის მქონე სახელ-გვარების ბაგმუერი ჰიბრიდიზაციით თავის გართობა. თუ ჰესეს ზემოხსენებული რომანი ნაკითხული გაქვთ, აქ ბევრ პერსონაჟს იპოვით იმ რომანის პერსონაჟებზე დამყნილ: ნაომი ტეგულარიუსს, დიროლ ციხენგალს, ტაისონ კნეხტს, ბრიუს ფონ დე ტრევეს, თუ არადა პუპსი ნაბოკოვით, ჰომეროს სიმფსონ ეკოთი, კონფუციუს სპილბერგით, ბორხეს მერდოკით, პლეიბოი ჰოიზინგათი შეიქცევთ თავს და შეიძლება, საკუ-

თარი თავიც სცადოთ ამ ოლო ვარჯიშობაში: ერთმა თქვას გარინჩა პავიჩი, მეორემ მარკიზ დე გალაკტიონი, მესამემ გოგოლ დიდი მოგოლი, მეოთხემ კასპაროვ თავგრი, მეხუთემ ჯეოსელ დანტე და ა.შ. და ასეთი ბრწყინვალე შედეგების მიღწევის გამო ყველამ ლიტერატორად წარმოიდგინოს თავი.

მოკლედ, არ ვიცი, მაგისტრ ქარუმიძეს გულში რა ედო (იქნებ ჰიპერშილში ჩვენი რამენიარად ჩართვა და აი, ახლა, გარინჩა პავიჩი რომ გვათქმევიან, უზომოდ კმაყოფილია და ხელებს იფშენტს), მაგრამ მისი დიდი ნიჭისა და ცოდნის ასეთ რაღაცებზე დახურდავება, ვფიქრობ, რომ მაინც არ ღირს. ჰესეს თამაში კია ორიგინალურად გათამაშებული ქართულ ყაიდაზე, მაგრამ მთლიანობაში "თხა და გიგო" მაინც ვერ მივა მის "ღვინომუქ ზღვამდე". ცხადია, ეს დასკვნა მართებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს ტექსტი წერაკითხვის მცოდნე მკითხველივით სწორად მიჭირავს ხელში და არა გიგოსავით.

"ჰესეც ჰესეე!" როგორც იტყოდა თავად ზურაბი და ბარულამ დავასრულეთ რეფლექსია მის ამ დიდ სონატაზე, რომელსაც მე, ჩემი ნება რომ იყოს, დიდ სონატს კი არა, დიდ ჰესეს (ჰესეისტიკას) ვუნოდებდი.

კიდევ რა დაგვრჩა სახსენებელი? სამი თარგმანი. აქედან ერთი თარგმანის პრობლემებს ეხება (უმბერტო ეკო), მეორე რელიგიის საკითხებს (ფრანსის ბეკონი), მესამე კი ართურ კონან დოილის მოთხრობაა, სახელად "კარამაზოვების საქმე". ცხვირი არ აიბზუოთ, აღარ გვიწდა ისევე შერლოკ ჰოლმსი და უოტსონი (თუ გსურთ, ეჭვი გამოთქვით, რომ ეს მოთხრობა მათი ფანის, აკა მორჩილაძის გაშანსულია). თავიდან მეც თქვენსავით ცხვირი ავნიე, აკა მორჩილაძის მიმართაც იგივე ეჭვები გამიჩნდა (სინამდვილეში ახლაც არ ვიცი, რაიმე ხელი ურევია თუ არა ამ საქმეში მას), მაგრამ იმის ინტერესით, თუ რა შუაში იყო აქ დიდი რუსის დიდი რომანი, თვალის მაინც გამეპარა მოთხრობისაკენ... და მოულოდნელად ისეთი რამ დამხვდა, რასაც ვერანაირად ვერ წარმოვიდგენდი, მიუხედავად ართურ კონან დოილისადმი ჩემი ღრმა პატივისცემისა.

მეტს აღარაფერს გეტყვით, გარდა იმისა, რომ ეს მოთხრობა ყველა დოსტოევსკისტმა და დოსტოევსკოლოგმა უნდა ნაიკითხოს.

მთლიანობაში კი, როგორც ხედავთ, ისე გამოდის, რომ აღმანახ "ახალი დროების" მეორე წამი ხელიდან არ უნდა გაუშვათ. ხამუშ-ხამუშ კი ვაკრიტიკე იგი, სასტარტო აღმანახთან პარალელური ანალიზისას ნაკლებად პრობლემატურობაც დავწამე, მაგრამ საბოლოო ჯამში, როგორც ქართველი იტყვიან ხოლმე, "დონე არის!"... არ არის მხოლოდ ახალი დროებისათვის შესაფერი რეგულარულობა, ის პულსაცია (ფულსაცია), აუცილებელ დინამიკას რომ გააჩენს ამ აღმანახშიც და მთლიანად, ქართულ ლიტერატურულ ცხოვრებაშიც...

სასმელი მათთვის, ვინც უნოდ დარჩა

წიგნზე რეცენზიის წერა უკვე დაწყებული მქონდა, როცა "გარდიანის" საიტზე შესული სრულიად მოულოდნელად შემდეგი შინაარსის news-ს წავაწყდი: გაზეთის პარიზელი კორესპონდენტი იუწყებოდა, რომ პასკალ კინიარმა ფრანგულენოვანი სამყაროს ყველაზე პრესტიჟული, "გონკურების" ლიტერატურული პრემია მიიღო და სიმბოლური ათი ევროც "ჩაიჯიბა". კინიარი თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე გამოჩენილი ხელწერის მქონე პროზაიკოსია, დახვეწილი სტილისტი და უცნაური მთხრობელი, მწერალი, რომელიც ყოველგვარი იდეოლოგიური "სამკაულეებისგან" იცავს თავის კალამს და რომელიც უკანასკნელ ხანს ქართველმა მკითხველმაც შეიყვარა წიგნით "ყოველი დილა ქვეყანაზე".

მალხაზ ხარბაძია

პასკალ კინიარი. ყოველი დილა ქვეყანაზე. ფრანგულიდან თარგმნა დავით წერეთიანმა, რედაქტორი მზია ბაქრაძე. თბ. "სანი", 2002.

წიგნის ნაკითხვამდე ალენ კორნოს ფილმი მქონდა ნანახი, ყერარ დეპარდიეი და ჟან-პიერ მარიელი მთავარ როლებში. პირველი, რამაც მომხუსხა, მუსიკა იყო, ჩემთვის აქამდე უცნობი სენტ-კოლომბისა და მარინ მარეს ვიოლასთვის დაწერილი მუსიკა. მეორე დღესვე შევუდექი ჩანანერების ძიებას, მაშინ Audiogalaxy-ს სახელი ვერ კიდევ ვეხსოვო ინტერნეტში, ჰოდა მეც ადვილად, სულ რაღაც საათნახევარში გადამოვწერე ამ ორი მუსიკოსის ყველა ნაწარმოები, რომელიც კი მოიძებნებოდა მსოფლიო აბლაბუ-დაში. იმავე დღეს დავაზუსტე, რომ სენტ-კოლომბის ხელნაწერი (ფრანგულად ასე ვიკვია თურმე: 67 pieces a deux violes esgales) 1966 წელს აღმოუჩენია ალფრედ კორტოს და იგი 1973 წელს გამოუციათ გერმანელს. ერთი სიტყვით, გაფუტე, გამიტაცა ვიოლამ და იმასაც მოვკარი ყური, რომ სენტ-კოლომბს მეშვიდე სი-მი მოუმატებია ამ ინსტრუმენტისთვის, თანაც საფრანგეთში პირველი ყოფილა, ვისაც მოვერცხილი სიმებზე დაუკრავს. სენტ-კოლომბს გასული საუკუნის 60-იან წლებამდე მისივე მოსწავლეების, ჟან რუსოსა და მარინ მარეს რამდენიმე მიძღვნილი და ორიოდე ანეკდოტით იცნობდნენ, მისი ცხოვრებიდან ზოგიერთი ფაქტი ყერარ ტიტონ დუ ტილეს "ფრანგულ პარანასშიც" (1732) ყოფილა დამონებული.

პასკალ კინიარმა სენტ-კოლომბის მუსიკა პირველად 1976 წელს აღმოაჩინა, როცა ხორდი სავალის მიერ შესრულებული ჩანანერები მოისმინა, 1991 წელს უკვე რომანი გამოვიდა და იმავე წელსვე გადაიდეს ფილმი, სადაც, როგორც მოსალოდნელი იყო, ხორდი სავალისვე დაკრული მუსიკა აჟღერდა.

აი, ამ მნიერი ცნობების ამარა დარჩენილი დავებები 1997 წლის "ინოსტრანკაში" დაბეჭდილი რომანის რუსულ თარგმანს და წელს, სრულიად მოულოდნელად "ყოველი დილა ქვეყანაზე" ქართულადაც გამოიცა.

დავით წერეთიანის მიერ ბრწყინვალედ გადმოქართულებული ნიგნმა არათუ ზემოთჩამოთვლილი ფაქტები დამაინყა (რომელიც ამ დღეებში რის ვაი ვაგლახით აღვადგინე), არამედ თავად ფილმსაც გადაუსვა ხაზი. ნამდვილი ლიტერატურა ხომ ყოველთვის აქარნყლებს ე.წ. "რეალობის ეფექტს" და ერთი შეხედვით (უფრო სწორად ერთი ნაკითხვით, ან ერთი ამოსუნთქვით) სინამდვილის ყველა ნიშანს ართმევს ოდესღაც რეალურად გამძვინვარებულ თუ ცრემლდანიტხულ მოკვდავ-პროტოტიპებს. ნამდვილი ლიტერატურა ამ მოკვდავებს "დიდ დროში" ათავსებს და იქ უკვე ფაქტები და რეალიები ძალს კარგავენ.

არადა ამ რომანში თითქოს საკმაოდაა რეალობის ეფექტის გამომწვევი დეტალები. უპირველეს ყოვლისა ეს წიგნის ყდის დამამშვენებელ ნახატზე ითქმის (ლიუბენ ბოჟენის "ნატურმორტი გოფრეტებით"), იგი ზედმინე-ნით ზუსტადაა ნაწარმოებში აღწერილი და მაინც, ეს სიზუსტე მალევე კარგავს აზრს, რადგან ერთ-ერთი პერსონაჟი (სენტ-კოლომბი) თვალებს ხუჭავს, მხოლოდ "ყურს უგდებს ხატვას" და მეორეს ეუბნება (მარინ მარეს): "უსმინეთ, რა ხმას გამოსცემს ბატონი ბოჟენის ფუნჯი... ასე ისწავლება ხემის ტექნიკა"-ო. რაც იმას ნიშნავს, რომ ჩვენთვის ეს ნახატიც ისეთივე მოუხელთებელი რჩება, როგორც მაშინდელი მუსიკა და ნათელი ხდება, ავტორის სინამდვილე როდი იტაცებს, არამედ ის, რასაც თვალთ გაიგონებ და ყურით დაინახავ. მთელი რომანიც სწორედ ამ ხილულ ხმოვანებაზე აგებული და ყველაზე ცხადად მასში უხილავი და იდუმალი მოჩანს (თუ მოისმის).

წიგნში მოთხრობილი სევედიანი ისტორიის ფონზე განუწყვეტლივ რაღაც ხმიანობს, ავტორს არც ერთი ხმოვანი დეტალი არ ეპარება და ეს ე.წ. აუდიო-ეფექტები გარკვეულ საზრისადაც კი ყალიბდება. მეუღლის გარდაცვალებიდან ხუთი წლის მერეც, სენტ-კოლომბს მუდამ ყურში ჩაესმის ქალის ჩურჩული, დაკვრისას კი ცდილობს ზუსტად გაიმეოროს ადამიანური ხმის ყველა "მიმოხრა": "ყმანვილი ქალის ოხვირიდან ბერიკაცის ქვითინამდე, მეფე ანრი ნავარელის საბრძოლო დამახილიდან ბავშვის უნაზეს ფშვინვამდე, ოდნავ რომ მოთრთის და მოისახება, ნეტარების სუნთქვარეული ხრილიდან ხმაგარინდებამდე, სულ ორიოდე აკორდით, ორიოდე მიმოსმით, ლამის მუნჯ გარინდებამდე ლოცვაში

წასული კაცისა." აქვე გაიგონებთ ხოჭოებისა და ღრატების სკდომის ხმას, სენ-ჟერმენ-ლ'ოქსერუას ზარების რისხვას, ცხელი შარდის ხმას, თოვლს რომ ხვრეტს და კრისტალთა დნობის ხმაში თანაზომიერად რომ ირევა (ამას პერსონაჟები ქრომატიულ დაღმასვლას უწოდებენ), ისმის კართა ხატუხუთიკი.

რომანში რამდენიმე ამბავი გადაიკვეთება და ერწყმის ერთმანეთს. ერთი მხრივ ესაა მეუღლის გარდაცვალებით მწარედ შეძრული სენტ-კოლომბის ისტორია, სანუხარის გამო კიდევ უფრო მეღანქოლიური რომ გახდა თავისი ინსტრუმენტის ჟღერადობა. ნაწარმოებში მთელ მის ცხოვრებას ერთი თარიღი განსაზღვრავს, 1650 წლის გაზაფხული, როცა მისი მეუღლე გარდაიცვალა. ამ დროიდან მოყოლებული იგი დღეში თხუთმეტ-თხუთმეტ საათს ვარჯიშობდა ვიოლაზე და ამის გამო შეუდარებელ მევიოლედ იქცა. ამ დროიდანვე მოყოლებული შეიჯავრა მან პარიზი, "ქვაფენილებზე საბოების პაკაპუკი, დეზების ჟღარუნი, ეტლების ღერძია ჭრიალი, ფურგონების რკინათა რახრახი" და ფიცრულში განმარტოვდა, თავისი მუსიკასა და მეუღლის სახელწოდებით აჩრდილის დაბალ ხმას უსმენდა, გოფრეტებით უმასპინძლებოდა აჩრდილს... მეორე მხრივ კი რომანში მოთხრობილია ყმანვილი მარინ მარეს ამბავი, ვინც ექვსი წლისა ხმის გამო გაუნვევიათ მეფის უწყებაში, შემდეგ საეკლესიო გუნდშიც გაუმნესებიათ, მაგრამ ხმა გაებზარა თუ არა, გაუძვევებიათ. ეს მოვლენა მის მეხსიერებაში სა-მუდამოდ ჩაბეჭდილიყო, სენტ-კოლომბივით მასაც ჰქონდა თავისი ზღურბლი, 1672 წლის 22 სექტემბერი, როცა "თავი ისე მარტო იგრძნო, როგორც აყმუვლებულმა ნადირმა, როგორც გასიებულმა და დაფანჩულმა ასომ, ლაჯვებუა დაკიდებულმა" და გადაწყვიტა შური ეღია საკუთარ ხმაზე და ვიოლაზე დაკვრის ხელოვნების დასა-უფლებლად სენტ-კოლომბთან მივიდა: "როგორღაც ასე ხდება ხოლმე, ყმანვილი, რომელიც პირის გაღებასაც ვერ ბედავს,

მაინცა და მაინც სულ უნო კაცს უნდა გადაწყვედს".

ანუ რომანში მოწაფე-მასწავლებლის კლასიკური წყვილი ჩნდება, მოდელი, რომელიც პლატონის "გამოქვაბულის ანალოგიიდან" მოყოლებული მართავს კულტურას და რომელიც კინიართანაც რისხვითა და ერთ-ერთი იცხება. თუკი თანატოს სენტ-კოლომბი განასახიერებს (მისი ყველა ნაწარმოები სიკვდილის თემაზეა შექმნილი: "მოთქმანი", "ჯოჯობენი", "ენეასის აჩრდილი", "ქარონის ნავი"), ეროსი მის ქალიშვილებს, მადლენსა და ტუანეტს უკავშირდება. თავდაპირველად მადლენი, უფროსი და შეუყვარდება მარეს, მონაფეს (მადლენი მალე "გაილევა", თავს ჩამოიხრჩობს), და რომც მის ხელს თბოვს გოგონას რამა, ალმოჩნდება, რომ ისიც, სენტ-კოლომბიც შეყვარებულს ცხოვრებით ცხოვრობს და ეს ყველაფერი მისთვის ხელოვნებას აღემატება, "მეტია, ვიდრე თითები, მეტია, ვიდრე ყურები, მეტია, ვიდრე წარმოსახვა". სწორედ ამ დროს ნამოსცდება სენტ-კოლომბს რომანის ალბათ ცენტრალური ფრაზა: "ბატონო ჩემო, თქვენ ხილული მეფის სმენას ეაღვრებოდა, მე არ შემიძლია სმენას ვეალერსო. ჩემი ხელი უხილავის გამოსმობას ცდილობს" და, აქედან მოყოლებული, მონაფე და მასწავლებელი იმ დასკვნითი დიალოგისკენ მიისწრაფიან, სადაც მუსიკა უკვე აპოფატეკურად ხსიათდება, ყველა მისი ატრიბუტისა და აღნიშვნის უარყოფით.

სიტყვა "ხასიათდება" ძალზე პირობითად გადმოსცემს ვითარებას, რომლითაც ნაწარმოები სრულდება. ეს დიალოგი ერთ-გვარი სქოლასტიკური თამაშით იწყება (აბელარისა და პიპინუსის ყაიდაზე), პოეზიით მთავრდება და სწორედ ამ ბოლო ეპიზოდის ნაკითხვის შემდეგ ვაცნობიერებთ ამ რომანის თარგმანსთან დაკავშირებულ სირთულესა და მთარგმნელის, დავით წერეთიანის დამსახურებასა თუ გამბედაობას, რომელმაც ჩვენი ენისთვის აბსოლუტურად უცხო სიტყვიერი რეალობა გადმოქართული (ალბათ, იგივე შეიძლება ითქვას ვიოლის წერეთიანისეულ თარგმანზეც):

"ძნელია ეს ხელობა, ჩემო ბატონო. მუსიკა მხოლოდ იმის გამოსათქმელად არსებობს, რაც ერთ უთქმელია. ამ მხრივ მთლად ადამიანურსაც ვერ უწოდებ. მიხვდით ბოლოსა და ბოლოს, რომ იგი მეფისთვის არ ყოფილა?"

- მივხვდი, ღმერთისთვის ყოფილა.
- ცუდად მიმხედარხართ, ჩემო ბატონო, რადგან ღმერთი მეტყველებს.
- მაშ რისთვის არის, ყურისთვის?
- ის, რაც ვერ გამოვითქვამს, მეუძღლებელია ყურისთვის იყოს.
- ოქრო?
- არა, ოქრო ყურამდეც ვერ აღწევს.
- სახელი?
- არა. სახელი, ეგ მხოლოდ ხშირ-ხშირი ხსენებაა კაცისა.
- დუმილი?
- არა. დუმილი განწყვიტილი ლაპარაკია.
- მეტოქე მუსიკოსები?
- არა.
- სიყვარული?
- არა.
- სიყვარულის გამო სინანული?
- არა.
- განმორება?
- არადა არა.
- გამოდის გოფრეტებისთვის ყოფილა, რომელსაც უხილავს ვანვდით.
- არც ეგ. რა არის გოფრეტი? ხედვ, გემოს უსინჯავ, ჭამ. იგი არაფრისაგან არაფერია.
- მეტი აღარ ვიცი, ჩემო ბატონო. მე ისა მნამს, რომ მიცვალებულს ჭიქა უნდა დაუდგა...
- თქვენც ცვეხლი გდებიათ.
- მცირე რამ სასმელი მინადო იმათ, ვინც უნოდ დარჩა. ბავშვების აჩრდილებს, სახარაზო ჩაქუჩების დაგადუგს, იმას, რაც ბავშვობას წინ უსწრებდა, როცა სუნთქვა გიჭირდა, როცა სინათლეს ვერ ხედავდი.
- ამის შემდეგ ისინი დუეტში დასაკრავად წავიდნენ, მონული ბოცურით, ჭიქებითა და გოფრეტების თეფშით. სენტ-კოლომბი მთელი ღამე საბრალო მადლენის ვიოლაზე უკრავდა თურმე, ალბათ თავისი, განსხავებული ხერხით ეჭირა შვილის ვიოლაც, მუხლებზე და წვივზე მიუყრდნობდა.

პასკალ კინიარს (მარცხენი) "გონკურების პრემიას" ულოცავენ.

ბიჭობრი ყოფნაში

სოსო ტახუცაძე

აგოტა კრისტოფი. საერთო რვეული. თარგმანი მედეა ზუბალაშვილისა. ყდის დიზაინი სოფიო კინწურაშვილისა. თბ. "ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა", 2001.

საქართველოში ლიტერატურის ფართო მკითხველისათვის აგოტა კრისტოფი უცნობი სახელია. გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებამდე უცნობი იყო იგი ევროპელი მკითხველისთვისაც, ვიდრე 1986 წელს, უნგრული წარმოშობის შვეიცარიელი მწერალი ფრანგულ ენაზე გამოაქვეყნებდა რომანს, რომელიც კრიტიკოსებმა მეოცე სასწლეულის "ყველაზე ულამობელ წიგნად" მონათლეს და რომელსაც, ფრანგ კრიტიკოსთა მონაშობით, ლიტერატურაში აფეთქების ეფექტი ჰქონდა.

ამ კალამბურული გვარ-სახელის მქონე მწერლის თხზულება "Le Grand Cahier" - "სქელი" თუ "საერთო რვეული" (ქართული თარგმანის ავტორმა, ქალბატონმა მედეა ზუბალაშვილმა ეს უკანასკნელი ვერსია არჩია) - თხუთმეტი წლის შემდეგ ჩვენშიაც გამოქვეყნდა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, როგორც ვიცო, დიდი რეზონანსი არ მოჰყოლია. ეს, რა თქმა უნდა, ჩვენი პრობლემაა და არა მწერლის ან გამომცემლის, მით უფრო რომ სოფიო კინწურაშვილის მიერ შესრულებული ყდის დიზაინიც ძალზე მიმზიდველად ამისა, როგორც შეიძლება "საერთო რვეულს", რომლის ავტორის გვარ-სახელიც ყველას ფსევდონიმი ჰგონია. თუ მაინც ფრანგ კრიტიკოსთა მიერ ხაზგასმულ "ულამობლობას" გაეცხენებ, მაშინ იმის თქმაც შეიძლება, რომ იგი არა მხოლოდ გვარ-სახელის კალამბურულობით, არამედ "ულამობლობითაც" მიაგავს თავშესაქცევი დეტექტივების ვირტუოზულ მთხზველ ლედის - აგატა კრისტის, რომელმაც მწერლური მოღვაწეობა ჰოსპიტალის აფთიაქში მუშაობისას, წამლების ჩამორიგების შემდეგ მორჩენილ თავისუფალ დროს გასართობი სიუჟეტების წერით დაიწყო. აგოტა კრისტოფმა კი სადაგი ყოფის გარდათქმა "ტექსტთან ახლო" არჩია და შეუჩვენელი რეალობა და "შიშველი სიმართლე" ასახა. ასეა დაწინაურებული რომანის გმირების მიერ ის სამყარო, რომელსაც მწერალი პერსონაჟების თვალთახედვით აღწერს. აღწერის ქარგა კი ასეთია: ომი დასასრულს უახლოვდება, დედაქალაქიდან პატარა საზღვრისპირა

ქალაქში დედას ტყუპი ვაჟიშვილი ჩამოჰყავს. დიდ ქალაქს ბომბავენ, შიმშილობაა. აქ კი ბებია ცხოვრობს, რომელსაც ყველა "კუდიანს" ეძახის, რადგან, როგორც ამბობენ, საკუთარი ქმარი მოუწამლავს. ამ ამბის შემდეგ ქალიშვილი აქ აღარ გამოჩენილა. ვერ იტანს დედას, მაგრამ გაჭირვებამ კვლავ მასთან მიიყვანა. ათი წლის შემდეგ დედასა და ქალიშვილს შორის გამართულ დიალოგს ფანჯარასთან ჩაცუცქეული ბიჭებიც ისმენენ და მათთვის უკვე ნათელი ხდება, თუ სად მოხვდნენ. ბებია იტოვებს შვილიშვილებს იმ პირობით, რომ ბიჭებს თავის ყოველდღიურ მიმე საქმიანობაში მოიხმარს და ამუშავებს: "დამაცადეთ, გაგაგებინებთ, რომ სიმწრის ფასად მოიპოვება ეს ყველაფერი". ბებიას ამ მუქარაზე ბიჭების რეაქციაც შესაბამისია: "ჩვენ ბებიას ენას ვუყოფთ. ის ... ხმამალა ხითხითებს, თან თქმებზე ხელებს იტყაპუნებს". დედა გაბრუნდება, ხოლო ბებია-შვილიშვილების ასეთი "სიამტკბილობით" დაწყებული ურთიერთობა ამავე ნოტაზე გაგრძელდება ქვეყნიერების ამ ყურბში, სადაც ომის ჯერ მხოლოდ ექო აღწევს...

ტყუპების შემდგომი ყოფა არის ერთგვარი შესავალი ტანჯვის ანესთეზიაში ანუ რაღაცნაირი მზადება უფრო მიმე და აუტანელი ცხოვრებისათვის. ამიტომ, შემთხვევით არ მიწოდება მათთვის გმირები, რადგან ისინი მართლა ასეთები არიან: ითმენენ, უძლებენ, წინააღმდეგობებს გადალახავენ და ამ გულგრილ და თანაგრძობისგან განძარცვულ გარემოს თავის კოლმალურ ნებისყოფას უპირისპირებენ:

"ბებია ხშირად გვცემს - ხელით იქნება, ცოცხითა თუ სველი ტილოთი. ყურბითა და თმებითაც ხშირად გვითრევს. ვერ გავვიგია, რატომ, მაგრამ სხვებზე არ გვაკლებენ ცემა-ტყუპასა და პანაღებს". ამ ყველაფერს ხომ გაძლება უნდა და ბიჭებიც გამძლეობაში იწყებენ ვარჯიშს. ეს კი ასე გამოიყურება: "გადანწყვიტეთ სხეული ისე გავიკაფოთ, რომ ტკივილი უტრემლოდ გადავიტანოთ."

თავდაპირველად ერთმანეთს ვცემთ და ვუყუავთ.

შიშველი ვართ და ერთმანეთს ქამრით კარგად ვახურებთ.

ხელი ცეცხლზე გვიჭირავს, დანით ბარძაყს, ხელსა და მკერდს ვისერავთ და ზედ არაყს ვისხამთ, თან ერთთავად ვიმეორებთ:

- არა მტკივა!

მაღე მართლაც დაკვარავთ ტკივილის შერგანებას."

ასე მოუღლეილი სიბეჯითით აგრძელებენ ბიჭები ვარჯიშებს "შიშშილში", "მათხორვობაში", "სისასტიკეში", "ლანძღვა-გინების ატანაში", "გრძნობათა წრთობაში" და ყველა იმ მოსალოდნელ უბედურებაში, რასაც მათ სასტიკი ცხოვრება უმზადებს.

"უბედურება" ვახსენეთ და ეს მხოლოდ ჩვენეული შეფასებაა, ხოლო მათთვის ყველაფერი უკვე რიგით მოვლენად აღიქმება. და, საერთოდ, ამ რომანში შეფასებათა და რაიმეგვარ მორალიურ რეფლექსიათა ნატამალიც არ არის. აქ ყველაფერი ისეა აღბეჭდილი, როგორც ხდება ანუ როგორც ბიჭები ხედავენ და იწერენ საერთო რვეულში. "კარგი" და "ცუდი", "სიკეთე" და "უკეთურობა" და სხვა რაი-

მე გრამატიკული, ომონიმური ფორმები თუ ცხოვრებისეული ოპოზიციები სრულიად ზედმეტია აგოტა კრისტოფის ენისათვის. აქ წამლად ვერ იპოვით ეპითეტს, მეტაფორას ან ფრაზეოლოგიურ კონსტრუქციას; მოვლენებთან რაიმეგვარ ემოციურ მიმართებაზე ხომ ზედმეტია ლაპარაკი. ამიტომ აგოტას შემოქმედებას (ყოველ შემთხვევაში, "საერთო რვეულის" მიხედვით, რომელიც ტრილოგიის პირველი ნაწილია) მე ვუწოდებდი "უნაშთო პროზას", რადგან აქ სიტყვა და ქმედება ერთმანეთს ფარავს, ერთმანეთს უდრის და ერთიერთზეა. ენა თავისი რესურსის მინიმუმს ავლენს და მხოლოდ მამულის ფუნქცია აკისრია. ეს ფუნქცია კი შეურეწელი სიმართლის ასახვას გულისხმობს და მწერლისა და მისი გმირების (ისინი ხომ ერთდროულად წერენ!) შემოქმედებითი მეთოდიც ეს არის. აი, რა წერია ტყუპების რვეულში: "თხზულება უნდა იყოს მართალი, უნდა აღწეროთ რა ხდება, რას ვხედავთ, რა გვესმის და რას ვაკეთებთ."

მაგალითად, არ შეიძლება დაგწეროთ "ბებია კუდიანს ჰგავს", მაგრამ შეიძლება დაგწეროთ ასე: "ხალხი ბებიას კუდიანს ეძახის".

არ შეიძლება დაგწეროთ "პატარა ქალაქი ძალიან ლამაზია"; ხომ შეიძლება პატარა ქალაქი ჩვენ გველამაზებოდეს და სხვას არ მოსწონდეს".

მონონება გრძნობის გამოყვანებაა და იგი სრულიად ზედმეტი მარაგია თავისი ბუნდოვანებისა და გაურკვევლობის გამო. მონონება მიჯაჭვულობასაც ნიშნავს, ისევე, როგორც სიზუსტესა და ობიექტურობას მოკლებული სიტყვა "სიყვარული" და ამიტომ ერიდებიან ბიჭები გრძნობათა აღმნიშვნელ სიტყვებს: "ყოველთვის ვობს მოერიდო მას და უბრალოდ აღწერო საგნები, მოვლენები, ადამიანები და საკუთარი თავი - სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მიჰყვები ფაქტების მოუკერძოებელ გადმოცემას". ეს არის ძმების კრედო და მწერლის პოზიცია. მოკლედ რომ ვთქვათ, აგოტა კრისტოფმა შექმნა ერთი გაბმული მეტატექსტი, რომლის კითხვის დაწყება თუ შედეგით, დასრულება უკვე თქვენზე აღარ იქნება დამოკიდებული, რადგან მწერალი ისეთ მოვლენებში გაგხვევთ, რომ ტექსტის თამაშის პირობებს ბოლომდე ვერ დააღწევთ თავს.

დაწყებით კი, როგორც უკვე ვთქვით, "წიგნიც" და "რვეულიც" ამ პატარა ქალაქში ჩამოსვლით იწყება: "მთელი ღამე ვმგზავრობდით. დედას თვალები დასწითლდებოდა. მას ვეება ყუთი მოაქვს, ჩვენ კი, ორ ბიჭს პატარ-პატარა ჩემოდნები... მოგვაქვს, აგრეთვე, მამისეული სქელი ლექსიკონი. ხელები მაღ-მაღე გველდება და ლექსიკონიც რიგრიგობით მოგვაქვს". შემდეგ ამ ლექსიკონს ბებიათა სახლის სხვენზე ნაპოვნი ბიბლიაც ემატება და ბიჭების სწავლა-განათლების სტრატეგიაიც ამ წიგნებს უკავშირდება: "ლექსიკონი გვჭირდება მართლწერისათვის, სიტყვათა მნიშვნელობის შესასწავლად და კიდევ იმისათვის, რომ შევისწავლოთ ახალი სიტყვები, სინონიმები და ანტონიმები.

ბიბლიას ვიყენებთ ხმამაღალი კითხვის გაკვეთილებისათვის, კარნახისა და ტექსტების დაზეპი-

რებისათვის". ბიჭებისთვის წმინდა წიგნებს სხვა ფუნქცია არა აქვთ. მათ მხოლოდ პრაქტიკული მხარე აინტერესებთ. ის, რაც ყოველდღიურობაში გამოადგებათ და "საერთო რვეულის" შევსებაში დაეხმარებათ. სხვა დანარჩენი ფარისელოზად ესახებათ. მღვდლის შეკითხვაზე, - კითხვა თუ მაინც იცითო, - ბიჭები ცქვიტად უპასუხებენ: "ჩვენ ყველაფერი ეს ვიცით, ბატონო. ბიბლია გვაქვს, და ძველი ალთქმაც და ახალი ალთქმაც უკვე წავიკითხეთ... ზოგიერთი თავი ზეპირადაც ვიცით.

- თქვენ, აბა, ათი მცნებაც გეცოდინებათ. იცავთ კი მას?

- არა, ბატონო, არ ვიცავთ. და არც არავინ იცავს. ნათქვამია, "არა კაც კლაო", მაგრამ ყველა მარტო იმას ცდილობს, რომ მოკლას". განიარაღებული მღვდელი ვერაფერს უპასუხებს და "- რას იზამ, ომიაო" - ჩაილაპარაკებს; მაგრამ ბიჭებს კიდევ უფრო "პრაქტიკული", ისტორიასა და გეოგრაფიაზე დაწერილი წიგნები აინტერესებთ. "- მოგონილ კი არა, ნამდვილ ამბებზე დაწერილი წიგნებიო", - აზუსტებენ თავის ინტერესებს და მღვდელს თავისი ბიბლიოთეკიდან ამგვარი წიგნების შერჩევას ამბობავოლდ პირდება. ტყუპი ძმის ამგვარ პრაქტიკულ ზრახვათა შორის განსაკუთრებული ადგილი საერთო რვეულის ჩანაწერებს ეთმობა, რადგან სწამთ, რომ, - ადამიანი იმისთვის იბადება, რათა წიგნი დაწეროს... არა აქვს მნიშვნელობა, გენიალური თუ საშუალო; მაგრამ ვინც არაფერს დაწერს - დაკარგული ადამიანია; მან მხოლოდ განვლო დედამიწაზე და კვალი არ დატოვა. ბიჭებიც სწორედ ამ კვალისათვის იღვწიან რუდუნებით და ავსებენ და ავსებენ საერთო რვეულს და ამავე ტელეგრაფული სტილით იწერება აგოტას წიგნიც. იგი ცდილობს სიმართლის მოთხრობას არა იმდენად ომსა და საბჭოთა ოკუპაციაზე, რამდენადაც ადამიანის შინაგანი სამყაროს იმ ძვრებზე, რომელსაც ეს ისტორიული რეალიები მხოლოდ ფონად ევლინება. ამიტომ, სულაც არაა შემთხვევითი, რომ რომანში ვერ აღმოაჩენთ ვერც ერთ გეოგრაფიულ პუნქტსა და დასახელებს. უნგრეთის დედაქალაქი მხოლოდ "დიდი ქალაქია", ხოლო ავსტრიის საზღვარზე მდებარე ქალაქი, სადაც ბიჭები ჩამოიყვანეს - "პატარა ქალაქი"; "უცხოელი ოფიცერი" - გერმანელია, ხოლო "ახალი უცხოელები" - რუსები.

მოვლენათა კალეიდოსკოპურ ცვალებადობაში ტყუპები სრულიად თავისებურ ზნეობრივ ნორმებს გამოიმუშავებენ. სკაუტების მსგავსად, ვარჯიშთა მათ მიერ შექმნილი კომპლექსები ისეთ იმუნურ უნარებს უყალიბებთ, რომ ძნელად თუ რამე გამოიყვანს მათ ნონასწორობიდან: ყველაზე დიდი შოკი კურდღლისტუჩასა და მათი ძაღლის "სესუსალურ თამაშს" უნდა გამოეწვიოთ, მაგრამ კრისტოფის გმირები არამინიმალური სიმშვიდით შეჰყურებენ რომანის ამ ყველაზე უჩვეულო და ამიტომაც შთამბეჭდავ სცენას; ეგ კი არა, იქით ახსენებენ "უსიყვარულობით გატანჯულ" უსიყვარულობის ვუყვარვარ" კურდღლისტუჩას: - ჩვენ არასოდეს არავის არაფერს ვუყვებით. შეგიძლია გვენდო. უფროსი ბავშვები პატარებს ჩაგრავენ. ადგილობრივებს დედე-

ბი ჰყავთ ქომაგად. ტყუპებს გამოსარჩლებელი არა ჰყავთ: "ჩვენც ვიარაღდებით: ქვებს ისე ვამტყვრევთ, რომ ბასრი პირი ჰქონდეს, წინდას ვტყენით სილითა და წერილი კენჭებით. გვაქვს სამართებელიც - იგი სხვენში კომოდში, ბიბლიის გვერდით ვიპოვებთ. საკმარისია, სამართებელი ამოვილოთ, რომ დიდი ბიჭებიც გარბიან". ბიჭებს სამართებელი არ აუმოქმედებიათ, მაგრამ მათი "სისასტიკის ვარჯიშების" მცოდნე მკითხველმა უკვე იცის, რომ იარაღი, თუკი საქმემ მოითხოვა, საიმედო ხელს უჭყრია.

- გოჭის ან ქათმის დაკვლა როცა მოგიხდება, გვითხარით, ჩვენ დაგიკლავთ ხოლმეო, - ემუდარებთან ბიჭები ბებიას.

"- რაო, ეს საქმე მოგწონთ თუ რა?

- არა, ბები, სწორედ იმიტომ, რომ არ მოგწონს, გვინდა შევეჩვიოთ". და ბიჭებიც ეჩვენებიან. იწყებენ თევზების თავის გაჩეჩვით, გადადიან "საქმელად განდევნილ ცხოველებზე" - ქათმებზე, კურდღლებზე, იხებზე. მერე ისეთი ცხოველების ხოცვას იწყებენ, "რომელთა დახოცვასაც აზრი არა აქვს. ვიჭერთ ბაყაყებს, ვაჭედებთ ფიცრის ნატყხზე და ვუფატრავთ მუცელს, ვიჭერთ პელებს და ქინძისათვის მუყაოზე ვაბნევთ.

ერთხელაც ჩვენს წითურ კატას ვკიდებთ ხეზე. ჰკიდა, ჰკიდა და ნელ-ნელა ისე გაიწვია, რომ უზომოდ დაგრძელდა. კატა იკრუნჩხება და იგრისება. მოძრაობას რომ წყევტს, თოკს ვჭყრით. კატა ბალახებზე გაჭიმული უგრძობლად წევს, მაგრამ მერე უცნობად ნამოხტება და გაიქცევა".

კრისტოფის გმირები არც სამრეველო ეკლესიის მღვდლის შანტაჟს ერიდებიან, რათა ცოტაოდენი ფული ნასცინცქლონ და გაჭირვებულ კურდღლისტუჩასა და ლოგინად ჩავარდნილ დედამის შეეწონონ. საჭიროების შემთხვევაში აპურებენ მათ, მაგრამ იმავე "საჭიროებისას" სიკვდილს მონატრულ კურდღლისტუჩას დედას (თვით კურდღლისტუჩას საბჭოთა ჯარისკაცებთან ორგინისას ამოხდა სული) ყელს გამოჭრიან და ტვირთად ქვეული სიცოცხლისაგან ათავისუფლებენ: "ჩვენ მას სამართებელით ყელს ვჭყრით, მერე არმიის სატვირთო მანქანიდან ბენზინს ვიღებთ, ვასხამთ მკვდარსაც და სახლის კედლებსაც, ცეცხლს ვუკიდებთ და შინ მივიღვართ". ასე გულგრილად მოქმედებენ კრისტოფის გმირები და ისინი არასოდეს განიცდიან სიბრაღეულის მსგავს რაიმე განცდას; სინდისის ქენჯნაზე ხომ ზედმეტია ლაპარაკი. და მაინც საოცარი რამ ხდება: ტყუპ ძმებს ვერ შეიძლება მოხდეს... ან უფრო სწორი იქნება, თუ ისევე "სულერთად" ნაიკითხავ წიგნს, როგორც კრისტოფის გმირები ცხოვრობენ.

დაბოლოს, ჩემ მიერ არცთუ მწყობრად განსჯილი აგოტა კრისტოფის "საერთო რვეულის" პასაჟები თამაზად და მღერად მოგჩვენებთ იმასთან შედარებით, რასაც ტყუპები რომანის ბოლოს სწავლიან.

ამაზე კი შეგნებულად არ ვამახვილებ ყურადღებას... "ყველაზე ულამობელი წიგნიო" - კრიტიკოსებმა. მგონი, არ უნდა ცდებოდნენ.

(ფუტკრების) ცხოვრების ქებათა ქება

ზაზა კვიციანი

მორის მეტერლინი. "ფუტკრების ცხოვრება". ფრანგულიდან თარგმნა დავით აკრიანმა, გამომცემლობა "ნექტარი", ყდის ფოტო ანდრო როგავასი. თბ. 2002.

"ფუტკრების ცხოვრების" ჟანრი, მიუხედავად საკითხის მოჩვენებითი სიმარტივისა, საკმაოდ ძნელი განსასაზღვრია. ერთი შეხედვით, ჩვენს წინაშეა ნაშრომი, რომელიც გულმოდგინედ და თანმიმდევრულად, მეცნიერულ ობიექტურობაზე უაღრესად საფუძვლიანი პრეტენზიით, აღწერს მწერების ერთ სახეობას. ასე რომ, თითქოს, ბუნებრივი ჩანს შევიტანოთ იგი ბიოლოგიური ნიგნების კლასში, სახელდობრ, მის ენტომოლოგიურ ქვეგანყოფილებაში. და ამ დასკვნაში ხელს ვერ შეგვიშლიდა ფაქტი, რომ "ფუტკრების ცხოვრება", არა ბიოლოგის, არამედ გენიალური მწერლის შექმნილია. თუმცა, ასეთ კლასიფიცირებას გადაულახავ წინააღმდეგობებს, მორის მეტერლინის პიროვნება კი არა, თვით ნაწარმოების ტექსტი უქმნის: მწერების ცხოვრების ნებისმიერი ენტომოლოგისთვის შესაშური დაწვრილებითი აღწერა აქ, თითქმის ყოველთვის, უფართოეს განზოგადებათა მხოლოდ ნაწილია (თანაც, ზოგჯერ, არცთუ ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილი), რომელიც ორგანულ საფუძველს ქმნის არსებობის საზღვრისზე მსჯელობისათვის. ასე რომ, ნიგნი გამუდმებით "ცდილობს" ფილოსოფიური ლიტერატურის კატეგორიაში გადაბარებას. ხოლო თუკი, ამის შემდეგ, ამოვალთ არა იქიდან, რას მოგვითხრობს ტექსტი, არამედ - თუ როგორ არის იგი დაწერილი, ვნახავთ, რომ "ფუტკრების ცხოვრების" მნიშვნელოვანი ნაწილი, არსებითად, მაღალი პოეზიაა - ღრმავარდნი და დახვეწილი ლექსები პროზად.

ამიტომ, ნიგნის რაობის გარკვევაში, შესაძლოა, ანალოგიის მეთოდი დაგვეხმაროს. თუ "ფუტკრების ცხოვრების" უახლოესი მონათესავეს მოძებნავს დავაპირებდით, მას ვერ ვიპოვით ვერც ფილოსოფიურ და ვერც ზოოლოგიურ ლიტერატურაში (ალბათ, "ნობელით" პრემი-

რებული ბიოლოგისა და დიდი მწერლის კონრად ლორენცის ძალღებისადმი მიძღვნილი ნიგნის გარდა - "ადამიანი პოულობს მეგობარს". თუმცა, ეს განსაკუთრებული შემთხვევაა: სამეცნიერო-პოპულარული შრომის კარგად მორგებულ ნილაბქვეშ აქ ნამდვილი და დიდი პროზაა შეფარული). ვფიქრობ, "ფუტკრების ცხოვრებასთან" ყველაზე ახლოს მაინც თომას მანის იდილია "პატრონი და ძაღლი" დგას: მრავალგვერდიანი დაწვრილებითი აღწერა ერთი გერმანული ქალაქის გარეუბნის ნახევრად ველური ბუნებისა და ავტორის ძაღლის ქცევა-ჩვევებისა - მომნუსხველი პროზა, რომლის მონაკვეთები ალაგ-ალაგ თავისთავად ლაგდება ჰეგ ზამეტრის რიტმით.

სხვათა შორის, სწორედ თომას მანთან დაკავშირებით აღუნიშნავთ, რომ მის სოლიდურ პიროვნებასა და ხელოვნებას ისევე კარგად ესადაგება დამჯერი ძაღლი, როგორც მისი სულიერი მოძმისა და ანტიპოდის, სოლიდურობას ერთიანად მოკლებული ჰერმან ჰესეს მწერლურ სილუეტს - თავნება კატა. რაზე მიგვანიშნებს, ამ თვალსაზრისით, მ. მეტერლინის სიყვარული საზოგადოებრივი მწერებისადმი, რომელმაც შვა: "ფუტკრების ცხოვრება" (1901), "ტერმიტების ცხოვრება" (1926), "ჭიანჭველების ცხოვრება" (1930)? - შესაძლოა, ამ სოციალიზმისკენ მიდრეკილი მისტიკოსის მისწრაფებაზე, ადამიანთა სიმრავლეში, სოციალურ მასაში მთლიანად გაეთქვიფა თავისი მეტისმეტად მკაფიო ინდივიდუალობა და მთელი კაცობრიობის ბედნიერი მომავლის საშენ მასალად, სხვათაგან განურჩეველ ერთ უზრალო აგურად თუ სასაძირკვლევად ექცია იგი. მეტერლინის შემოქმედების ერთიანად გახსენებისას პირველი (თუმცა, იქნებ, ზედაპირული) შთაბეჭდილება ისეთია, რომ კურთხეული ზაფხულის ტრფიალი ამ მრავალჟანრიანი (დრამა, ლირიკა, ესე) პოეტისთვის ყველაზე მახლობელი მაინც ფუტკრები უნდა ყოფილიყვნენ, რომლებშიც თითქოსდა თავად ზაფხულის ოქროცურვილი დღეები, მისი კამკამა ნათელი, მისი ათასფერობა და ათასარომანტიანობა არის ხორცშესხმული. სამწუხაროა მხოლოდ, რომ მეტერლინი სასწაულებისგან დაცლილ რაციონალიზმის ეპოქაში ცხოვრობდა და არა, თუნდაც, ერთიანად ღმერთებთან და ღმერთკაცების დასახლებულ ანტიკურ სამყაროში, რათა აპოლონის ბრძანებით გრძნეულ ფუტკრებს, - მზის ამ უბინო ასულებს, - მორის მეტერლინისთვისაც, ყრმა პლატონის მსგავსად, პირდაპირ ხახაში აეშენებინათ ფიჭა და თავლით აევსოთ პირი.

(მცირე გადახვევა: საინტერესოა, რა ვითარებაა "ანიმალისტური ჰერალდიკის" თვალსაზრისით ქართულ მწერლობა-

ში. ბიოგრაფს და, ალბათ, ფსიქონალიტიკოსსაც საინტერესო მასალას მისცემს ალექსანდრე ყაზბეგის "მეგობრობა" მაიმუნ "ჟაკოსთან", რომლის შესახებ გრიგოლ რობაქიძე ამბობდა, რომ აქ "არის პოეტის გახელება მელანქოლიის არეში". აი, ტექსტებში ასახული კი ბევრი არაფერი მაგონდება გალაკტიონის ერთი შენიშვნის გარდა: "ორი მერანია: მერანი ავთანდილის, მერანი ბარათაშვილის, ისინი სხვადასხვანი არიან. საქირო იყო მათი შეერთება. და ეს მოვახერხე მე. ჩემი მერანი შეთავსებაა ამ ორი სხვადასხვაობის". მართალია, ეს შენიშვნა უწინარეს ყოვლისა ლექსის ტექნიკას შეეხება - "რუსთაველის რითმის დაცვა ბარათაშვილის რიტმის გამოყენება" - და, შესაძლოა, არც იყოს ბოლომდე დამაჯერებელი, მაგრამ თუ აქ მაინც სწორედ "ჰერალდიკას" დავინახავთ, უნდა ითქვას, რომ ეს ქრონოლოგიური თანმიმდევრობა ალბეჭდილია საემბლემო ცხოველის რეალურ-ზოოლოგიური ნიშნების თანდათანობითი გაქრობით: ავთანდილის ტაიჭი სავესებით რეალური ცხენია და, ტარიელის მზერი-სუსწრაფესი რაშისგან განსხვავებით, ზებუნებრიობისა და ზღაპრულობის მეტისმეტად ჭარბმინიშნებითაც კი არ არის ალბეჭდილი ბარათაშვილის მერანი, - მიუხედავად იმისა, რომ

ის დაწერილია შამილის მიერ ილია ორბელიანის დატყვევების შთაბეჭდილებით, რომელსაც ამ დროს ლექსმა ოთხი სავსებით ჩვეულებრივი ცხენი წაართვეს, - უკვე ნამდვილ ცხენს აღარ ჰგავს და ბედისწერის სიმბოლოდ უფრო გვევლინება. აი, გალაკტიონის ლურჯა ცხენებს კი ზოოლოგიური არსების ნიშანიც კი ალარა აქვთ შერჩენილი, ეს არის ცხენები, ასე ვთქვათ, ცხენობისგან განძარცული სახით.)

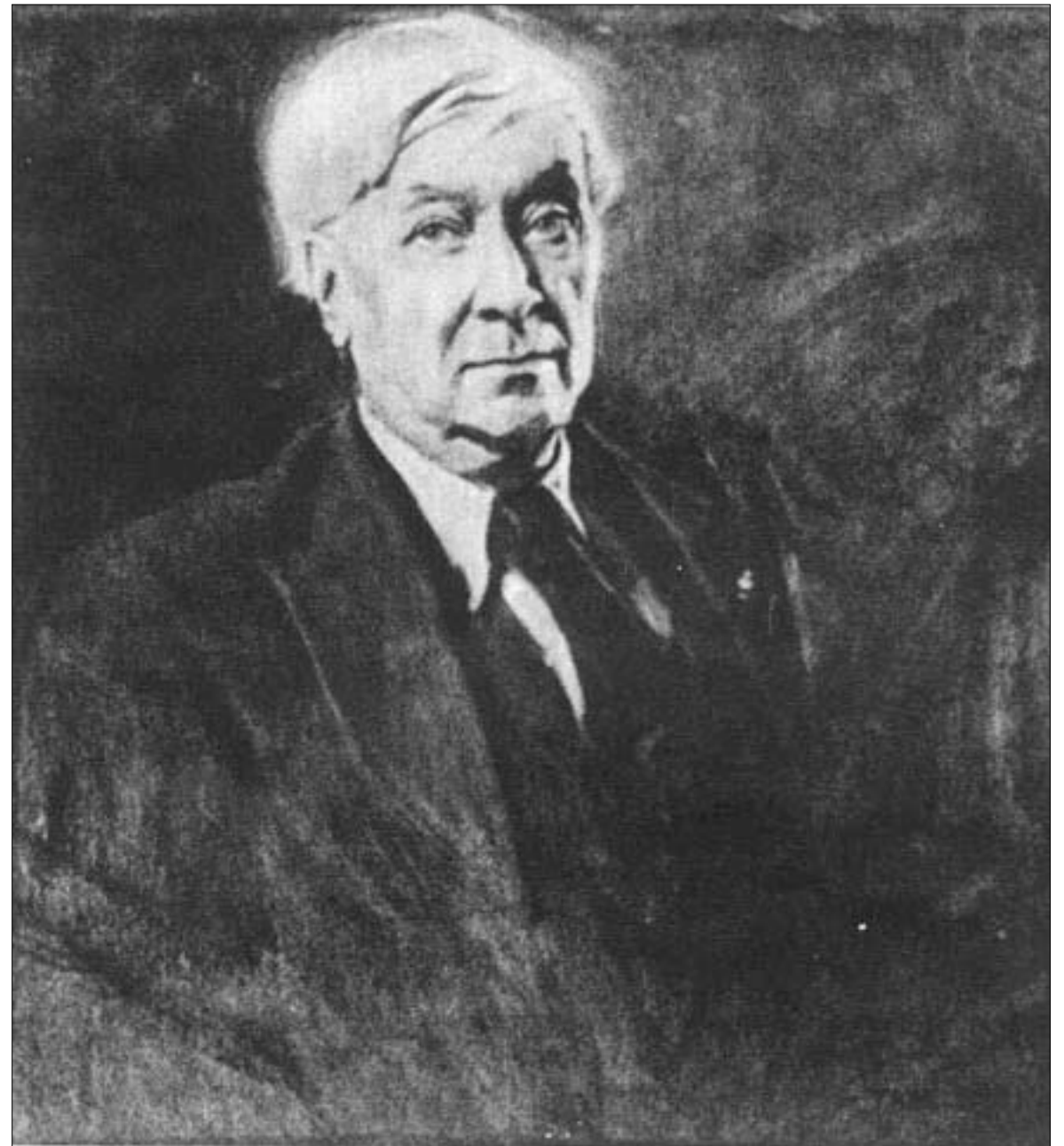
***

რატომ უჩნდება დიდების მწვერვალზე მყოფ მწერალს სურვილი, მოკიდოს ხელი ზოოლოგიურ თემას, რომელიც ვერც ელიტარულ მკითხველთა აღფრთოვანებულ ღრინცელს შემატებს და ვერც მნიშვნელოვნად გაუზრდის თავყანისმცემელთა მასას? რა სულიერი მოთხოვნებიდან არის ამოზრდილი "ფუტკრების ცხოვრება" ან "პატრონი და ძაღლი"?

თომას მანის თქმით, "აპოლიტიკოსის ჩანაწერებზე" მუშაობისას აბსტრაქციის სფეროში ხანგრძლივმა გადასახლებამ მას გაუჩინა დაუძლეველი მისწრაფება წარუვალის, ურღვევის, ზეისტორიულის, წმიდათა წმიდასადმი, რაც გადმოიღვარა იდილიად ბუნებასა და ძაღლზე. არადა, ერთი შეხედვით, ამის საპირისპიროდ უნდა ყოფილიყო საქმე და სწორედ უზოგადესი

საკითხებისადმი მიძღვნილ "ჩანაწერებს" უნდა დაეკმაყოფილებინა აპოლიტიკოსი ავტორისთვის ზეისტორიულისა და მარადიულის წყურვილი; ხოლო, მეორე მხრივ, თითქოს, რა შეიძლება იყოს არსებობის ფუნდამენტურ პრინციპებზე და საკრალურზე მოფიქრალი კაცისთვის უფრო შემთხვევითი, უმნიშვნელო, მსწრაფლცვალებადი და წარმავალი, ვიდრე რომელიმე ერთი ცხოველის, თუნდაც მისი საყვარელი ძაღლის, ქცევა და ცხოვრება?

"ფუტკრების ცხოვრებაზე" მუშაობა რომ დაიწყო, მ. მეტერლინი საკუთარი ცხოვრების მეოთხე ათწლეულს ასრულებდა. მას უკვე შექმნილი ჰქონდა ლექსები, რომლებმაც დიდი პოეტის სახელი დაუმკვიდრა; ესეები, რომელთა უცნაურ სტილურ სინატიფეს, ძნელია, ანალოგი მოეძებნოს მსოფლიო ლიტერატურაში (იქნებ, უაილდის საუკეთესო ფურცლების გარდა); დრამები, რომლებმაც მსოფლიო სახელი მოუხვეჭა (საგულისხმოა, რომ ამ ავტორს XX საუკუნის დასაწყისის საქართველოშიც იცნობდნენ და აფასებდნენ - "სცენის მეფედ" მოიხსენიებდნენ და მისი პიესები იმდროინდელ საშინლად არქაულ ქართულ თეატრშიც იდგმებოდა). მორის მეტერლინი ლიტერატურული დიდების მწვერვალზე და შემოქმე-

მორის მეტერლინი

დებითი ძალების ზესავსობის ხანაში იმყოფებოდა.

გარდა ამისა, ნიგნს საფუძველი დაუდო უძლიერესმა იმპულსმა - ოცნლიანმა (ცალმხრივმა?) მიჯნურობამ ფუტკრებისადმი, თავლისმკეთებელი ამ მარადი ცალმხრივობისადმი.

დაიხ, მეტერლინკს მამინ უკვე მეფუტკრის ოცნლიანი გამოცდილება ჰქონდა. ამ ხნის მანძილზე მან მოასწრო ამომწურავად შეესწავლა ფუტკრების შესახებ არსებული მთელი ბიოლოგიური ლიტერატურა და პარიზში თავის კაბინეტში მინისკედლებიანი სკაც კი დადგა, რათა მათ იდუმალებით მოცულ სამყაროს განუწყვეტილ დაკვირვებოდა. მას დაუგროვდა ჩანანერები, რომელთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ნიგნის შექმნისას არც კი გამოიყენა, მათი სპეციფიკურ-სამეფუტკრეო ხასიათის გამო. იგი ატარებდა ექსპერიმენტებს, რომლებსაც, მართალია, დაკვირვების არასაკმარისად ზუსტი მეთოდები ხელს უშლის წმინდა სამეცნიერო მნიშვნელობამდე "ამაღლდნენ"; მაგრამ, მეორე მხრივ, როცა ცდილობს საყვარელი არსების ყველა თვისება თუ შტრისი შეიცნო და შეიტკობო, ალბათ, მაინც დაამარცხდა.

არ გაღებულა "მეცნიერული ლირებულება" აქვს თუ არა შენს ცოდნას...

"ფუტკრების ცხოვრება" შვა დიდმა ცოდნამ, მაგრამ გაცილებით მნიშვნელოვანი როლი მანინც დიდმა სიყვარულმა შეასრულა... და არა მხოლოდ ზაფხულისა და სიცოცხლის ამ ბიოლოგიურ-ფილოსოფიური ოდის შექმნაში, არამედ მ. მეტერლინკის დიდი სულიერი მემკვიდრის, კარლ ფრიშის ცხოვრებაშიც - მხოლოდ თავგანწირულ სიყვარულს შეეძლო მიეცა ძალა XX საუკუნის ამ უთვალსაჩინოესი ბიოლოგისთვის, რათა მთელი თავისი განსაცვიფრებლად ხანგრძლივი შემოქმედებითი ცხოვრების განმავლობაში უკიდურესი მეცნიერული პედანტურობითა და შესაშური ფანტაზიით, მოეხსნა ფუტკრებთან დაკავშირებით არსებული თითქმის ყველა ის კითხვის ნიშანი, რომელთა იდუმალების ნიშანზე მ. მეტერლინკის თავისი არსით საკრალურმა განცვიფრებამ და მონივნებამ შვა "ფუტკრების ცხოვრების" საუკეთესო მონაკვეთები, მაგალითად, ერთგან მისტიკურ უზენაეს მიზანს დაქვემდებარებული ფუტკრების "ნეტარი" არსებობის შურით შემყურე ავტორი სვამს მარადიულ კითხვას - მსგავსად ამისა, შესაძლებელია თუ არა, ოდესმე მაინც, მთელი ადამიანური ცხოვრებაც აღარ იყოს მარტოოდენ "საწყაული ალუვსებელი" და გაქრეს ის საშინელი ძრწოლა სიკვდილის წინაშე, სულ ახალი და ახალი ძალით განმეორებდა წყევლად რომ ექცა კაცთა მოდგმას: "ჩვენ ისე ვართ შექმნილნი, რომ არაფერი გვაკმაყოფილებს, ვერაფერს ვხედავთ ისეთს, მიზანს თავისთავშივე რომ ატარებდეს... ნავალთ კი ოდესმე იმ დათმობაზე, რომ თუნდ რამდენიმე საათის მანძილზე წარმოვადგენდეთ მატერიის აქტივობის საინტერესო ფორმას, რათა მალევე, დანაწევების თუ გაკვირვების გარეშე მოვიპოვოთ მისი კიდევ ერთი ფორმა: უცნობი, გაუცნობიერებელი, მძინარე, მარადიული".

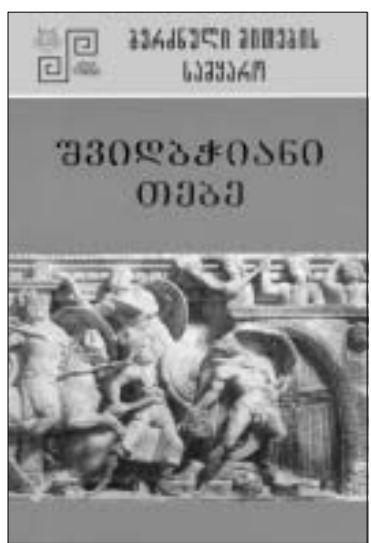
ბა? როგორც აღენიშნე, "ფუტკრების ცხოვრების" აზრობრივ-სახეობრივი წყობა მაღალი პოეზიის კანონებს ემორჩილება, ხოლო პოეზიის ადეკვატური აულერება სხვა ენაზე, ყველამ იცის, ურთულესი საქმეა. თვალსაჩინოებისთვის ვიტყვი: სიტყვიერი ქსოვილის გამჭვირვალების ის ხარისხი, რომელსაც ტექსტის ბუნება მოითხოვს, ქართულ პროზაში საერთოდ არ მეგულება, ხოლო პოეზიიდან შემოძლია დავასახელო აკაკი და გვიანი გალაკტიონი.

დავით აკრიანს სიყვარულით უმუშავია. ყოველ გვერდზე აშკარად ჩანს, რა მონდომებით ცდილობს იგი მ. მეტერლინკის სახოვანებას მიუსადაგოს ქართული ფრაზის ფერადონება და ბერძნული კეთილხმოვანება. ისლა დაგვიჩვენია, იმედი ვიქონიოთ, რომ ოდესმე ისეთ თარგმანსაც ველირსებით, სადაც ასეთი მონდომებული მცდელობის კვალს საერთოდ ვეღარ შევნიშნავთ და სადაც ენობრივი ქსოვილი დაემსგავსება თვით სინათლეს - უფორმო და უფერო სუბსტანციას, სამყაროს ყოველ საგანს, ფორმას, ფერს და... სიცოცხლეს რომ აძლევს. მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში მოხდება საოცრება,

***

ახლა თარგმანის შესახებ. ასეთი ნიგნის რამდენადმე მაინც დამაკმაყოფილებელი თარგმანის არსებობა მშობლიურ ენაზე ბედნიერებაა ნებისმიერი კულტურისთვის; მაგრამ რამდენად გამართლებულია, სუსტი იმედი მაინც გვექონდეს, რომ თარგმანი მთლიანად დამაკმაყოფილებელი აღმოჩნდეს.

მითების სამყარო და მოხრობალი

ზურაბ ნამორაძე

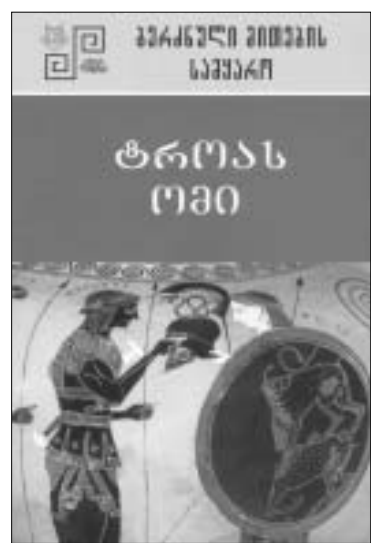
"ბერძნული მითების სამყარო" (ასპარეზზე გამოდიან გმირები, შვიდბჭიანი თებე, ტროას ომი. თხრობა და კომენტარები: ნანა ტონიასი, მანანა ლარიბაშვილის, გიორგი ხომერიკის, ლაშა ბერაიასი). თბ. "ლოგოსი". 2001-2002.

ვისაც დაეება იდეა - ბერძნული მითების სამყაროში შეეყვანა ქართველი მკითხველი, დელფოს სამისნოს წარწერა: "შეიცან თავი შენი" ნამდვილად იმ იმპერატივად ექნებოდა მიჩნეული, ურომლისოდაც ადამიანის ცხოვრება წარმოუდგენელია. ამ სამყაროსთან ზიარება, რა თქმა უნდა, უზარმაზარ დახმარებას გაუწევს საკუთარი თავის შეცნობის გზაზე დამდგარ ყოველ პიროვნებას.

მე ხელთ მაქვს პროგრამა "ლოგოსის" სერიით გამოცემული სამი ნიგნი: "ასპარეზზე გამოდიან გმირები", "შვიდბჭიანი თებე" და "ტროას ომი". ნიგნების

სათაურები ცხადად მიგვანიშნებს იმ თემებს, რომელთა თხრობას და კომენტარებსაც მოჰკიდეს ხელი ამ სფეროში დაკვალიანებულმა ქართველმა სპეციალისტებმა. ყოველი ელინისტი საკმაოდ რთული ამოცანის წინაშე იდგა: ერთი მხრივ, უნდა მოეთხრო, და მეორე მხრივ, შესაბამისი კომენტარებით აღექურვა სათხრობი მასალა. სირთულეს ქმნიდა სხვა გარემოებაც: ეს ნიგნები საქართველოს განათლების სამინისტროს და მხმარე სახელმძღვანელოდ დაუმტკიცებია ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის მოსწავლეთათვის. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მასალა თანმიმდევრულად უნდა იყოს დალაგებული და ყმანვილთათვის გასაგები, იოლად მისაწვდომი, მკაფიო ენით გადმოცემული. ამ ვითარებასთანაც რომ არ გვექონოდა საქმე, ისედაც ცხადი გახლდათ: ბერძნული მითების მთხრობელი მხოლოდ ის ავტორი შეიძლება იყოს, ვინც გვარიანად ფლობდა ქართულ სიტყვას და

ვისაც მხატვრული თხრობის ძალაც შესწევდა. სხვაგვარად წარმოუდგენელიცაა, ვინაიდან ბერძნული მითები იმხელა ფანტაზიასა და წარმოსახვას იტევს, ისეთი უჩვეულო ხდომილებებით არის აღსავსე და ისეთი ცეცხლოვანი, მგრძობიარე მუხტითაა დამუხტული, რომ უღიმღამო თხრობა ნამდვილად არ შეუძენის. მეც ამ ნიშნით გადავწყვიტე შემეფასებინა უკვე გამოცემული ნიგნები და აღმენიშნა ის საყვარელი ხარვეზები, რომელთა გათვალისწინებაც სამომავლოდ გამოადგებოდა ავტორებს. უპირველესი მნიშვნელობა ფრაზების გამართულობას, სწორ ლექსიკურ არჩევანს, ენობრივ სიმწკრივეს და სინატივს უნდა ჰქონდეს. საერთო ღირსება გამოცემული ნიგნებისა, რაც თვალის ერთი გადავლებითაც ჩანს, ისაა, რომ თხრობაში არ არის ჩართული არქაული სტერეოტიპები, ტრაფარეტები, გაქვავებული შესიტყვებები. მართალია, სიძველის ელფერს არქაიზაცია ქმნის,

მაგრამ არქაული ლექსიკა თავის მხრივ, უხეშ სტერეოტიპებს და გაცვეთილ კლიშეებს ამკვიდრებს, რომელთა გამოყენებაც ტექსტის სიცოცხლეს კლავს. სწორად მინდა გამიგოთ, მე უგემოვნო, დამამძიმებელი არქაიზაციის წინააღმდეგი ვარ, რისი კვალიც, საბედნიეროდ, პროგრამა "ლოგოსის" სერიით გამოცემულ ბერძნულ მითებს არ ეტყობა.

ჩემს ხელთაა ნიგნი "ტროას ომი" (თხრობა და კომენტარები ლაშა ბერაიასი). აქ ერთ-ერთ თავში, რომელსაც ჰქვია "ტანტალოსი", მთხრობელი წერს: "მან თავისი ვაჟი პელოფსი დაკლა და მისი ხორცი საუცხოო კერძის სახით მიართვა ღმერთებს" (გვ. 26). ჩემი აზრით, უკეთესი იქნებოდა ყოფილიყო "საუცხოო კერძად მიართვა ღმერთებს". თავში "სინონი. ლაოკოონი. პრიამოსი ტყუევდება" ასეთი ფრაზაა: "ეს მას შემდეგ მომხდარა თითქოს, რაც ოდისევსმა და დიომედესმა პალადიონი გაიტაცეს მისი ტაძრიდან, როგორც კი მათ ქანდაკი ბანაკში მიიტანეს, ცეცხლის ალი სამჯერ მოეკიდა მას..." - ნაცვალსახელების სიჭარბე აშკარად ამძიმებს წინადადებას. იმავე თავში აბზაცი იწყება ასეთი ფრაზით: "ამ სამინელმა ნიშანმა ტროელები იმაში დაარწმუნა, რომ სინონი სიმართლეს ამბობდა" (გვ. 111). აქ სიტყვა "იმამი" კალკია და თანაც აბსოლუტურად ზედმეტია. ერთ-ერთ მომდევნო ფრაზაში ისევ ნაცვალსახელების სიჭარბეს ვაწყდებით: "მას არც კი გაუეღია აზრად, რომ მისნის დასჯის მიზეზი შეიძლება იყოს ისეურაცხყოფა ყოფილიყო, რომელიც მან აპოლონს მიაცუნა, როცა მის ნაცვლად მსხვერპლი პოსეიდონს შესწირა" (გვ. 111).

ახლა გადავფურცლოთ ნიგნი "ასპარეზზე გამოდიან გმირები" (თხრობა და კომენტარები ნანა ტონიასი და მანანა ლარიბაშვილისა). "მათ არ ისურვეს შებმა, დაბლა დაყარეს იარაღი და სამეტროდ შემართულებმა სამეგობროდ გაუწვდინეს ხელები ერთერთს" (გვ. 147). სიტყვა "დაბლა" აშკარად ზედმეტია. "გაუწვდინეს" ნაცვლად უნდა იყოს "გაუწოდეს". თავი "ჰერაკლეს თორმეტი გმირობა" ასე იწყება: "საგმირო საქმეთა აღსასრულელად ჰერაკლეს ოლიმპოსის დიდმა ღმერთებმა უბოძეს აღსაჭურველი" (გვ. 73). აქ ნამდვილად უკეთესი იქნებოდა სიტყვა "საჭურველი". იქვე არის ასეთი წინადადება: "ასე ამბობენ, როცა ჰერაკლე საბრძოლველად შეიმართებოდა ხოლმე, შუა ბალთის გარშემო არშიად შემოვლებული თორმეტი გველის თავი გრგვიწავდა და შიშის ზარს სცემდა მის პირისპირ მდგომთ". სიტყვა "ხოლო" აქ ზედმეტია. (გვ. 73)

ნატიფი სტილით და ენობრივი დახვეწილობით გამოირჩევა ნიგნი "შვიდბჭიანი თებე" (თხრობა და კომენტარები გიორგი ხომერიკისა). საერთო სიდადვის ფონზე ხელოვნურობის შთაბეჭდილებას ქმნის არქაიზმი "მერმე". ეს სიტყვა ბუნებრივად არ ერწყმის მთხრობელის სადა ენობრივ ქსოვილს: "ალკმეონმა შეიტყო დედის მზაკვრობა, გაიგო, როგორ განირა ერიფილემ ჯერ ამფარაოსი, მერმე კი ალკმეონისა და ამფილოქოსიც ჩააგდო საფრთხეში" (გვ. 28).

შენიშნავს ალარ გავაგრძელებთ. მე, უბრალოდ, იმის თქმა მსურს, რომ მომავალში ამ ნიშნით უნდა გამახვილდეს ყურადღება და ეს შესანიშნავი გამოცემები უფრო სრულყოფილ სახეს მიიღებს.

დაბვიანებული, მბრამ კარბი მებობარი

დალი კუპრაძა

“საბავშვო ენციკლოპედია”. ჯეინ ელიოტი და კოლინ კინგი. ქართული გამოცემა. თბ. “ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა”, 2002 წელი.

გასული საუკუნის ბოლო ათწლეულებამდე “ენციკლოპედიური განათლება” შინაარსით დატვირთული და რეალისტური გამოთქმა იყო. დღეს კი, როგორც ამბობენ, ინფორმაციული ოკეანეს მხოლოდ კომპიუტერი თუ გადასერავს, ადამიანს მხოლოდ ცოდნის მინიმუმი და ინფორმაციის მოპოვების უნარჩვევები სჭირდება.

საქართველო ჯერ არც ისე ციფრულია და მკითხველიც ქართულენოვანი ენციკლოპედიებით არც ისე განებივრებული, რომ ორმოცწლიანი შესვენების შემდეგ ქართული საბავშვო ენციკლოპედიის გამოსვლა არ გვიხაროდეს.

“ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობამ” გამოსცა ჯეინ ელიოტისა და კოლინ კინგის “საბავშვო ენციკლოპედია”. წიგნის ქართული თარგმანი ანა ჭაბაშვილსა და ნოდარ ლადარიას ეკუთვნის.

ვილსა და ნოდარ ლადარიას ეკუთვნის.

საბავშვო ენციკლოპედია ფერადია და უხვად ილუსტრირებული. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ილუსტრაცია, სურათი, როგორც ცნობილია, კიდევ უფრო აძლიერებს აღქმას და ინფორმაციის სრულ ათვისებას ეხმარება.

ენციკლოპედიას წინ უძღვის შინაარსობრივი და ბოლოვდება ანბანური თუ საგნობრივი სარჩევით. თუ ბავშვი მოინდომებს ზოგადად მეცნიერების შესახებ ინფორმაციის მიღებას, მან მე-100 გვერდიდან 116-ე გვერდამდე უნდა წაიკითხოს, ხოლო თუ მას აინტერესებს უდაბნო, მაშინ სარჩევის შესაბამისად მე-2, მე-19 და 56-ე გვერდებს მიმართავს.

შინაარსი ხუთი ძირითადი ნაწილისგან შედგება: ჩვენი პლანეტა, ბუნება, ისტორია, ადამიანები და მეცნიერება. რაც შეეხება

დანართს, მასში არანაკლებ საჭირო და საინტერესო ინფორმაციაა მოთავსებული: აქ გვესაუბრებიან სრულიად ბუნებრივ ძალებზე, ახალ ტექნოლოგიებზე და ისეთ “გაბუნებრივებულ” საგნებზე, როგორცაა მტკვერ-სასრუტი, ქურები, აბაზანა თუ საკერავი მანქანა.

ენციკლოპედია ესაუბრება მკითხველს, ტექსტის ინტონაცია ქმნის განცდას, რომ წიგნი მხოლოდ “შენ” გიხსნის და განდობს ამბავს, რაც კარგი ტონია ბავშვისთვის განკუთვნილი წიგნისთვის, არა აქვს მნიშვნელობა თვითონ კითხულობს, თუ სხვა უკითხავს.

შინაარსის და ფორმის მიხედვით წიგნი რეკომენდირებულია მცირე საბავშვო ასაკიდან ადრეთინიკიჯერულამდე, როგორც ახლა მოიხსენიებენ 13-14 წლის მოზარდებს. თუმცა ეს არ

ნიშნავს, რომ უფროსმა თინეიჯერებმა არ უნდა გადაშალონ, თუ აინტერესებთ.

ენციკლოპედიიდან შეიტყობთ თუ როდის და როგორ ცეკვავენ ფუტკრები, როგორ ნადირობდნენ ადამიანები მამონტზე, ან რატომ იყიდება აუქციონზე ნივთები ძვირად...

ერთი სიტყვით, ეკვატორიდან დაწყებული ყველაფერს შეიტყობთ, მათ შორის იმასაც, რომ ცხოველთა უმეტესობა ფერებს ვერ არჩევს და კორიდაზეც ხარს წითელი ნაჭერი კი არა, მხოლოდ მისი რხევა აბრაზებს.

ერთადერთი, რაც შეიძლება უსურვო ქართველ ბავშვებს, რომ მალე ორიგინალური ქართული საბავშვო ენციკლოპედია შეადგინონ და გამოსცენ ქართველმა ავტორებმა და გამომცემლებმა.

წარსული

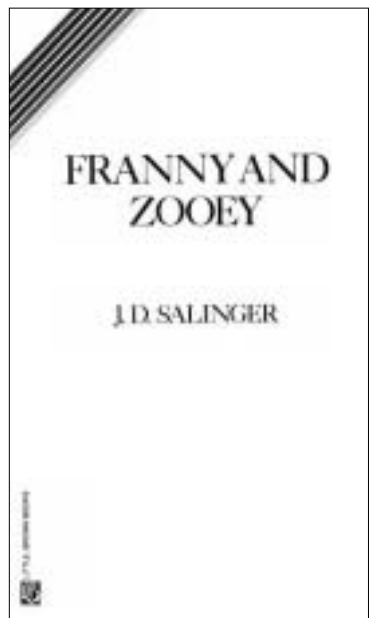
გლასტის ოჯახის ვნებანი

ჯონ ავლინი

ჯერომ სელინჯერის, მკითხველისათვის კარგად ცნობილი მწერლის შემოქმედებამ სულ ახლახან გადაინაცვლა ძველი “ნიუ-იორკერის” ფურცლებიდან მაგარყდიან გამოცემებში. “მაღლა ასწიეთ, დურგლებო, ჭერი” შარშან დაიბეჭდა კრებულში “მოთხრობები 1950-1960 წლების “ნიუ-იორკერიდან”, წელს კი მისი ორი ნაწარმოები, შედარებით მცირე ზომის “ფრენი” და საკმაოდ ვრცელი “ზუ” (ცალკე წიგნად გამოიცა. ორივე მოთხრობა ჩვენი დღეების უშუალო გამოძახილია და ერთი თემა უდევს საფუძვლად - ფრენის სულიერი კრიზისი და ემოციები.

პირველ მოთხრობაში ფრენი, ერთი ჩვეულებრივი “კოლეჯელი” გოგონა, უიქ-ენდზე ხვდება თავის მეგობარ ყმანვილს, ლეინ ქოთელს და მასთან ერთად რესტორანს მიაშურებს. იქ კი აღმოჩნდება, რომ იგი არა მარტო სულიერ დისკომფორტს განიცდის, არამედ ფიზიკურადაც იტანჯება. გოგონა ცდილობს როგორმე აუხსნას ყმანვილს თავისი სავალალო მდგომარეობა, ის კიდევ ამ დროს სამარცხვინო ნიშნების ფურცლით ტრაბახობს, მაღიანად შექცევდა ბაყაყის თათებს და არად დაგიდევთ სხვის უბედობას თუ ავადმყოფობას. ყველაფერი კი იმით მთავრდება, რომ ბოლოს გოგონას გული წაუვა. უკანასკნელად მას რესტორნის მეპატრონის ოფისში ვხედავთ, დივანზე გაშობილსა და ჭერისაკენ თვალბაკობილს.

მეორე მოთხრობაში კი, ფრენი კოლეჯიდან შინ ბრუნდება. მისი უიღბლო უიქ-ენდის მომდევნო ორშაბათია, მხოლოდ დედამისი, ბესი და უმცროსი ძმა, ზუ არიან სახლში. ძილგატყვილი გოგონა სასტუმრო ოთახის დივანზე შესჭიდებულია საკუთარ განცდებს, მშობელი დედა კი ენას

არ აჩერებს და ენერგიულად გამოხატავს ზუსადი თავის სიყვარულსა და აღტაცებას. შთამბეჭდავია ნაწარმოების დასასრული: დაძმას შორის ხანგრძლივი დიალოგის შემდეგ ზუ ახერხებს მანუგეშებელი სიტყვების პოვნას და გოგონას დაამშვიდებს, და ფრენიც თითქოს “მუჭში მოიქცევს ამქვეყნად არსებულ ყველა მცირე და უსაზღვრო სიბრძნეს”, გაღიმებული მიშტერებია ჭერს და მშვიდ ძილს ეძლევა.

ჯოისის შემდეგ ერთეულ მწერლებს თუ გაუბედავთ ამდენი სიტყვის დახარჯვა ადამიანის შინაგანი, უაღრესად გრძობიერი სამყაროს აღსაწერად. ისეთ ეპოქაში მოგვინია ცხოვრება თანამედროვე ადამიანებს, რომ არავინ იცის, რა მოჰყვება ზედმეტად გაბედულ მოქმედებას. სელინჯერს კი ეს სულ არ აშინებს და მიაჩნია, რომ უმთავრესი სწორედ შინაგანი სამყაროა. ამიტომაც ბედავს ასე თამამად უმცროსს ამერიკას, მაშინ როცა ჩვენ მხოლოდ შევიგრძობთ მას, მაგრამ განცდები სიტყვიერად ვერ გამოვითქვამს. საკუთარ სამყაროში ჩაძირვას ვერ გავუქცევით: ჩვენ თავს დაგვატყდანი-

ჯერომ სელინჯერი

უანსების და გაურკვეველ, აუხსნელ მოქმედებათა საუკუნე, მივეჩვიეთ ყოველივე პირადულისა თუ ეროვნულის განქიქებას. ამ საკითხებზე ფიქრი და თავისმტკრევა აქცევს სელინჯერს გამორჩეულ, რელიგანტურ შემოქმედად, ისეთ ხელოვანად, საგრძნობლად რომ განსხვავდება უამრავი მთხველისა თუ მეკალმისაგან. ჰემინგუეი ეძებდა სახელებს უშუალოდ საგნებისა და მოვლენებისთვის, სელინჯერი კი, სუბიექტური აღქმით გარდასახულ ცნებათა სახელებს ამჯობინებს. მის ნაწერებში იუმორსაც ნააწყობებით და ბრავადასაც, უმართებულოდ წარმოჩენილ, მაგრამ მაინც შეუპო-

ვარ და დაჟინებულ იმედს... ეს ყველაფერი საოცარი სიზუსტით ესადაგება თანამედროვე ამერიკული ცხოვრების ფორმას, შინაარსს და თუნდაც ელფერს. მაგრამ ვფიქრობ, რომ მიუხედავად ასეთი წარმატებისა, მის ნაწერებს დინამიკური საფრთხე ჩასაფრებია. ამასთან ერთად, კომპოზიციის შეგრძნებითაც ვერ დაიკვეხნის, მისთვის უცხოა სიუჟეტების შეხამება და დაკავშირება: ასე ამკარად ურთიერთშემავესებელი ორი მოთხრობა ვერა და ვერ აღვიქვი ერთი წიგნის კომპონენტებად.

“ფრენის” ფრენი და “ზუს” ფრენი სულაც არ არის ერთი და იგივე პიროვნება. “ფრენის” გმი-

რი ერთი ლამაზი კოლეჯელი გოგონაა, სულიერი კრიზისის სტადიაში რომ იმყოფება. შედარებით მოგვიანებით ხვდება მკითხველი, როგორ აწამებს მას ადამიანის “ეგოში” აღმოჩენილი სისაძაგლე და კოლეჯის დამთრგუნველი ატმოსფერო. ის მაინც ცდილობს იპოვოს რაიმე გამოსავალი და პროფესორის მიერ ბედად ნახსენებ “პილიგრიმის გზას” გამოიტანს ბიბლიოთეკიდან...

ფრენის ოჯახი, წამიერად რომ გაილეგებს მისივე წერილის პოსტსკრიპტუმში, ალბათ, სტანდარტულ საშუალო ფენას განეკუთვნება; ამ მოთხრობაში არც მათი გვარი, გლასია, სადმე ნახსენები (არც ფრენი გვიყვება რაიმეს თავისი ძმების შესახებ); მისი ყმანვილი, ლეინ ქოთელიც, ცოტა არ იყოს, ბრიყვ და თავკერძა ჯველად გვევლინება, თუმცა არც მთლად წყაღნაღებული ეთქმის, თავისებურად ცდილობს გაუგოს ფრენის, რომლის გაგებაც არც ისე ადვილია. ბოლოს კი იმაზეც მიგვანიშნებენ, თუმცა ზერელედ, რომ ეს გოგონა ფეხმძიმეა...

აი, “ზუს” ფრენი კი ნამდვილი ფრენი გლასიაა, უმრწემესი გლასების ოჯახის შვიდ სახელგანთქმულ მეგვიდრეს შორის. ყველა მათგანი იღებს მონაწილეობას რადიოვიქტორინაში, “აი, გონიერი ბავშვი” რომ რგებია სათაურად, მათი მშობლები კი, ებრაელისა და ირლანდიელის უდავოდ არასტანდარტული კომბინაცია, ძველი ვოდევილების სცენიდან გადმომხტარ წყვილს მოგვავიწყებს. ბავშვობიდანვე ჩასჩინებენ საბრალო ფრენის უფროსი ძმები, ბადი და სეიმორი, აღმოსავლურ რელიგიათა სიბრძნეს და “პილიგრიმის გზა”, რომელზეც უკვე კოლეჯშიც აღარ კამათობენ, სეიმორის ბნელი უჯრიდან ოჯახის მაგიდაზე გადაინაცვლებს. საოცარია, როგორ ეწვია სულიერი კრიზისი ასე ნაკვიანვეად ლამაზ გოგონას, რომელიც ისეთ ოჯახში აღიზარდა,

სადაც ბუდიზმი და საერთოდ აღმოსავლური რელიგია "სამაგიდო კამათის" საგნად ქცეულა... მაგრამ ამ კრიზისის სიღრმეც საოცარია... "ზუ"-ში გამოირიცხულია ფრენის ფეხმძიმობა, ასეთი რამის გაფიქრებაც კი შეურაცხყოფდა ღვთისმოსიანთაგანს. ლეინ ქოთელი, უამრავი ნაკლის მიუხედავად, ფრენის ცხოვრებაში პირველი მნიშვნელოვანი ფიგურა იყო, ამას მაინც ვერაფერს ნაარსებდა... აქ კი მილიონობით ადამიანი უხეშ და გაურანდავ არსებად გვევლინება, გლასების ოჯახს გარეთ დაბადება რომ არგუნა ბედმა.

რაც უფრო მეტს ნერს სელინჯერი გლასების შვიდივე მემკვიდრეზე, მით უფრო მეტად ინთქმებიან ეს საბრალონი სილამაზისა და ერთუდიციის გაუსაძლის ბრწყინვალეობაში. მაგალითად, ფრენი ასეა აღწერილი: "მშვენიერი კანი ჰქონდა, დახვეწილი და ნატიფი სახის ნაკვთები. ზუსტი არ იყო, მისი თვალებიც საოცარ სილურჯეს ასხივებდა... ერთი ეგ იყო, ცოტა უფრო შორი შორ ჰქონდა ჩამჯდარი, ისე რო-

გორც ეს ქალს მოეთხოვება". ზუსტად შესახებ კი იმას ვიტყვობთ, რომ ეს ყმაწვილი "ციტირების უჩვეულო ნიჭით გამოირჩევა. მას შეუძლია სიტყვა-სიტყვით, დაუფიქრებლად მოგაყაროთ ყველაფერი, რაც კი ოდესმე ნაუკითხავს ან მოუსმენია". ვფიქრობ, სელინჯერს ასეთი პასაჟები მოთხრობის გმირთა მხოლოდ ჩამოთვლა-აღწერისათვის არ შეუქმნია... ის უფრო ჩვენი შუროს ელფერიტ გაჯერებული თავყვანის(ცემის) ჩანერგვას ელტვის... ქიშპობის გრძობით შეზავებული ბრმა სიყვარულის გამონვევას.

"მაღლა ასწიეთ, დურგლებო, ჭერი" გლასების ციკლის პირველი და საუკეთესო მოთხრობაა, ცინცხალი, მხიარული, ხალისიანი. მე მას პროზად დანერგე პოემასაც კი ვუნოვებდი. ფრიად ორიგინალურად განმარტავს აქ სემორი სენტიმენტალიზმს: "ეს არის საგნებისადმი იმაზე მეტი სინაზის გამოვლენა, ვიდრე ამას თვით უფალი გამოავლენდა". საქმეც ამაშია... აი, რა უფიქრია მწერალს, თავად მასაც ხომ გლას-

სები იმაზე მეტად უყვარს, ვიდრე უფალი შეიყვარებდა! ერთგვარ თავშესაფარად იქცა სელინჯერისთვის ეს ოჯახი, მართლაც გამოჩნდებოდა უყვარს ისინი და ასეთი ბრმა გაღმერთებით ზიანს აყენებს ხელოვნებას: მას უკვე ზომიერების გრძობა ღალატობს, იგი არ იღლება საკუთარი ქმნილებების "ციტირებით", სულ ერთთავად ამხნევეს და ეფერება, იმდენად უყვარს თავისი პერსონაჟები, რომ ჩვენ უკვე ვერ ვხედავთ მათ შეყვარებას. თვით "ფრენი"-შიც კი, რომელიც ამკარად "პრე-გლასური" ნაწარმოებია, სელინჯერი გულგრილდამკვირვებლად არ გვევლინება, ის უფრო შემართულ მიჯნურს წაგავს, ნიშნის მოგებით მოზემეს ლეინ ქოთელის თითოეულ უტაქტო გამოხდომასზე. და ჩვენ გვექმნება შთაბეჭდილება, თითქოს მეორე მამაკაციც ფიგურირებს ამ მოთხრობაში და, ცოტა არ იყოს, ვიბნევით კიდეც, როცა ავტორი რესტორნის ტუალეტში "მიჰყვება" ფრენის.

"ფრენის" მოქმედება შეცნობად სამყაროში მიმდინარეობს,

"ზუ" კი, მოჩვენებით, ილუზიურ სამყოფელში გადაგვისვრის, რომლის გულმოდგინედ გაცოცხლებული დეტალებიც უფრო ამბავებს ირეალურის განცდა-შეგრძნებას. როდესაც ზუ ფრენის ეუბნება, "დიახ, წყლული მაქვს, ის ჩემშია... ასეთია, ძმაც, რკინის საუკუნე", ვფიქრობ, სრულიად ზედმეტია "ძმაც", "რკინის საუკუნის" ხსენებით კი, "ორატორი" ამ გამოთქმის უზურპაციას ახდენს... ასე მგონია, გლასები მხოლოდ იმიტომ გამოვნიან სამყაროს, რომ თავად დამდაბლდნენ სამყარომდე და რათა ამით ბევრი რამის პატივაც გაუადვილდეთ: აქ აღმოფოთებას შემწყნარებლობის ღირსეული გრძობა ამარცხებს. სელინჯერის გვიანდელი პროზა გართულებულია ექსტრავაგანტული თვითშეცნობით და ამიტომ ზემოთქმულიც, გარკვეულწილად, ძნელი გასაგებია. ისე კი, ამ რთულ პროზაში გამოთქმულია ყველა ის პროტესტი, რაც კი შეიძლება გამოთქვას ნებისმიერმა ადამიანმა.

ნიგნის გარეკანზე ავტორს

ასეთი რამ წაუნერია: "არსებობს ამკარა საფრთხე იმისა, რომ ადრე თუ გვიან ჩემსავე მეთოდებში, მხატვრულ ხერხებსა და იდიომებში შთავინთქა და ჩავიკარგო. მაგრამ იმედადანყვეტილი ნუ გვეგონებოდა". ნება მიბოძეთ, გამოვხატო ჩემი სინარული იმის გამო, რომ მწერალს იმედი არ დაუკარგავს. ახლა კი უნდა ვაღიარო, რომ ვარ ერთ-ერთი იმთავანა, ვისთვისაც აღმოჩენად იქცა სელინჯერის შემოქმედება. ისლა დაგვრჩენია, ახალ აღმოჩენებს დაველოდოთ.

გლასების საგის წინასწარი მონახაზი პოტენციურად უძლიერესი ლიტერატურის შემცველია. მას შემდეგ, რაც დიდი სიფრთხილით და შემპარავად შევაფასე სელინჯერის მიერ არჩეული მინარტულუბა, იმასლად დავძენ, რომ იგი ნამდვილად არის გარკვეული მიმართულება და რომ ხელოვანს, ანუ თავგადასავალთა მძიებელს, კონფერანსისეგან რისკიანობა და აკვირებული იდეის ერთგულება განახსავებს.

The New York Book Review
17 სექტემბერი, 1961

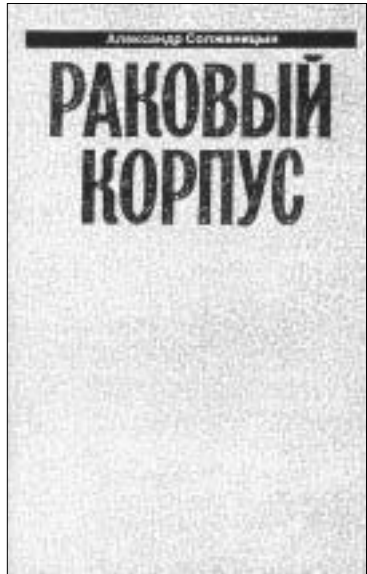
სწავლი კოლიტიკოსი

პატრიცია ბლიქი

თუ კირკეგორის სიტყვებს ვერწმუნებით, დიდი ხელოვანისა და დიადი თემის ერთიანობა ის ღვთაებრივი ალიანსია, ილბლიანად რომ წარმართავს ისტორიულ პროცესს და აჩქარებს დროის ისედაც მძლავრ მდინარებას.

და მართლაც, ალექსანდრ სოლჟენიცინისა და საკონცენტრაციო ბანაკის თემის ერთიანობამ "გამოიწვია" მეოცე საუკუნის პროზის შედეგრი, "ივან დენისოვიჩის ერთი დღე". "ერთ დღესა" და მისსავე "პირველ წრეში" მიღწეულია ის, რაც კამიუს თითქმის შეუძლებლად მიაჩნია: ორივე ნაწარმოები აიძულებს ჩვენი საუკუნის მკითხველს, გაითავისოს მილიონობით ადამიანის ტანჯვა-წამება და პასუხი აგოს თითოეულ მკვლევარბაზე. სტალინიზმისა და ნაციზმის ისტორიული კატაკლიზმების შემდეგ "განმზნდელ ფუნქციას" მხოლოდ ლიტერატურა თუ შეასრულებს!

სოლჟენიცინის ბოლო რომანი "კიბოს კორპუსი" უკვე თარგმნილია ინგლისურ ენაზე და მზად არის ამერიკაში გამოსაცემად. აქ ავტორი ტრადიციას არ ღალატობს და წერს იმაზე, რაც საკუთარი თვლით იხილა და გამოსცადა; შეუბრალებლად მოგვისვრის განწირულთა სამყაროში და არც კარის გამოჯახუნება ავიწყდება. საკონცენტრაციო ბანაკისა და ონკოლოგიური განყოფილების თემებს შორის დიდი განსხვავებაა: მწერალი ვერაც არ არის დაზღვეული იმ წყეული ბანაკისაგან, სწეულებამ კი, საბედნიეროდ, გვერდით ჩაუარა. გარდა ამისა, საკონცენტრაციო ბანაკი ადამიანის ხელითა და ნებითაა შექმნილი, ჩვენი საუკუნის საზარელი პროდუქტია, სწეულება კი ღვთის ნებაა, გარდაუვალი და მარადიული. "ნეტავ ვიცოდე, როდის წავიკითხავთ რაიმეს ჩვენს შესახებ, ალბათ ასი

წლის შემდეგ, არა?" კითხულობს მწერლის ერთ-ერთი პერსონაჟი - ყოფილი პატიმარი და თანამედროვე ლიტერატურის დიდი მოძულე.

"ერთი დღით", რომელიც რუსეთში 1962 წელს გამოიცა, სოლჟენიცინმა იმის შანსი მაინც მისცა მილიონობით თანამემამულეს, თავის შესახებ რომ წაეკითხა. ეს არის ამბავი ყოვლად უდანაშაულო დურგლისა, დაუმსახურებელი ტანჯვა-წამების მსხვერპლის! "პირველ წრეში", რომელიც რუსეთში აკრძალული გახლავთ, მწერალმა დეტალურად შეგვასწავლა სტალინიზმის ანატომია; გვიჩვენა, როგორ ამახინჯებს ის სულსა და გონებას, რა საშინლად აცამტკერებს ადამიანურ ურთიერთობებს. გულუბრყვილოდ სჯერა სოლჟენიცინს, რომ ხელოვნებას სტალინიზმის განდევნა და აღმოფხვრაც შეუძლია. მართალია, ამასაც ეს იმედი, მაგრამ მან მოიმედე შემოქმედი საბედისწეროდ და სამუდამოდ მიაჯაჭვა ამ თემას.

იგივე მეთოდი მიუსადაგა სოლჟენიცინმა "კიბოს კორპუსს". აქ იგი კლინიკური სიზუსტით შეისწავლის ავადმყოფობის ყველა სიმპტომს და მიჰყვება იმ

პროცესს, რომლის წყალობითაც ავადმყოფი, ისევე როგორც პატიმარი - "განძარცული და გასარანდავად განმზადებული" - საბოლოოდ შეიცნობს საკუთარ თავს და გარკვეულ ტრანსფორმაციასაც კი განიცდის სიკვდილთან დაპირისპირების მოთემაა, თუმც არც ისე ძნელი ჩასანვდომი. აქ არ ვაწყდებით დაუწინებელ, გარდაუვალ მოთხოვნას "ბევრის ცოდნისა", როგორც ამას სოლჟენიცინის ადრეული რომანები გვიბრძანებენ. ტოლსტოიმ ერთხელ უკვე გვიჩვენა - მე ვიტყვოდი ერთხელ და სამუდამოდ - თუ როგორ სწვდება საკუთარ არსს ავადმყოფობით სანოლს მიჯაჭვული ადამიანი ("Смерть Ивана Ильича"). პირადად მე, ეს ნაწარმოები "კიბოს კორპუსის" მოდელად მიმჩნია, მის მასაზრდოებელ და წარმომშობ ლიტერატურად. იმასაც ვიტყვი, რომ სწეულება, როგორც საგანი და სიმბოლო თანამედროვე ხელოვნებისა, სოლჟენიცინზე უფრო "ღრმავაროვან" მწერალს მოითხოვს.

ავტორი სულ იმას იმეორებს, რომ ეს რომანი მხოლოდ და მხოლოდ სიმსივნეზე, ავადმყოფობაზე დაწერილი და განსაკუთრებულს არაფერს ისახავს მიზნად. 1967 წლის 22 სექტემბერს, მწერალთა კავშირის სამდივნოს სხდომაზე, ამავე კავშირის თავმჯდომარის, კონსტანტინ ფედიჩის მიერ ნაწარმოების აკრძალვამდე ოთხი თვით ადრე, კრიტიკოსებს, რომლებმაც სოლჟენიცინს სიმბოლური რომანის შექმნაში დასდეს ბრალი, მწერალმა გულწრფელად უპასუხა: "კი მაგრამ, აქ ხომ უამრავი სამედიცინო დეტალია... რომელი სიმბოლოებზეა ლაპარაკი!"

რომანის შესახებ იგი ასეთ რამესაც ამბობს: "მე ის ცნობილ ონკოლოგებს წავაკითხე, ძალიან მაინტერესებდა მათი აზრი. გამოიკვია, რომ სამედიცინო თვალსაზრისით ჩემი ქმნილება

უტყუარია და დროის მოთხოვნასაც კარგად პასუხობს. მერწმუნეთ, იგი სიმსივნის შესახებაა დაწერილი, მხოლოდ სიმსივნის. ეს არ არის გასართობი ლიტერატურა, აქ განწირულთა განცდებია ასახული".

რომანში, მართლაც, საინტერესოდ და შთაბეჭდავადაა აღწერილი, თუ რა დღეშია მედიცინა 1955 წლის ცენტრალურ აზიაში. რვა მძიმე წელი გაატარა სოლჟენიცინმა საბჭოთა ციხეებსა და ბანაკებში, და ბოლოს, სიმსივნით დაავადებული, ტაშკენტში "გადაასახლეს", 1957 წლამდე არ ღირსებია რეაბილიტაცია. ტაშკენტში იგი საავადმყოფოში მოათავსეს, სადაც მისი სიმსივნე, რომლის ავთვისებიანობა ჯერ კიდევ არ იყო დადასტურებული... მოულოდნელად გაქრა. ვინაიდან სოლჟენიცინი მაქსიმალურად რეალისტი მწერალია, რომლის ცხოვრების ისტორიაც მისივე შემოქმედების განუყოფელ ნაწილად ქცეულა, უნდა ვივარაუდოთ, რომ რომანში აღწერილი საავადმყოფოს პალატა არ განსხვავდება სინამდვილეში არსებულისგან.

მიუხედავად მწერლის "კლინიკური აღმავრენისა", მკითხველმა დიდი ჯაფა უნდა იტიერთოს, რათა ეს ნიგნი სიმსივნის შესახებ დაწერილ ამბად აღიქვას. გავიხსენოთ მის მიერ დასმული კითხვა: "ადამიანი თავის სხეულში აღმოაცნენ სიმსივნეს და ... კვდება. ერთი მითხარით, რა აცოცხლებს ისეთ ქვეყანას, ამდენი ბანაკი და საპურობილე რომ აღმოაცნენა?" იგი კვლავ, შეიძლება თავისდა უნებურადაც, საკუთარი შემოქმედების ძირითად თემას უბრუნდება. ვინ არიან ეს განწირული ავადმყოფები? ერთი ყოფილი პატიმარია, მეორე ბანაკის ზედამხედველი; აქვე არიან გადასახლებული "დამნაშავენი" და უშიშროების ურცხვი მუშაკი, რომლის სინდისზეც უამრავი უდანაშაულო ადამიანის სი-

ცოცხლეა! თუკი "ერთი დღე" სტალინის დროინდელი რუსეთის აგონიას წარმოაჩენს, "კიბოს კორპუსი" პოსტ-სტალინური პერიოდის ასახვაა, იმ პერიოდის, როცა ორივე, ჯალათიცა და მისი მსხვერპლიც, ერთნაირი პატიმარია, აქ ყველა თანაბრად არის დასახიჩრებული და სასჯელს "საერო ონკოლოგიურში" იხდის.

ყოფილი პატიმრის, კოსტოგლოტოვისა და სასიკვდილოდ გადადებული შულუბინის დიალოგი კიდევ ერთხელ შეახსენებს მკითხველს, თუ რა საბედისწეროა ეს სულიერი ხეიბრობა. და, აი, შულუბინი ნამოჭრის საკითხს, ნაწარმოების ამოსავალ წერტილად რომ გვევლინება: თითოეული რუსის პასუხისმგებლობა, თუნდაც მორალური, მილიონობით უდანაშაულო ადამიანის დაღუპვისათვის! გულწრფელად შურს შულუბინს კოსტოგლოტოვის, რომელმაც ბანაკის ყველა საშინელება გამოიარა: "შენ სხვებზე ნაკლებად მანაც ტყუობ, არც ჩვენისთანა ნაძირალა ხარ... და მე ვერა, რომ დაგაპატიმრეს, ჩვენ უფრო მძიმე დღეებიც გამოგვივლია, გვაიძულებდნენ ტაში დაგვეკრა მათ მიერ გამოტანილი განაჩენისთვის... ტაშს ვილა ჩივის, ჩვენ თვითონ უნდა მოგვეთხოვა ადამიანის დასჯა და გადასახლება".

შულუბინის იმის გაგონებაც არ სურს, რომ ხალხს სჯეროდ სტალინიზმის: "მოულოდნელად ყველა პროფესორი და ინჟინერი მავნებლად იქცა... და მათ ეს სჯეროდათ? ლენინის ყველა ძველი თანამებრძოლი საზიზღარი რენეგატი აღმოჩნდა ბოლოს... და მათ ეს სჯეროდათ? უცტრად მათი ნაცნობ-მეგობრები ხალხის მტრებად გამოაცხადეს... და მათ ეს სჯეროდათ? დასამშვენია, რომ მთელი ერთი იდიოტებისაგან შედგებოდეს? როდესაც ისტორია დაგვისვამს კითხვას: "ვინ იყო

სწავლი პოლიტიკოსი

მ-13 გვარდია

იგი?" ჩვენ, ალბათ, პუშკინის ლექსით ვუპასუხებთ: ჩვენს სამარცხვინო საუკუნეში უნდა იყო ტირანი, მოლაღატე, ანდა მლიქვნელი. სხვა არჩევანი შენ აღარა გაქვს, სხვა ვერაფერი ველარ იქნები!"

სტალინის სიკვდილის შემდეგ საკონცენტრაციო ბანაკების მძლავრი სისტემის ლიკვიდაციამ და სახალხო ტერორის შეწყვეტამ ბევრი ვერაფერი უშველა იმ შიმშის გრძნობას, ყოველ საბჭოთა მოქალაქეში რომ ჩაეზღვდა. უშიშროების მუშაკს ზარავს იმის გაფიქრება, რომ ბანაკიდან დაბრუნებული უდანაშაულო შურს იძიებს, თავად ბანაკიდან დაბრუნებულს კი თავისუფლება ბოჭავს და თრგუნავს. შესანიშნავი პასაჟია რომანის ბოლოს: ონკოლოგიური განყოფილებიდან "გათავისუფლებული" ოლეგ კოსტოგლოტოვი, გულისფანცქალით მომლოდინე ამ "სამუდამო გადასახლების" დასასრულისა, რატომღაც ტაშკენტის ზოოპარკს მიაშურებს. "მაიმუნები თავგადასხობრილ პატიმრებს წააგვადნენ. ეს საცოდავი, თავიანთ პრიმიტიულ სიხარულსა თუ სანუხარში ჩაძირული, ფართო ნარებზე ჩამომსხდარი არსებები, ისე ძალიან აგონებდნენ ყოფილ ნაცნობებს, რომ... ზოგიერთი მათგანის ცნობაც კი არ გასჭირვებია. იმ ადამიანთა უმეტესობა ჯერ ხომ კიდევ იხდიდა სასჯელს... მთელი უბედურება კი იმაში იყო, რომ ოლეგს

ალექსანდრ სოლჟენიცინი

არ შეეძლო დატყვევებული ცხოველების გათავისუფლება... მიუხედავად დიდი სურვილისა, ვერ შეამტვრევდა გალის კარებს... გინდაც შეემტვრია, მაინც ვერაფერს გახდებოდა. ამ მაიმუნებს თავიანთი სამშობლო აღარ ახსოვდათ, თავისუფლების შეგრძნებაც უცხო იყო მათთვის! მოულოდნელი თავისუფლება უფრო საზარელ შედეგს გამოიღებდა".

მსგავსი პასაჟებით სოლჟენიცინი სავსებით ამართლებს იმ მოლოდინს, მისი ორი ადრეული რომანი და შესანიშნავი მოთხრობა "მატრონას სახლი" რომ აღძრავს. მაგრამ ზოგიერთი ის ხარვეზი, რომელიც "პირველ წრეში" შეიმჩნევა - ზომიერების გრძნობის ლაღატი, მასალაზე კონტროლის შესუსტება, მიდრეკილება არაფრისმომცემი დამოძღვრისაკენ - კვლავ იჩენს თავს "კიბოს კორპუსში". არც ამ ნაწარმოებს და არც "პირველ წრეს" ცოტაოდენი დახვეწა არ აწყენდა. აი, "ერთი დღე" კი სულ სხვაა! იგი სამჯერ გადაწერა სოლჟენიცინმა და ბოლოს ისეთ ლაკონიურობას მიაღწია, მხოლოდ ბაბელი და კამიუ თუ გაუწყვენ მეტოქეობას.

როგორც კრიტიკოსმა, "კიბოს კორპუსი" გაორებული და მღელვარე გრძნობით ჩავიკითხე. ერთი მხრივ, მადლიერი ვარ, რომ გავცვიანი ნაწარმოებს, რომელიც მიუხედავად ბევრი ნაკლისა, გაცილებით სჯობს იმ რომანებს, ჩვენი წიგნის ბაზარს წაღვეკით რომ ემუქრებიან, მეორე მხრივ კი, მომბეზრდა იმის მოსმენა, რომ ამ წიგნს რუსეთში ვერ წაიკითხავენ და თავით ნაწარმოებთა აკრძალვაზე სოლჟენიცინის

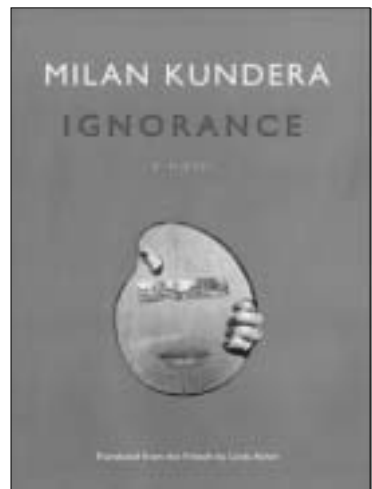
ნაადრევი პროგნოზი მაღიზიანებს. მწერალმა რამდენჯერმე აღნიშნა "საფრთხე" თავისი აკრძალული ნაწარმოების უცხოეთში გამოჩენისა და მათ ფართო გავრცელებაში საბჭოთა აგენტურა დაადანაშაულა, ეს ყველაფერი ჩემი დისკრედიტაციისათვის კეთდება... გასული წლის 21 აპრილს მან განაცხადა, რომ არც ერთ უცხოელ გამომცემელს არ მიუღია მისგან "კიბოს კორპუსის" ხელნაწერი და არც ნებართვა მისი გამოქვეყნებისა. გარდა ამისა, მან გამოთქვა შეშფოთება, რომ მოქიშპე გამომცემლობებს შორის ატეხილი დავა ამ წიგნის გამო და უცხო ენაზე მისი ნაჩქარევი გამოცემა თარგმანს კარგდღეს არ დააყრიდა. "ლიტერატურა ფულზე მეტია", შეგვახსენა სოლჟენიცინმა.

უნდა აღვნიშნო, რომ ევროპაში უკვე რამდენჯერმე გამოაქვეყნეს ეს რომანი, ამიტომ ვეჭვობ, ამერიკაში "დაილ პრესის" მიერ მისმა გამოცემამ რაიმე საფრთხე შეუქმნას ავტორს, მით უმეტეს, რომ თავად მას ეს არ უთხოვია. გარდა ამისა, ყოველად გაუმართლებლად მიმჩნია მწერლის ნუხილი ნაწარმოების თარგმანის ხარისხთან დაკავშირებით. რებეკა ფრანკმა შესანიშნავად გაართვა თავი ამ სამუშაოს, ბრწყინვალედ გადაიტანა სხვა ენაზე სოლჟენიცინის არაორდინარული სიტყვები თუ გამოთქმები, მისი ინტონაციისა და დეტაის მოულოდნელი ვარიანტი.

The New York Times
Book Review
27 ოქტომბერი, 1968
ინგლისურიდან თარგმნა
ასმათ ლეკიაშვილმა

ორი სიტყვით

მილან კუნდერა,
"უმეცრება"
Ignorance
By Milan Kundera
Translated from the French by Linda Asher
HarperCollins, pp.195, October 2002.

"უმეცრება" - გაფრთხილება სასაზღვრო გაიფლერა მილან კუნდერას ახალი რომანის სახელწოდებამ. რომანი ორი ჩეხი ემიგრანტის ცხოვრებაზე მოგვითხრობს: ირენა პარიზში ცხოვრობს, ის თავისი მეგობრის - გუსტავის შესახებ დრად მიდის; აეროპორტში თავის ძველ სიყვარულს, ჟოზეფს შეხვდება, რომელიც ვეტერინარად მუშაობს დანიაში და პრალაში მხოლოდ პოსტსაბჭოური სამ-

შობლოს სანახავად ჩამოდის. ეროსის ძალა კიდევ უფრო ამსხვრევს ისედაც მყიფე ადამიანურ ურთიერთობებს. ირენა გუსტავს მიატოვებს. ის კაფეში ზის და თავის თავგადასავალს იხსენებს. ამასობაში ჟოზეფი ძმასთანაა სტუმრად და თავის სიყვარულზე უამბობს. კუნდერას გმირებს თავგზას უზნევს ბრძოლა მახსოვრობისა და დავინყებას შორის, აუსრულებელი სურვილები, დაკარგული წარსული და ნოსტალგია - შინ დაბრუნების ტკივილი.

არ არის აუცილებელი, იყო ჩეხი ემიგრანტი, რომ გაიგო კუნდერას პერსონაჟების ტანჯვა - წარსულისა და აწმყოს გაუცხოება, დაუსრულებელი წინააღმდეგობა მყუდრო ცხოვრებასა და ამურის მღელვარებას შორის. არის რაღაცეები, რაც არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დავინწყით და არის რაღაცეები, რისი დავინყებაც აუცილებელია.

ისევე როგორც ადრეულ რომანებში ("სიცლისა და და დავინყების წიგნი" და "ყოფიერების აუტანელი სიმსუბუქე"), კუნდერას აქაც შემოაქვს მაცდური და, ამავე დროს, გონივრული თავშესაქცევი ელემენტები. "უმეცრებაში" კუნდერა კიდევ ერთხელ ამუშავებს არაერთხელ დამუშავებულ თემას.

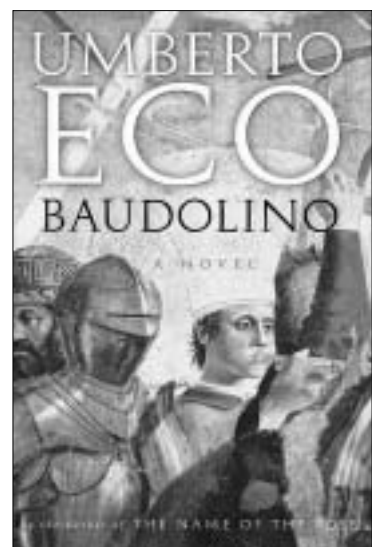
საკუთარი თავის გამეორება მწერლისთვის მკითხველთან თამაშის ერთგვარი ხერხია.

მილან კუნდერას რომანი მისი ერთი წინადადების კომენტარად შეიძლება მოვიზროთ: "შენ ძალიან შორს ხარ და მე არ ვიცი, რა გჭირს." ეს "შენ" შეიძლება იყოს ოჯახი ან სადღაც დარჩენილი მეგობრები, ან თავად ემიგრანტი, ყველაგან დავინყებული, შეიძლება ის ახალგაზრდა კაცი, ირენამ დიდი ხნის წინ რომ მიატოვა, გაფრენილი სიყვარული ან დაკარგული გზა, ან ის გარდაცვლილი ადამიანები, რომელთა ამქვეყნიდან წასვლას ვერასოდეს შევეგუებით, ანდა სულაც გაუცხოება, ის უცნაურობა, რაც სუფევს ამ სამყაროში.

მილან კუნდერას რომანი მკითხველს უტოვებს შეკითხვას, და საფიქრალსაც - სად უნდა ვეძებოთ "უმეცრების" სათავე?

უმბერტო ეკო,
"ბაუდოლინო"
Baudolino
By Umberto Eco
Translated by William Weaver
Secker and Warburg, pp. 522, October 2002

უმბერტო ეკოს სახელს მკითხველის წინაშე წარდგენა არ სჭირდება. მწერლის ახალი

რომანი "ბაუდოლინო" პირველივე სტრიქონიდან აღძრავს "ვარდის სახელის" ასოციაციებს, რომანისა, სადაც ერთმანეთში იყო შერწყმული შუა საუკუნეების ხიბლი და მკვლელთა იდუმალება და რომელსაც თავის დროზე უჩვეულო წარმატება ხვდა წილად.

"ბაუდოლინო" (სხვათა შორის, ეკოს ბოლო რომანის ერთი თავი, "ბაუდოლინო აფხაზეთის ბნელეთში", წელს კრებულ "ქართულად ნათარგმანებში" დაიბეჭდა), ერთის მხრივ, ტრადიციული რომანია, მეორეს მხრივ, კი - პოსტმოდერნისტული. მისი ჟანრის განსაზღვრა ფაქტობრივად შეუძლებელია.

რომანი შუალედური საფეხურია მსუბუქ ავანტიურისტულ კომედიასა და მძაფრსიუჟეტთან ნაწარმოებს შორის. მთავარი გმირი, სახელად ბაუდოლინო ოდისესის შთამომავალ გმირთა პლეადის ნევრად აღიქმება. რომანის სქემა თანხვედრა ბოკაჩოს "დეკამერონის" სქემას - გამოუვალ მდგომარეობაში ჩავარდნილი გმირები თავიანთ თავგადასავალს უამბობენ ერთმანეთს. "ბაუდოლინოს" საფუძვლად უდევს 1204 წელს კონსტანტინოპოლის დანგრევის ფაქტი.

ბაუდოლინოს ამბავი დიალოგის ფორმით არის წარმოდგენილი. გმირი ესაუბრება ბიზანტიელ ჟამთააღმწერელს - ნიკეტასს, რომელიც ბაუდოლინომ დაიხსნა. რომანში უამრავი პერსონაჟია, ისტორიული პირი თუ მითოლოგიური სატირები, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, წმინდა ლიტერატურული თვალსაზრისით, ნაწარმოებს ერთი გმირი ჰყავს - ეს არის ბაუდოლინო. დანარჩენი პერსონაჟები სქემატური ფიგურებია და მხოლოდ მიმართების ობიექტებად ან კონკრეტული იდეის მატარებლად მოიაზრებიან, უბრალოდ ეხმარებიან ერთადერთ მთავარ გმირს სათქმელის გამოხატვაში. ამ სქემატურ ფიგურებთან ურთიერთობის პროცესში ქმნის

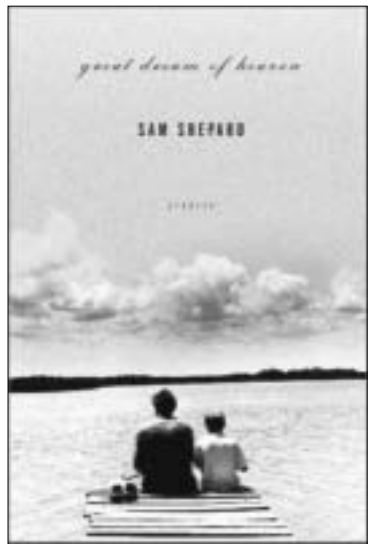
ბაუდოლინო - ადამიანური გონი თავის სამყაროს.

ეკოს ტექსტი სავსეა ლათინური და, საერთოდ, უცხოენოვანი ფრაზებით, რაც ხშირად ნაწარმოებში უთარგმნელი რჩება. რომანს, რომელშიც ჭარბადაა თეოლოგიური გადახვევები, რელიგიური შინაარსი თითქოს დაკარგული აქვს. კრიტიკოსები "ბაუდოლინოში" კალვინოს ეპიზოდების ინტერპრეტაციას, კაფკას ეგზოტიკურ ვარიაციებსა და ბორხესის ილუზიურ რეალობას ხედავენ. მათი თქმით, განსხვავება ისაა, რომ აქ ჩამოთვლილი მწერლები მეტი ლიტერატურული გემოვნებით გამოირჩევიან და საკუთარი სათქმელის ლაკონურად გამომხატვისა თუ შენიღბვის უნარი შესწევთ.

ნიგნის პირველი ნაწილის ფორმულა ასეთი სახისაა: ისტორია + მხატვრული გამოხატვა; მეორე ნაწილი კი ძალიან ემსგავსება ჯ.ქ. როულინგის "ჰარი პოტერის" სერიებს, - ამბობენ ლიტერატორები და იქვე დასძენენ, შესაძლოა რომანი შუა საუკუნეებისა თუ რენესანსის ეპოქის მოგზაურობების პაროდია ნარმოადგენდეს, მაგრამ ეკოს რომანი ცოტა არ იყოს, მომქანცველია და უფრო მეტად მოსაწყენი ჩანს, ვიდრე თავშესაქცევი. ასეთია კრიტიკოსების აზრი, რომლებიც თითქმის ერთხმად აღნიშნავენ, რომ ახალი რომანი "ვარდის სახელს" ვერ გაუტოლდება.

მიუხედავად ამისა, "ბაუდოლინოში" არის რაღაც, რაც მკითხველს ამ ნაწარმოებზე მიაჯაჭვავს - ეს არის მისტერია, რომელიც კეთილად იწყება და კეთილად ბოლოვდება.

სემ შეპარდი, "დიდი ზეციური ოცნება" Great Dream of Heaven By Sam Shepard, Knopf Alfred A, October 2002.

ნიუ-იორკში ჩასული სემ შეპარდი ქალაქში მოხვედრილ კოვბოის ჰგავდა, კოვბოის, რომელსაც ალბათ მინესოტაში, თავის ფერმაში ყოფნა ყველაფერს ერჩივნა. თუმცა ის ჩვეულებისამებრ აღარ შფოთავდა, რადგან ამჯერად განსხვავებულ ამპლუაში მოევიწიება საზოგადოებას, არა როგორც სცენარისტი ან მსახიობი, არამედ როგორც მწერალი, - წერდა ამერიკული პრესა შეპარდის შესახებ.

"დიდი ზეციური ოცნება"

(Great Dream of Heaven) ასე ჰქვია ცნობილი დრამატურგის, სცენარისტისა და მსახიობის, სემ შეპარდის ახალ ნიგნს, მცირე ზომის მოთხრობათა კრებულს. ეს მოთხრობები მის სცენარებს ნააგავს, ლიტერატურული გმირებიც - არამზადები, მოღალატეები, სხვადასხვა ჯურის ადამიანები, კინოგმირებს ჰგვანან.

ავილოთ თუნდაც შეპარდის ორი გმირი - ქვრივები, რომლებიც სამხრეთ დაკოტაში ერთ ბუნგალოში ცხოვრობენ. ორივეს ერთი და იგივე ოფიციალტი მოსწონს. ერთს გაუმართლებს, მეორეს - არა; და ეს მეორე გულგატეხილია, მეგობარს მოღალატედ მიიჩნევს. როგორც შეპარდი ამბობს, ის ამ გმირებზე დიდხანს ფიქრობდა, მაგრამ წერა 1996 წლამდე არ დაუწყია, სანამ ლონდონში არ ჩავიდა ჯესიკა ლანჟთან ერთად, რომელსაც იღებდნენ ფილმში A Streetcar Named Desire. "იყო უყმური, წვიმიანი ლონდონური ამინდი, - წერდა შეპარდი, - ლონდონი შესანიშნავი ადგილია ლიტერატურის შესაქმნელად." შეპარდი ჩანაწერებს აკეთებს, როცა გადადებებს შორის თავისუფალი დრო აქვს, მერე კი თავის ფერმაში განმარტოვდება და სერიოზულ მუშაობას იწყებს. ასე დაიწერა "დიდი ზეციური ოცნება".

სემ შეპარდი ერთ თვეში 59 წლის ხდება.

"როცა ის 40 წლის იყო, ამბობდა, ეს ასაკი გამძლეობააო, ახლახანს კი ერთ-ერთ ინტერვიუში განაცხადა: წლები ისე მოულოდნელად წამოგწევიან კაცს, ვერც კი ხვდება. ძალიან უცნაურია, რა ემართება სხეულს, იცით, ცხენზე ჯდომა უკვე ისეთი ადვილი აღარაა." თუმცა, შეპარდი, ასაკის მიუხედავად, ყოველდღე დააჭენებს ცხენს, თუ, რა თქმა უნდა, ნიუ-იორკში არ არის.

"წლები გადის და ხვდება, რომ არის რაღაც ღირებულებები, რასაც პატივი უნდა სცე, ისევე როგორც ცხენზე ჯდომისას, ცხენს ხომ პირდაპირ ვერ მოახტები," - ამბობს შეპარდი. მისი მოთხრობები ამ ცხოვრებისეული გამოცდილების შედეგია.

პიტერ აკროიდი, "ალბიონი": ინგლისური წარმოსახვის წარმოშობა Albion: The Origin of the English Imagination By Peter Ackroyd Chatto and Windus, pp.527, October 2002.

რა არის ინგლისი? ინგლისი კონტრასტების ქვეყანაა, სადაც ერთადაა თავმოყრილი სიმდიდრე და სიღარიბე, დანაშაული და უმანკობა, - წერდა დიკენსი. ასეთია აკროიდის ლონდონიც - ცინიკური, აგრესიული, ჭორიკანა, მოდას აყოლილი, სენსაციური, სასაცილო, მაგრამ, ამავე დროს, ის მილტონის, ბლეიკის, ტერნერის სამშობლოცაა.

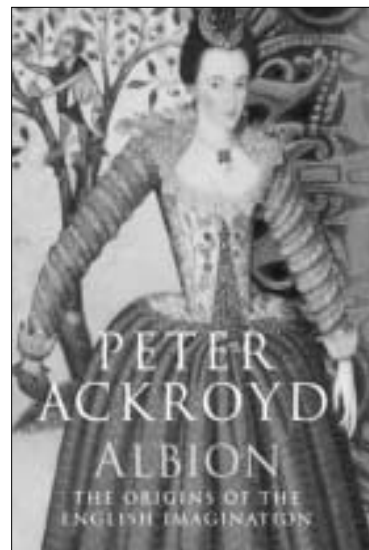
რატომ აირჩია მწერალმა ეს თემატიკა? - ალბათ დასვამს ამ შეკითხვას მკითხველი, პიტერ აკროიდის რომანს "ალბიონს" რომ გაეცნობა. როგორც ამბო-

ბენ, ცნობილი ბრიტანელი ლიტერატორისთვის პატრიოტიზმი უკანასკნელი თავშესაფარია.

ეს ნიგნი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი შენაძენია იმ ადამიანებისათვის, ვისაც აინტერესებს ბრიტანული ლიტერატურა, ტრადიციები და, საერთოდ, ბრიტანული ფენომენი.

პიტერ აკროიდი დიდ ადგილს უთმობს ინგლისელი ხალხის სპირიტუალისტური ფენომენის განხილვას, მოგვითხრობს ძველ მითებზე, ლეგენდებზე, მოჩვენებებზე, როგორც ეროვნული ენერჯის გამოვლენის საშუალებაზე: "მიუხედავად ჩვენი პრაქტიკულობისა, ინგლისელები მეოცნებები ვართ (ინგლისური ხედვის, ჭყვრტის ენაა), გვაქვს წინანარმებელებების ტრადიცია, გვყავს ფერიები და ჯუჯები, შესაძლოა ეს კელტების გავლენაა, ან ნისლიანი კლიმატის, ან ადგილმდებარეობის, როგორც მე-12 საუკუნეში ერთი ფრანგი მღვდელი წერდა, ინგლისი წყლითაა გარშემორტყმული და ეს მათ გონებაში ფანტაზიის უშრეტ წყაროს წარმოქმნისო," - წერს აკროიდი.

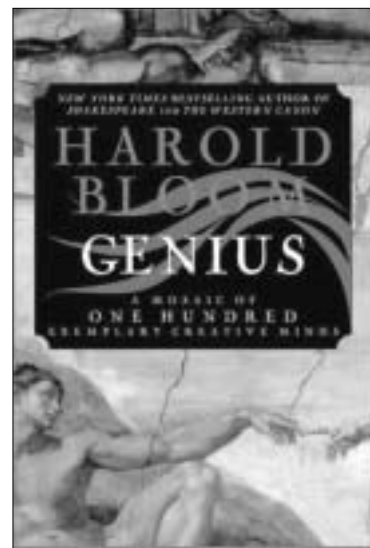
საინტერესოა აკროიდის მოსაზრებები ინგლისურ ენაზე. რაც შეეხება ხელოვნებასა და ლიტერატურაზე მსჯელობას, აკროიდი იმონებს კრისტოფერ ვრენის ციტატას: "ჩვენი - ინგლისელი ხელოვნები მრავალფეროვნებით არ გამოვიჩვეით, მაგრამ როდესაც უცხოური ნი-

მუში არსებობს, მიბადვის საოცარი ნიჭი გვაქვს, ჩვენი ქმნილება ბევრად სჯობს ორიგინალსო". სწორედ აქედან გამომდინარეობს ინგლისური ფენომენის აკროიდისეული შეფასება: ინგლისური ფენომენის საფუძველი იმიგრაციაა. ადამიანების, იდეების, სტილების იმიგრაცია, ეს ფენომენი სწორედ ამით ცოცხლობს." როგორც კრიტიკოსები აღნიშნავენ, პიტერ აკროიდი აპოლიტიკური პიროვნებაა, მაგრამ მართო ამ მოსაზრების გამო "ალბიონი" პოლიტიკურ ნიგნთა რიცხვს მიეკუთვნება.

ჰაროლდ ბლუმი, "გენიოსი": ასი სამაგალითო შემოქმედი გონის მოზაიკა Genius A Mosaic of One Hundred Exemplary Creative Minds By Harold Bloom 814 pp., New York, October 2002

ცნობილ ამერიკელ ლიტერატურათმცოდნეს, იელის სკოლის ერთ-ერთი დამფუძნებელს, ჰაროლდ ბლუმს რომ ეს თემატიკა კომერციული მიზნით არ აურჩევია, ამაში ნიგნის ნაკითხვისთანავე დარწმუნდებით. გენიოსის ბლუმისეური თეორიის არსი არის ის წინააღმდეგობა, რომელიც გამუდმებით არსებობს ძველ, ძლიერ პოეტებსა და დამწყებ ხელოვნებს შორის, ნაწარმოებში ასახულია, თუ როგორ მუშაობს თავდაცვის ინსტიქტი, როგორ ტკივილს განიცდის გენიოსი და როგორ ებრძვის ერთმანეთს ძალა და ნიჭი. ბლუმი ლიტერატურას გნოსტიკური ტერმინოლოგია-

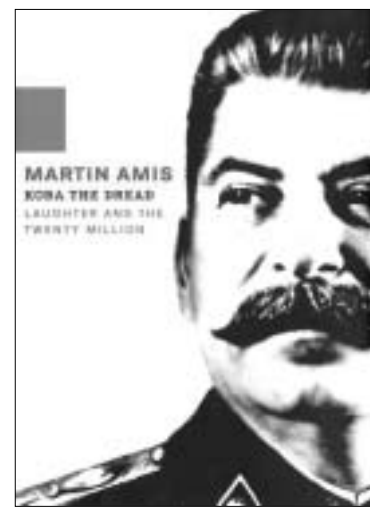

ზე დაყრდნობით განიხილავს, მსჯელობს პრომეთეს "ცოდებაზე" და იმ რწმენაზე, რომლის საფუძველზეც ქმნის მწერალი თავის გმირებს. მას ხელოვანის პიროვნებაზე მეტად სწორედ მისი ფანტაზიის ნაყოფი - მისი პერსონაჟები აინტერესებს, ის ისეთი დამაჯერებლობით მოგვითხრობს დონ კიხოტზე, ფალსტაფსა თუ ჰამლეტზე, თითქოს ეს გმირები ოდესღაც მართლაც დააბიჯებდნენ დედამიწაზე: იაგო ნიჰილიზმის მამაა, დონ კიხოტი - ზნეობრივი და წარმოსახვითი გამბედაობის პროტოტიპი, ღმერთიც გმირია, ის რომ არ არსებულებოდა, მას ადამიანები გამოიგონებდნენ...

ამერიკაში ყველაზე ცნობილი ლიტერატურის კრიტიკოსისა და თეორეტიკოსის, 71 წლის ჰაროლდ ბლუმის ახალი სქელტანიანი ნაშრომი ენციკლოპედიური და კრიტიკული ლიტერატურის მნიშვნელოვანი შენაძენია.

მარტინ ემისი, "კობა სასტიკი" Koba the Dread Laughter and the Twenty Million By Martin Amis Talk Miramax. 306 pp., July 2002

თანამედროვე ბრიტანული პროზის ერთ-ერთი ყველაზე სახელოვანი წარმომადგენლის, მარტინ ემისის "კობა სასტიკი" ლამის ყველაზე უცნაური და გახმაურებული ნიგნია, რაც კი ოდესმე სტალინზე დაწერილა. რომანის დაწერამდე ავტორი დიდძალ ლიტერატურას გაეცნო, წაიკითხა უამრავი ნიგნი საბჭოური ექსპერიმენტის შესახებ: სოლჟენიცინი, გროსმანი, ვოლკოვონოვი... ამის შემდეგ დაიწყო ხანგრძლივი გააზრების

პროცესია... რომანში ყველაფერი: საბჭოური რეპრესიები, სოციალისტური სიცრუე, ციხის სისტემა, სასამართლოები და სხვა და სხვა. "გერმანიის საკონცენტრაციო ბანაკების შესახებ ყველას სმენია, მაგრამ ცოტამ თუ იცის ვორკუტა და სოლოვეციკი," - წერს მწერალი.

მწერალი სტალინს კინობოთი სახელით - კობათი მოიხსენიებს. ეპითეტი "სასტიკი" ავტორის გამოგონილია, ივანე მრისხანესა და მისთანების ანალოგიით.

ამ რომანში მარტინ ემისი კომუნიზმის დაუძინებელ მტრად გვევლინება. თუ მწერლის ბიოგრაფიას გადავხედავთ, მისი მოსაზრებები განსაკუთრებით საყურადღებოდ მოგვეჩვენება. ემისი ხომ კომუნისტურ ოჯახში გაიზარდა. მისი მამა კინგსლი 1942 წლიდან 1956 წლამდე ინგლისის კომუნისტური პარტიის ერთგული წევრი იყო. მარტინ ემისმა სტუდენტობის წლებშიც კომუნისტურ გარემოცვაში გაატარა... ასე რომ, რომანი რუსეთის ისტორიული მოვლენებისა და ოჯახური ისტორიების ნაზავს წარმოადგენს.

რომანში პაროდირებულია კომუნისტური ტეტრალიგია: შიმშილი, ტერორი, მონობა და კრახი. "პროლეტარიატის დიქტატურა ტყუილი იყო, საბჭოთა კავშირი - სიცრუე, ყველაფერი საბჭოური ყალბ ფასეულობას წარმოადგენდა, ყალბი იყო ცნებები: სოციალიზმი, რესპუბლიკა, ამხანაგი, რევოლუცია," - ვკითხულობთ რომანში.

აი, ემისის ერთი საინტერესო დაკვირვება საბჭოთა კავშირის შესახებ (ისე კი, ეს დაკვირვება ახალი არ უნდა იყოს) - საბჭოთა კავშირზე ხუმრობა ყოველთვის შესაძლებელი იყო, ფაშისტური გერმანიისაგან განსხვავებით. თუმცა აქ მკითხველი აუცილებლად დაეჭვდება: განა არ დასცინოდა ხალხი ჩარლი ჩაპლინის "დიქტატორს"?

იუმორს მწერალი გარდუვალ ზნეობრივ დილემამდე მიჰყავს, რაც რომანის ქვესათაურშიც არის გამოხატული: "სიცილი და ოცი მილიონი" - სტალინის, "უაღრესად პოპულარული ლიდერის" (ასე მოიხსენიებს სტალინს მწერალი) გენიას ოცი მილიონი ადამიანი შეენირა, ეს კი მსოფლიო ტრაგედიაა.

მოამზადა თამარ სუხივილიძე

ზაზა ბერიშვილი: საქართველოში ნიგნის ფასი ბაუმართლებლად მაღალია

ნანა კობახიძე

ჩვენი რუბრიკის დღევანდელი სტუმარი ბატონი ზაზა ბერიშვილია, გამომცემელი, რომლის საქმიანობის შესახებ არცთუ დიდი ხნის წინათ მხოლოდ მისმა მეგობრებმა და პარტნიორთა ვინაობა ვიცოდით. ბოლო პერიოდში განხორციელებული რამდენიმე პროექტის შემდეგ კი იგი ფართო საზოგადოების სერიოზული ინტერესის ობიექტად იქცა. რატომ, ქვემოთ შეიტყობთ.

ზაზა ბერიშვილს გამომცემლობაზე ბავშვობიდან არ უოცნებია. არც ირგვლივ ჰყოლია ვინმე, ვისი მაგალითიც ამ საქმიანობისკენ უბიძგებდა. პროფესიით ექიმი და მის ოჯახშიც ძირითადად ამ სფეროს წარმომადგენლები ჭარბობენ. თუმცა, როგორც ხუმრობით იხსენებს, ყოფილა ვინმე თავადი ნიჟარაძე, რომელიც მას დედის მხრიდან ენათესავება და 1800 წელს პირველი ქართული სტამბის ზედამხედველად დაუნიშნავთ. ეს იყო და ეს. თავად მისი საექიმო კარიერა თავიდანვე მკვეთრად იყო განსაზღვრული. 1983 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტი თერაპევტიკის სპეციალობით. 1989 წელს კიევში საკანდიდატო დისერტაცია დაიცვა, თუმცა, შემდგომი საქმიანობა სრულად სხვა მიმართულებით წარმართა. მოგეხსენებათ, დღესდღეობით ექიმებს უჭირთ და ოჯახში ვიღაცას პურის ფულიც ხომ უნდა შემოეტანაო - "განმარტა" საკუთარი არჩევანი. თუმცა, მისი გადამწყვეტილება კიდევ ერთმა, საკმაოდ მნიშვნელოვანმა ფაქტორმა განაპირობა - ზაზა ბერიშვილს ძალიან უყვარს კითხვა. სანამ საკუთარ გამომცემლობას დააარსებდა, ბევრი ეტაპი გაიარა, ისწავლა და საბოლოოდ დაასკვნა, რომ ისეთ ადამიანს, როგორც ის არის, აუცილებლად უნდა ჰქონოდა საკუთარი გამომცემლობა, თავად განესაზღვრა, რას გამოსცემდა და როგორ. 1998 წელს ჩანაფიქრი რეალურად განახორციელა. ასე შეიქმნა გამომცემლობა "სანი," რომელიც თავდაპირველად სხვის შეკვეთებს ასრულებდა. ისევე, როგორც ბევრი სხვა გამომცემლობა, ბეჭდვადენ ყველაფერს, რასაც შესთავაზებდნენ - ლია ბარათებსაც და მხატვრულ ლიტერატურასაც. გარკვეული პერიოდები გაიცვალა. დღესდღეობით ზაზა ბერიშვილი "სანი" საქმიანობას წარმატებულად მიიჩნევს, იმიტომ, რომ შეუძლია გამოსცეს იმ მწერლების შემოქმედება, რომლებიც ძალიან უყვარს.

ზემოთ მოგახსენეთ, რომ "სანი" რამდენიმე საინტერესო პროექტმა გაუთქვა სახელი, ეს პროექტები სამომავლოდ გამომცემლობის ერთ-ერთი ძირითადი

მიმართულება გახდება. ყველაფერი გურამ დოჩანაშვილთან ნაცნობობით დაიწყო, რომელიც ზაზა ბერიშვილის საყვარელი მწერალია. გაცნობისთანავე შესთავაზა, რომ გამოსცემდა ნებისმიერ ნაწარმოებს, რომელსაც ბატონი გურამი ისურვებდა. არჩევანი ძმები კეჟერაძეების ამბებზე შეჩერდა და ასე გამოიკა პირველი პროექტი, რომელშიც დოჩანაშვილის 5 მოთხრობა შევიდა. ამას მოჰყვა "ვატერპოლო," ამის შემდეგ კი ბატონმა ზაზამ გარისკა და "სამოსელი პირველიც" გამოსცა. ნიგნის პრეზენტაცია რამდენიმე დღის წინათ გაიმართა. ეს გამომცემა რიგით მეოთხეა. მესამე გამოცემიდან 10 წელზე მეტი გავიდა. ზაზა ბერიშვილი გაკვირვებულია, რატომ არავის მოუვიდა აზრად მისი ხელახალი დასტამბვა. ეს ნიგნი ხომ იმ ნაწარმოებთა რიცხვში შედის, რომელიც ძალიან უყვარს მკითხველს. "სხვათა შორის, "სამოსელი პირველის" გამომცემა ძალიან გამიოხლდა, რადგან ნიგნზე მომუშავე პერსონალი უანგაროდ აკეთებდა საქმეს, ისინი ბედნიერნი იყვნენ ამ პროექტის განხორციელებით. ერთადერთი პრობლემა ქალაქის შექმნა იყო" - მითხრა ბატონმა ზაზამ. მისივე თქმით, ყველა პროექტი, რომელიც გურამ დოჩანაშვილს უკავშირდება, მინიმალურ საგამომცემლო ხარჯებს მოითხოვდა. "5 მოთხრობის" პრეზენტაციისთვის დარბაზს ვეძებდი. ჩვეულებრივ, მისი დაქირავება საკმაოდ ძვირია. დაერეკე საჯარო ბიბლიოთეკაში. დარბაზის ფასი რომ ვიკითხე, შეიცხადეს, რას ამბობთ, გურამ დოჩანაშვილის ნიგნის პრეზენტაციაში ფულს როგორ გამოგართმევთ - იხსენებს ზაზა ბერიშვილი.

არცთუ დიდი ხნის წინათ, კერძოდ, სექტემბრის შუა რიცხვებში, საზოგადოების ყურადღების ცენტრში მისი კიდევ ერთი პროექტი მოექცა. ეს გახლდათ რეზო გაბრიადის ახალი რომანის - "ქუთაისი ქალაქია" - პრეზენტაცია და უკვე ცნობილი - "შერეკილები" ხელახალი გამოცემა. ამ გამომცემათა ისტორია ასეთია: დაახლოებით ერთი წლის წინათ საფრანგეთის საელჩოს მიერ გამართულ ერთ-ერთ მიღებაზე ფრანგებმა რეზო გაბრიადის წარუდგინეს გამომცემელი ზაზა ბერიშვილი, რომელიც აქტიურად თანამშრომლობს მათთან. ამ შეხვედრისას გაირკვა, რომ ბატონ რეზოს ჰქონდა გარკვეული იდეები, მაგრამ ვერ იპოვა გამომცემელი, რომელიც მათ ზუსტად განახორციელებდა. ისინი რამდენჯერმე შეხვედნენ ერთმანეთს, ისაუბრეს და გადაწყვიტეს, რომ გაბრიადის ახალ რომანს სწორედ ზაზა ბერიშვილი გამოსცემდა. "ბატონი რეზოს ნიგნის გამოცემა ნებისმიერი გამომცემლობისთვის დიდი პატივი იქნებოდა. როგორც ჩანს, მას ჩვენი გამომცემლობის

ზაზა ბერიშვილი

მუშაობის მთავარი პრინციპი მოეწონა - ჩვენ არ ვცდილობთ ჩვენი პროექტებიდან მივიღოთ მაქსიმალური მოგება. ისინი ორ მთავარ მიზანს ემსახურება - ავტორის მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას და მკითხველისთვის ხელმისაწვდომ ფასს" - მითხრა ზაზა ბერიშვილმა. სხვათა შორის, ჩემს რესპოდენტთაგან იგი პირველია, რომელიც ამბობს, რომ საქართველოში ნიგნის ფასები გაუმართლებლად მაღალია. "რეალურად ნიგნის გამომცემა არ ჯდება ისე ძვირი, რომ ამხელა ფასი დაევალოთ - ეს ჩემი სუბიექტური აზრია და შესაძლოა, ვინმე არ დამეთანხმოს. მსოფლიოში ნიგნი არსად არის იაფი, მაგრამ იქ მოსახლეობას იმხელა ანაზღაურება აქვს, რომ მაღალი ფასი გადამწყვეტ როლს არ თამაშობს. დღესდღეობით საქართველოს მოსახლეობა ნიგნში ძალიან ძვირს ვერ გადაიხდის. ზოგჯერ მათი ფასი გაუმართლებლად მაღალიც კი არის. ეს თბილისელი ტაქსის მძღოლების ამბავს მაგონებს: მოგეხსენებათ, თბილისში ორნაირი მძღოლები არიან - ერთნი მთელ დღეს სადგურთან დგანან და 50-ლარიან კლიენტს ელიან, მეორე კატეგორია განუწყვეტილად დარბაზს ქალაქში და სამლარიანი მგზავრიც მიჰყავს და ლარიანიც. ერთი სიტყვით, ოჯახს ორივე არჩენს, ოღონდ სხვადასხვაგვარად. ჩვენი გამომცემლებიც დაახლოებით ასე იქცევიან, ზოგს ურჩევნია 500 ნიგნი გამოსცეს და 10 ლარად გაყიდოს. ჩემთვის ასეთი რამ მიუღებელია, მივჩვენია 1000 ეგზემპლარი გამოვცე და 2-3 ლარი დავადო, რადგან მინდა, რომ ჩემი გამომცემლობის მიერ დასტამბული ნიგნი, რაც შეიძლება, ბევრმა ადამიანმა იყიდოს," - ამბობს ზაზა ბერიშვილი და ძნელია, არ დაეთანხმო. სამომავლოდ იგი კიდევ რამდენიმე საინტერესო ნიგნის გამომცემას აპირებს. სულ მალე მკითხველი იხილავს ოთარ ჭლადის პოემე-

ბისა და ლექსების კრებულს, რომელიც ასევე დიდი ხანია, არ დასტამბულა და გოდერიძე ჩოხელის კრებულს, რომელშიც მისი ახალი ნაწარმოებები შევა. "სანი" ახალგაზრდა საინტერესო ავტორებთანაც აპირებს თანამშრომლობას, შერჩეული ჰყავს რამდენიმე კანდიდატურაც, მაგრამ ბატონმა ზაზამ მათი დასახელებისგან ჯერჯერობით თავი შეიკავა. სამაგიეროდ, ერთი ახალი პროექტის შესახებ პირველი განცხადება ჩვენთვის გააკეთა. მისი თქმით, გაზაფხულზე პატარა მკითხველები ეგზიშუპერის უკვდავ ქმნილებას, "პატარა უფლისწულს" იხილავენ, რომელსაც "სანი" ცივილიზებული გზით, ანუ საავტორო უფლებების სრული დაცვით გამოსცემს. საქმე ის გახლავთ, რომ ეს ნიგნი საქართველოში რამდენჯერმე გამოიცა, თუმცა, პირატულად. "სანიმ" ამ ნიგნის საავტორო უფლებების მქონე ფრანგულ გამომცემლობა "გალიმარს" მითხრობს. საფრანგეთში ამ ქმნილებას ეროვნულ განძთან აიგივებენ და მის საავტორო უფლებებსაც სიფრთხილით ეკიდებიან. "ჩვენი არსებობის შესახებ არაფერი იცოდნენ და პასუხიც კი არ გაგვცეს" - იხსენებს გამომცემელი. შემდეგ საგარეო საქმეთა სამინისტროს დაუკავშირდნენ, რომელმაც თავის მხრივ რჩევისთვის საქართველოში საფრანგეთის საელჩოს მიმართა. საბედნიეროდ, იქ უკვე იცნობდნენ ზაზა ბერიშვილს, რეკომენდაციაც გაუწიეს და საავტორო უფლებების შექმნაშიც დაეხმარნენ. ამ გამომცემლობის მინვერით ოქტომბრის დასაწყისში ბატონი ზაზა საფრანგეთში იმყოფებოდა, სადაც ბევრ სამომავლო პროექტს ჩაეყარა საფუძველი. "გალიმარი" დაინტერესებულია, რომ მისი გამომცემლობის მიერ დასტამბული ნიგნები ისეთ პატარა ქვეყანაში გამოვიდეს, როგორც საქართველოა. ისინი თანამედროვე ქართული მწერლობითაც

დაინტერესდნენ. ზაზა ბერიშვილი იმედოვნებს, რომ მომავალში მათი ურთიერთობა ორივე მხარისთვის საკმაოდ საინტერესო იქნება. ფრანგული შთაბეჭდილებებიდან ბატონმა ზაზამ ერთი საინტერესო ფაქტი გვიამბო. თურმე, ბოლო დროს საფრანგეთში ძალზე დაეცა მოსახლეობის დაინტერესება პოეზიით. იმისათვის, რომ ხალხი გახდეს უფრო ემოციური და ნაკლებ პრაგმატული, საფრანგეთის მთავრობამ ასეთ ხერხს მიმართა - მეტროს ვაგონებში გამოაკრა ნაწყვეტები პოეზიიდან, რომელსაც ყოველ კვირა ცვლიან. ერთ დღეს ვაგონში შესულმა ქართველმა გამომცემელმა მისდა გასაოცრად კედელზე ნიკოლოზ ბარათაშვილის "ბედი ქართლისას" ნაწყვეტები აღმოაჩინა - ქართულ და ფრანგულ ენებზე. საფრანგეთის მთავრობა ზრუნავს არა მხოლოდ ფრანგული, არამედ უცხოური პოეზიის პოპულარიზაციისთვისაც. "რა თქმა უნდა, იმის წარმოდგენა, რომ დღეს საქართველოში ვინმე ლიტერატურის პოპულარიზაციით დაინტერესდება, ილუზიაა, უბრალოდ, ეს არის შესანიშნავი მაგალითი, რა შეიძლება გავაკეთოთ, როცა კარგად ვიცხოვრებთ" - მითხრა ზაზა ბერიშვილმა.

გამომცემლობა "სანი" სამომავლო საქმიანობა კიდევ ერთ მიმართულებას ითვალისწინებს. ეს არის უცხოური ბესტსელერების გამომცემა ქართულად. უახლოეს მომავალში გამოსცემენ ფრანგი ავტორის, ვენსან რავალეკის ბესტსელერს, რომელსაც მთელი საფრანგეთი კითხულობს. ბატონ ზაზას ეს პროექტი, ცოტა არ იყოს, აშინებს, რადგან ფიქრობს, რომ ამ ნიგნს საზოგადოებაში ისეთივე ეფექტი ექნება, როგორც თავის დროზე გადაცემა "ფსიქოს," თუმცა, გადაწყვეტილება მაინც მიიღო. მისი თქმით, ეს ნაწარმოები არ არის განკუთვნილი ფართო მასისთვის, იგი იმ კატეგორიის მკითხველს დაინტერესებს, რომელსაც უნდა გაიგოს, რას კითხულობენ დღეს საფრანგეთში. "დაგვემილია კიდევ ერთი საინტერესო გამომცემა. ეს არის ასევე ფრანგი ავტორის, შოლბეკის ბესტსელერი "ელემენტარული ნაწილაკები," რომელსაც გიორგი ეიზაშვილი თარგმნის. საქართველოში მომავალ საფრანგეთის კულტურის ატამეს ეს ნიგნი პრეზენტაციიდან სამი კვირის შემდეგ თურქეთის აეროპორტში თურქულად ნათარგმნი უნახავს, იგი რუსულადაც თარგმნეს. ჩვენ ცოტა დავაგვიანეთ, მაგრამ სჯობს გვიან, ვიდრე არასდროსო" - გვითხრა ბატონმა ზაზამ. ერთი სიტყვით, გვემბე ბევრია, ისეა დაგვრჩენია, ჩვენს რესპოდენტს წარმატება ვუსურვოთ, რადგან მისი წარმატება ქართველი მკითხველის ბევრი ახალი ნიგნით მომარაგებას ნიშნავს.